

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI
FÜZETEK 25

Cahiers d'histoire de l'art

AKADÉMIAI KIADÓ
BUDAPEST

GRAFIKATÖRTÉNETI
TANULMÁNYOK

Írta
RÓZSA GYÖRGY



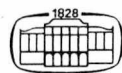
MŰVÉSZETTÖRTÉNETI FÜZETEK

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI FÜZETEK
CAHIERS D'HISTOIRE DE L'ART

25

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
MŰVÉSZETTÖRTÉNETI KUTATÓINTÉZETÉNEK KIADVÁNYAI

Technikai szerkesztő
SZABÓ JÚLIA



AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST

GRAFIKATÖRTÉNETI TANULMÁNYOK

FEJEZETEK A MAGYAR VONATKOZÁSÚ
GRAFIKAI ÁBRÁZOLÁSOK MÚLTJÁBÓL

Írta
RÓZSA GYÖRGY



AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST

Megjelent a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával

ISBN 963 05 7508 6

Kiadja az Akadémiai Kiadó
1117 Budapest, Prielle Kornélia utca 19–35.

Első magyar nyelvű kiadás: 1998

© Rózsa György, 1998

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános előadás, a rádió-
és televízióadás, valamint a fordítás jogát, az egyes fejezeteket illetően is.

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó Rt. ügyvezető igazgatója
A nyomdai munkálatokat az AKAPRINT Nyomdaipari Kft. készítette

Felelős vezető: Freier László

Budapest, 1998

Felelős szerkesztő: Giliczéné Szamák Ágnes

Műszaki szerkesztő: Kiss Zsuzsa

Kiadványszám: A-98-5

Megjelent 15,01 (A/5) ív terjedelemben + 5 ív műmelléklet

HU ISSN 0324-7791

Printed in Hungary

TARTALOM

I.

A Thuróczy-krónika illusztrációinak forrásai és a középkori magyar királyok ikonográfiája	7
A Thuróczy-krónika brünni kiadásának fametszetei	19
A Thuróczy-krónika augsburgi kiadásának fametszetei	21

II.

Zeller Sebestyén	25
Zeller Sebestyén műveinek katalógusa	28
Datált rézmetszetek	28
Datálatlan rézmetszetek	50
Rajzmásolatok	55

III.

Binder János Fülöp	61
Binder János Fülöp rézmetszeteinek katalógusa	63
Datált rézmetszetek	63
Datálatlan rézmetszetek	120
A Binder-műhely munkái	133

<i>Rövidítés- és irodalomjegyzék</i>	137
--------------------------------------	-----

<i>Jegyzetek</i>	143
------------------	-----

<i>Képjegyzék</i>	147
-------------------	-----

<i>Deutsche Zusammenfassung mit Inhalts- und Abbildungsverzeichnis</i>	151
--	-----

<i>Képek</i>	167
--------------	-----

A THURÓCZY-KRÓNICA ILLUSZTRÁCIÓINAK FORRÁSAI ÉS A KÖZÉPKORI MAGYAR KIRÁLYOK IKONOGRÁFIÁJA

Feleségem emlékének

„A magyar középkor művészeti hagyatékának – kiemelkedő figura- és történetgazdagságával, művészi kvalitásával arányban – egyik legtöbbet és legalaposabban elemzett alkotása a Képes Krónika.”¹ Ennek ellenére nem mondhatjuk, hogy a stílusanalízis és az ikonográfia minden kérdése megnyugtató módon megoldásra talált.

Valószínűnek látszik, hogy a szöveg szerzőjét és a miniatúrák művészt (vagy inkább művészeit) nem tudjuk megnyugtató módon megnevezni. Kálti Márk és Meggyesi Miklós kapcsolatát a Képes Krónikával mai ismereteink szerint nem mondhatjuk feltevésnél egyébnek. Nagyon valószínű, hogy a képek nem egy kéztől, hanem egy jól együttműködő műhelyből származnak. A legújabb irodalom aláhúzza azt a korábbi megállapítást, hogy a Képes Krónikának az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában őrzött példánya,² bár az első, a középkorból fennmaradt illusztrált magyar történelem, nem eredeti alkotás, hanem másolat. Domanovszky Sándor írta a Dubnici krónikával kapcsolatban: „Bármennyire illusoricus valamely kéziratot egy elveszett kézirat másolatának tartani, az én nézetem ez: az író a Bécsi Képes Krónika családjának egy elveszett, általunk nem ismert codexét használta, amely legközelebb magához a Képes Krónikához állott; talán annak eredeti szövege volt, mert hogy a mai Bécsi Képes Krónika másolat, kétségtelen abból, hogy noha kiállítása teljesen befejezett, szövege csonka, s bár a lapot az utolsó sorig betölti, az utolsó sornak mégis közepén szakad meg.”³

Valószínű, hogy a keletkezés időpontja nem 1370 körül van, mint korábban vélték, hanem a másolás kezdeteként megjelölt 1358-as év közelében keresendő. A krónika szerzője a bevezetésben azt írja, hogy a szöveg többféle régi krónikából származik („collecta ex diversis cronicis veteribus”). Mályusz Elemér szerint „mindenképpen érdemes feladat elvégzésére szánta el magát 1358-ban a Képes Krónika szerzője, amidőn elhatározta, hogy a magyarok történetét a rendelkezésére álló régi krónikákból összeállítja, elfogadva igaz állításait és megcáfolva tévedéseiket. Az író az összeszerkesztésben a következő módon járhatott el: elővette a hun-történetet tartalmazó és János ferences provinciális által folytatott munkát, valamint azt a kéziratot, amely az ősgesta Kálmán és III. István-kori folytatását tartalmazta s azután ebből teljessé tette az elsőnek szövegét, belé iktatva a hiányzó fejezeteket... mint írásmű... egységét éppen az ő szerkesztő kezétől kellett hogy elnyerje.”⁴

A képek a szöveg elkészülte után keletkezhetnek. A készülés helye valószínűleg a budai udvar volt: az írásmód a budai királyi műhely stílusával rokon, a scriptor és a miniátor szorosan együttműködött, a szövegben elhelyezett rubrikák egyszerre képaláírások és fejezetcímek. Wehli Tünde szerint: „Az egész mű eszméje csak a

magyar királyi udvarban foganhatott és valósulhatott meg... A szöveget illusztráló képek és a reprezentációs ábrázolások a krónika szövegéhez igazodnak, követik annak belső logikáját. A súlypontozás és a részletek azonban a szövegíró és a festők szemléletbeli különbségéről, ismereteinek más skálájáról tanúskodnak.”⁵ A kódex történetéről annyit biztosan tudunk, hogy a XVII. század első felében említi először a bécsi császári könyvtár leltára és a Monarchia felbomlása után, az 1932-es Velencei egyezmény alapján az Österreichische Nationalbibliothekből került mai őrzési helyére.

Az irodalom kezdetben a szerző és a miniátor ismeretei között észlelhető különbségekre hívta fel a figyelmet. Később megindult a Képes Krónika képeihez az előképek keresése a külföldi Biblia-illusztrációk és történeti ábrázolások között. Marosi Ernő a francia könyvfestészet munkamódszerére vonatkozó kutatások példájára megkísérelte az egységnek felfogott illusztrációs anyag keletkezési menetének rekonstrukcióját, mai szóval a képszerkesztés alapelveinek meghatározását.

A befejezés nélkül maradt szöveg a prologus után 13 nagyobb egységre tagolódik. A kötet 147 illusztrációt tartalmaz, ezek közül 10 tükörszélességű, 29 egyhasábos, 4 kisebb tondó formájú, 99 alakos és 5 dekoratív iniciálé. Ezek mellett 82 lapszéli díszítés egészíti ki a dekorációt.⁶ A kódex eklektikus stílussajátságai mellett újabban közép-európai jellegzetességei is hangsúlyt kapnak.

Marosi rámutatott az egyes jelenetek között mutatkozó tipológiai összefüggésekre (koronázások, születések, követfogadások, megvakítások, temetések, templomépítés stb.). A típusok jól kapcsolódtak a bibliai előképekhez (nativitas, királyok imádása, Sámson megvakítása, bábeli torony építése). A történeti jelenetek (*historia*) illusztrációként való felhasználása hazai szempontból úttörőnek számít, nem volt előzménye. Ugyanezt mondhatjuk a minket most elsősorban érdeklő képmások, az *imagók* sorozatáról, amely a történelem gerincét alkotja. Az uralkodóképmások genealógiai sorában vannak Maiestas típusú portrék, trónuson ülő „civil” alakok, koronával, jogarral, országalmával, palástban, amelyek a bölcs uralkodókat jelzik. Az álló, páncélos, fegyveres lovagfigurák egész vagy félalakban a harcias királyokat kívánják bemutatni. Az egyes uralkodók legitimitásának hangsúlyozásában nagy szerepe van az attribútumoknak (címer, korona, zászló). Amint az egész krónika „tanulása” az Anjou-ház legitimitásának bemutatása, úgy a korábbi uralkodók szereplésének formája is korabeli megítélésüket tükrözi. Nincs korona a fején annak, aki megkoronázott király életében lépett trónra. Püspöki koronázás a nép egyetértésével történt trónra lépést jelent. Az angyali koronázás az égi beleegyezésre utal. Az őstörténet kötetbeli fontosságának megfelelően itt jelennek meg először a magyar történeti irodalomban a magyar vezérek ábrázolásai, akiket történetinek tartott keleties ruházat és fegyverzet jellemez.

*

A nyomtatott történeti irodalom sajátos műfaja az illusztrált életrajzgyűjtemény, amit a németek kifejező szóval *Bildnisvitenbuch*nak neveznek. Előzménye ókori, Julius Caesar kortársa, Marcus Terentius Varro *Imagines* vagy *Hebdomades* című műve, amelyben a hatszáz biográfiát az ifjabb Plinius szerint arcképek díszítették.⁷

Bár Varro műve elveszett, nyilvánvaló, hogy nála nem gondolhatunk a mai értelemben vett portrékra, inkább talán valamiféle sablonnal készített sematikus jelekről lehet szó. Ugyanez vonatkozik a középkori illusztrált krónikairodalomra is, ahol a pápakatalógusokat és a gyakran genealógiákkal kapcsolatos császársorozatokat sem valódi portrék kísérték.

A reneszánsz felkeltette az érdeklődést az ókori régészet és így az antik érmek iránt, amelyeknél a profilportré volt megszokott. Divat lett a római érmek gyűjtése és a róluk készült metszetek kiadása a császárok uralkodásának rendjében összeállított sorban, könyv formájában. Ez is elősegítette az illusztrált életrajzgyűjtemények reneszánsz kori elszaporodását. A dinasztikus vagy családi életrajzgyűjtemények mellett a „híres emberek” (uomini famosi), tehát „hősök”, költők vagy tudósok képes biográfiái is egymást követték a XVI. században Német-, Olasz- és Franciaországban. A szellemi kiválóságoknál a követendő példa megismertetése, családi gyűjteményeknél a reprezentáció miatt volt jelentős a könyvnyomtatás felfedezése és a sokszorosítás, tehát a széles körű terjesztés, amiről a kéziratok esetében még nem beszélhetünk.

Az arcképsorozat-műfaj fejlődéstörténetében jelentős hely illeti meg Paolo Gioviót (1483–1552), a tudós-irodalmár nocerai püspököt.⁸ Politikusokról és hadvezérek-ről, költőkről és filozófusokról írott biográfiáit a bemutatottaknak a püspök comói múzeumának festményeiről készült fametszetű portréi díszítették. Gioviót ugyanis egész életében foglalkoztatta az ikonográfiai célzatú képgyűjtés. A képes kiadványok nemcsak később szétszóródott múzeumának darabjait őrizték meg, hanem az ikonográfiai hitelességre is felhívták a figyelmet és a képgyűjtemények kiadására is példát mutattak.

Az arcképfestészet műfajának kialakulásában nagy szerep jutott az uralkodóknak. Nekik volt legelőször módjuk arra, hogy reprezentatív rendeltetésű arcképeket készíttessenek magukról. Őket követve a társadalom alacsonyabb rétegei is átvették ezt a szokást. A festett uralkodókép szerepet kapott a diplomáciai életben, amennyiben házasságkötések alkalmával a portréküldés lehetővé tette az egymástól távol élő későbbi házastársak megismerkedését. Az életnagyságú képmások az uralkodói reprezentáció elengedhetetlen részei voltak. Rajtuk a trónus, a korona, a jogar, az országalma és a díszöltözet emelte a dekoratív hatást. A távollévő uralkodót képmása helyettesíthette. A dinasztia tagjainak portrészorozata a palota dísztermének falán egyrészt igazolta az uralkodóház legitimitását, mutatta előkelőségét, másrészt szemléletesen megjelenítette a nemzeti történelmet is. A modern történettudomány kialakulása előtt ugyanis az elmúlt korokat az uralkodó személye testesítette meg.

A XVI. század végétől kezdve egyre több sokszorosított portrészorozat jelent meg a kisebb-nagyobb dinasztiák tagjairól, a német-római császárokról, a francia, angol, lengyel és cseh királyokról, a római pápákról és a török szultánokról. Természetes, hogy a példát az arisztokrata családok is követték (pl. a német Fuggerek vagy a magyar Esterházyak).

Az uralkodó dinasztiáknál a sorozatok funkciója a legitimitás alátámasztása volt, családi viszonylatban viszont az ősi eredet és a családtagok kiválósága a társadalmi rangot juttatta kifejezésre.

A középkori történetfelfogás szerint a Noé fiaitól vagy antik hősöktől való származás volt az igazi előkelőség feltétele, és az uralkodók családjának rangja az ország népét is felemelte. Ezért találkozunk a genealógiai táblázatokhoz hasonlóan családi képsorozatokban is bibliai, antik, esetleg mondai alakokkal. A dinasztikus vagy családi sorozatok képeit a kortársak hitelesnek ismerték el, bennük a történeti valóság és a róla alkotott kép kettőssége fel sem merült. Ezzel szemben mi nem azt keressük e képsorozatokban, hogy milyen volt az ábrázolt a valóságban, hanem azt, hogy milyennek látták őt a kép keletkezése idején. A történeti művek illusztrációi között a királyképek fontos mondanivalót fejeznek ki, a történelem vázát alkotják, ezért megismerésük révén fontos információkhoz juthatunk a keletkezés korának történet szemléletéről.

Az a krónika, amelynek uralkodóképmás-sorozatával most foglalkozni kívánunk, az utolsó középkori magyar történelmi feldolgozás, és egyike a legismertebb nyomtatványoknak. Mindkét illusztrált kiadása számos katalógusban, nyomda- és művészettörténeti kiadványban szerepel.⁹

Szerzője, Thuróczy János Mátyás király kisebb kancelláriájának köznemesi származású protonotáriusa, majd később helyettes vezetője, aki hivatali főnöke, Drági Tamás királyi személynök buzdítására az 1480-as években foglalkozott a krónika szerkesztésével. Először prózában lefordította a velencei költő és politikus, a Magyarországon is megfordult Lorenzo de Monaci történeti költeményét II. Károly koráról (1383–1387). Ezután, 1486-ban a magyarokkal rokonnak tartott hun nép és a magyarok történetét írta meg a honfoglalástól kezdve egészen I. Lajos koronázásáig, 1342-ig. A hun történetnél Aeneas Sylvius Piccolomini *Cosmographiáját* és Antoninus firenzei dominikánus *Historiarum opus* című munkáját, utóbbinál a Képes Krónika családjának egyik kódexét vette alapul. Thuróczy 1487-ben Kis Károly trónra lépésétől, 1387-től 1485-ig, Bécs elfoglalásáig írta meg az utolsó száz év történetét részben kancelláriai iratok, részben emlékezők alapján. Végül Nagy Lajos uralkodásának (1342–1382) története következett, de ez is idegen minta, Küküllei János krónikája alapján. Az eddigiek végéhez kapcsolta Rogerius váradi főesperes a tatárjárásról szóló *Carmen miserabiléjét*, amelynek kézírata a nagyváradi püspökség tulajdona volt, és amelynek fennmaradását Thuróczynak köszönhetjük.

A krónika először 1488. március 20-án jelent meg Brűnnben, Konrad Preinlein és Matthias Stahel nyomdájában. Kiadásában szerepe lehetett a nyomda alapítójának, a morva származású Filipecz János váradi püspöknek és olmützi püspöki helytartónak, aki Mátyás titkos kancellárja volt és Stahellel már velencei működése óta kapcsolatban állott az akkor Magyarországhoz tartozó olmützi egyházmegye számára adott megrendelés révén. A krónikának ez a kiadása 168 számozatlan oldalt tesz ki, folio formátumú és 36 soros oldalakból áll. Az iniciálék helye üresen maradt.

A brűnni kiadás 42 fametszetű illusztrációja a honfoglalás ábrázolásával indul, amihez 32 magyar király, Attila és a hét magyar vezér, valamint Hunyadi János álló alakja csatlakozik. Rajta kívül a többiek mind ún. Maiestas típusú, trónuson ülő alakok, fejükön leveles koronával, jobb kezükben jogarral, a bal kézben országalmával. Az arcok meglehetősen sematikusak. A királyok nyomtatására szolgáló dúcok közül négyet változatlan formában felhasználtak az aláírás megváltoztatásá-

val másik uralkodó bemutatására (Gyula – Örs, Aba Sámuel – I. Ulászló, Salamon – Albert, Ottó – II. Károly: 2. és 44., 8–9, 10–11, 29–30. kép), Péter fejét pedig ifjabbra cserélték fel az V. Lászlót bemutató képnél (6–7. kép). Ilyenformán a 42 kép 37 dúc felhasználásával készült.

Az uralkodók felismerését néhány közismert tulajdonságuk segíti: Kálmánnál a püspöksüveg, II. Bélánál a vakság jelzése, Zsigmondnál a három korona. Ennek a kiadásnak szövege Mátyás bécsújhelyi győzelméig, 1487. augusztus 17-ig terjed, ő maga Ausztria hercegeként szerepel a szövegben. Ennek megfelelően a honfoglalás képén a régi magyar mellett az osztrák címer is megjelenik.

Az ismeretlen mestertől származó fametszetek egységes stílusúak. Rajzi hibák és bizonyos sematizmus ellenére monumentalitás jellemzi őket. Az ulmi fametszés hatását mutatják.¹⁰

1488. június 3-án jelent meg a második kiadás Augsburgban, Erhart Ratdolt nyomdájában. Kiadója Theobald Feger budai könyvkereskedő volt. A második kiadást az tette szükségessé, hogy német nyelvterületen Mátyás ausztriai hódításairól szóló könyvet nem volt célszerű terjeszteni. Ezért ebből a kiadásból két változat készült, a teljesebb 174, a kisebb 172 számozatlan lappal. Formátuma negyed-rét, a lapokon a sorok száma 38. A rövidebb változatban az ausztriai utalások elmaradtak.

A Mátyásnak szóló ajánlásban Feger büszkén hivatkozik az illusztrációkra: „addidi et non parum venustas picturas” (számos csinos képpel egészítettem ki). Ennek a kiadásnak 66 képéhez 32 fadúcot használtak fel, ebből is az egyik, egy várostrom két részből összetett képe, átvétel a Velencéből Augsburgba költözött Ratdolt egy korábbi kiadványából (*Fasciculus temporum*, 1485). Itt nem szerepeltek más személyként ugyanannak a dúcnak változatlan levonatai eltérő aláírással. A fametsző a többször felhasznált dúcokról a háttérter részben vagy egészen lefaragta, és így fokozta a különbséget az egyes képek között. A módszer eredményeként 8 dúcot csak egyszer használtak, 30-at kétszer és egyet háromszor. A képmások egyhangúságát csatajelenetek teszik változatossá, azokat is ismételten használták, a négy dúcot összesen 21-szer. A *Maiestas* típusú, ülő királyképek mellett szerepel Attila, a hét magyar vezér, Hunyadi János és a könyv elején egy címer-összeállítás, valamint Szent László és a kun jelenete. Ezen a feltűnően kiemelt helyen kívül László még egyszer szerepel a királyok sorában, lovon ülő, páncélos alakban. A könyv végén pedig egy egész oldalas kép a tatárok bejövetelét mutatja be, mintegy a *Carmen miserabile* illusztrációjaként.

Az uralkodóképmások, a brünni kiadáséihoz hasonlóan, *Maiestas* típusúak, kivéve a lovas Szent Lászlót és Hunyadi János álló alakját. Az augsburgi fametszetek készítésekor már nem kellett teljesen új típusokat kitalálnia a művésznek, a korábbi kiadás képei már segítséget jelentettek a számára. A két kiadás között eltelt rövid idő miatt arra kell gondolnunk, hogy a brünni metszetek már nyomtatás közben az augsburgi rajzoló kezébe jutottak. Ez a felhasználás vonatkozhatott egész kompozíciókra vagy részletekre. Gyakran nem is lehet konkrétan meghatározni az átvételt, csak az biztos, hogy az augsburgi mesternek látnia kellett a brünni képeket. A legszembetűnőbb az átvétel Attila, Árpád, I. András, Nagy Lajos, Hunyadi János és Mátyás alakjánál (34–35, 1 és 36, 57–58, 89–90, 94–95, 97–98. kép).

A jellegzetesen a magyar történeti ikonográfia körébe tartozó ábrázolások mellett az augsburgi rajzolóok más forrásokból is merítettek. A XV. század első felében a könyvnyomtatás feltalálásával párhuzamosan megjelent az olcsó és sokszorosítható fametszet. Kialakulását a papírgyártás feltalálása tette lehetővé. A század második felében Németországban a sokszorosítás másik módja is létrejött, kialakult a nehezebb és drágább rézmetszés új technikája. Az első mesterekre vonatkozólag kevés információval rendelkezünk, de a századforduló idején már olyan mesterek dolgoztak, mint Martin Schongauer és Albrecht Dürer. Az első rézmetszetek önálló lapok voltak, de az új technika hamarosan felvette a versenyt a fametszettel a könyvek illusztrálásában is. A népszerű rézmetszet-kompozíciók (például a kártyalapok) fametszet vagy miniatúra formájában készült másolataival sokszor illusztráltak nyomtatott vagy kézzel írott könyveket. A gyakran monogrammal vagy szükségnevekkel emlegetett rézmetszők előképül felhasznált lapjai rendszerint datált könyvekben láttak napvilágot, így a másolás tényének felismerése lehetővé teheti a minták datálását, ezért grafikatörténetileg fontosak.

Nem nagy azoknak a XV. századi német rézmetszeteknek a száma, amelyek a Thuróczy-krónika illusztrációi számára előképként tekintetbe jöhetnek. A vallási témakörből igen népszerű volt a Salamon ítélete kompozíció, amelynek központi alakja, a trónuson ítélkező király szinte kínálkozott a magyar királykép-sorozat számára. A BM mester Salamon-ítéletét I. István, Salamon, Aba Sámuel és II. Károly képénél használták fel (47–49, 54–55. kép),¹¹ az FvB mester kompozícióját I. Gézánál és Károly Róbertnél, (64–66. kép),¹² az ES mesterét Nagy Lajosnál és V. Lászlónál. (88–91. kép).¹³ Természetes, hogy ha az említett uralkodók képeinek dűcait több képmás nyomtatására használták, akkor az átvétel a későbbi esetekben is fennáll. A XV. század legjelentősebb rézmetszője, Martin Schongauer Krisztus Pilátus előtt című kompozíciójából a Thuróczy-krónika I. Béla képén egy kis részletet, a trónus hátlapjának oszlopait díszítő puttókat vette át. Amikor a dűcót V. István képéhez átfaragták, a háttér természetesen elmaradt. (60–63. kép)¹⁴

A XV. századi német művészet másik jelentős alakja a Hausbuch-mesternek nevezett művész, akit korábban „az amsterdami kabinet mestere” szükségnévvel illették. Az ő egyik legszebb lapja a szabadban ülő Szerelmespár.¹⁵ Ebből a bájos nőalakot fordított állásban Mária királynő alakjában látjuk viszont a Thuróczy-krónikában (92–93. kép). Ugyanettől a mestertől származik egy másik kompozíció, amelynek témája Salamon bálványimádása.¹⁶ A bálvány előtt térdelő Salamon beállításával IV. László és II. András képén találkozunk fordított állásban a magyar történeti mű illusztrációi között. (78–80. kép)

Érthető, hogy a Thuróczy-krónikát illusztráló augsburgi mesterek az ún. Játék-kártyák mesterének kompozícióihoz nyúltak munkájuk során, amelyeket széles körű elterjedtségük miatt gyakran használtak mintául. Az öt-hat színből és a maival nagyjából egyező figurákból álló régi kártyában a különböző színek királyain kívül a dáma, a felső és az alsó figurák is felhasználható mintákat kínáltak. A madár alsó arcára Mátyás és III. István képénél ismerhetünk rá (96, 98–99. kép),¹⁷ a virág alsó kéztartása Szabolcsnál és Lélénél (37, 39–40. kép),¹⁸ a szarvas(madár)-dáma arca III. Andrásnál és III. Lászlónál tér vissza (81–83. kép).¹⁹ A virág király arcával²⁰ Péter, II. István, I. Ulászló, II. Géza és Zsigmond képén találkozunk (50–53, 75–77.

kép) A ragadozó király részleteivel²¹ I. Bélánál és V. Istvánnál (61–63. kép), a vadember király arcával és kéztartásával²² Albertnél és Ottónál (85–87. kép), a szín nélküli (virág) király arca és kéztartása (72–74. kép)²³ III. és IV. Bélánál, a másik szín nélküli (virág) király kéztartása²⁴ II. Bélánál és Imrénél ismerhető fel (69–71. kép). A kártya-sorozatokkal kapcsolatos bizonytalanság azzal magyarázható, hogy a lapok hozzávetőleg kétharmad részben maradtak fenn. A színek megkülönböztetését nehezíti, hogy a jellemzőket külön kis lemezekről nyomtatták rá a lapokra.

A Thuróczy-krónika Ottó-képe érdekes módon nagy hasonlóságot mutat egy fametszettel is (84, 86–87. kép). Ez a Bidpai, a Buch der Weisheit der alten Weisen dedikációs képe. A könyv Konrad Fyner kiadásában jelent meg Urachban 1481-ben és 1482-ben.²⁵ Itt arról lehet szó, hogy Fyner könyvének fametszője egy számunkra jelenleg nem ismert rézmetszetet másolt, amely azután később a Thuróczy-krónika augsburgi kiadásának is mintául szolgált. A rézmetszetek átvételei vonatkozhatnak egész alakokra vagy csak egyes részletekre.

Az augsburgi fametszetek mellékelt jegyzékében a felhasznált brünni előképeket B-betűvel jelöltük. Ugyanígy zárójelben jeleztük a dúcok többszöri felhasználását és az idegen mintákat is. Az iniciálék nagy többségét, amelyek a fekete alapra helyezett fehér betűkről ismerhetők fel, Erhardt Ratdolt Velencéből hozta magával nyomdájába.

A krónika néhány illusztrációjáról előképeik vagy esetleg későbbi hatásuk miatt kell szólnunk. Az illusztrációkat bevezető címereggyüttesben (100. kép) a középső helyet Corvin Mátyás és Aragóniai Beatrix címere foglalja el, felettük koronával. A külső körben felülről jobb felé haladva Csehország, Luxemburg, Lausitz, Morvaország, Galícia, Szilézia, Dalmácia és a Hunyadiak családi címerét találjuk. A nyolc címert – úgy látszik, szándékosan – aszimmetrikusan helyezték el, jobboldalt lent egy címer helye üresen maradt. Az Országos Széchényi Könyvtárban a második kiadás bővebb verziójának két, pergamenre nyomtatott, kézzel színezett és dúsan aranyozott példánya maradt fenn, feltehetően a korvinák közül. Ezekben az üres címer helyére kilencediknek az osztrák címet festették be. Ugyanezekben a példányokban különlegesség az arannyal nyomtatott, Mátyásnak szóló ajánlás, amely Borsa Gedeon szerint Erhart Ratdolt találmányának első alkalmazása.²⁶ Soltész Zoltánné legújabbán Mátyás 1464. évi nagypecséjtjének és II. Lajos 1526-os érmének hátlapján fedezett fel hasonlóságot a Thuróczy-krónika címereggyüttesével.²⁷

Itt néhány szót kell szólnunk a színezésről. Tagadhatatlan, hogy a sokszorosított fametszet feltalálása lényegében azt a célt szolgálta, hogy a miniatúrák nehézkes és csak a gazdagok számára hozzáférhető, drága technikáját olcsóbb eljárással lehessen felváltani. A hagyományhoz híven kezdetben a közönség igényelte a fametszetek színezését, és csak a XVI. századra jutott el a közízlés a fekete-fehér fametszet elfogadásáig. Pedig a grafika lényegében szintelen technika. A könyvvel foglalkozó kutatók ezt a tényt eddig általában nem vették figyelembe, és a Thuróczy-krónikának rendszerint színezett példányaival foglalkoztak. Pedig ezáltal megfosztották magukat a biztos ítélet lehetőségétől, hiszen a festés a fametszet egy részét elfedi, ezáltal megismerését nehezíti és esztétikai hatását korlátozza. A fametszetes könyvillusztráció színezése teljesen független a fametszet keletkezési körülményeitől, nem feltétlenül ugyanott készült, ahol a fametszet, ezért arról, hogy ki és hol

színezte, általában semmi biztos nem tudható, kivételes példányoktól eltekintve, amelyek provenienciája ismert. Ennek következtében általában a színezés nem vehető tekintetbe a hitelesség megítélésénél.

A címerek után egy álló formátumú jelenet következik „Hystoria sancti ladislai” felirattal (101. kép). A képen elhelyezett felirat eltér a többi illusztrációtól, elképzelhető, hogy ez a kép eredetileg nem ebbe a könyvbe készült. A háttérben hegycsúcson álló vár felé kanyargó úton zajlik le a jelenet olyan módon, hogy minden szereplő kétszer jelenik meg a képen. Az előtérben a páncélos Szent László jobb kezében felemelt harci bárdal üldözi a menekülő kunt, aki visszafordulva Lászlóra céloz nyilával. Lován mögötte látjuk az elrabolt leányt. A középtérben a két vitéz gyalogosan birkózik egymással, miközben a lány László kardjával hátulról a kun lábához sújt. A középtérben a két ló látszik, repoussoirként a kép szélein álló fákhoz kötötték őket. A jelenet ebben a formában nem szerepel a szövegben.

A Szent László-legenda kerlési jelenetének magyarországi népszerűsége miatt több kutató arra a következtetésre jutott, hogy ennek a jelenetnek magyar forrása volt, sőt, hogy esetleg Magyarországról metszet került volna a külföldi mester kezébe.²⁸ A jelenet a Képes Krónika szövegéből is hiányzik, illusztrációján pedig a lány keze üres. (102. kép)²⁹ A bécsi egyetem magyar nációjának 1453-ban megkezdett anyakönyvében szerepel egy P iniciálé, amelyen ez a jelenet látszik. A lány itt karddal segít László hercegnek, de új elem, hogy László törrel készül a kunra sújtani. (103. kép)³⁰ Kétségtelen, hogy a jelenet forrása magyar. Elvben lehetséges, hogy rajzolt vagy festett előkép jutott az augsburgi rajzolóhoz, de végső soron szóbeli tájékoztatást is kaphatott az idegen művész magyar megrendelőjétől. Az biztosnak látszik, hogy Magyarországról metszet-előkép nem juthatott Augsburgba, nálunk akkor még nem állott ilyen színvonalon a grafikus művészet. Martin Schongauer Szent György-tondója viszont (104. kép)³¹ igen szoros rokonságot mutat a krónika illusztrációjának kompozíciójával, amiből annak autochton eredetére következtethetünk.

Az ülő királyképek sorát megszakító lovas Szent László-kép esetében a kutatók joggal utalnak a nagyváradi Szent László-szobor hatására. (14. kép)³² Érdekes, hogy még két, közel egykorú fametszetű Szent László-lovasképet ismerünk Németországból. Az egyik Hartmann Schedel gyűjteményéből származik és a Budai Krónika Münchenben őrzött másolatának táblájába kötve maradt fenn.³³ Wilhelm Pleydenwurff 1491-ben megjelent könyvillusztrációját másolta, tehát ez után kellett keletkeznie. A másik Paulus Crosnensis Ruthenus 1509-ben Bécsben megjelent és Szent Lászlót dicsőítő költeményének címképe, amelyet a szerző Perényi Gábornak ajánlott.³⁴

A későbbi képmások közül a Hunyadi Jánost (94–95. kép)³⁵ és Mátyást (97–98. kép)³⁶ ábrázolókkal kell foglalkoznunk. Mindkettőjünkkel kapcsolatban felmerült ugyanis a hiteles források használatának lehetősége. Ha a Thuróczy-krónika keletkezési körülményeire gondolunk és felelevenítjük az azonos vagy kissé átfaragott dúcok felhasználását különböző személyeknél, akkor tudatosíthatjuk, hogy akkoriiban és ezen a szinten a mai értelemben vett hitelesség igénye fel sem merült, és akkor ezt a lehetőséget el kell vetnünk.

Végül meg kell még említenünk az augsburgi kötet végén elhelyezett „Ingressus tartarorum in hungariam temporibus regis Belae quarti” feliratú képet, amely a brünni kiadás honfoglalás-képét éppúgy felhasználja, mint azzal együtt a Képes Krónika „Magyarok első bejövetelét” (105–107. kép). A támadók törökös viselete és kegyetlenkedése jobban illett a *Carmen miserabile* témájához, mint a magyar honfoglaláshoz. Maga a kompozíció azonban, úgy látszik, a XVI. század elején népszerűvé vált. Egyszerűsített másolatát kétszer is felhasználták Augsburgban megjelent kiadványokban. Az egyik a magyarországi török támadásról tudósít és Sylvan Otmar nyomtatta,³⁷ a másik, amely Melchior Rammingen nyomdájából származik, Rodosz török ostromával foglalkozik.³⁸

Az augsburgi kiadás fametszetei, stíluskülönbségeik alapján következtetve, több művésztől valók. Több művészből álló műhely foglalkoztatását az is indokolja, hogy a második kiadás nagyon hamar követte az elsőt, tehát a munkával sietni kellett. A brünni nyomdászok és Ratdolt kapcsolata azt a feltételezést is megengedi, hogy az első kiadás képei már nyomtatás közben eljutottak Augsburgba. Thuróczy krónikája mindkét kiadásának képei más jellegűek, mint a Képes Krónika illusztrációi. Leglényegesebb különbség a történeti jelenetek (koronázások, csatajelenetek stb.) majdnem teljes elhagyása. Maguk a királyképek is egyhangúbbak: mind köpenyes ülő alakok, fejükön koronával, kezükben joggal és országalmával. A kivételekről már szóltunk (az álló, páncélos Hunyadi János mindkét kiadásban, a brünni és az augsburgi kiadás I. László-képe karddal, illetve lovon ülve és ugyanítt IV. László jogar helyett karddal). A címerhasználat is rendszertelenné vált a krónika két kiadásában.

Vannak kutatók, akik a krónikaillusztrációk rajzolóját Ludwig Schongauerben, Martin testvérében látják.³⁹ Az ő művészetét kevésbé ismerjük, művei között igen gyengék is vannak, az újabb irodalomban ez az attribúció nem szerepel.⁴⁰

Biztos, hogy a fametszeteknél rendkívül nehéz a stílusanalízis, mivel a rajzoló és a metsző elvben két személyt jelent. De azt megállapíthatjuk, hogy amíg a Képes Krónika az Anjou-ház uralkodásának jogszerűségét bizonyítja a magyar történelem segítségével, addig Thuróczy brünni kiadásának illusztrációi között Attila képe az első, Mátyásé az utolsó, így a „secundus Attila” jelző az összehasonlítással a krónika keletkezésekor élő uralkodó rangját jelzi.⁴¹ Az augsburgi kiadásban azonban már más kép nyitja és zárja az illusztrációk sorát, így ez a koncepció itt már nem érvényes.

*

A XVII. század sokszorosított magyar királykép-sorozata gróf Nádasdy Ferenc nevéhez kapcsolódik. A *Mausoleum Potentissimorum ac Gloriosissimorum Regni Apostolici Regum et Primorum Militantis Ungariae Ducum...* 1664-ben jelent meg Nürnbergben, Nádasdy előszavával, az Endter testvérek kiadásában.⁴² Nádasdy 60 uralkodóképet adott ki, ezek közül a három utolsó és a címlap későbbi és gyengébb a többinél. Nikolaus Avancininek, a jezsuita újlatin költőnek a képekhez írott és az egyes uralkodók életrajzával foglalkozó latin elógiumait Sigmund von Birken, az 1660-ban Magyarországról útikönyvet kiadó nürnbergi költő fordította németre.

A gazdag Nádasdy Ferenc országbíró (1623–1671) korának egyik legjelentősebb magyar mecénása, műpártolója és gyűjtője volt. Családja hagyományát követve a könyvkiadással is kapcsolatba került, adataink vannak történeti érdeklődéséről. Élete végén vezető szerepet játszott a Wesselényi-féle összeesküvésben, ezért 1671-ben Bécsújhelyen lefejezték. A konfiskált vagyonáról felvett leltárban szerepel a *Mausoleum* 60 rézdúca, amelyeket később ismét felhasználtak.

A királyképek azonban jóval korábban keletkeztek, megrendelőjük Ferenczffy Lőrinc, II. Mátyás, II. és III. Ferdinánd királyi kancelláriai titkára volt, aki Bécsben egy nyomdát működtetett.⁴³ A képek Berger Illés, a kevésbé ismert királyi történetíró egy tervezett, de meg nem valósult háromkötetes magyar történetének lettek volna illusztrációi. Berger azonban a szöveget nem készítette el. Csak hiányos és befejezetlen próbalevonatok maradtak fenn a bécsi Albertina egy kolligátumában, a Fehér ló mondát ábrázoló képpel és 21 csataképpel, valamint a munka szövegének Ferenczffy nyomdájában készült töredékével együtt. A képeket egy vagy több, Egidius Sadeler köréhez tartozó művész készítette, valószínűleg Bécsben. Lehet hogy a királyképek háttérjelenetei a csataképek mesterétől, Isaac Majortól származnak. Ferenczffy halála után a rézdúcok a pozsonyi jezsuiták közvetítésével jutottak Nádasdyhoz.

Az uralkodóképek kisebb része szabadban álló egészalakos formában készült a korabeli viseletképek stílusában. Legtöbbjük az ábrázoltakat hagyományos módon, trónuson ülve mutatja be. Az egyes személyeket a neveket és sorszámokat tartalmazó felirat alapján tudjuk azonosítani. Egyes királyoknál jellemző tulajdonságukra történik utalás, pl. Vak Bélát a szem elfedése, Kálmánt a püspöksüveg, Zsigmondot a magyar és cseh királyságot és a német–római császárságot jelző három korona segít felismerni. Interieurben ábrázolt uralkodóknál néha a háttér jele- nete azonosítja az ábrázoltat. Ilyen attribútumok II. Andrásnál a keresztes hadjárat- ra utaló Jeruzsálem-ábrázolás, Nagy Lajosnál a Velence-vedúta. Salamon nemcsak uralkodóként, de vezeklő remeteként is megjelenik, IV. Bélánál a háttérben pénz- verési jelenetet látunk. A II. Géza képének háttérében a felvonuló parasztsereget az magyarázza, hogy a próbalevonat II. Ulászlóra vonatkozó aláírását a végleges álla- poton tévesen változtatták II. Gézára. A próbalevonatok között szerepel egy feles- leges I. Béla-kép is, amely a végleges sorozatból kimaradt.

A XVII. század elején dolgozó művész, akinek Ferenczffyben a magyar történel- met jól ismerő megrendelője volt, e hibáktól eltekintve rendkívül változatos for- rásanyagot használt a képmások megalkotásánál. Természetes, hogy ismerte a Thuróczy-krónika brünni és augsburgi kiadásainak képeit (I. István, Hunyadi, I. András, Mária stb.). Anélkül, hogy az összes átvételeket felsorolnánk, utalunk egykorú metszetek (Habsburg uralkodók) és egy-egy XVI. századi festmény (III. András és Mária) felhasználására. Emellett két részletnél, Szent László képén a kerlési birkózási jelenet, és I. Károly képénél a Zách Felicián-merénylet erősen emlékeztet a Képes Krónika megfelelő miniatúráira. Vagy arra kell gondolnunk, hogy a *Mausoleum* mestere ismerte a kódex eredetijét, vagy közös forrást kell fel- tételeznünk, amelyet mindkét esetben használtak. De a *Mausoleum* művésze (vagy művészei) számára nemcsak a magyar királyokról korábban készült képek jelentet- tek történeti forrást, hanem külföldi uralkodók életének jeleneteit ábrázoló kom-

pozíciók egy-egy alakját is felhasználta. Legfontosabb ilyen természetű mintáját a Miksa császár élettörténetéről szóló Weisskunig fametszeteiben sikerült meghatározunk, amelyek a XVIII. századig csak próbanyomatokon voltak ismertek (Péter, Aba Sámuel, I. András, IV. Béla, III. András, I. és II. Károly, V. László és II. Lajos egész alakja, I. Géznál, I. Lajosnál és IV. Bélánál egyes részletek).⁴⁴ Amíg a magyar történeti források közvetítője a művész számára Ferenczffy lehetett, a külföldi minták neki mint az udvarral kapcsolatban álló művésznek, magának is eszébe juthattak. Meg kell még jegyeznünk, hogy a hun vezérek alakjai a *Mausoleumban* jelentek meg először.⁴⁵

A *Mausoleum*nak a manierizmus stílusában megfogalmazott királyképei a keletkezés korában megfeleltek a magyar nemesség igényeinek, és azokat a nemzeti köztudat később elfogadta hitelesnek, amint számos későbbi másolatuk bizonyítja. Kompozíciói három századon keresztül hatottak. Monumentális festészeti példáit Nagybiccsén a vár udvari folyosójának falán, illetve Kismartonban a kastély dísztermében találhatjuk meg. Budapesten a Szentkirályi utca 30-as számú ház falképgyűjtését és Feszl Frigyes Vigadójának Alexy Károlytól származó szobrai csodálhatjuk, mindkettő már a múlt századból származik. Egészalakos táblakép formájában is több másolatát ismerjük a *Mausoleum* királyképeinek, legismertebb a valószínűleg a Batthyány-ösgalériához tartozó sorozat a Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnokában. Írott adatok említenek ilyeneket Erdélyben is, Máramaroszigeten és Kendilónán. A kisebb méretű másolatok különféle összeállításokban terjedtek el, felsorolásuk szinte lehetetlen. A grafikus úton sokszorosított másolatok sora már a XVII. században elkezdődik. Johann Adam Schad, a pottendorfi Nádasdy-birtok császári gondnoka az eredeti lemezeket használta fel egy album kiadásához, amelyben a képmások külön dúcrol nyomtatott széles kereteket kaptak. De megjelent másolatuk egy tézislapon, vállkép formátumban az összes uralkodó egy lapon Heinrich Raab rézmetszetén, 1700-ban pedig az Esterházy-család tagjait bemutató Trophaeumban több középkori uralkodó fiktív családtagként.

A XVIII. és XIX. században is másolták a *Mausoleumot*. A Corpus Juris 1742-es nagyszombati kiadásában Franz Leopold Schmidtnér bécsi rézmetsző mellkép kivágatú királyképeket közölt, kétoldalt az ábrázolt életéből vett jelenetekkel kiegészítve. 1789-ben Heltai Gáspár *Krónikájában* a budai Binder János Fülöp rézmetszetű másolatai jelentek meg.⁴⁶ 1830-ban Karolina Augusta koronázása alkalmából a bécsi Josef Kriehuber színes litográfiasorozatban használta mintaként a *Mausoleum* képeit. A színpadi kosztümképként ható és kivétel nélkül álló, egészalakos figurák rajzai Moritz von Schwind német romantikus festőtől valók.

A középkori magyar királyok ábrázolásainak sorozata – azaz a középkori történetfelfogás értelmében a magyar történelemre vonatkozó legjelentősebb képes forrásanyag – a Thuróczy-krónika fametszeteiben majd kétszáz évvel korábban már megfogalmazást nyert. Így a *Mausoleum* művészei már nem kényszerültek idegen kompozíciók egészének vagy részleteinek átvételére és beillesztésére. Nekik már konkrét hazai ikonográfiai hagyományok is rendelkezésükre állottak. A Thuróczy-fametszetek ritkasága és a gótikában gyökerező stílusa szükségessé tette a királyképek korszerűsítését. Nádasdy Ferenc viszonylag nagy példányszámban megjelent kiadványa nemcsak a kortársak igényeit elégítette ki, de döntően befolyásolta a

következő századok magyar történelmi ábrázolásokkal foglalkozó hazai és külföldi művészeit is. A keletkezése idején tudományos illusztrációnak szánt képmássorozat a történeti kritika fejlődésével párhuzamosan elfoglalhatta a köztudatban az őt megillető helyet.

A középkori uralkodóképmások legfontosabb magyar sorozatait áttekintve megállapíthatjuk, hogy a régi magyar történetírásban fontos szerepet játszó képek szerepeltek történeti eseményekkel együtt és önállóan is történeti művek illusztrációiként. Mind miniatúra, mind sokszorosított grafika formájában a magyar történeti ikonográfia egy sajátos jelenségét mutatják: speciális magyar témáik legtöbbször az egyetemes művészettörténetben már elfogadott képtípusok alkalmazásai a hazai viszonyokra, általában átvételek. Egyszerűbb volt a külföldi egyházi vagy világi művészetben már bevált kompozíciót – még akkor is, ha idegen témával foglalkozott – átdolgozva a magyar ábrázolások körébe átemelni, mint egy teljesen új képet alkotni. Olyan történeti ábrázolások, amelyek eredetileg magyar téma megőrzésére készültek, kivételnek számítanak. Az ikonográfiai hagyomány továbbélésével rendszerint egy-egy uralkodó személyes tulajdonságával kapcsolatban találkozunk (szent, vak stb.).

A másolásnak ez a módszere a keletkezés korának művészeti felfogása szerint nem jelent alacsonyabb színvonalat, a módszer megítélésénél nem szabad a hitelesség mai felfogásából kiindulnunk. Így a Thuróczy-illusztrációk kompozíciós előképeinek meghatározása – amint a történeti ikonográfia többi hasonló esete is – nem jelent a mű számára értékcsökkenést, inkább pontosabbá teszi a régi korok művészeinek munkamódszerére vonatkozó ismereteinket.⁴⁷

A THURÓCZY-KRÓNIKA BRÜNNI KIADÁSÁNAK FAMETSZETEI

B. 1.	a1 verzó	Honfoglalás, 138×235 mm
B. 2.	b5 rektó	Attila, 161×142 mm
B. 3.	d1 verzó	Árpád (1. kapitány), 159×140 mm
B. 4.	d2 verzó	Szabolcs (2. kapitány), 161×140 mm
B. 5.	d3 rektó	Gyula (3. kapitány), 158×137 mm. (= Örs)
B. 6.	d3 verzó	Kund (4. kapitány), 159×139 mm
B. 7.	d4 rektó	Lehel (5. kapitány), 159×138 mm
B. 8.	d4 verzó	Vérbulcsu (6. kapitány), 159×137 mm
B. 9.	d5 verzó	Örs (7. kapitány), 158×137 mm (= Gyula)
B. 10.	e1 rektó	I. István, 160×138 mm
B. 11.	e3 verzó	Péter, 163×141 mm (= V. László)
B. 12.	e4 verzó	Aba Sámuel, 161×140 mm (= I. Ulászló)
B. 13.	f2 rektó	I. András, 161×140 mm
B. 14.	f4 rektó	Salamon, 161×140 mm (= Albert)
B. 15.	f5 verzó	I. Béla, 161×140 mm
B. 16.	g5 verzó	I. Géza, 163×139 mm
B. 17.	g6 rektó	I. László, 162×139 mm
B. 18.	h3 verzó	Kálmán, 171×140 mm
B. 19.	h6 verzó	II. István, 158×139 mm
B. 20.	h8 verzó	II. Béla, 158×140 mm
B. 21.	i2 verzó	II. Géza, 159×139 mm
B. 22.	i4 rektó	II. László, 159×140 mm
B. 23.	i4 verzó	III. Béla, 159×138 mm
B. 24.	i5 rektó	Imre, 158×138 mm
B. 25.	i5 verzó	III. László, 158×140 mm
B. 26.	i6 rektó	II. András, 158×141 mm
B. 27.	i7 rektó	IV. Béla, 159×138 mm
B. 28.	i8 rektó	V. István, 159×139 mm
B. 29.	i8 verzó	IV. László, 159×138 mm
B. 30.	k1 verzó	III. András, 160×141 mm
B. 31.	k2 verzó	Vencel, 159×140 mm
B. 32.	k4 rektó	Ottó, 159×140 mm (= II. Károly)
B. 33.	k4 verzó	Károly Róbert, 157×138 mm
B. 34.	l4 verzó	I. Lajos, 156×137 mm
B. 35.	n2 rektó	Mária, 138×183 mm
B. 36.	n7 rektó	II. Károly, 159×140 mm (= Ottó)

B. 37.	o3 rektó	Zsigmond , 190×139 mm
B. 38.	p7 verző	Albert , 161×140 mm (= Salamon)
B. 39.	q2 rektó	V. László , 163×141 mm (Péter dúca átfaragva)
B. 40.	q4 rektó	I. Ulászló , 162×140 mm (= Aba Sámuel)
B. 41.	r5 rektó	Hunyadi János álló egész alakban, 139×158 mm
B. 42.	t3 rektó	I. Mátyás , 159×140 mm

A THURÓCZY-KRÓNICA AUGSBURGI KIADÁSÁNAK FAMETSZETEI

A. 1.	a1 verző	Címerkör, átmérő 135 mm
A. 2.	a2 rektó	Hystoria sancti ladislai (Szent László története), 176×114 mm (előkép: Schongauer: Szent György)
A. 3.	b3 rektó	Lovagok csatája , 54×116 mm
A. 4.	b3 verző	Gyalogosok és lovasok csatája , 54×116 mm
A. 5.	b4 rektó	Attila , 136×117 mm (lásd Árpád, B. 2.)
A. 6.	b6 verző	Lovagok csatája , 54×116 mm
A. 7.	c8 verző	Árpád , 136×117 mm (Attila dúca lefaragva, B. 2.)
A. 8.	d1 verző	Gyalogosok és lovasok csatája , 54×116 mm
A. 9.	d2 rektó	Szabolcs (2. kapitány), 134×115 mm (lásd Lehel, B. 4, előkép: Játékkártya-mester 41. sz.)
A. 10.	d2 verző	Gyula (3. kapitány), 134×115 mm (lásd Vérbulcsu, B. 6.)
A. 11.	d3 rektó	Kund (4. kapitány), 134×118 mm
A. 12.	d3 verző	Lehel (5. kapitány), 135×115 mm (Szabolcs dúca lefaragva)
A. 13.	d4 rektó	Vérbulcsu (6. kapitány), 125×111 mm (Gyula dúca lefaragva)
A. 14.	d4 verző	Örs (7. kapitány), 135×114 mm (B. 9.)
A. 15.	d7 verző	Gyalogosok csatája , 55×116 mm
A. 16.	e1 rektó	I. István és Imre , 135×115 mm (előkép: BM mester: Salamon ítélete)
A. 17.	e1 verző	Csata vár előtt , 55×116 mm
A. 18.	e3 verző	Péter , 135×115 mm (lásd II. István és I. Ulászló lefaragva, előkép: Játékkártya-mester 59. sz.)
A. 19.	e4 verző	Aba Sámuel , 134×118 mm (lásd II. Károly, előkép: BM mester: Salamon)
A. 20.	f1 verző	I. András , 135×117 mm (lásd Vencel, B. 13.)
A. 21.	f3 verző	Salamon , 135×112 mm (előkép: BM mester: Salamon ítélete)
A. 22.	f5 rektó	I. Béla , 135×117 mm (lásd V. István, előkép: Játékkártya-mester 62. sz.)
A. 23.	g1 verző	Csata vár előtt , 55×111 mm
A. 24.	g4 verző	I. Géza , 135×118 mm (lásd Károly, előkép: FvB mester: Salamon ítélete)
A. 25.	g7 rektó	I. László lovasképe , 1035×118 mm
A. 26.	h2 verző	Kálmán , 135×118 mm

A. 27.	h5 rektó	II. István , 135×115 mm (lásd Péter és I. Ulászló, előkép: Játékkártya-mester 59. sz.)
A. 28.	i1 verzó	II. Béla , 135×115 mm (lásd Imre, előkép: Játékkártya-mester 63. sz.)
A. 29.	i3 rektó	II. Géza , 135×90 mm (Zsigmond dúca lefaragva)
A. 30.	i4 rektó	Lovagok csatája , 55×113 mm
A. 31.	i5 rektó	III. István , 130×116 mm (I. Mátyás dúca lefaragva)
A. 32.	i6 rektó	III. Béla , 135×117 mm (IV. Béla dúca lefaragva)
A. 33.	i6 rektó	Imre , 135×107 mm (II. Béla dúca lefaragva, szemek javítva)
A. 34.	i7 rektó	III. László , 135×105 mm (lásd III. András lefaragva)
A. 35.	i7 verzó	II. András , 135×118 mm (IV. László dúca lefaragva)
A. 36.	i8 verzó	IV. Béla , 135×115 mm (lásd III. Béla, előkép: Játékkártya-mester 66. sz.)
A. 37.	i9 rektó	Gyalogosok csatája , 55×116 mm
A. 38.	i10 rektó	V. István , 134×114 mm (I. Béla dúca lefaragva)
A. 39.	i10 verzó	IV. László , 135×117 mm (lásd II. András, előkép: Hausbuch mester: Salamon bálványimádása)
A. 40.	k1 verzó	III. András , 135×105 mm (lásd III. László, előkép: Játékkártya-mester 57. sz.)
A. 41.	k2 verzó	Vencel , 135×117 mm (I. András dúca lefaragva)
A. 42.	k4 rektó	Ottó , 135×117 mm (lásd Albert, előképek: Buch der Weisheit fametszete, Játékkártya-mester 67. sz.)
A. 43.	k5 rektó	Károly Róbert , 133×105 mm (I. Géza dúca lefaragva, vésés nyomaival)
A. 44.	k7 verzó	Lovagok csatája , 55×116 mm
A. 45.	l4 verzó	I. Lajos , 135×114 mm (lásd V. László, B. 34, előkép: ES mester: Salamon)
A. 46.	l7 rektó	Csata vár előtt , 55×116 mm
A. 47.	m1 rektó	Lovagok csatája , 55×116 mm
A. 48.	m8 verzó	Mária , 135×115 mm (Előkép: Hausbuch-mester: Szerelmespár)
A. 49.	n6 verzó	II. Károly , 135×113 mm (Aba Sámuel dúca lefaragva)
A. 50.	o2 verzó	Zsigmond , 135×117 mm (lásd II. Géza, előkép: Játékkártya-mester 59. sz.)
A. 51.	o3 verzó	Lovagok csatája , 55×116 mm
A. 52.	p2 rektó	Gyalogosok és lovasok csatája , 55×116 mm
A. 53.	p2 verzó	Csata vár előtt , 55×116 mm
A. 54.	q1 rektó	Albert , 135×77 mm (Ottó dúca lefaragva, előkép: Játékkártya-mester 67. sz.)
A. 55.	q3 verzó	V. László , 134×102 mm (I. Lajos dúca lefaragva)
A. 56.	q5 rektó	I. Ulászló , 133×115 mm (Péter és II. István dúca harmadszor lefaragva)
A. 57.	q8 rektó	Gyalogosok és lovasok csatája , 55×116 mm
A. 58.	r1 verzó	Gyalogosok és lovasok csatája , 55×116 mm

A. 59.	r2 verzó	Csata vár előtt, 55×117 mm
A. 60.	r4 rektó	Csata vár előtt, 55×117 mm
A. 61.	r5 verzó	Lovagok csatája, 55×117 mm
A. 62.	r6 verzó	Hunyadi János, 130×114 mm (B. 41.)
A. 63.	r8 verzó	Lovagok csatája, 55×116 mm
A. 64.	s6 verzó	Várostrom két részletből, együtt: 45×115 mm, Role- vinck-ből átvéve.
A. 65.	t5 rektó	I. Mátyás, 134×116 mm (lásd III. István, B. 42, előkép: Játékkártya-mester 39. sz.)
A. 66.	x1 verzó	Tatárjárás, 180×115 mm (B. 1, előkép: Képes Krónika)

A XX. század első felének magyar művészettörténeti összefoglalásai meglehetősen mostohán bánnak a grafika történetével. Pedig a gyors és olcsó technika szerepét az ízlésfejlesztésben és az információk terjesztésében nem lehet túlbecsülni. Elvben ezt az igazságot mindenki elismeri, de a mindennapi gyakorlatban a sokszorosítás ténye – ami éppen a dolog lényege – az egy példányban élvezhető „magas” művészettel szemben általában lebecsülésben részesül. Ez a helyzet csak a második világháború után kezdett megváltozni.⁴⁸

Pataky Dénesnek a magyar grafikátörténetben úttörő jelentőségű disszertációja, a második világháború utáni egyik első művészettörténeti munka majd fél évszázaddal ezelőtt jelent meg, és azóta általánosan használt kézikönyvvé vált.⁴⁹ Tíz évvel később követte ezt Gerszi Teréz A magyar kőrajzolás története⁵⁰ és Soltész Zoltánnénak a fametszet korai szakaszát feldolgozó könyve.⁵¹

A közgyűjteményekbe ötven év alatt bekerült új szerzemények tömege már önmagában is bátorítana a grafikátörténet újbóli kézbevitelére. Még nagyobb biztatást jelent, hogy néhány speciális terület iránti érdeklődés rendkívül fontos, főleg a művelődéstörténet körébe tartozó feldolgozást eredményezett. Elsősorban Klaus Stoppnak a városképes mesterlevelekkel foglalkozó monumentális korpuszára⁵² és Szilárdfy Zoltán, Knapp Éva és Tüskés Gábor a szakrális grafikára vonatkozó értékes munkáira gondolunk.⁵³ A hivatalos úrlapnak készült mesterlevélen a sokszorosított városlátkép járulékos elem, a bizonyítvány nélküle is érvényes maradna. A barokk ember szépségigénye vele egy értékes művészettörténeti forráscsoportot hozott létre, amelyben a gyakorlati rendeltetés és az esztétikai hatás ötvöződik. Az áhítati grafika szerepe ennél jóval összetettebb. Ábrázoljon akár egy szentet magát vagy életéből vett jelenetet, kegytárgyat környezetével vagy anélkül, esetleg a vele kapcsolatos csodát, a szakrális tárgyú kép az információt közvetítő és a bensőséges vallásos érzés fokozását szolgáló szöveg hatását erősíti.

Mindezek figyelembevételével megkíséreltük a XVIII. század két legjelentősebb magyar rézmetszőjének ma ismert oeuvre-jét áttekinteni és értékelni. Természetes, hogy jórészt alkalmazott grafikáról lévén szó, a teljesség igénye a katalógussal kapcsolatban óvatosan kezelendő.⁵⁴

*

Zeller Sebestyén életrajzának pontos adatait igen kevésbé ismerjük. Születése és halála helyét és idejét nem tudjuk megjelölni. Datált szignatúráinak sora 1740-től 1777-ig terjed. Két írott adatsóport maradt fenn rá vonatkozólag. 1742. március

26-án a bécsi Szent Ulrich-templomban esküdött meg Johann Teophil Heiss egyetemi rézmetsző özvegyével, Anna Máriával,⁵⁵ ebből következtetve az 1720-as években születhetett. 1747 október 24-én másodszer házasodott, ekkor Franz Gundl hadnagy özvegyét, Barbarát vette feleségül.⁵⁶ A házasság tanúi közül ebben az esetben Martin Ausch egyetemi réznyomtatót kell kiemelnünk. Zeller nevét a második dokumentum Zollerként adja meg, erre a későbbiek során is találunk példát. Második felesége már korábban is rézmetszőként működött, Barbara Gundlin és Zellerin szignatúrájú lapjait ismerjük. Az asszony művei nem rosszabbak az átlagos bécsi kismesterek munkáinál, de művészi tanulmányaira vonatkozólag nem rendelkezünk adatokkal.⁵⁷

A második fontos forráscsoportot a Pressburger Zeitung 1764-es évfolyamának hirdetései jelentik. A több ízben megismételt hirdetésből megtudjuk, hogy Zeller rézmetszeteihez a lap kiadójánál, Landerer János Mihálynál lehetett hozzájutni. Emellett sorozatot tervezett Wöchentliche Wappenbelustigungen címen az előkelő családok címereiről. A sorozat előszavát Heinrich Christian von Senkenberg báró (1704–1768), a XVIII. század híres jogásza írja, aki 1745 óta Bécsben élt. A sorozat ívenként 4 forintba került volna a hirdetés szerint. Egyes családi címereket ugyan ismerünk tőle, de a sorozat megvalósulásáról nem tudunk. Zeller lakása a városi kórházban volt.⁵⁸

Emellett a mesterre vonatkozó megbízható írott forrásokat csak műveinek szignatúrái jelentenek. Az 1740 és 1745 közötti időből négy szignatúrájában Bécs,⁵⁹ a többi esetben Pozsony szerepel megjelenési helyként.

A szignatúrákban a keresztnév hosszabb vagy rövidebb változatban, vagy monogram formájában szerepel. Kétszer találkozunk a szignatúrában a „delineavit” szóval, s mivel Zeller reprodukciós rézmetsző volt, ez feltűnő.⁶⁰ Ezek az esetek könyvdiszítésekre vonatkoznak, ez arra utal, hogy a dekoratív grafika volt Zeller legérősebb oldala, és ezt ő maga is tudta.

Egy Fájdalmas Máriát ábrázoló rézmetszeten a szignatúra: „Zeller et Rugendas sc. V.” Ez az augsburgi Jeremias Gottlob Rugendasra (1710–1772) vonatkozik, aki 1743 körül Bécsben és Pozsonyban működött, és magyar megrendelést is ki-elégített.⁶¹ Az oeuvre-katalógusban felmerül Johann Rudolf Füssli (1737–1806) neve is, aki a svájci művészcsalád Bécsbe és Pozsonyba vetődött tagja volt. Zellernek egy többször használt, szignált arcképkéretében 1765-ös dátummal Füsslinek egy Windisch Károlyt ábrázoló rézmetszete jelent meg.⁶² A két nálunk is dolgozó külföldi művész valamilyen műhelykapcsolatban állhatott Zellerrel, de a kapcsolatról semmi közelebbi adattal nem rendelkezünk.

Az előképeket készítő mesterek között egy AR. monogrammal és Fr. betűkkel jelzett, feltehetően ferences barát,⁶³ Ludwig Gode,⁶⁴ Josef Heyni,⁶⁵ Andreas Miller,⁶⁶ A. Rosier,⁶⁷ valamint Bíró Lipót geometra⁶⁸ és Reviczky János kamarai igazgatóhelyettes⁶⁹ szerepel. A nevek közül a Magyarországon többször foglalkoztatott Godeé a legismertebb.

A szignatúrákban Zeller többször kamarai rézmetszőnek (Camerális Calceographusnak) nevezi magát. A Pozsonyban működött magyar királyi kamara építészeti osztálya állandó jelleggel és bedolgozóként is foglalkoztatott építészeket és rajzolókat, de Zeller alkalmazásának jellegét nem tudjuk pontosan meghatározni.

E tevékenységével függnek össze 1758-tól az 1770-es évek elejéig keletkezett építészeti rajz- és térképmásolatai, melyek különféle gyűjteményekbe kerültek.⁷⁰ A Kamarával való kapcsolata magyarázhatja, hogy Jakob Mathias Schmutzer (1733–1811) a bécsi akadémia ismert rézmetsző tanára, majd igazgatója az 1762 előtti években Pozsonyban a nem különösebben kvalitásos magyar rézmetszőtől sajátította el a rézmetsző technika alapismereteit. Adataink szerint Schmutzer Pozsonyban oltárképeket is festett és építészeti rajzot tanult, és ez a tevékenység vezethette a kamarához.⁷¹ Zeller rajzmásolatai – az irodalom megállapításai szerint – nem hibátlanok, de a budai királyi palota XVIII. század közepi állapotának rekonstrukciójához ennek ellenére felhasználhatók.

Zellernek a kamarával való kapcsolata magyarázza a kamarai tisztviselőkhez fűződő szoros viszonyát. Franz Xaver Weidinger a harmincad és az aranybányászat „igazgatója” volt, amint ezt Zeller róla készült arcképének felirata elárulja.⁷² Grassalkovich Antal kamaraelnök, Mária Terézia kegyeltje és Amadé László, a neves költő arcképet és címert rendelték a mestertől. Emellett a budai palota építésében fontos szerepet játszó Grassalkovichnak nyilván volt köze Zeller budai várról készült építészeti rajzainak létrejöttéhez,⁷³ Amadé viszont felbári kastélya és az ottani kegykép ábrázolását rendelte meg a mestertől.⁷⁴

Az építészeti rajzokhoz hasonlóan a térképek is a kamarai feladatok közé tarozhattak. A sokszorosításban megjelent korabeli és történeti térképek a pozsonyi XVIII. századi történeti és földrajzi iskola fő képviselőinek, Bél Mátyásnak (1684–1749)⁷⁵ és Tomka-Szászky Jánosnak (1700–1762)⁷⁶ személyéhez kapcsolódnak. Érdeemes megemlíteni, hogy a Tabula Peutingeriana két részletének 1751-ben készült reprodukciója megelőzi az egész térképet tartalmazó bécsi kiadványt.^{76a}

Zeller tudományos kiadványok mellett vallásos könyveket is szívesen illusztrált, amelyek között gyakran saját rajzai alapján készültek is szerepelnek. Kiadói leginkább pozsonyiak: Landerer János Mihály és Royer Ferenc Antal, de dolgozott a kassai egyetemi nyomda számára is. A kisebbek között egy pesti is van, özvegy Eizenbergerné. Emellett a könyvdekoráció területéről ismerünk tőle castrum dolorisokat,⁷⁷ síremlékeket⁷⁸ és ex libriseket is.⁷⁹ A városképpel ellátott mesterlevelek szintén az alkalmazott grafika műfajához tartoznak. Ezek főleg a környékre vonatkoznak (Pozsony, Győr),⁸⁰ amint az egyéb vedúták is (Felbár, Mátraverebély).⁸¹ Arcképei is többször könyvdíszként jelentek meg. A kortársak mellett néha történeti személyeket is ábrázolt. Legtöbb műve azonban szakrális jellegű grafika, amelyek leginkább nyugat-magyarországi vonatkozásúak.

Datált rézmetszetek

1. Amulett a Fájdalmas Mária képével.

Szövege: „Anno aerae Christi MDCCXL.” Fent: „Ponam / Te / Ut signaculum / Super cor meum. / Ex Cant.9: v”: 2. A szalagon körben: „O Domine ego servus... Ego servus tuus et Filius Ancillae tuae.”

Jelezve balra lent: „Se: Zeller sc. V.”

Rézmetszet, körülvágott, a képmező: 123×70 mm.

A Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatócsoportja. (Ismeretét Galavics Gézának köszönhetem.)

Publikálatlan.

2. Fájdalmas Mária.

Felirata a kép alatt: „O Maria Mutter eines gutten Her- / tzen erwerbe mir ein Hertz, welches / sey nach deinen und nach dem Hertzen / deines geliebten Sohns unsers Hern / und Heyland Jesu Christi. / Diese Bildnus Mariae von Hertzen genant, hat / in dieser grösse von den tag seiner bekherung biß in Todt auff seiner Brust getragen der H: Ignatius v. / Loyola dardurch villfältige Hilff erfahren.”

Jelezve jobbra lent: „Zeller et Rugendas sc: V.”

Rézmetszet, 120,5×73 mm.

Egykor Tibold Attila gyűjteményében, most Pannonhalmán.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 125. l.; *Szilárdfy* 1984, 30. l.

3. I. Ferenc császár mellképe.

A kép alatt: „FRANCISCUS I / Rom:Imp: Semp: Aug:/ Germ: et Hiero: Rex / Dux Loth: et Bar: Mag: Dux Hetrur: &c &c.”

Jelezve jobbra lent: „Seb: Zeller sc: Vi.”

Rézkarcs és rézmetszet, körülvágott példány: 138×90 mm.

MNMTKcs lt. sz. 56. 499.

Datálatlan ugyan, de mivel Bécsben keletkezett, nyilván korai és Ferenc 1745-ös német-római császári koronázásával állhat kapcsolatban.

Publikálatlan.

4. II. József gyermekkorában. (123. kép)

A kép alatt: „JOSEPHUS / ARCHIDUX AUSTRIAE &.”

Jelezve balra lent: „Se: Zeller sc: Viennae”

Rézmetszet, lemez: 137×92 mm.

Megjelent: CALENDARIUM / Pro Anno ... VIENNAE M. DCC. XLV. Typis Mariae Evae Schilgin, Viduae.

Joh. és Jos. Klauber rézmetszetének másolata. Vö. J. B. von Antesperg: Das Josephinische Erzherzogliche A. B. C... Wien, 1744. Reprint: Die bibliophilen Taschenbücher 167. sz. 1980.

Irodalom: Závadová–Jančová 1988, 21. sz. – A felvilágosodás ... 1986, 149. sz.

5. Könyvillusztáció.

Jelezve balra lent: „Zeller sc. Posony”

A térdelő hívőnek angyal mutatja az angyalok által tartott keresztfára helyezett Veronika-kendőn olvasható könyvcímet „Vier Bücher / Von der / Nachfolge Christi.”

Rézkarca, lemez: 157×79 mm.

Megjelent: Thomae von Kempen: Vier Bücher von der Nachfolgung Christi, / ...In französischer Sprache beschrieben / durch. / R. P. Gonnellieu, / aus der Gesellschaft Jesu. / Anjetzo aber / zu mehrerem Nutzen in die deutsche Sprach uebersetzt von einem anderen Priester derselbigen Gesellschaft / Mit Kupfern. / Pressburg, / zu finden bey Christoph Spaizer / 1772. címlapja mellett. Először megjelent: 1745.

Irodalom: Závadová–Jančová 1988, 22. sz.

6. Könyvillusztáció.

Felirata a kép alatt: „Folge mir nach.” Jobbra fent: „I. Buch.”

Rézkarca, lemez: 60×90 mm.

Jelzetlen, valószínűleg Zeller műve.

Megjelent: Thomae von Kempen... 1. l. előtt.

Publikálatlan.

7. Könyvillusztáció.

Felirata a kép alatt: „In der Einsamkeit.” Jobbra fent: „II. Buch.”

Rézkarca, lemez: 162×85 mm.

Jelzetlen, vsz. Zeller műve.

Megjelent: Thomae von Kempen... 112–113. l. között.

Publikálatlan.

8. Könyvillusztáció.

A kép alatt felirat: „Dein Wort ist Wahrheit.” Jobbra fent: „III. Buch.”

Rézkarca, lemez: 152×89 mm.

Jelzetlen, vsz. Zeller műve.

Megjelent: Thomae von Kempen... 178–179. l. között.

Publikálatlan.

9. Könyvillusztáció.

Felirata a kép alatt: „Das Sacrament des Altars.” Jobbra fent: „IV. Buch.”

Rézkarca, lemez: 160×89 mm.

Jelzetlen, vsz. Zeller műve.

Megjelent: Thomae von Kempen... 452–453. l. között.

Publikálatlan.

10. Esterházy József castrum dolorisa. (132. kép)

Jelezve balra lent: „Lud. Gode. del.” Jobbra lent: „Se: Zeller sc. Posony.”

Rézkarca, lemez: 365×195 mm.

Megjelent: VÉG NÉLKÜL VALÓ NAGYSÁG... Posony 1745. Royer Ferenc Antal, címlappal szemben és S. Kolb: Die Segen Gott... Pressburg, F. A. Royer (1748)

MNMTKcs lt. sz. 1206, 6107, Pozsony, magángyűjtemény.

Esterházy József (1682–1748) Komárom megye főispánja, horvát bán, országbíró.

Irodalom: *Pataky* 1951, 16. sz.; *Rév helyi E.*: Adatok Gode Lajos művészetéhez. In Művészettörténeti tanulmányok. A Magyar Művészettörténeti Munkaközösség Évkönyve 1953, Budapest, 1954, 494. l.; *M. Malikova*: Die Schule Georg Raphael Donners in der Slowakei. In Mitteilungen der Österreichischen Galerie 78 (1973) 102. l.; *Závadová–Jančová* 1988, 8. sz.

11. A posta allegóriája. (136. kép)

A kép alatt: „CVrre Marl et terra VIVaX noCtVqVe DIVqVE.”

Jelezve balra a kép alatt: „A. Rosier delin.” Jobbra: „Se: Zeller sc. Posonii.”

Rézmetset, lemez: 160×98 mm.

Megjelent: Einleitung / zum / Universal Europäischen / Post-Recht... Von / Joseph Hecht... Pressburg, gedruckt bey Frantz Anton Royer... 1749, címlapja előtt.

Publikálatlan.

12. Pálffy-címer. (139. kép)

Jelezve lent középen: „S. Zeller sc. Posonij.”

Rézmetset, 167×140 mm.

Megjelent: HISTORIA / REGNI / HUNGARIAE... AUTORE FRANCISCO KAZY... Typis Academicis / TYRNAVIAE... 1749, a címlap előtt. A könyv Pálffy Miklósnak van ajánlva, aki akkor kancelláriai tanácsos, majd 1758–1762-ig kancellár volt.

Irodalom: *Pataky* 1951, 1. sz. – *Závadová – Jančová* 1988, 1. sz. (szerintük a megjelenés éve 1737)

13. Kalazanci Szent József.

Alul: „Beatus Josephus Calasanctius / á Matre Dei Sclar. Piar. Fundator. / Natus 1556. in Aragonia, obiit Romae. / 1648 AEtatis 92.”

Jelezve jobbra lent: „Se. Zeller sc. Posony.”

Rézmetset, lemez: 120×70 mm.

Megjelent: COMPENDIUM / HISTORICO- / CHRONOLOGICUM / VITAE, / RERUMQUE GESTARUM BEATI PATRIS JOSEPHI / CALASANCTII, / FUNDATORIS /... Quod scriptum italice / a / P. VINCENTIO TALENTI e / Scholis Piis, / Typisque Romanis Anno M. DCC. XLVIII. / editum / Latine reddidit / Ejusdem Instituti Sacerdos Hungarus. / POSONII, / Typis Francisci Antonii Royer, Privilegi Typographus / M. DCC. XLIX., a címlappal szemben.

Publikálatlan.

14. Alexia Le Clerc.

Felirata: „Abbildung der Ehrwürdig – Mütter Alexia / le Clerc erste Oberin der Congregation de / notre Dame gestorben zu Nancy den 9 Jenner / 1622 Alt 46 jahr.”
A képen „LE ZELE / DE LINS- / TRVCTION / EST LE SVIET DEMA VOCA-
TION” és a könyvben: „Cons / du B four Pier- / re.”

Jelezve: „Se. Zeller sc. Posony.”

Rézmetszet, 117×80 mm.

MSM sz. n.

1750 körül keletkezett.

Irodalom: *Závadová–Jančová* 1988, 40. sz.

15. Pálffy Lipót ex librise.

Alul: „Ex Libris Leopoldi I. / Comitis Palffy ab / Erdőd etc. etc. / Num”

Jelezve: „S. Zeller sc. Posony”

Fent a képen: „Et Arte et Marte”.

Rézmetszet, 105×70 mm.

BNW jelzet: E 305569 Kot.

Az ex libris 1750 körül keletkezett. Pálffy arcképét lásd a 98. sz. alatt.

Irodalom: *Závadová–Jančová* 1988, 6. sz.

16. Forgách Miklós ex librise.

Alul: „Comitis Nicolai Forgács.”

Jelezve balra lent: „Seb. Zeller sc. Posonii.”

Rézmetszet, 86×110 mm.

1750 körül keletkezett.

BNW jelzet: E 27531 Kot, MSM, jelzet: SB 3819510.

1750 körül keletkezett.

Irodalom: *J. Pospíšil–B. Bálent*: Exlibris na Slovensku. Martin é.n. 14.; *Závadová–Jančová* 1988, 5. sz.

17. Krisztus Betániában.

A kép alatt: „Remissionem peccatorum.” Fent: „Welcher unter euch ohne / Sünd ist, der werffe / den ersten Stein an / Sie. Joh. 6.”

Jelezve: „Seb. Zeller sc. Posonii.”

Rézmetszet, 133×76 mm.

MSM, sz. n.

1750 körül keletkezett.

Irodalom: *Závadová–Jančová* 1988, 48. sz.

18. Szent Antalnak megjelenik Szűz Mária.

Felirata alul: „Dis ist Maria Waffén Schild, mit vil vnd grossen Gnaden erfild / Auch ist zu wissen daß es sey, ein Hilf im Pest, Krüeg und Hauberey.” Ez után két sorban ugyanez lengyelül. Fent a képen feszület szívben, körülötte: „Armas De Mara Madre De Dios.”

Jelezve balra lent: „Se. Zeller C. R. M. Calcogr.”

Rézmetszet, 160×110 mm.

MOL, Budapest.

1750 körül keletkezett. Előképére vö.: *Klein Schmidt, Beda: Antonius von Padua. Düsseldorf 1831, 253. kép*

Irodalom: *Szilárdfy 1981, 125, 130. l. (kép); Szilárdfy 1984, 30. l.*

19. Szent Erzsébet. (144. kép)

Felirata: „Heilige Elisabeth. / Patronin deren Armen und Kranken.”

Jelezve: „S. Zeller sc. Posonii.”

Rézmetszet, 180×130 mm.

GB, lt. sz. C 4242, MSM, sz. n.

1750 körül keletkezett.

Irodalom: *Závadová-Jančová 1988, 42. sz.*

20. Szent Fidél.

Alul: „S. FIDELIS á Sigmaringen / Ord. min. S. Franc. Capuc. / Mission. Apost. et Proto- / Mart. S. Congr. de propag. Fide.” Fent idézet: „Ein treuer freund ein starker schirm. / Eccles.6.V. 14.” A lap szélén: „P. A. C.”

Jelezve: „Seb. Zeller sc. Posonij”.

Rézmetszet, 132×188 mm.

MSM, sz. n.

1750 körül keletkezett.

Irodalom: *Závadová-Jančová 1988, 43. sz.*

21. Remete Szent Pál.

Felirata: „Eremita S. Paulus. – Sanctus Paulus”.

Jelzése ismeretlen.

Rézmetszet.

Janus Pannonius Múzeum, Pécs. (Jelenleg nem található)

1750 körül keletkezett.

Irodalom: *Závadová-Jančová 1988, 44. sz.*

22. Szent Valburga. (143. kép)

Alul: „S. Valburga Virgo. / Aegrotorum Patrona. / Betegek Segítője. Nemocnych Pomocnice. / Vorbitterin der Kranken. / dessen fest den 25. Febr.”

Jelezve: „S. Zeller sc. Posonii.”

Rézmetszet, 150×100 mm.

GB, lt. sz. C 2035.

1750 körül keletkezett.

Irodalom: *Závadová-Jančová 1988, 41. sz.*

23. Felbári csodatévő Madonna-szobor.

A kép felett: „Virgo. / Potens, Clemens, Fidelis.” Fent szószalagon: „Recurrere Cadenti: Sur- / gere qui curat: Populum.” A kép alatt: „Imago Lauretana Amadeana

Vetustissima: Ex / Warkony ad Föll Bar translata in hoc Altari Privile- / giato conspicua; in Insula Csalloköz. Cottu Posony.”

Jelezve balra lent: „Se. Zeller C. R. A. H. Chalc.”

Rézmetset, 132×83 mm.

OSzK 600. 926/X 1.

1750 körül keletkezett. Amadé László képmását lásd 96. számon, felbári birtokának látképét a 100. számon, ex librisét a 107. számon.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 123., 132. l.; *Szilárdfy* 1984, 27. l.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 85. sz. (képpel)

24. A Jó tanács anyja kép a győri orsolyita templomból (?)

Jelezve jobbra lent: „S. Zeller sc. Posony.”

Rézmetset, körülvágott 138×80 mm.

Dobó István Múzeum, Eger (selyemre nyomtatott példány).

1750 körül keletkezett.

Irodalom: *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 97. sz. (képpel); *Farbaky P.*: A budai Ágoston-rendi, majd ferences templom és kolostor. In *Művészettörténeti Értesítő* XXXIX (1990) 177. l.; Barokk művészet Közép-Európában. Utak és találkozások. Kiállítási katalógus. MNG, Budapest, 1993. Szerk. Galavics Géza és munkatársai 28a sz.; *Galavics* 1997, 315. l.

25. Homokkomáromi csodatévő Madonna-kép.

Felirata fent a képen : „S. Maria Auxiliatrix.”

Jelezve jobbra lent: „Se. Zeller sc. Posony.”

Rézmetset, körülvágott, 105×62 mm.

Dubay Miklós, Budapest, tulajdona.

1750 körül keletkezett.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 122., 132. l.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 110. sz. (képpel)

26. Kolozsvári csodatévő Madonna-kép.

Felirata a kép alatt: „Effigies Thaumaturgae B. M. V. Iconis Lacryman- / tis in Transilvania ad Claudio- / polim 1699. 15. / Februar quae Visitur in Academico / Templo Claudiopolitano.”

Jelezve jobbra lent: „S. Zeller sc. Posonii.”

Rézmetset, körülvágott, 112×75 mm.

OSzK 600. 926/VIII.

1750 körül keletkezett.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 122., 132. l.; *Szilárdfy* 1984, 25. l.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 140. sz. (képpel)

27. A pozsonyi Szent Márton-plébániatemplom csodatévő Mária-szobra.

Szövege a kép alatt: „Wunderthätiges Gnaden Bild / der Schmerzhafften Mutter Gottes Maria / In der Collegiat Pfarr Kirchen S. Martin / zu Preßburg unter der Obsorg deren / P. P. Societatis IESU.”

Jelezve jobbra lent: „Seb. Zeller sc. Posony.”

Rézmetszet, 130×70 mm.

Szilárdfy Zoltán, Budapest, tulajdona.

1750 körül keletkezett. Feltehetően másolat F. L. Schmitner 1730-ból származó lapjáról.

Irodalom: *Szilárdfy* 1995, 615. sz. (képpel)

28. Pozsonyi trinitáriusok csodatévő Madonna-képe.

Felirata: „Bey denen B. M. P. P. Tinitariern Die Schöne Mutter Gottes echt zu Pressburg im Ungarn.”

Jelezve: „S. Zeller sc. Posonii.”

Rézmetszet, 95×55 mm.

MSM, sz. n.

1750 körül keletkezett, német imaszöveggel.

Irodalom: *Závodová-Jančová* 1988, 47. sz.; *Szilárdfy-Tüskés-Knapp* 1987, 269. sz. (képpel, eltérő szövegű példány a Germanisches Nationalmuseumból, ismeretlenként)

29. Magyarország allegóriája. (137. kép)

Alul: „REGN/ HVN / GAR / IAE.” A megfelelő címerek mellett: „DALMATIA – HVNGARIA – CROATIA – SCLAVONIA – SERVIA – HALIC – VLODO – BOSNIA – BVLGARIA – CVMANIA – VALACHIA – TRANSILVANIA – MOLDAVIA.”

Középen trónon ül Mária Terézia, mellette négy nemzeti öltözetbe öltözött férfi-alak. Elöl Duna-allegória és Bőség.

Jelzetlen.

Rézmetszet, 162×217 mm.

Megjelent: [Parvus Atlas Hungariae, Posonii 1750–51] első oldalaként és COMPENDIUM /HVNGARIAE / GEOGRAPHICVM, ... MATHIAE BEL, / POSONII / JOHAN MICHAEL LANDERER MDCCLIII. címlapja mellett.

MNMTKcs lt. sz. 54. 375.; TT TA 35.

Irodalom: *Prikryl* 1977, 193.; *Závodová-Jančová* 1988, 24. sz.; *Papp Váry Á.–Hrenkó P.*: Magyarország régi térképeken. Budapest 1989, 99. l.

30. Szkíthia térképe.

Címe a bal alsó sarokban: „SCYTHIA / EVROPAEA / ET / ASIATICA / CVM CHERSONESO TAVRICA / Ante et Post Christum Natum / ad Seculum V. / Posonii 1750.”

Jelzetlen.

Rézkarcs, lemez: 167×217 mm.

Megjelent: [Parvus Atlas ... 1750–51] 2. sz. oldalaként.

TT TA 35

Irodalom: *Prikryl* 1977, 193.

31. Pannónia, Illyria, a kvád és jazig területek ókori térképe.

Felirata balra lent: „PANNONIA / ILLYRICVM / et / QVADORVM / IAZY-
GORVMQVE REGIONES / Posonii 1751.”

Jelzetlen.

Rézkarca, lemez: 175×203 mm.

Megjelent: [Parvus Atlas ... 1750–51] 3. sztlan oldalaként és INTRODVCTIO / IN
/ GEOGRAPHIAM / HVNGARIAE / ANTIQVAE ET MEDII AEVI / QVONDAM
/ A / IOHANNE TOMKA SZÁSZKY ... E VETERIBVS MONIMENTIS ERVTA
/ ET / VI TABVLIS ILLVSTRATA. / POSONII, TYPIS FRANCISCI AVGVSTI
PATZKO / 1781. mellett.

TT TA 35.

Irodalom: *Prikryl* 1977, 193.

32. Nyugati Szkíthia térképe.

Felirata jobbra fent: „HVNNIA OCCIDENTALIS / PER SCYTHIAM. S. GEPI-
DIAM / DACIAE et OSTROGOTHIAM / PANNONIAE / Sec. V. VI. extensa /
Posonii 1751.”

Jelzetlen.

Rézkarca, lemez, 170×200 mm.

Megjelent: [Parvus Atlas... 1750–51] 4. sztlan oldalaként és INTRODVCTIO ...
1781 mellett.

TT TA 35.

Irodalom: *Prikryl* 1977, 193.

33. Hunnia nyugati része, Dácia és Pannónia térképe.

Felirata jobbra fent: „HVNNIA OCC. ARABICA / PER PANNONIAM / ATQVE
DACIAM / Sec VII. VIII. Prorogata / Posonii 1751.” Alatta „Scala 30 Mill: Germ.
quorum 15 in uno Gradu.”

Jelzetlen.

Rézkarca, lemez: 162×221 mm.

Megjelent: [Parvus Atlas... 1750–51] 5. sztlan oldalaként és INTRODVCTIO...
1781 mellett.

TT TA 35.

Irodalom: *Prikryl* 1977, 193.

34. Nagymorvaország térképe.

Felirata jobbra fent: „M MORAVIAE PARS / PER HVNNIAM OCCIDENTALEM
/ extensa / Posonii 1751.”

Jelzetlen.

Rézkarca, lemez: 167×220 mm.

Megjelent: [Parvus Atlas... 1750–51] 6. sztlan oldalaként és INTRODVCTIO...
1781 mellett.

TT TA 35.

Irodalom: *Prikryl* 1977, 193.

35. Keleti Hunország térképe.

Címe a bal alsó sarokban: „CVMANIA MAGNA / olim / HVNNIA ORIENTALIS / Posonii 1750.”

Jelzetlen.

Rézkarca, lemez: 167×218 mm.

Megjelent: [Parvus Atlas... 1750–51] 7. sztlan oldalaként és INTRODVCTIO... 1781 mellett.

TT TA 35.

Irodalom: *Prikryl* 1977, 193.

36. Magyarország a vezérek alatt.

Felirata jobbra fent: „HVNGARIA / seu / TVRCIA in Octo Capitanatus divisa / Posonii 1750.”

Jelzetlen.

Rézkarca, lemez: 165×223 mm.

Megjelent: [Parvus Atlas ... 1750–51] 8. sztlan oldalaként és INTRODVCTIO... 1781 mellett.

TT TA 35.

Irodalom: *Prikryl* 1977, 193.; *Papp Váry Á.–Hrenkó P.*: Magyarország régi térképeken. Budapest 1989, 98. l.; *Szántai* 1996, Szászky 1. sz.

37. Magyarország középkori térképe.

Felirata balra lent: „HVNGARIA / AEVI MEDII / IN REGALEM ATQVE DVCALEM / et in Megas LXXII distincta / Posonii 1751.”

Jelzetlen.

Rézkarca, lemez: 167×218 mm.

Megjelent: [Parvus Atlas ... 1750–51] 9. oldalaként és INTRODVCTIO... 1781 mellett.

TT TA 35.

Irodalom: *Prikryl* 1977, 193.; *Szántai* 1996, Szászky 2. sz.

38. Magyarország térképe.

Felirata: „HVNGARIA HODIERNI TEMPORIS in PARTES II: ET CIRCULOS IV diuisa / Posonii 1750.”

Jelzetlen.

Rézkarca, 195×150 mm.

Megjelent: [Parvus Atlas ... 1750–51] 10. oldalaként.

TT TA 35.

Irodalom: *Prikryl* 1977, 193, 195.

39. Nagymagyarország térképe.

Címe jobbra lent: „HVNGARIA MAGNA / In Regna et Provincias / diuisa. / Posonii 1750.”

Jelzetlen.

Rézkarca, lemez: 158×202 mm.

Megjelent: [Parvus Atlas ... 1750–51] 11. oldalaként és INTRODVCTIO... 1781 mellett.

TT TA 35.

Irodalom: *Prikryl* 1977, 194.; *Szántai* 1996, Szászky 3. sz.

40. Magyarország közigazgatási térképe.

Címe balra lent: „HVNGARIA / in Partes II. / in Comitatus LII / diuisa / Posonii 1750”

Jelzetlen.

Rézkarca, lemez: 160×208 mm.

Megjelent: [Parvus Atlas ... 1750–51] 12. oldalaként és INTRODVCTIO ... 1871 mellett.

TT TA 35.

Irodalom: *Prikryl* 1977, 194–95.; *Szántai* 1996, Szászky 4. sz.

41. A Duna–Tisza köze és a Felvidék egy részének térképe.

Balra lent felirat: „CIRCVLVS I. / CISDANVBIANVS / in Comitatus XIV diuisus / Posonii 1751”.

Jelzetlen.

Rézkarca, lemez: 211×170 mm.

Megjelent: [Parvus Atlas ... 1750–51] 13. sz. oldalaként és COMPENDIVM... MDCCLIII. 46–47. l. között.

MNMTKcs. lt. sz. T. 919/A; TT TA 35.

Irodalom: *Pataky* 2. sz.; *Prikryl* 1977, 194.; *Závadová–Jančová* 1988, 59. sz.; *Szántai* 1996, Szászky 5. sz.

42. A Dunántúl térképe.

Felirata a bal alsó sarokban: „CIRCVLVS II / TRANSDANVBIANVS / in Comitatus XIII diuisus / Posonii 1751”.

Jelzetlen.

Rézkarca, lemez: 174×215 mm.

Megjelent: [Parvus Atlas ... 1750–51] 14. sz. oldalaként és COMPENDIVM... MDCCLIII. 72–73. l. között.

MNMTKcs. lt. sz. T. 919/B; TT TA 35.

Irodalom: *Pataky* 2. sz.; *Prikryl* 1977, 194.; *Závadová–Jančová* 1988, 60. sz.; *Szántai* 1996, Szászky 6. sz.

43. A Tiszán-innen terület térképe.

Felirata a jobb alsó sarokban: „CIRCVLVS CISTIBISCANVS / in Comitatus XI diuisus / Posonii 1751.”

Jelzetlen.

Rézkarca, körülvágott, 208×168 mm.

Megjelent: [Parvus Atlas ... 1750–51] 15. sz. oldalaként és COMPENDIVM. MDCCLIII. 102–103. l. között.

MNMTKcs. lt. sz. T. 919/C.

Irodalom: *Pataky* 1951, 2. sz.; *Prikryl* 1977, 194.; *Závadová–Jančová* 1988, 61. sz.; *Szántai* 1996, Szászky 7. sz.

44. Tiszántúli terület térképe.

Felirata a bal felső sarokban: „CIRCVLVS IV / TRANSTIBISCANVS / in Comit. XIII. Proc. I. distinctus.”

Jelzetlen.

Rézkarc, lemez: 219×172 mm.

Megjelent: [Parvus Atlas ... 1750–51] 16. oldalaként és COMPENDIVM... MDCCLIII. 138–139. l. között.

MNMTKcs lt. sz. T. 919/D.

Irodalom: *Pataky* 2. sz.; *Prikryl* 1977, 194.; *Závadová–Jančová* 1988, 62. sz.; *Szántai* 1996, Szászky 8. sz.

45. Illirikum térképe.

Címe a bal alsó sarokban: „ILLYRICVM / in / DALMATIAM / CHROBATIAM (!) / SCLAVONIAM / et / SERBLIAM (!) / diuisum Posonii 1751.”

Jelzetlen.

Rézkarc, lemez: 167×216 mm.

Megjelent: [Parvus Atlas ... 1750–51] 17. sz. oldalaként.

TT TA 35.

Irodalom: *Prikryl* 1977, 194.

46. Dácia és Moesia térképe.

Címe a bal alsó sarokban: „DACIA / atque / MOESIA / Posonii 1750.”

Jelzetlen.

Rézkarc, lemez? 167×216 mm.

Megjelent: [Parvus. Atlas ... 1750–51] 18. sz. oldalaként és INTRODVCTIO ... MDCCLIII mellett.

TT TA 35.

Irodalom: *Prikryl* 1977, 194.

47. A Peutinger-féle térkép részlete. (192. kép)

Felirata két részben: „ITINERARIVM NORICI, PANNONIAE, MOESIAE SVPERIORIS LIBVRNIAE ET DALMATIAE, / SECVNDVM TABULAE PEVTINGERIANAE SEGMENTVM III. IV. A MARCOMANNIS AD SARMATAS VSQVE.”

Jobbra lent: „Posonii 1751.”

Rézkarc, lemez: 179×306 mm.

Megjelent: [Parvus Atlas ... 1750–51] 19. sz. oldalaként és INTRODVCTIO ... MDCCLIII mellett.

TT TA 35.

Irodalom: *Prikryl* 1977, 194.

48. A Peutinger-féle térkép részlete. (193. kép)

Felirata három részre osztva, mindkét oldalt a részletek számozva: 3–4–5: „ITINERARIUM SARMATIAE, SEV SCYTHIAE, EVROPAEAE ET ASIATICAE / SECVNDVM TABVLAE PEVTINGERIANAE SEGMENTVM V. VI. / CAVCA-SIOS ET PARNACIOS” „Jobbra lent: Posonii 1751.”

Rézkarc, lemez: 174×309 mm.

Megjelent: [Parvus Atlas ... 1750–51] 20. sztlan oldalaként és INTRODVCTIO... MDCCLIII mellett.

TT TA 35.

Irodalom: *Prikryl* 1977, 194.

49. Könyvillusztrációk.

Csatkai Endre szerint: „az 1751-ben megjelent Königlich-Ungarischer Pressburgischer Marianischer Gnaden und Sack Calender könyvecskében Zellertől való a címlap és több kegykép.” A naptárat sem Budapesten, sem Pozsonyban nem sikerült megtalálnom, a bibliográfiák nem ismerik.

Irodalom: *Csatkai* 1963, 23. l.

50. A budakeszi–makkosmáriai csodatévő Madonna-kép.

Felirata a kép alatt: „Die Gnadenreiche Bildnus Maria / Aichen genant so nächst Budakés / ohnweit Ofen bey denen PP. Trinitari /ern von andächtigen Wollfahrtern eyfrig verehret wird.”

A képen: „In gremio matris / Sedet sapientia Patris.”

Jelezve balra lent a képkereten: „S. Zeller sc. Pos.”

Rézmetszet, 122×70 mm.

Impresszuma: Ofen, gedruckt bey Leopold Landerer, Buchdruckern, 1752.

Szilárdfy Zoltán (Budapest) tulajdona.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 118–119. l. ; *Szilárdfy* 1984, 23. kép.; *Závodová–Jančová* 1988, 36. sz.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 59. sz.; *Szilárdfy* 1995, 595. sz. (képpel)

51. A homokkomáromi csodatévő Madonna-kép.

Felirata fent a képen: „S. Maria Auxiliatrix.”

Jelezve jobbra lent: „Se. Zeller sc. Posoni.”

Rézmetszet, 110×70 mm.

Impresszuma: Posony, Landerer János Mihály, 1752.

Bálint Sándor hagyatéka, Budapest. Variánsa: Dubay Miklós gyűjteménye, Budapest.

Irodalom: *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 109. sz (képpel)

52. Allegorikus ábrázolás a pálos renddel kapcsolatban. (138. kép)

Középen két összefonódó fa „DOCTRINA / ET SANCTITATE” felirattal. A fák által közrefogva a legnagyobb betűkkel: „FELICI / CONNVBIO.”

Alul a földi szférában balra a történetírás allegóriája kezében könyvvel, amelyen szöveg: „Triumphus / PAVLI Pio Dolo / A / Deo Decepti / A R. P. / Ignatio Pongrácz

/ Adornavit / A.1752.” Kétoldalt főpapak és pálos szerzetesek csoportja a következő családi címerekkel: Batory – Nádasdy – Patachich – De Avernia (Uvernia) – Keglevich – Ratkay – Eszterhazy – Kéry – Széchenyi.

Jobbra lent gólya és könyvek „Centura- / tores Mag- / deburgi és Argen... orate(?) / u. sis” felirattal. A háttérben dombon is pálosok látszanak és „Modus Excelsi” szöveg olvasható. A fatörzsön angyal naptárral és „nunc suavius” felirattal.

Az égi szférában remete Szent Pál diadalszekéren, amelyet virágfüzérrel angyalok húznak. A kezében tartott szószalagon: „Victrici Toto Sum PAVLVS Corpore / Tectus. / Palma Nam Toto Corpore Victor Eram.” Jobbra angyalok szószalaggal: „Mundi Triumphator / sum / E Mundo Fugio / ad Divini Metam / Decreti / Festinus Cur- / ro.” Balra a felhőkben Krisztus szószalaggal: „Lactabo Eum et Ducam in / Solitudinem. Osea 2.” A kocsi előtt oroszlán „Horrore Decoratus” szöveggel, a kocsin szarvas „Donec ad Fortia Robur – Desertum Facit dissolutum” és holló. A háttérben bagoly és bika „Per Amica silentia Lunae, Elevor dum Segregor”, illetve „Interminatus Fulget Honoribus.”

Jelezve balra lent: „Se. Zeller sc. Posonij.”

Rézmetset, 295×195 mm.

Megjelent: TRIUMPHUS / PAULI... PER / R. P. IGNATIUM PONGRÁCZ... POSONII, TYPIS JOANNIS MICHAELIS LANDERER, TYPOGRAPHI / ANNO M.DCC.LII, címlappal szemben.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 125., 133. l. 95. jegyzet; *Szilárdfy* 1984, 30. l.

53. Mikovinyi Sámuel képmása Pozsony látképével. (130. kép)

A kép alatt: „O cara Patria, quae me / genuisti, dulcis Pannonia.”

Jelezve jobbra lent: „Se. Zeller sc. Posony.”

Rézmetset, 140×78 mm.

Megjelent: COMPENDIUM / HVNGARIAE / GEOGRAPHICVM,... MATHIAE BEL, /... POSONII / JOHANN MICHAEL LANDERER MDCCCLIII, a címlappal szemben.

Irodalom: *Pataky* 1951, 2. sz.; *Jančová* 1965, 78. sz.; *Závadová* 1974, 79. sz.; *Závadová–Jančová* 1988, 23. sz.

54. Sopron vármegye térképe.

Címe a jobb alsó sarokban: „MAPPA / COMITATVS / SOPRONIEN / SIS 1753.”

Jelezve balra lent: „Seb. Zeller C. R. H. Calcogr.” és a jobb alsó sarokban „SZ” monogram.

Rézkarca, lemez, 321×418 mm.

TT TM 3279.

Irodalom: Mapová sbírka B. P. Molla v Universitní Knihovně v Brně. Praha 1959, 322.

55. Magyarország térképe. (118. kép)

Felirata jobbra fent táblán: „TABVLA NOVA / INCLYTI REGNI / HVNGARIAE / juxta nonnullas Observationes / Samuelis Mikoviny / Concinnata. / Ab Andrea Erico Fritsch. / Posonii 1753.”

Jelezve balra lent: „Seb Zeller sc. Posony.”

Rézmetszet, lemez: 390×300 mm.

Megjelent: COMPENDIVM / HVNGARIAE / GEOGRAPHICVM ... EDITIO ALTERA ... POSONII / LITERIS IOANNIS MICHAELIS LANDERER, / TYPOGRAPHI MDCCLXVII végén és IOANNIS TOMKA SZÁSZKY, / INTRODVCTIO / IN / ORBIS ANTIQVI ET HODIERNI / GEOGRAPHIAM ... OPERA ET STVDIO / IOANNIS SEVERINI. / EDITIO ALTERA. / POSONII et CASSOVIAE ... MDCCLXXVII. mellett.

Irodalom: *Prikryl*, 1977, 167–168.; *Závadová–Jančová* 1988, 58. sz.

56. Csáky Miklós képmása. (128. kép)

A kép alatt bal és jobboldalt: „Celsissimus, ac Revedssmus Dominus Dominus / Nicolaus e Comitibus Csáky de Keresztaszegh / Perpetuus terrae Scepusiensis; Sacri Romani Impery Princeps / Miseratione Dina Eccl. Metrop. Strig. Archi Eppus, Primas Regni Hunga. / Sacrae Sedis Apost. Legatus Natus summus & Secretarius Cancellarius, / Comitatum Strig. et Scepusien./ Supremus Comes / Ssmarum Caesareo-Regiarum Majestatum / Actualis Intimus & Excelsi Regy Locumten. Consilij Consiliarius nec / non Unus è jud. Tab. Septemvir./ &c. &c.”

Jelezve balra lent: „And. Miller del.” – Jobbra lent: „Seb. Zeller sculp. Posonij.”

Rézmetszet és rézkarc, lemez: 400×288 mm.

Megjelent: EPISTOLAE / D. CAECILII / CYPRIANY...TYRNAVIAE, TYPIS ACADEMICIS SOCIETATIS JESU, / ANNO MDCCLV.

MNMTKcs lt. sz. 1026.

Csáky ex librisét lásd 108. sz. alatt.

Irodalom: *Pataky* 1951, 8. sz.; *Závadová–Jančová* 1988, 11. sz.

57. Könyvillusztráció.

Jobbra fent szószalagon: „Zwey Herz / und Mund / vereinigt / singen: so läß es Gott auch wohl gelin- gen. / ”

Jelezve balra lent: „Se. Zeller sc. Posonij.”

Rézkarc: 148×88 mm.

Megjelent: Ein, / in der Mühseligkeit / des menschlichen Lebens, / gesamleter / Liederschatz... mit fünf Kupfern. / gezieret ist. / Preßburg, / gedruckt bey Johann Michael Landerern, 1756, a címlappal szemben.

Irodalom: *Pataky* 1951, 3. sz.; *Závadová–Jančová* 1988, 25. sz.

58. Könyvillusztráció.

Címe: „Katechis- / mus Lieder. Alul: Christus / ist des Gesetzes / Ende, wer an den / glaubet, der ist gerecht. Röm. 10. 4.” – Jobbra fent: „Seit. 19.”

Rézkarc, 145×90 mm.

Megjelent: Ein, / in der Mühseligkeit... 1756, 18–19. l. között.

Jelzetlen, körben nyolc kis jelenet.

Irodalom: *Pataky* 1951, 3. sz.; *Závadová–Jančová* 1988, 26. sz.

59. Könyvillusztráció.

Címe: „Evan- / gelien- / Lieder. Alul: Das / Evangelium ist eine / Kraft Gottes die daselig / machet alle die daran / glauben. Röm. I. 16.” Jobbra fent: „Seit 561.”

Rézkarc, 148×95 mm.

Megjelent: Ein, / in der Mühseligkeit... 1756, 560–561. l. között.

Irodalom: Pataky 1951, 3. sz.; Závadová–Jančová 1988, 27. sz.

60. Könyvillusztráció.

Címe: „Epistel Lieder.” Szövege: „Auf welchem der ganze / Bau in einander ge- / fuget wächset / zu einem in heili- / gen Tempel / in dem Herrn, Apostel / und Propheten, / der Grund der Ecksein der Jesus Christus ist. / Ephes. 2. 20. 21.” Balra fent: „Seit 639.”

Rézkarc, 148×90 mm.

Megjelent: Ein, / in der Mühseligkeit... 1756, 638–639. l. között.

Irodalom: Pataky 1951, 3. sz.; Závadová–Jančová 1988, 28. sz.

61. Könyvillusztráció.

Címe: „Der / Andächtige Beter.” A megfelelő kis képek mellett szövegek: „Gebet bringt mich auf diese Welt. Samuel 9. 11. – Gebet erhält mich in der Welt. Daniel. – Gebet führt mich auch durch die Welt. 2. B. Mos. 14. 21, 39. – Gebet nimmt mich dan auß der Welt. Luc. 23.”

Rézkarc, 140×94 mm.

Megjelent: Ein / in der Mühseligkeit... 1756. A Register után.

Irodalom: Pataky 1951, 3. sz.; Závadová–Jančová 1988, 29. sz.

62. Hun vezérek. (121. kép)

Fent szószalagon: „MAIORES HUNGARORUM.” A megfelelő kép alatt: „Bendecutz Pater / Attilae II. R. Hunnor. / in Europa. – Attila V. in Europa Rex Hunno- / rum Medorum Dacorum Gotho- / rum Metus Orbis Flagellum Dei.- Balamber I. Rex / Hunnorum in Europa. - Royas IV. R. Hunnor. in Europa.”

Jelezve balra lent: „S. Zeller sc. Posonij.”

Rézmetszet, lemez: 305×210 mm.

Megjelent: *Kazy F.: Historiae Hungariae...* Budae 1758.

MNMTKcs. lt. sz. 561 (eredeti dúc: 55. 1015), SzM, lt. sz. 1955–4529.

Irodalom: Pataky 1951, 22. sz.; Závadová–Jančová 1988, 12. sz.

63. Szeplőtelen fogantatás.

Felirat a képen fent: „Speculum / sine macula.” Lent: „Non pro te sed pro omnibus hec. lex. Esther 5.”

Jelezve jobbra lent: „Seb. Zeller sc. Posony.”

Rézmetszet, lemez: 145×92 mm.

Soproni Múzeum, Csatkai Endre hagyatéka.

A lap hátán modern írással: 1758. (A lap ismeretét Szilárdfy Zoltánnak köszönhetem)

Publikálatlan.

64. Padányi Biró Márton képmása. (129. kép)

Az ovális keretbe foglalt kép alatt: „Excell. Revmus. Donus / MARTINUS BIRÓ / de Padány. Eppus Vesz / prim. Lociq. et Cottus / nom ejus. Supr. ac. / perp. Comes, nec / non Vtriusq. S. C. / et R. A. Maj. actual. /int. Cons.”

Jelezve balra lent: „Seb. Zeller sc. Posonii.”

Rézmetset és rézkarc, lemez: 202×170 mm.

A kép jobb oldalán a Hit alakja könyvvel, amelyen „Tu / Domi- / ne / Spes / Mea” szöveg. Alul angyal Biró címerével és nyitott könyvvel, amelyben „Artes / et / Scientiae” szavak.

Megjelent: COMPENDIOSA / GENVINA / ET / SINCERA RELATIO ACTORVM / GENERALIS CANONICAE VISITATIONIS. / JAURINI, Typis Gregorii Streibig Typographi, 1760, címlapja előtt.

MNMTKcs lt. sz. 66. 25.

Padányi Biró Márton (1696–1762) veszprémi püspök, az ellenreformáció fontos alakja.

Irodalom: Pataky 1951, 4. sz.; Závadová–Jančová 1988, 13. sz.

65. II. József és Pármai Izabella képmása. (124. kép)

Felirata: „ELISABETH / Princessin v. Parma / geb. 1741. den 31. Dec. – IOSEPH / Erzherzog v. Österreich / geb. 1741 d. 13. Marz.” Fent a képben szószalagon: „PRO DEO / ET / POPULO.”

Jelezve balra lent fordított írással: „S. Zeller sc. Posonii.”

Rézmetset, lemez: 152×188 mm.

Megjelent: Ode / auf das hohe / Vermählungsfest / Seiner Königl-Hoheit / des Durchleuchtigsten Königl-Ungarischer Kronprinzen / Josephi, / mit der / Durchleuchtigsten Prinzessin / von Parma / Maria Elisabeth, / welches / in der Kaiserl. Residenzstadt Wien den 6ten Okt. 1760 vollzogen, címlapján.

József első felesége valójában Maria Isabella Bourbon-pármai hercegnő (1741–1763). Keresztnevének téves írását nem tudjuk megmagyarázni.

Publikálatlan.

66. Az Anyaszentegyház allegóriája.

A kép alatt: „Portae Inferi non prae- / valebunt adversus eam. / Matth. 16. v. 18.”

Jelezve jobbra lent: „Se. Zeller sc. Posonii.”

Rézkarc, 148×95 mm.

Megjelent: DOCTRINA / VERA / CHRISTI ECCLESIAE... A JOANNE DAMIANI, / ...POSONII, / TYPIS JOANNIS MICHAELIS LANDERER. 1760, címlapja előtt.

Szilárdfy Zoltán, Budapest, tulajdona.

Irodalom: Szilárdfy 1981, 121., 125. l.; Szilárdfy 1984, 30. l.; Závadová–Jančová 1988, 37. sz.; Szilárdfy 1995, 193. sz. (képpel)

67. I. Lipót képmása. (122. kép)

Az ovális kép alatt: „LEOPOLDVS. IMP. ROM. / REX. GERM. HVNG. BOH. DAL. CROAT. / SLAV. RAM. SERV. GALLIC. LADOM. / CVMAN. BVLG. ARCHIDVX. AVSTR. cet”

A kép alatt félkörben: „Consilio et Industria.”

Jelezve balra lent: „Sebast. Zeller sc. Poson.”

Rézmetszet, 157×102 mm.

SzM, lt. sz. 1917–942.

A lap 1760 körül keletkezett.

Irodalom: *Pataky* 1951, 12. sz.; *Závadová–Jančová* 1988, 17. sz.

68. I. József képmása.

Felirata: „IOSEPHVS. IMPER. ROM. / REX. GERM. HVNG. BOH. DAL. CROAT. / SLAV. RAM. SERV. GALLIC. LADOM. / CVMAN. BVLG. ARCHIDVX. AVSTR. cet.”

Az ovális kép alatt: „Amore et timore.”

Jelezve balra lent: „Sebast. Zeller sc. Poson.”

Rézmetszet, 155×102 mm.

SzM, lt. sz. 1917–941.

A lap 1760 körül keletkezett.

Irodalom: *Pataky* 1951, 11. sz.; *Závadová–Jančová* 1988, 14. sz.

69. Xavéri Szent Ferenc.

Szövege a képben: „O Deus, ego amo te!”

Jelezve: „Se. Zeller sc.”

Rézmetszet, 120×69 mm.

MSM, lt. sz. 756 d.

1760 körül keletkezett.

Irodalom: *Závadová–Jančová* 1988, 45. sz.

70. A dénesd (Nové Košariská)-i csodatévő Madonna-kép.

Felirata: „Die Hilfreiche Bildnus Maria zu Schil- / dern in der Schitt.”

Jelezve balra lent: „A. E. Fr. del.” – Jobbra lent: „Se. Zeller sc. Posony.”

Rézmetszet, 145×93 mm.

Magántulajdon.

1760 körül keletkezett, egy magyar nyelvű imádságot tartalmazó ponyvafüzetből.

Irodalom: *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 78. sz. (képpel)

71. A máriavölgyi csodatévő Madonna-kép

Szövege: „Stella splendida et matutina Ap. 22.”

Jelezve: „S. Zeller sc. / Posonii.”

Rézmetszet, 111×70 mm.

MSM, lt. sz. n.

1760 körül keletkezett.

Irodalom: *Závadová–Jančová* 1988, 49. sz. (képpel)

72. Barkóczy Ferenc allegóriája, 1761.

Benne két chronostichon: „barkóCzI prInCeps, qVo LVX haeC CLarIor orbI / sVrgIt, erIs parVo LVX qVoqVe CLara Metro” és „franCIsCo prInCipI barkóCzI

PraesVLI aC patrI sVo faVsta qVaeqVae eXoptans CapItVLVM strIgonIense posVIt.”

Jelezve jobbra lent(?): „Se. Zeller sc. Posony.”

Rézmetaszt 55×190, 364×194, 435×295 mm.

Megjelent: CARMEN / PANEGYRICUM, / FESTIS HONORIBUS / CELSISSIMI, / ... FRANCISCI / E COMITIBUS/ BARKÓCZI, /... TYRNAVIAE, / TYPIS ACADEMICIS SOCIETATIS JESU.

OSzK Aprónyomatványtár lt. sz. 3381, MSM 49704 (az OSzK példányaiban nincs rézmetaszt)

A mű szerzője Fába Simon.

Irodalom: *Závodová–Jančová* 1988, 9. sz.

73. Jeszenák Pál síremléke. (135. kép)

Hátó lapján szöveg: „IMMORTALIS. / VIVIT. / PIETATE. IN DEVM. / FIDE. IN. REGEM. / INDVSTRIA. / IN. HOMINES. / SPECTABILIS / PAVLVS JESZENÁK.”

Jelezve jobbra lent: „Seb. Zeller sc. Posonii.”

Rézmetaszt és karc, lemez: 203×140 mm.

MNMTKcs lt. sz. 2274, SzM, lt. sz. L. 69213.

Jeszenák Pál királyi tanácsos, kinek része volt a Pragmatica Sanctio létrejöttében, 1762-ben halt meg.

Irodalom: *Pataky* 1951, 10. sz.; *Závodová–Jančová* 1988, 7. sz.

74. Tomka-Szászky János temetési emléke. (134. kép)

A képen látható síremléken a következő szöveg: „VIRTVTI AC ME / MORIAE / IOANNIS TOMKA / SZÁSZKY / SCHOLAE EV: POSON. / RECTORIS / ob. sept. 9. Augusti / An. rep. Sal. MDCCLXII”.

Jelezve balra lent: „SZ (egybeírva) del. et sculp. Posonii.”

Rézkar, lemez: 115×190 mm, az egész lap mérete: 360×210 mm.

Megjelent: *Klagen / bei dem Grabe / des / berühmten Rectors / der evangelischen Schule / in / Preßburg / HERRN / Johann Tomka Szaszky einiger seiner / gewesenen / Schüler, und Freunde. Preßburg, / gedruckt bey Johann Michael Landerer privil. Buchdruckern, címlap.*

Tomka-Szászky János (1700–1762) történetíró és földrajztudós, a pozsonyi evangélikus gimnázium rektora és Bél Mátyás munkatársa volt.

Irodalom: *Závodová–Jančová* 1988, 30. sz.

75. Könyvdísz.

Alatta szöveg: „Pacatum reget / patriis virtutibus orbem, / Virgil. Ecl. 4.”

Jelezve balra lent: „Se. Zeller sc. Posonii.”

Rézmetaszt, lemez: 94×154 mm.

Megjelent: *Ode / An / Seine Römisch-Königliche / Majestät ... In tiefster Untertänigkeit gewidmet / von / der bürgerlich, freyen Krönungsstadt Preßburg. Preßburg, / gedruckt bey Johann Michael Landerer, privilegierter Buchdrucker 1764.*

Publikálatlan.

76. Barkóczy Ferenc castrum dolorisa. (133. kép)

Felirata alul: „D. O. M / FRANCISCUS. PRINCEPS. BARKOCZIUS. COMES. DE. SZALA. &c. &c. NATUS. EST. BONO. REIPUB. ANNO. MDCCX. IDIB. OCTOB. AD. KAL. IUL.” A katafalkon: „SOLYMIS. / ATHENIS / QUE HUN- / GARORUM AEDIFICARI / COEPTIS.”

Jelezve a kép alatt balra: „Jos: Heyni del.” Jobbra: „Seb. Zeller sc. Posonii.”

Rézkarc és rézmetszet, lemez: 346×222 mm.

Megjelent: ELOGIA FUNEBRIA / CASTRO DOLORIS / FRANCISCI, / BARKÓCZY, /... POSONII TYPIS. JOANNIS MICHAELIS LANDERER. / 1765. MNMTKcs lt. sz. 1831.

Irodalom: *Pataky* 1951, 5. sz.; *M. Maliková*: Die Schule G. R. Donners in der Slowakei. In Mitteilungen der Österreichischen Galerie 17 (1973) 116.; *Závadová–Jančová* 1988, 10. sz.

77. A magyar korona a Grassalkovich-címerrel. (140. kép)

Fent a két angyaltól tartott korona felett: „S / Regni / Hungariae Corona.” Ez alatt két oroszlán tartja Grassalkovich Antal címerét, benne a következő szöveg: „Excell. D. C. Antonius Grassalkovich Custos Cor.”

Jelezve balra lent: „S. Zeller sc. Pos:”

Rézmetszet, lemez: 167×138 mm.

Megjelent: COMMENTARIUS / PETRI / DE REWA DE / SACRA REGNI HUNGARIAE / CORONA... POSONII, Typis FRANCISCI ANTONII ROYER. / 1765. Grassalkovich arcképét lásd a 97. sz. alatt.

Irodalom: *Závadová–Jančová* 1988, 4. sz. (ex librisként)

78. Allegorikus könyvdísz.

Jelezve balra lent: „S. Zeller del. et sculp. Posonii.”

Rézmetszet, 102×160 mm.

Megjelent: Galgóczy F.: A MEG-GYŐZHETETLEN LEG HATALMASABB FELSÉGES RÓMAI CSÁSZÁRNAK / ELSŐ FERENCZNEK... POSONYBAN / NYOMTATTATOTT LANDERER JÁNOS MIHÁLY / KIRÁLYI PRIVIL KÖNYVNYOMTATÓ ÁLTAL. (1765) 1. l.

Irodalom: *Závadová–Jančová* 1988, 31. sz.

79. Allegorikus könyvdísz.

Fent felirat: „ZELO / ET / FIDELITATE.”

Jelezve balra lent: „S. Zeller sc. Posonii.”

Megjelent: Galgóczy F.: A MÉLTÓSÁGOS GRÓFF / BATTHYÁNI Lajos... POSONYBAN, NYOMTATTATOTT LANDERER JÁNOS LAJOS MIHÁLY ÁLTAL. (1766) 3. l.

Irodalom: *Závadová–Jančová* 1988, 32. sz. (az itt 19. sz. alatt leírt Batthyány Lajos-képmás Mansfeldtől származik.)

80. Könyvdísz.

Rézmetset, lemez: 89×81 mm.

Megjelent: Galgóczy F. A MÉLTÓSÁGOS... 1766, 48. l.

Jelzetlen, de valószínűleg Zeller munkája.

Irodalom: Závadová-Jančová 1988, 32. sz.

81. Szent Kelemen.

Felirata a kép alatt: „S. Clemens Patronus / Fodinarum.”

Jelezve jobbra lent: „S. Zeller sc. Posonii.”

Rézmetset, lemez: 138×83 mm.

Kétleveles imalapon, amelynek impresszuma: TYRNAU, / Gedruckt in des Acad. Collegii Buchdruckers, / der Gesellschaft JESU 1767.

Egykor Tibold Attila gyűjteményében, jelenleg a pannonhalmi Főapátságban.

Publikálatlan.

82. Boldog Merici Angéla.

Felirata: „Beata Angela Merici.”

Jelezve: „S. Zeller sc. Posonii”.

Rézmetset.

Egykor Tibold Antal gyűjteményében, amely jelenleg a pannonhalmi Főapátságon található, de a metszet nem került elő. Az ábrázoltat 1768-ban avatták boldoggá.

Irodalom: Szilárdfy 1981, 125. l.; Szilárdfy 1984, 30. l.

83. Szent István felajánlja Magyarországot Máriának. (114. kép)

Jelezve balra lent: „Seb: Zeller sc. Posonij.”

Rézkar, lemez: 63×88 mm.

Megjelent: ALMAE ARCHI – CONFRATERNITATIS / SANCTI STEPHANI, / ...IN INSIGNI COLLEGIATA ECCLESIA POSONIENSI / AD S.MARTINUM ERECTAE, / ...PUBLICATA IN FESTO EJUSDEM ARCHI-CONFRATERNITATIS TITULATAE, / 20. AUGUSTI, ANNI 1770. / POSONII, / TYPIS JOANNIS MICHAELIS LANDERER / REGI PRIVILEGIATI TYPOGRAPHI, címlapján.

Irodalom: Szilárdfy 1981, 119. l.; Csatkai 1963, 23. l.

84. A lorettói Mária-kép.

Felirata a kép alatt: „EFFIGIES S. MARIAE LAURE- / TANAE”

Jelezve jobbra lent: „S. Zeller sc.”

Rézmetset, lemez: 120×68 mm.

Megjelent: OFFICIUM / RAKOCZIANUM, / ...CASSOVIAE, / TYPIS COLLEG. ACAD. SOC. JESU. / ANNO MDCCLXX. 125. l.

Publikálatlan.

85. Nepomuki Szent János.

Felirata a kép alatt: „S. IOANNES NEPOMUCENUS.”

Jelezve jobbra lent: „S. Zeller sc.”:

Megjelent: OFFICIUM / RAKOCZIANUM... MDCCLXX. 197. l.

Háttérben híd látszik. A kötet többi és részben szignálatlan illusztrációját az augsburgi Simon Thaddeus Sondermayer készítette.

Publikálatlan.

86. Mária a feszület előtt.

Felirata a kép alatt: „Sokak az igazak háboruságai. 33. zsolt. 20. vers.” A bal felső sarokban: „11.”

Jelezve jobbra lent: „Seb. Zeller Sculp. Posonii.”

Rézmetset, 178×147 mm.

Megjelent: A / KERESZTNEK / KÖZÖNSÉGES UTJA / ...HAEFTENUS BENE-DEK... Nyomtatott PESTEN Entzenbergerné Betüivel 1772, 10–11. l. között.

Egy 1712-es antwerpeni kiadásában a lap jelzés nélküli, rézmetsetű előképe szerepel.

Irodalom: *Závadová–Jančová* 1988, 34. sz.

87. Magyarország védasszonya.

A kép alatt: „REGINA PATRONA HUNGARIAE.” A bal felső sarokban „offic”

Jelezve jobbra lent: „Seb. Zeller sc. Posonii.”

Rézmetset körülvágott, 147×90 mm.

Megjelent OFFICIUM / RÁKÓCZIÁNUM AVAGY / KÜLÖMB-FÉLE / ÁJTATOSSÁGOK / AZ / ISTENNEK / IMÁDÁSÁRA, / Nagy Aszszonyunknak / MÁRIÁNAK, / ÉS MINDEN SZENTEKNEK / TISZTELETÉRE. / Melly most Negyedszer gáncsaiból ki-tisz- / titatván, meg-gyarapíttatván, és képekkel / fel-ékesíttetvén, nyomtatott / KASSÁN, az Akadémiai Betűkkel 1771 Eszt., címképeként.

Különálló példány: Czétényi András, Budapest, tulajdona.

Publikálatlan.

88. Szentháromság.

A kép alatt: „SANCTA TRINITAS UNUS DEUS.” Jobbra fent: „3”

Jelzetlen, valószínűleg Zeller műve.

Rézmetset, körülvágott, 156×94 mm.

Megjelent: OFFICIUM / RÁKÓCZIÁNUM... 1771, 2–3. l. között.

Publikálatlan.

89. Krisztus a kereszten. (146. kép)

A kép alatt: „CONSUMMATUM EST. Joa. 19. 30.” Jobbra fent: „74” (levágva)

Jelzetlen, valószínűleg Zeller műve.

Rézmetset, körülvágott 156×97 mm.

Megjelent: OFFICIUM / RÁKÓCZIÁNUM... 122–123. l. között. (rossz helyre kötve)

Publikálatlan.

90. Szeplőtelen fogantatás.

A kép alatt: „IMMACUL. CONC. B. V. MARIAE.” Jobbra fent: „180” (nagy része levágva)

Jelzetlen, valószínűleg Zeller műve.

Rézmetszet, körülvágott, 156×103 mm.

Megjelent: OFFICIUM / RÁKÓCZIÁNUM... 180–181. l. között.

Publikálatlan.

91. Órangyal.

A kép alatt: „S. ANGELUS CUSTOS.” Jobbra fent: „243”

Jelzetlen, valószínűleg Zeller műve.

Rézmetszet, körülvágott, 155×95 mm.

Megjelent: OFFICIUM / RÁKÓCZIÁNUM... 256–257. l. között. (rossz helyre kötve)

Publikálatlan.

92. Nepomuki Szent János.

A kép alatt: „S. JOANNES NEPOM” Jobbra fent: „261” (levágva)

Jelzetlen, valószínűleg Zeller műve.

Rézmetszet, körülvágott 156×90 mm.

Megjelent: OFFICIUM / RÁKÓCZIÁNUM... 260–261. l. között.

Publikálatlan.

93. Szent Anna.

A kép alatt: „S. ANNA.” Jobbra fent: „327”

Jelzetlen, valószínűleg Zeller műve.

Rézmetszet, körülvágott, 156×90 mm.

Megjelent: OFFICIUM / RÁKÓCZIÁNUM... 326–327. l. között.

Publikálatlan.

94. Matai Szent Péter.

A kép alatt: „IMAGO BONI PAROCHI / BEATUS PETRUS FORENSIS A MATA IN CURIA / Can: Reg: S Aug. Congr Salv. Nri in Lothar / Praep. grlis et Canoniss. Congr. Dominae / Nrae Institutior obiit 1640 aetat 76 / Cor. eIVs gratI In bVrgVnDla InCorrVptVM.”

Jelezve jobbra lent: „Se. Zeller sc. Posonij.”

Megjelent: Betrachtungen, / für / das Fest / und / die darauf folgende acht Tage / des Seeligen Vater / PETRI FORERII, ... Preßburg, / gedruckt bey Frantz Augustin Patzko. 1777. címképeként.

Irodalom: Zavadová–Jančová 1988, 51. sz. (52. sz. alatt említi egy-két évvel későbbi megjelenését a Matica slovenská könyvtárában, Turócszentmártonban)

95. Címkép.

Jelezve jobbra lent: „Seb. Zeller sc. Posony.”

Rézmetszet, lemez: 158×94 mm.

Megjelent: JOHANNIS HÜBNERI / CENTUM QUATUOR / HISTORIAE SACRAE E SACRIS LITTERIS /...POSONII, / SUMPTIBUS / JOANNIS MICHAELIS LANDERER / PRIVIL. TYPOGRAPHI, é.n. (1770-es évek) címlapja mellett.

A képen Jézus és a négy evangélista mellett az evangélium szereplői jelennek meg. Publikálatlan.

Datálatlan rézmetszetek

96. Amadé László képmása. (126. kép)

A kép alatt: „Illmus D. D. Ladislaus / L. B. Amade de W. & M. / S. C. R. M. Cam. Coll. E. C. U. A. Cons.” A kereten fent: „Clemen / tia / Regia.” – balra „Pietate” – jobbra „Tempore” – alul „Virtute” a megfelelő szimbolikus alakok mellett.

A külön lemeztől nyomtatott kereten alul balra jelezve: „Seb. Zeller sc. Posony.”

Rézmetszet és rézkarc, lemez: 278×170 mm, a kép mérete: 145×82 mm.

MNMTKcs lt. sz. 616, 108/1951. Gr (keret nélküli példány)

A költő Amadé László (1703–1764) 1750-ben lett kamarai tanácsos, a képmás tehát 1750 és 1764 között keletkezett, mivel halálára nincs utalás. Ex librisét lásd a 107. sz. alatt.

Irodalom: *Pataky* 1951, 7. sz.; *Závadová–Jančová* 1988, 16. sz.; *Galavics* 1997, 321; *Galavics* 1998. 4. kép.

97. Grassalkovich Antal képmása. (127. kép)

A kép alatt: „Excell. ac Illmus D. D. Comes ANTONIUS / GRASSALKOVICH De Gyarak / S. C. R. Majestatis Act. Int. Consil. / Cam. Reg. Hung. Ant. Praeses.”

Jelezve a külön lemeztől nyomtatott kereten balra lent: „Seb. Zeller sc.”

Rézmetszet és rézkarc, lemez 272×170 mm.

MNMTKcs lt. sz. 1557.

Grassalkovich Antal (1694–1771) 1748 és 1771 között volt kamarai elnök, 1748-tól 1758-ig koronaőr, amire címerének ábrázolásánál történik utalás, lásd 77. sz. Ugyanez a keret veszi körül Windisch Károly 1765-ben készült képmását, amelyet J. R. Füssli szignált Pozsonyban. Ez a tény valószínűsíti a Grassalkovich-képmás keletkezési idejét. A két művész kapcsolatára nincs egyéb adatunk.

Irodalom: *Pataky* 1951, 9. sz.; *Závadová–Jančová* 1988, 15. sz.

98. Pálffy Lipót képmása. (125. kép)

A kép alatt: „Excell. ac Illustr. Dnus Leopoldus e / Comitibus Pálffy ab Erdőd S. C. R. / et A. M. Consiliarius actual. Intim^o / Generalis rei Torment. Praefectus / Vni^o Leg. pedestr. Hung. ord. Colonel- / lus; nec non S. Regni Hung^{ae}. Coronae Conservator.”

Jelezve balra lent: „S. Zeller sc. Posonij.”

Rézmetszet és rézkarc, lemez: 193×130 mm.

MNMTKcs lt. sz. 3613.

Pálffy Lipót (1716–1773) tábornagy 1758 és 1772 között volt koronaőr, a képmás feltehetőleg ekkor keletkezett. Ex librisét lásd 15. sz. alatt.

Irodalom: *Pataky* 1951, 13. sz.; *Závadová–Jančová* 1988, 20. sz.

99. Franz Xaver Weidinger képmása. (131. kép)

Lent kétoldalt: „Splis D. D. Franc. Xaver. Nob. D. de / Weidinger S. P.I. Eques S. C. R. M. / E. C. R. H. Triceae et Auriloturae per Hungariam Director.”

Jelezve lent balra: „Rosier del.” – Jobbra: „Seb. Zeller sc. Posony.”

MNMTKcs lt. sz. 59. 86 (eredeti rézlemez, egykorú levonat nem maradt fenn)

Franz Xaver Weidinger (†1757) a magyar királyi kamara tanácsosa és német birodalmi báró volt.

Irodalom: *Cennerné–Rózsa* 1959, 205. l.

100. A felbári kastély és uradalom látképe. (120. kép)

Fent: „Et misericordia ejus de progenie in progenies, timentibus Eum.” Alul: „Aspice Barenses gratissima Rura Penates, / Quos Pomona Colit, Pan, Thetys, Alma Ceres. / Amadeae, Viridaria florida, stirpis, / Condidit haec primum, qui Ladislaus, erat / Flora coloratis; hic Diva superbit Amyclis, / Hicce Colore omni; versicolore nitet. / Hic situs Aestate est: Curarum saepe levamen, / Promptus est Cunctis hospitibusque locus.” A szöveg közepén Amadé-cimer. Ettől jobbra:

„Romano ducit: de Sanguine Consule natos, / Inde Lupae dentes: haec Domus, Arma tenet. / Ompud Omodeus; simul Ormodeus; is idem; / Qui Marczaltheöy est hic Homodeus erat, / Ut livor rigidus, ringatur densibus est haec, / Gentili; et trino provida dente Lupae. / Zoilus inpugnet. / pugnabit Troilus, Hector, / Insultet Momus; stabit, at ista Domus.”

Jelezve képben a középtől balra: „Seb. Zeller. Cam R. A. H. Chalcog.”

Rézkarc és rézmetszet, körülvágott: 300×393 mm.

MNMTKcs lt. sz. T 4387.

Irodalom: *Pataky* 1951, 21. sz.; *Závadová–Jančová* 1988, 53. sz.; Magyarország története 1686–1790. I. köt., Budapest, 1989. Főszerkesztő: *Ember Gy.–Heckenast G.* 624–625. l. között, 172. kép; *Galavics* 1998, 1. kép.

101. Győr látképe mesterlevélen. (117. kép)

Jelezve a középtől balra lent: „S. Zeller sc. Posony.”

Rézkarc és rézmetszet, 336×439 mm.

MNMTKcs lt. sz. T. 334. (szöveg nélküli példány)

Az 1760-as években keletkezett. Három állapotban ismert, különböző céhek számára nyomdai úton előállított szöveggel.

Irodalom: *Pataky* 1951, 19. sz.; *Stopp* H 95. sz.; *Závadová–Jančová* 1988, 54. sz.

102. Pozsony látképe mesterlevélen. (115. kép)

Jelezve balra lent: „Se. Zeller sculp. Posonii.”

Rézkarc és rézmetszet, 210×440 mm.

1763-ban keletkezett. A Mikoviny Sámuel és Kaltschmidt Abrahám-féle látkép részletmásolata. Különféle gyűjteményekben számos nyomtatott szövegű változatát őrzik.

Irodalom: *Pataky* 1951, 18. sz.; *Jančová* 1965, 98. sz.; *Závadová* 1974, 107. sz.; *Závadová–Jančová* 1988, 55. sz.; *Stopp* CS 180. sz.

103. Pozsony látképe mesterlevélen.

Jelezve balra lent: „Seb: Zeller sc. Posonii.”

Rézkarcs és rézmetszet, a levágott városkép mérete: 160×402 mm.

Az 1770-es évek végén keletkezett. A Mikoviny–Kaltschmidt féle kettős veduta megfelelő részletének átdolgozása. Nyomtatott szöveggel különböző céhek számára készült 12 változata ismert különböző gyűjteményekben.

MNMTKcs. ltsz. T. 6179.

Irodalom: *Pataky* 1951, 20. sz.; *Jančová* 1965, 100. sz.; *Závadová* 1974, 101. sz.; *Stopp* CS 177. sz.

104. Pozsony látképe mesterlevélen. (116. kép)

Jelezve jobbra lent: „S. Zeller sc. Posonii.”

Rézkarcs és rézmetszet, körülvágott példány 352×461 mm.

MNMTKcs. lt. sz. T. 6181.

Különböző őrzési helyeken két állapotban ismert, a második állapot 1776–77-ből származik.

Irodalom: *Závadová–Jančová* 1988, 56. sz.; *Stopp* CS 190. sz.

105. Pozsony látképe mesterlevélen.

Jelezve balra lent a keretben: „Seb: Zeller sc. Posonii.”

Rézmetszet és rézkarcs, 330×406 mm.

A 103. sz. átdolgozása, 1776/77-ben keletkezett.

Két változatban ismert.

Irodalom: *Stopp* CS 191. sz.

106. Mátraverebély látképe. (119. kép)

Alul középen: „S. Antonii Abbatis Sigillum Ord. Erem.”, mellette kétoldalt felirat: „Effigies Divae Virginis Deiparae Mariae, in Ecclesia Eremi ad Sanctum Fontem Matra Verebellyiensem habita.”

Jelezve jobbra lent: „Seb. Zeller sc. Posonii.”

Rézkarcs és rézmetszet, körülvágott, 318×389 mm.

MNMTKcs. lt. sz. T. 6430.

Irodalom: *Pataky* 1951, 14. sz.; Nógrád megye műemlékei. Szerk. Genthon I. Bp., 1954, 280. l.; *Szilárdfy* 1984, 25. l.; *Závadová–Jančová* 1988, 50. sz.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 122. sz. (ismeretlen művész munkájaként).

107. Amadé László ex librise. (141. kép)

Fent szószalagon: „Parendum Fatis / Gaudet Patientia Duris.” Alatta kartuson: „Illustrissimi, et Mag. Dni. Dni. / LADISLAI FRANCISCI SERAP. / Liberi

Baronis AMADE / De Varkony et Martzalthó, / Perpetui in Báár, Böös, Czuz, et Iszka. sz. György, Arcis & Dominiorum Berents, / & Zilis Haereditarii, S.C.R.M. Camera- / rii Camerae Hungariae Aulicae Consilarii &c.”

Jelezve jobbra lent: „Se: Zeller sc. Posony.”

Rézmetszet, 140×75 mm.

OSzK, Exlibrisgyűjtemény 7. sz.

Amadé László arcképét lásd a 96. számon.

Irodalom: Régi magyar ex librisek. 1970, 14. sz.; *Závadová–Jančová* 1988, 2. sz.; *Galavics* 1998, 5. kép.

108. Csáky Miklós ex librise. (142. kép)

A balra néző levágott fej püspöki kalap alatt.

Jelezve jobbra lent: „Se: Zeller sc. Posonij.”

Rézmetszet, 114×110 mm.

OSzK, Exlibrisgyűjtemény 87. sz.

Csáky Miklós arcképét lásd a 56. számon.

Irodalom: *Pataky* 1951, 17. sz.; *Závadová–Jančová* 1988, 17. sz.

109. Ismeretlen családi címer.

Szövege: „Suum Cuique.”

Jelezve jobbra lent: „Seb. Zeller sc. Posonii.”

Rézmetszet, lemez: 92×65 mm.

Iparművészeti Múzeum lt. sz. MLT 1691/III–63. (A lapra Galavics Géza hívta fel a figyelmemet)

A címerpajzsban AP betűk látszanak, fent páncélos vitéz levágott török fejét tart.

Publikálatlan.

110. A Csernovics család címerei.

Felirata fent keretben: „INSIGNIA FAMILIAE CSERNOVICSIANAЕ.” A címerek alatt: „NIGROMONTENSE. / HUNGARICUM.” Alul a keretben: „GLORIA CSERNAGORUM NIGRO DE MONTE VOCATA / LAVORUM POPULO SPLENDOR IN ORBE MANET.”

Jelezve jobbra lent: „Se. Zeller sc. Posonii.”

Rézmetszet, 243×212 mm.

Belgrád, Muzej Srpske praboslaskie crkve.

Irodalom: *Davidov* 1978, 381. l. 175. sz. (képpel)

111. Keret portrémetszet számára.

Jelezve balra lent: „Seb: Zeller sc.”

Rézmetszet. 270×84 mm.

A keretet egyedül Windisch Károly képmásáról ismerjük, amelynek jelzése balra lent: „J. Rod. Füssli fec.” Jobbra lent: „Posonii. 1765.”

MNMTKcs. lt. sz. 4549.

Irodalom: *Pataky* 1951, 128. l. (Johann Rudolf Füssli (1737–1806) művei között); *Závadová–Jančová* 18. sz. (Ő 33. sz. alatt Füssli magyar címerét is Zeller keretében lévőként publikálja, ennek példányát azonban nem sikerült megtalálnom.)

112. Szent Ignác a sárkánnyal.

Zeller metszetének lemeze egykor a Kassai Múzeum gyűjteményében volt. Jelenleg nem tudnak róla.

Irodalom: *Mihalik* 1906, 430. l. 5664. sz.

113. Alamizsnás Szent János Pozsony látképével.

A kép alatt: „S. Iohannes Eleemosynarius O. P. N.”

Jelezve jobbra lent a képben: „Se. Zeller sc. Posony.”

Rézkarc, 135×85 mm.

MNMTKcs lt. sz. T 6140.

A kompozíció hasonlít Gustav Adolf Müller korábbi metszetéhez.

Irodalom: *Pataky* 1951, 15. sz.; *Závadová-Jančová* 1988, 35. sz.

114. Nepomuki Szent János felajánlja nyelvét Máriának.

Felirata fent kartuson: „Imago / S. Ioan. Nep. ex ipso Ori- / ginali Canonisationis Roma- / nae Copiata. Pie colitur in / Capella Hartvigiana / Eremit. Maik”

Jelezve jobbra lent: „Se. Zeller sc. Posoni.”

Rézmetszet, 154×90 mm.

Az eredeti egykor a majki kamalduli templom főoltárképe volt.

Szilárdfy Zoltán, Budapest, tulajdona.

Irodalom: *Szilárdfy Z.*: Magyar vonatkozások nepomuki Szent János tiszteletében és ikonográfiájában. In *Művészettörténeti Értesítő* XLII (1993) 203. l.

115. Szent Margit a budai vár előtt.

A kép alatt: „B. MARGA / RETA. V. / BELAE. 4. REG / HUN. FIL.” Ez alatt német nyelvű ima.

Jelezve jobbra lent: „S. Zeller sc. Posonii”

Rézmetszet, selyemre nyomtatva, 139×77 mm.

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest-gyűjtemény.

Irodalom: *Rózsa* 1963, 229. sz.; *Szilárdfy* 1981, 123. l.; *Závadová-Jančová* 1988, 38. sz.; *Szilárdfy* 1984, 30. l. (utóbbi helyeken magyar nyelvű imával).

116. Kosztka Szent Szaniszló.

A kép alatt: „S. Stanislaus Kost. S. J.”

Jelezve balra lent: „S. Zeller sc.”

Rézmetszet, lemez: 123×73 mm.

Szilárdfy Zoltán, Budapest, tulajdona, akinek a lap ismeretét is köszönhetem. Publikálatlan.

117. Boldog Baldinucci Mária.

Szövege, jelzése, holléte nem ismeretes.

Rézkarc, 135×85 mm.

Irodalom: *Csatkai* 1963, 23. l.; *Szilárdfy* 1981, 125. l.; *Szilárdfy* 1984, 30. l.

118. Csodatévő Mária-kép az ausztriai Dörnbachból.

Felirata, jelzése, és mérete nem ismeretes.

Irodalom: *Gugitz*, 1950, 95. l.; *Szilárdfy* 1981, 125. l.; *Szilárdfy* 1984, 30. l.

119. Madonna-kép tisztítótűzben szenvedő lelkekkel. (113. kép)

A kép alatt: „Smilugte se nad nami. aspon wy Pratele nassy.”

Jelezve jobbra lent: „S. Zeller sc. Posonii.”

Rézmetszet, 117×73 mm.

MNMTKcs lt. sz. 58.638. (eredeti lemez).

Egykorú levonatát nem ismerjük.

Irodalom: *Cennerné-Rózsa* 1959, 205. l.; *Závadová-Jančová* 1988, 39. sz. (tévesen 46. sz. is.)

120. A Szentháromság fénye elmélkedésre indít.

Felirata: A kép alatt: „Gott bereite mein Hertz zum Gebett.”

Jelezve jobbra lent: „Seb. Zeller sc. Posonii.”

Rézmetszet, 162×100 mm.

Szilárdfy Zoltán, Budapest, tulajdona.

A XVIII. sz. közepén keletkezett.

Irodalom: *Csatkai* 1963, 23. l.; *Szilárdfy* 1981, 125. l.; *Szilárdfy* 1984, 30.; *Szilárdfy* 1995, 121. sz. (képpel)

121. Ágoston-rendi remete gyermekkel.

Zeller rézmetszete, 115×80 mm.

Egykor Csatkai Endre tulajdona, jelenleg nem található.

Irodalom: *Csatkai* 1963, 23. l.; *Szilárdfy* 1981, 125. l.; *Szilárdfy* 1984, 30. l.

122. II. Ferdinánd feszülete.

A kép alatt: „CRUCIFIXUS / FERDINANDI., II.”

Jelezve jobbra lent: „Seb. Zeller sc. et exc. Posony”

Dubay Miklós (Budapest) tulajdona.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 125. l.; *Szilárdfy* 1984, 30. l.

Rajzmásolatok

123. A Fertő-tótól nyugatra fekvő terület térképe.

Jelzetlen.

Rézkarca, körülvágott: 88×144 mm.

TT TM 6839.

Stílusa megegyezik Zellerével.

Publikálatlan.

124. A budai királyi palota keleti homlokzata. (145a kép)

Felirata a felső képen: „Die ganze Länge der Faciade gegen den grossen Hof.”
Fent datálva „1758. II. 9.”

Jobbra lent jelezve: „Imitatus est Seb. Zeller. Cam. Calcographus.”

Lavírozott tusrajz, 310×995 mm.

Bécs, Hofkammerarchiv, Karten und Pläne Rb 10/4.

A lap felirata a következőével felcserélődött.

Irodalom: *Kapossy* 1928, 166–187. l.; *Pataky* 1951, 23. sz. (rézmetszetként); *Horler* 1955, 290. l.; *Voit* 1975, 461. l.; *Barokk tervek...* 1980, 100. sz.; *Závadová–Jančová* 1988, 64. sz.; *Buzinkay G. és munkatársai*: Budapesti Történeti Múzeum. Budapest, 1995, 16–17. l.

125. A budavári palota nyugati homlokzata. (145b kép)

Felirata a képen fent: „Die ganze Länge der Faciada gegen der Donau.” Fent datálva: „1758. II. 9.”

Jelezve jobbra lent: „Imitatus est Seb. Zeller Cam. Calcogr.”

Lavírozott tusrajz, 310×995 mm.

Bécs, Hofkammerarchiv, Karten und Pläne Rb10/5.

A felirat felcserélődött az előző lapéval.

Irodalom: *Kapossy* 1928, 166–187. l.; *Pataky* 1951, 23. sz. (rézmetszetként); *Horler* 1955, 290. l.; *Voit* 1975, 461. l.; *Barokk tervek...* 100. sz.; *Závadová–Jančová* 1988, 65. sz.; Budapesti Történeti Múzeum. Szerk. *Buzinkay G. és munkatársai*. Budapest, 1995, 16. l.

126. A budai királyi palota alaprajzai.

Felirata a három alaprajz felett: „Ein Viertl vom äußerliche Gebäu- / de, ist schon fertig. – Der Ritter Saal, der tägliche Saal. – Die Sala terrena – das Baad. – Die rothe Farbe zeigt die biß under das Dach fertige Mauren / die schwarze die abgeänderte alte Gebäude, biß unter das Dach / Die gelbe, was noch gemacht werden muß, ein Fundament, und Masse, das ... das getüpfte, es schon gewollt sey ungeputzt – Das bleichroth / lieferte. (a továbbiakban olvashatatlan).”

Jelezve jobbra lent: „Imitatus est Seb: Zeller. Cam. Calcogr.”

Lavírozott tus, papíron, 488×467 mm.

Bécs, Hofkammerarchiv, Karten und Pläne 10/1.

Irodalom: *Pataky* 1951, 23. sz. (rézmetszetként)

127. A budai királyi palota lépcsőháza.

Felirata fent a képen: „Die Haupt – Stiegen, deren zwey gemacht werden.”
Datálva „1758. II. 9.”

Jelezve jobbra lent: „Imitatus est Seb. Zeller. Cam. Calcogr.”

Lavírozott tusrajz, papíros, 367×470 mm.

Bécs, Hofkammerarchiv, Karten und Pläne 10/2.

Irodalom: *Kapossy* 1928, 166 –167. l.; *Horler* 1955, 289. l.; *Voit* 1975, 463. l.; *Barokk tervek...*1970, 99. sz.; *Závadová–Jančová* 1988, 63. sz. (rézmetszetként, vsz. Pataky 1951. nyomán)

128. A budai királyi palota északi homlokzata.

Felirata fent a képen: „Die Seiten Faciada, welche sich auf beyden Seiten also praesentiret.” Datálva: „1758. II. 9”

Jelezve jobbra lent: „Imitatus est Seb. Zeller. Cam. Calcographus.”

Lavírozott tusrajz, papíron, 340×460 mm.

Bécs, Hofkammerarchiv, Karten und Pläne 10/3.

Irodalom: *Horler* 1955, 289. l.

129. Esztergom térképe.

Felirata: „Planum Liberae regiaeque civitatis Strigonii erga gratiosam spectabilis domini Josephi Bacsák de Benefa S. C. Reae Ap. Maj. Consiliarii et isthuc delegati regio cameralis commissari ordinationem elevatum”.

Jelezve: „Biró Leopoldus geometra, másolta Zeller Sebastian.”

Rajz, 140×99 mm.

MOL Bp 11 116/a.

Publikálatlan.

130. A máramarosi piarista templom és kolostor kiépítési terve.

Fent datálva: „Julius 773”

Jelezve jobbra lent: „Seb: Zeller Copiavit.”

Lavírozott tusrajz, 103×442 mm.

MOL Kamarai tervek T 62. Nr. 22/1.

Irodalom: *Barokk tervek...* 1980, 135. sz.; *Závadová–Jančová* 1988, 66. sz.

131. A máramarosi piactér tervrajza.

Felirata: „Grund Riss / Der Haubt Gassen des Marktflecks Szigeth in der Marmaros vorinnen die / roth angelegten gemauerte, die schwarzen aber die hölzerne Hauser andeuten.”

Jelezve: „S. Zeller Copiavit.”

Színezett tusrajz, 521×1410 mm.

MOL Kamarai térképek S 11 No. 53: 1.

1770 körül keletkezett.

Irodalom: *Závadová–Jančová* 1988, 67. sz.

132. Az 1769-ben a kamarától átadott falvak térképe.

Felirata: „PLAN / Deren sechs Ortschaften so Anno 1769 / von der löblichen Hungarischen Hoffkamer an / das löbl. Czaiquisten Battallion übergeben / worden, und wie sich diese unter sich und denen angrenzenden Ortschaften scheiden. Alul: “EXPLICATION.”

Jelezve: „Seb. Zeller Copiavit.”

Színezett tusrajz, 880×370 mm.

MOL S 11. Kamarai térképek, No. 5, 5a.

Irodalom: Závadová–Jančová 1988, 68. sz.

133. Szántó környékének térképe.

Felirata: „Mappa / Exhibens situm / Terreni Cameralis Possessionis / SZÁNTÓ / cum expositis ex parte Vörösvár et / Csobanka extraneis cum Possessionibus / habitis Controversiis”. Fent jobbra „EXPLANATIO Signorum 19.” pontban.

Jelzetlen.

Színezett tusrajz, 645×460 mm.

MOL S 1 Kamarai tervek. No. 52.

1770 körül keletkezett.

Irodalom: Závadová–Jančová 1988, 69. sz.

134. A varasdi generalátus határa egy részének térképe.

Felirata: „Gränitz – Linie zwischen den Militair Warasdiner Generalats / und der Graff Gaysrück Herrschaft Raszinia.”

Jelezve: „Copiavit Seb: Zeller Posonii.”

Színezett tusrajz, 510×1025 mm.

MOL S 11 Kamarai tervek. No. 314/a.

1770 körül keletkezett.

Irodalom: Závadová–Jančová 1988, 70. sz.

135. Dombra vidékének térképe.

Felirata: „Plan der / Bischöflichen Herrschaft Dombra”

Jelezve: „Seb. Zeller copiavit Posonii.”

Színezett rajz, 1030×1120 mm.

MOL. S 11 Kamarai tervek. No. 103.

1770 körül keletkezett.

Irodalom: Závadová–Jančová 1988, 71. sz.

136. Kapronca vidékének térképe.

Felirata: „Plan / Territorij der Stadt Koprenicz”. Magyarázat 20 pontban.

Jelezve: „Copiavit Seb. Zeller Posonii.”

Színezett rajz, 970×706 mm.

MOL S 11 Kamarai tervek. No. 488: 2.

1770 körül keletkezett.

Irodalom: Závadová–Jančová 1988, 72. sz.

137. Zimánd környékének térképe.

Felirata: „Delineatio Praesidij Zimánd Emerico Bohusiana.”

Jelezve: „Seb. Zeller Copiavit.”

Színezett rajz, 700×223 mm.

MOL S 11 Kamarai tervek. No. 299.

1770 körül keletkezett.

Irodalom: Závadová–Jančová 1988, 73. sz.

138. Házfelújítási terv.

Felirata: „Projectum reparandae Domus Paalis Verovitizensis hactenus per / Projectum Csakonits inhabitata.” Lent datálva: „Ao. 769.”

Jelezve: „Seb. Zeller Copiavit.”

Színezett rajz, 443×595 mm.

MOL TI Delineatio Aedilium 474/1.

Irodalom: Závadová–Jančová 1988, 74. sz.

139. Máramaros megye térképe.

Felirata: „HUNGARIAE REGNI / PARS TRAN-sylvaniae Rusiae / et / Moldaviae / Contermina Integrum / COMITATUM MARAMARUSIENSEM / Repraesentans. / A Joanne Reviczki Caus. Reg. Vice Directore Delineata Anno 1725.”

Jelezve: „S. Zeller Copiavit.”

Színezett rajz, 695×520 mm.

1770 körül keletkezett.

MOL S 11 Kamarai térképek. No. 303/1.

Irodalom: Závadová–Jančová 1988, 75. sz.

140. A kamarai birtokok cseréjére vonatkozó térkép.

Felirata: „MAPPA / exhibens Situm Terrenorum Possessionum Praediorumve / Cameralium illorum, cum qui / bus secundum mandatum Ex- / celsae Camerae Regiae Hungarico / Aulicae respectu Oppidi Apáthi / cambium initum est.” Fent magyarázó szöveg.

Jelezve: „Seb. Zeller Copiavit.”

Színezett rajz, vászonra húzott papíron, 885×465 mm.

MOL S 11. Kamarai térképek. No. 1.

1770 körül keletkezett.

Irodalom: Závadová–Jančová 1988, 76. sz.

III.

BINDER JÁNOS FÜLÖP

Binder János Fülöp ismert életrajza sem bővelkedik pontos adatokban.⁸² Pozsonyban született 1736/37-ben, és Budán halt meg 1811. december 18-án. Művészi tanulmányait Bécsben végezhetette, és ott vette feleségül a bécsi születésű Gruber Évát 1760. augusztus 3-án. Egyik házassági tanújuk Landerer Lipót nyomdász volt, s ez későbbi pályája szempontjából nem közömbös. Hat gyermekük született. Gruber Éva halálozási ideje 1810. április 22, ezzel szemben egy másik egykorú adat szerint Binder özvegye még 1822-ben is folytatta a műhelyben a munkát. Ezért lehetséges, hogy még egyszer megnősült. Lakása Budán, a Principalis Platea (Fő utca) 226. sz. alatt volt.⁸³

Első Budán szignált művei az 1759-es évszámot viselik. A teljes névvel jelzett lapjai saját kezűek lehetnek, ezzel szemben a csak vezetéknévvel jelzett lapok – ezek általában gyengébb minőségűek – inkább a műhely közreműködésére utalnak. Három lapjánál a rajz is tőle származik.⁸⁴ A többenél vagy megjelöli forrását, vagy következtetésekre vagyunk utalva, esetleg egyáltalán nincs adatunk. Az előképek művészei között van néhány hivatásos művész, így a prágai Ferdinand Pichler,⁸⁵ Theodor Krasin⁸⁶ vagy a bécsi Franz Molis,⁸⁷ emellett sok a dilettáns. A tankegyeteket legtöbbször szakemberek illusztrálták: Drost,⁸⁸ Joseph Korr,⁸⁹ Nemetz József,⁹⁰ F. Rusch,⁹¹ Franz Staindl geometra,⁹² Szerdahelyi György Alajos esztétikaprofesszor,⁹³ Ignaz Walter rajztanár.⁹⁴ Gyakori a helyi szerzetesek közreműködése: Gindl Ágoston pálos szerzetes,⁹⁵ Franciscus Städler ferences gvardián.⁹⁶ Egy lapon „P. F. U. monogram jelöli a rajzoló, ennek feloldása azonban eddig nem sikerült.”⁹⁷

Zellerrel, akiről az előző fejezetben szoltunk, összehasonlítva megállapíthatjuk, hogy bár mindketten reprodukciós rézmetszők voltak, Zeller metszett néhány, a korabeli bécsi mesterek színvonalán álló arcképet, míg Bindernél hasonlót csak kivételesen találunk. Kvalitásban talán ez a legnagyobb különbség közöttük. Zeller nagyszámú fennmaradt építészeti rajza és térképe, amelyek a kamarai alkalmazásból következtek, Bindernél hiányzik. A városképes mesterlevelek viszont munkásságának jóval nagyobb részét teszik ki, és sokkal nagyobb területet érintenek (Arad,⁹⁸ Buda,⁹⁹ Eszék,¹⁰⁰ Esztergom,¹⁰¹ Komárom,¹⁰² Pest,¹⁰³ Szeged,¹⁰⁴ Székesfehérvár,¹⁰⁵ Tata,¹⁰⁶ Vác,¹⁰⁷ Zimony¹⁰⁸), mint Zeller hasonló tárgyú művei, bár minőségük nem mondható egységesnek.

Binder legfontosabb tevékenysége az 1777-ben Nagyszombatból Budára költözött Egyetemi Nyomda számára készült számtalan illusztráció elkészítése volt, ami nyilván megélhetésének alapját jelentette. A kezdetben Bécsben dolgozó, majd 1807-ben Oroszországba költöző fiatalabb kollégájával, Czetter Sámuellel ellentét-

ben a nyomdához fűződő viszonyáról nem maradtak fenn írott források.¹⁰⁹ Tény, hogy dolgozott más pest-budai (Landerer János és Royer Ferenc Antal), valamint egri, esztergomi, kalocsai, kassai, győri, székesfehérvári, pozsonyi és veszprémi kiadók számára is. Illusztrációinak témaköre rendkívül széles körű volt, tankönyvek mellett szépirodalmi munkák illusztrálását is vállalta. Fordítások esetében általában az eredeti kiadás képeit dolgozta át. Jelentős szerepet vállalt a szláv nyelvű pest-budai könyvkiadásban is.

Még ennél is szélesebb körű szakrális vonatkozású grafikai tevékenysége. Megrendeléseket úgyszólván az ország egész területéről kapott. Ájtatossági képek, kegytárgyak, oltárbrázolások és vallási jellegű könyvillusztrációk voltak a műfaj általa legkedveltebb részletei. Mind Zeller, mind Binder foglalkozott a kor népszerű imakönyveinek, így többek között az újabban az érdeklődés előterébe került *Officium Rákócziánumnak*¹¹⁰ illusztrálásával. Munkái mennyiségét tekintve kétségtelenül Binder volt a XVIII–XIX. századforduló legtöbbet foglalkoztatott magyar grafikus. Bizonyos, hogy oeuvre-jét csak töredékesen ismerjük. Bár rendkívül nagy példányszámban dolgozott, lapjai romlékony anyaguk, kis méreteik és a sok használat következtében könnyen megsemmisülhettek. Így feltérképezésük jelenleg semmiképpen nem tekinthető befejezettnek.

Binder műhelye szoros kapcsolatban állott a budai ferencesek, majd azoknak az Országútra (a jelenlegi Margit körútra) való átköltözése után az Erzsébet apácák kolostorával, bár e kapcsolat pontos mibenlétéről nem rendelkezünk adatokkal.¹¹¹ Néhány gyengébb rézmetsző (Höllrigl, Enderle) művein kiadóként találkozunk Binder nevével. Ebből úgy látszik, hogy Binder nemcsak rézmetszőként dolgozott, hanem másokat is foglalkoztatott, talán tanított is. Zeller csak egyetlen esetben szerepel szignatúrában kiadóként.¹¹²

Zeller és Binder művészete a magyar kultúrtörténet alakulását tükrözi. A művészeti élet súlypontja Pozsonyból Pest-Budára helyeződött át. Zeller kamarai alkalmazottként „hivatalnok” is volt, és ezért feltehetően állandó javadalmazást élvezett. Bindernél nem találkozunk az állam mecénási szerepével, de az ő (és műhelye) széles körű népszerűsége kárpótolták ezért. A Magyarországon működő könyvkiadók egész életében foglalkoztatták illusztrátorként. Emellett a folklór jellegű szakrális grafika művelése és a céhek működéséhez szükséges bizonyítványúrlapok kiterjedt gyártása is jelentős bevételt biztosíthatott számára. Ennél a műfajnál részben városi testületek jelentkeztek megbízóként, de igen nagy szerep jutott a szerzetesrendeknek is.

A XVIII–XIX. század fordulóján már nemcsak külföldi vagy átmenetileg hozzánk látogató idegen művészek dolgoztak magyar megrendelésre. Megjelentek a magyar rézmetszők is, méghozzá nemcsak térben és időben egymástól elszigetelten, hanem a műhelyfolytonosság hasznát felismerve. Lehetővé vált a magyar grafikának a XIX. század folyamán bekövetkezett jelentős fellendülése.

A XVIII. század két szorgalmas mesterének működése jelentős mértékben hozzájárult ahhoz, hogy a közönség széles rétegei számára szükségletté vált a rézmetszet. Ez nemcsak a magyar művészettörténet szempontjából fontos, de az európai művelődés terjedését is mutatja.¹¹³

BINDER JÁNOS FÜLÖP RÉZMETSZETEINEK KATALÓGUSA

Datált rézmetszetek

1. Címkép.

Szövege: „Apum ordines.”

Rézmetszet, körülvágott, 158×95 mm.

Megjelent: ANGLIAI MÉHES KERT /... MELLYET / kiadott Angliai nyelven / GEDDE JÁNOS /... MOST PEDIG / Német nyelvből Tekintetes Nemes SZATTMÁRY KIRÁLY GYÖRGY /... ki-nyomtatott / EGERBEN, BAUER KÁROL JÓSEFF / Püspöki Könyv Nyomtató által / 1758, címlapja előtt.

Lent vár és templom képe. Később több kiadásban napvilágot látott. A lap ugyan nincs szignálva, de a következő illusztrációból következtetve ez is Binder műve.

Irodalom: *Pataky* 1951, 72. sz.

2. Könyvillusztáció.

Jelezve jobbra lent: „Jo. Philipp Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, körülvágott, 157×92 mm.

Megjelent: ANGLIAI / MÉHES KERT... szövege végén.

Kaptárt ábrázol.

Irodalom: *Pataky* 1951, 72. sz.

3. Könyvillusztáció.

Rézmetszet, lemez: 145×75 mm.

Megjelent: ANGLIAI / MÉHES KERT... szövege végén.

Jelzetlen, de ez is Bindertől való. Méheket ábrázol.

Irodalom: *Pataky* 1951, 72. sz.

4. Könyvillusztáció.

Rézmetszet, körülvágott, 145×75 mm.

Megjelent: ANGLIAI / MÉHES KERT... szövege végén.

Jelzetlen, ez is Binder műve. A méhész szerszámai betűkkel jelölve.

Irodalom: *Pataky* 1951, 72. sz.

5. Címkép a képes horvát nyelvű Ó- és Újtestamentumhoz.

Szövege közepén angyal tartotta szószalagon, tükror alatt: „Ogledalo Dogagjajah / Svetoga Pisma / Starog, i Novog Zakona.” Kétoldalt Mózes és Jézus. Alul a négy evangélista.

Jelezve balra lent: „Johan Philipp Binder sculpsit Budae 1759.”

Rézmetszet, körülvágott, 162×102 mm.

Megjelent: OGLEDALO / TEMELJA, VIRAE, / I ZAKONA KATOLICSAVSKO-GA, TO JEST SVETO PISMO, ILITI JEZGRA SVIN DOGAGJAHAH STAROVA I NOVOGA ZAKONA, S-TOLMACSENJEM / SVETIH OTACA POMISSANA / ZA / RASSIRENJE BOXJEG POZNANSTVA,... I ISTOLMACSENA / NAJPRI / U FRANCUZKI JEZIK PO GOSPODIM RAYAUMONTU ... A SADA U NASS SLAVNI, / ULJUDNII I KRAMI ILLYRICSKI JEZIK / PRINCESSENE PRA EMERIKU PAVICHU... / 1759 SSTAMPANO u Budim pro Francescu Leopoldu Landereru címképeként.

Rayaumont-nak a címben idézett illusztrált Ó- és Újtestamentuma 1671-ben Monsban, majd 1688-ban és 1699-ben Párizsban jelent meg. Binder 100 lapjánál nyilván az eredeti illusztrációkat követte.

Publikálatlan.

6. Teremtés.

Jelezve jobbra lent: „Johan Philipp Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, lemez: 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 1. l.

Publikálatlan.

7. Éva teremtése.

Jelezve jobbra lent: „Johan Philipp Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, kb. 64×78 mm (az erősen kopott lemezek széle nem mindig látszik).

Megjelent: OGLEDALO ... 4. l.

Publikálatlan.

8. Bűnbeesés. (149. kép)

Jelezve jobbra lent: „Johan Philipp Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 6. l. Kevésbé kopott levonata a szerző tulajdonában.

Publikálatlan.

9. Noé bárkája.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 13. l.

Publikálatlan.

10. Bábeli torony.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 23. l.

Publikálatlan.

11. Hágár és Izmael elűzése.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.
Megjelent: OGLEDALO ... 44. 1.
Publikálatlan.

12. Sára halála.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.
Megjelent: OGLEDALO ... 50. 1.
Publikálatlan.

13. Izsák házassága.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.
Megjelent: OGLEDALO ... 52. 1.
Publikálatlan.

14. Jákob és Ézsau.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.
Megjelent: OGLEDALO ... 56. 1.
Publikálatlan.

15. Izsák megáldása.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.
Megjelent: OGLEDALO ... 59. 1.
Publikálatlan.

16. Jákob álma.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.
Megjelent: OGLEDALO ... 63. 1.
Publikálatlan.

17. Jákob menekülése.

Jelezve balra lent: „Jo: Phil Binder sc. 1759.”

Rézmetset, kb. 64×78 mm.
Megjelent: OGLEDALO ... 68. 1.
Publikálatlan.

18. Jákob harca az angyallal.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.
Megjelent: OGLEDALO ... 72. 1.
Publikálatlan.

19. Dina megbecstelenítése.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 75. l.

Publikálatlan.

20. József és Putifárné.

Jelvezve balra lent: „Jo. Phil. Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 81. l.

Publikálatlan.

21. A bábák Egyiptomban.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 95. l.

Publikálatlan.

22. A húsvéti bárány.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 109. l.

Publikálatlan.

23. Átkelés a Vörös-tengeren.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 112. l.

Publikálatlan.

24. Mannaeső.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 115. l.

Publikálatlan.

25. A törvénytáblák első átadása.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 123. l.

Publikálatlan.

26. A törvények második átadása.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 128. l.
Publikálatlan.

27. A szövetség sátra.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 131. l.
Publikálatlan.

28. A frigyláda.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 135. l.
Publikálatlan.

29. A bemutatás kenyerei.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 137. l.
Publikálatlan.

30. Az arany gyertyatartó.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 140. l.
Publikálatlan.

31. Az égő áldozatok oltára.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 143. l.
Publikálatlan.

32. A papok öltözte.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 145. l.
Publikálatlan.

33. Nadab és Abihu.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 148. l.
Publikálatlan.

34. Kánaáni szőlőfürt.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 153. l.

Publikálatlan.

35. Korah, Datan és Ahiran.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 156. l.

Publikálatlan.

36. A rézkígyó.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 159. l.

Publikálatlan.

37. Bileám szamara.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 161. l.

Publikálatlan.

38. Átkelés a Jordánon.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 167. l.

Publikálatlan.

39. A nap megállítása.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 174. l.

Publikálatlan.

40. Harc a kánaániakkal.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 177. l.

Publikálatlan.

41. Gedeon.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 183. l.
Publikálatlan.

42. Gáza kapui.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 202. l.

Publikálatlan.

43. Sámson halála.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 204. l.

Publikálatlan.

44. Ruth követi Noémit.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 212. l.

Publikálatlan.

45. Boáz feleségül veszi Ruthot.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 215. l.

Publikálatlan.

46. Sámuel átadása Élinek.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 218. l.

Publikálatlan.

47. Dágon lefejezése.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 222. l.

48. A frigyláda visszaadása.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 225. l.

Publikálatlan.

49. Saul felkenése.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 229. l.

Publikálatlan.

50. Dávid és Saul.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 236. l.

Publikálatlan.

51. Dávid győzelme.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 242. l.

Publikálatlan.

52. Saul féltékenysége.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 244. l.

Publikálatlan.

53. Abigél.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 249. l.

Publikálatlan.

54. Dávid megbocsát Saulnak.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 252. l.

Publikálatlan.

55. Dávid bűnbánata.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 268. l.

Publikálatlan.

56. Salamon ítélete.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 283. l.
Publikálatlan.

57. Salamon temploma.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 286. l.

Publikálatlan.

58. A bronzmedence.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 288. l.

Publikálatlan.

59. Jeroboám.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 297. l.

Publikálatlan.

60. Illés szekere.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 315. l.

Publikálatlan.

61. Tóbiás meggyógyítása.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 368. l.

Publikálatlan.

62. Judit és Holofernész.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 373. l.

Publikálatlan.

63. Holofernész halála.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 376. l.

Publikálatlan.

64. Nebukadnezár álma.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 403. l.

Publikálatlan.

65. Dániel az oroszlánveremben.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 408. l.

Publikálatlan.

66. Zsuzsanna a bírák előtt.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 415. l.

Publikálatlan.

67. Dániel menekülése.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 420. l.

Publikálatlan.

68. Jónás a hallal.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 425. l.

Publikálatlan.

69. Héliodorosz a templomban.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 430. l.

Publikálatlan.

70. Máté evangélista.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 461. l.

Publikálatlan.

71. Márk evangélista.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 464. l.
Publikálatlan.

72. Lukács evangélista.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 467. l.
Publikálatlan.

73. János evangélista.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 469. l.
Publikálatlan.

74. Angyali üdvözet.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 472. l.
Publikálatlan.

75. Mária és Erzsébet találkozása.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 475. l.
Publikálatlan.

76. Jézus születése.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 478. l.
Publikálatlan.

77. Jézus körülmetélése.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 484. l.
Publikálatlan.

78. A királyok imádása.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 487. l.
Publikálatlan.

79. Menekülés Egyiptomba.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 493. l.

Publikálatlan.

80. A 12 éves Jézus a templomban.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 497. l.

Publikálatlan.

81. Jézus megkeresztelése.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm. (Az OSzK példányában a lemez elcsúszott.)

Megjelent: OGLEDALO ... 500. l.

Publikálatlan.

82. A kánai menyegző.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 505. l.

Publikálatlan.

83. A szamariai asszony.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 511. l.

Publikálatlan.

84. A tenger lecsendesítése.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 514. l.

Publikálatlan.

85. Az ördögös meggyógyítása.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 518. l.

Publikálatlan.

86. Betegek gyógyítása.

Jelzetlen.

Rézmetszet, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 521. l.
Publikálatlan.

87. A hegyi beszéd.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 524. l.

Publikálatlan.

88. A naimi ifjú feltámasztása.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 532. l.

Publikálatlan.

89. Bűnbánó Magdolna.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 535. l.

Publikálatlan.

90. Keresztelő Szent János lefejezése.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 541. l.

Publikálatlan.

91. Csodálatos kenyérszaporítás.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 545. l.

Publikálatlan.

92. Péter kishitúsége.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 548. l.

Publikálatlan.

93. Táborhegyi jelenet.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO... 554. l.

Publikálatlan.

94. A tékozló fiú.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 576. l.

Publikálatlan.

95. Lázár feltámasztása.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 586. l. Kevéssé kopott levonata a szerző birtokában.

Publikálatlan.

96. Jézus bevonulása Jeruzsálembe.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 591. l.

Publikálatlan.

97. Utolsó ítélet.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 602. l.

Publikálatlan.

98. Utolsó vacsora.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 605. l.

Publikálatlan.

99. Olajfák hegye.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 607. l.

Publikálatlan.

100. Keresztre feszítés.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 623. l.

Publikálatlan.

101. Feltámadás.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 628. l.

Publikálatlan.

102. Mennybemenetel.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 634. l.

Publikálatlan.

103. A Szentlélek eljövele.

Jelzetlen.

Rézmetset, kb. 64×78 mm.

Megjelent: OGLEDALO ... 636. l.

Publikálatlan.

104. A brucki csodatévő Mária-szobor képe.

Felirata a kép alatt: „Abbildung der schmerzhaften Mut- / ter Gottes in der Wald-Kapelle / bey Bruck an der Leytha.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézmetset, 151×94 mm.

1760 körül keletkezett, imalap.

Szilárdfy Zoltán, Budapest, tulajdona. Változata német imával Dubay Miklós gyűjteményében, Budapesten.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 13. l.; *Szilárdfy* 1984, 127. l.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 36. sz.

105. A brucki csodatévő Mária-szobor képe.

A kép felett: „Óh fájdalmas Anya ! Te hiv Szolgáidat / Oltalmazd, érezzük Vigasztalásidat.” A kép alatt: „Abbildung der Schmerzhafften Mut- / ter Gottes in der Waldkapelle bey Bruck an der Leytha.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézmetset, körülvágott, 138×70 mm.

Bálint Sándor hagyatéka, Szeged.

1760 körül keletkezett.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 123. l.; *Szilárdfy* 1984, 127. l.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 37. sz.; *Szilárdfy* 1995, 620. sz.

106. A buda-krisztinavárosi Mária-kegykép Buda látképével. (183. kép)

Fent a képben angyalok tartotta szószalagon: „Die Gnadenreiche Mutter Gottes zum H. Blut zu Ofen.” Jézus bal kezében tartott szószalagon: „In Gremio Matris / sedet Sapientia Patris.” A kép alatt: „Dominare nostri tu et Filius tuus. Iudic.8.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budaë.”

Rézmetset, lemez: 146×87 mm.

MNMTKcs lt. sz. T. 1055, T. 8566.

1760 körül keletkezett.

Irodalom: *Szendrei–Szentiványi* 1915, 16. sz.; *Pataky* 1951, 46. sz.; *Rózsa* 1963, 93/j. sz.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 52. sz. (képpel)

107. Buda látképe. (150. kép)

Címe fent a képen táblán: „Buda. Ofen.” Magyarázat a képen elhelyezett betűkhöz egy-egy angyal tartotta szószalagon jobbra és balra fent: „A. Fortal- / itium & Civi- / tas / Superior. / B. Vicus Pisca- / torius. C. civitas / Inferior Sive Aqua- / tica. D. Via Regio- / naria. E. Neustifftu. / F. Taban. – A. Die Vöst- / ung u. Obere / Stadt. B. Die fisch- / er Gassen. C. Die / untere oder was- / ser Stadt. D. die / Land-straß. E. die / Neüstift. F. die / Raze Stadt.”

A további magyarázat a kép alatt két hasábon: „Descriptio Liberae Regiae, ac Metropolitanae Urbis Budensis. A. Fortalitium & Civitas Superior, in quo & qua 1. Residentia Regia. 2. Armamentar. Reg. 3. Eccles. S. Iosephi. & Coenob. R.R.P.P. Carmelitar. Calceat. 4. Domus Suae Excellent. Comit. Ludovici de Battyán, Regni Hungar. Palatini. 5. Domus Suae Celsitud. Principis Eszterhazy de Galantha. 6. Domus Praetoria Civica, in qua Sacel. S. Crucis, & S. Ioan. Eleemozin. 7. Seminar. Cleric. Alumn. & Convict. Nobil. 8. Eccles. B.M.V. & Colleg. R.R.P.P. Societ. Iesu. 9. Academ. Studiosae Iuvent. 10. Rudera Eccles. S. Nicol. 11. Domus Annonar. Reg. 12. Domus Suae quondam Excel. Comit. Georgii Erdődy de Monyorókerek, Iudic. Cur. Reg. 13. Eccles. B. M.V. & Ioan. Nepomuc. cum Asceter. Monial. Ord. S. Clarae. 14. Eccles. S. Ioan. Evang. & Monast. R.R.P.P. Francis. Reformat. B. Vicus Piscatorius, in quo 15. Domus Fusoria Reg. 16. Domus Annonar. Regia. C. Civitas Inferior, Aquatica dicta, 17. Eccles. S. Elisabeth, & Monaster. R.R.P.P. Capucinor. 18. Eccles. Parochial. ad S. Anna. 19. Colossus B.M.V. 20. Eccles. S. Fran. Stigmat. Cum Coenob. R.R.P.P. Francis. observ. Provi. S. Ioan. à Capist. 21. Reliquiae Fani Turcici. 22. Eccles. Xenod. ad S. Florian. 23. Eccles. B.M.V. in Coemet. olim Civico. 24. Eccles. Infr. Sive Domus Pauper. ad S. Nepom. D. Suburb., Via Regionaria dictum, in quo 25. Forum nundinale. 26. Eccles. S. Steph. cum Coenob. Ord. Eremit. S. Augusti. 27. Domus Suae quondam Celsitud. Princ. Nicol. Csaky, Archiep. Strig. 28. Mons Calvariae. 29. Molend. Reg. 30. Therm. Superior, nunc Ekherianae. E. Suburb. antehac Föhlhóviz, nunc Neustift dictum, in quo 31. Eccles. Paroch.: B.M.V. de Auxilio cum Plebania. F. Suburb. antehac Gerards Stad, nunc Taban nuncupat, in quo 32. Lazaret., & Eccles. B.M.V. 33. Therm. Inferiores, nunc Plogbad vocitatae. 34. Thermae Regiae, nunc Bruck-Baad dictae. 35. Braxatoriu. 36. Thermae Pergassianae. 37. Eccles. hominu. Graeci Ritus, nonuntor(!) 38. Eccles. Parochial. ad S. Cathar. Alexandr. cum Plebania. 39. Pons Navalis mobilis. 40. Mons. S. Gerardi. 41. Libera Regiaq. Civitas Pestien. 42. Campus Rákos. 43. Insula olim Leporum, modo Margarethana.

Beschreibung der Königl₉ Freyen Stadt Ofen. A. Die Vöstung, und Obere Stadt, in welcher 1. Die Königl₉ Residentia. 2. das Königl. Zeüghaus. 3. die Kirche S. Iosephi, ū das Closter deren W.W.L.L.P.P. Carmelit. 4. das Haus Sr Excellent Grafen Ludwig v Batthyány Palatini des Königreichs Hung. 5. das Haus Sr. durchlaucht des Fürstens Anton Eszterhazy v Galantha. 6. das Stadt Rath Haus, in welchen die Capellen des H: Creüz und des H: Joh: Allmosengebers. 7. das Stifft vür die junge Geistliche und Adelige Kinder. 8. die Kirchen B.M.V. und das Collegi derē W.E.L.L.P.P. der Gesellschaft Iesu. 9. die Schullen. 10. die überbleibsteln der Kirchen B. Nicolai. 11. das Königl₉ Prouionthaus. 12. das Haus Weyland Sr Excellent des Grafen Georg Erdődy v Monyorkerck, Königl₉ -hof-grichts

Richters. 13. die Kirchen B.M.V. ū. des H. Johan v Nep: mit dem Closter dere W.W.L.L. Closter Jungfer der Ordnung der H: Clarae. 14. die Kirche des H: Johann Evangelist. ū. das Closter dere W W. L L. P P. Francis: Reformat. B:die Fischer Gassen. 15. das Königl₉. Giess-Haus. 16. das Konigl Proviand-Haus. C. die undere Stadt, Wasser Stadt genā, 17. die Kirchen der H: Elisabet, ū das Closter der W W:L:L:P P. Capuc: 18. die Stadt Pahr Kirchē S. Anna. 19. die Saullen B.M.V. 20. die Kirchē des Heil: Francis: Seraph: ū. das Closter dere WW. L L. P P. Francis. Provi: S. Ioan: à Capist: 21. das überbleibstel der Türckischē Moscheé. 22. das Spittal Kirchl Florian: 23. das Kirchl B.M.:V.in gewestē Burger Freid-Hof. 24. das Kranckē- oder Armen-Kirchl Ioha: Nep: D. die Vor Stadt Land. strass. 25. der Marck-plaz. 26. die Kirchē des H: Steph: mit dem Closter dere W W: L L: P Augustinern. 27. das Haus Weyland Sr durchleüch des Fürstens Nicolai Csaky Gräner Erz-bischoffs. 28. der Calvariae- Berg 29. Königl-Land-Muhe. 30. die Echherische Bäder. E. die Vorstadt Neüstift. 31. die Pfar-Kirchē. F. die Vorstat, Gerhards- oder Razen Stadt. 32. das Lazarets ū das Kirchl₉. 33. das Plogsbaad. 34. das Konigl. Bruck-Baad. 35. das Braü-haus. 36. das Pergasische oder Rāzebaad. 37. die Alt-glaubische Kirchen. 38. die Pfarr Kirchen S. Catharina mit dem Pfahr: hof. 39. die fliehnde donaubrückē. 40. des S: Gerhards- oder Plogs-berg. 41. die Konigl Frý Stadt Pest. 42. das berühmte feld Rakos. 43. die vormahls genante Haasen-nun aber Margarethen Insul.”

Jelezve a jobb alsó sarokban: „Jo. Philip Binder sc. Budae. 1761.”

Rézkarc és rézmetszet, 287×453 mm.

Megjelent: EPITOME / VICISSITUDINUM / ET RERUM / MEMORABILIMUM / DE / LIBERA REGIA / AC / METROPOLITANA / URBE BUDENSI, /... PER NOBILEM / JOANNEM ELEEMOS FERDINANDUM / MILLER, /... BUDAE. / Typis Leopoldi Francisci Landerer Typogr. ad Auream Navem, címképeként.

MNMTKcs lt. sz. T. 112.; BTM.

Irodalom: Szendrei–Szentiványi 1915, 1. sz.; Pataky 1951, 5. sz.; Rózsa 1963, 83. sz.

108. Buda és Pest helyszínrajza.

Szövegek a kép megfelelő helyén: „Nova Buda–Pestinum–Vetus Buda–Taban–Mons S Gerardi–Mons Calvaria” és a megfelelő helyen betűjelzések.

Jelezve jobbra lent: „Jo. Philip Binder sc.”

Rézkarc, 325×404 mm.

Megjelent: EPITOME ... 34–35. l. között.

Irodalom: Szendrei–Szentiványi 1915, 2. sz.; Pataky 1951, 6. sz.; Budapest az újkorban. Kiállítási katalógus. BTM Budapest, 1995, 41. sz.

109. Régiségek.

Jelezve jobbra lent: „I. Phil. Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, lemez 150×93 mm.

Megjelent: EPITOME ... 112–113. l. között

MNMTKcs lt. sz. 58.3658.

Irodalom: Pataky 1951, 32. sz.

110. Buda látképe az asztalos céh mesterlevelén.

Jelezve jobbra lent: „I. Phil. Binder sc. Budae 1761.”

Rézmetset, szöveggel együtt: 340×407 mm.

Különböző gyűjteményekben ötféle változatban ismert.

Irodalom: *Rózsa* 1963, 92/a. sz.; *Stopp* H 66.

111. Desericzky Imre képmása.

Fent Mária-monogramok mellett: „DE MAIORIBUS HVNGARORVM.”

A kép körül ovális babérkoszorú a keret, ebben: „INNOCENTIVS DESERICI CR. SCH. PIAR. AETATIS LX.” A kép alatt: „AVCTORI. AMICO. IOANNES. KER. IVDEX. WATZIENSIS.F. F.”

A kép alatt kartuson: „Nosse cupis vultum Deserici? cerne tabellam / Lector ut exsucco pallor in ore sedet/ Pallorem fecit Pallas; dum succus abivit / In chartam et doctum transit in calamum. / Hungariae debet vitam, debebit at illa / Alteram ei, postquam nosceris fecit Avos / Cum vultu ingenium si pingere posset Apelles./ Quae foret in mundo pulchrior effigies? / ALEXIUS HORÁNYI SCHOL. PIAR”

Jelezve a kép alatt jobbra: „Ioh. Philipp Binder sc. Budae.”

Rézmetset, lemez: 267×182 mm.

MNMTKcs lt. sz. 1721.

Desericzky Ince (1702–1763) piarista szerzetes, a magyar őstörténetről folytatott vita résztvevője, a váci rendház főnökeként halt meg.

Irodalom: *Pataky* 1951, 76. sz. (hiányos leírással.)

112. Buda látképe a német szabók céhének mesterlevelén.

Jelezve lent a középtől jobbra: „I. Bhil. Binder sc. Budae. 1763.”

Rézmetset, a városkép mérete: 145×400 mm.

A Várban a palotától jobbra négy torony.

Különféle gyűjteményekben háromféle változatban ismert.

Irodalom: *Pataky* 1951, 16. sz.; *Rózsa* 93. sz.; *Stopp* H 63.

113. Néri Szent Fülöp szobra az óbudai Zichy-kastélyban. (170. kép)

Szövege a kép alatt: „Alt Ofnerisches denckmahl, so Gott und der Gedächtnus / seines H. Philippi Nerei , im 1763sten Jahr, Von wegen gnä- / digster Befreyung des Erdbebens aufgerichtet, Ihro Excel- / lence verwittwete Gräfin Zichy geb. Gräfin Berényi”.

Jelezve lent képben: „Joh. Phil. Binder sc. Budae”.

Rézmetset, 132×80 mm.

BTM

Irodalom: *Szilárdfy* Z.: Képes emléklap az 1763-as földrengésről. Egy ismeretlen Binder János Fülöp metszet. In *Tanulmányok Budapest Multjából* XXI (1979) 348–349. l.; *Szilárdfy* 1981, 125. l.; *Szilárdfy* 1984, 31. l.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 247. sz. (képpel)

114. Nagy Szent Gergely.

Felirata alul: „Vera S. Gregorii M. Effigies”.

Jelezve jobbra lent: „Ioh. Philipp Binder sculpsit Budae”.

Rézmetset, 190×141 mm.

Megjelent: SANCTI / GREGORII PAPAE COGNOMENTO MAGNI / LIBER REGULAE / PASTORALIS ... STRIGONII, TYPIS FRANCISCI ANTONII ROYER Archiepiscopalis Typographi, címlapja mellett. Első kiadása 1763-ban jelent meg, liber graduálisként később is kiadták.

SzM lt. sz. 1955–4393.

Irodalom: Szendrei–Szentiványi 1915, 19. sz.; Pataky 1951, 41. sz.

115. Barkóczy Ferenc primás címere.

Rézmetset, 163×103 mm.

Jelzetlen, de az ugyanabban a könyvben megjelent másik rézmetset alapján valószínűleg Binder műve.

SANCTI GREGORII PAPAE... STRIGONII... Címlapja mellett.

Irodalom: Szendrei–Szentiványi 1915, 20. sz.; Pataky 1951, 42. sz.

116. Buda látképe Szent István országfelajánlása jelenet háttérében. (181. kép)

Fent szószalagon: „Magyarok Nagy-Asszonya.” Alul: „Aszszonyodhoz folya-modgy Magyar Ország minden ügyedben, / Gongya, ne félj, leszen mint örökére reád: / Vesse reménységét bár más Várokbá Paisba, / O! szent Szüz Magyarok Vára, Paissa Te vagy”. A képben „Sz. Lász.” „Sz. Imre” és „S Ers”. szavak.

Jelezve jobbra lent: „Ioh. Phil. Binder sc. Budae”. Jobbra lent „IM” betűk, ezt nem sikerült feloldani.

Rézmetset, körülvágott: 153×94 mm.

BTM. lt. sz. 55.103.1.

Megjelent egy kétlapos nyomtatványon, kilencstrófás magyar nyelvű imával. Impresszuma: BUDÁN nyomtatott Landerer Ferenc Lepold Bötüivel 1763-dik esztendőben.

Irodalom: Pataky 1951, 49. sz.; Rózsa 1963, 93/a; Szilárdfy 1981, 121., 125. l.; Szilárdfy 1984, 32. kép.

117. Rézmetset-vásárlás olasz képkereskedőtől. (148. kép)

Jelezve jobbra lent: „J. P. Binder sc. Budae”.

Rézmetset, 55×65 mm.

Megjelent: Wunder-scheinender / Wald-Schatten / Oder /Ausfuhrlicher Bericht des wunderthatigen Gnaden-Bildes der aller seeligsten / Jungfrauen / MARIAE. / So zu Radna in Ungarn... verehret wird... OFEN, gedruckt bey Leopold Franz Landerer, / Buchdruckern 1763, 2. l.

Irodalom: Knapp–Tüskés 1966, 30. l.

118. Könyvillusztráció.

Jelzetlen.

Rézmetset, 55×65 mm.

A máriaradnai csodatévő kép történetével foglalkozó illusztrációk az egy szignált darab alapján következtetve mind Binder művei.

Megjelent: Wunder-scheinender... 4. l.

Irodalom: Knapp-Tüskés 1996, 30. l.

119. Könyvillusztráció.

Jelzetlen.

Rézmetszet, 57×65 mm.

Megjelent: Wunder-scheinender... 6. l.

Irodalom: Knapp-Tüskés 1996, 30. l.

120. Könyvillusztráció.

Jelzetlen.

Rézmetszet, 56×62 mm.

Megjelent: Wunder-scheinender... 8. l.

Irodalom: Knapp-Tüskés 1996, 30. l.

121. Könyvillusztráció.

Jelzetlen.

Rézmetszet, 55×63 mm

Megjelent: Wunder-scheinender... 14. l.

Irodalom: Knapp-Tüskés 1996, 30. l.

122. Könyvillusztráció.

Jelzetlen.

Rézmetszet, 53×63 mm.

Megjelent: Wunder-scheinender... 16. l.

Irodalom: Knapp-Tüskés 1996, 30. l.

123. Könyvillusztráció.

Jelzetlen.

Rézmetszet, 55×65 mm.

Megjelent: Wunder-scheinender... 19. l.

Irodalom: Knapp-Tüskés 1996, 30. l.

124. Könyvillusztráció.

Jelzetlen.

Rézmetszet. 55×55 cm.

Megjelent: Wunder-scheinender... 24. l.

Irodalom: Knapp-Tüskés 1996, 30. l.

125. Könyvillusztráció.

Jelzetlen.

Rézmetszet, 53×63 mm.

Megjelent: Wunder-scheinender... 26. l.

Irodalom: Knapp-Tüskés 1996, 30. l.

126. Könyvillusztráció.

Jelzetlen.

Rézmetszet, 55×65 mm.

Megjelent: Wunder-scheinender... 30. l.

Irodalom: Knapp-Tüskés 1996, 30. l.

127. Könyvillusztráció.

Jelzetlen.

Rézmetszet, 55×64 mm.

Megjelent: Wunder-scheinender... 35. l.

Irodalom: Knapp-Tüskés 1996, 30. l.

128. Könyvillusztráció.

Jelzetlen.

Rézmetszet, 55×64 mm.

Megjelent: Wunder-scheinender... 43. l.

Irodalom: Knapp-Tüskés 1996, 30. l.

129. Szolanói Szent Ferenc Buda látképével.

A kép alatt: „S. FRANCISCUS SOLANUS / Patron Wider das Erdböben.”

Jelezve jobbra lent: „I. Phil. Binder. sc. Budae.”

Rézmetszet, 150×87 mm.

SzM lt. sz. 54.688.

A megrendelésre lásd: Budapesti Levéltár, Budai számadáskönyvek, 70. kötet. Fol. 54.

Irodalom: Pataky 1951, 59. sz.; Szilárdfy 1981, 125. l.; Szilárdfy 1984, 31. l.

130. Buda látképe a pékek céhének mesterlevelén.

A keret alatt bal- és jobboldalt magyarázat a képen látható betűkhöz kétféjű sasos címerrel elválasztva: „1. Die Königl. Residentia. 2. Königl. Zeüg-Haus. 3. Kirchen S. Ios. und Kloster deren W. W. E. E. P. P. Carmelit. 4. das stulweisenburger Thor. 5. das Wasser Thor. 6. die Dreifaltigkeit seillen. 7. das Geistl. gestift deren Atelichen Kinder. 8. die Kirchen und das Colegi der Gesellschaft Jesu. 9. das Stadt Rath Haus u. die Kapelle des H. Creutz u. des Joh. Allmosengebers. 10. die Kirchen deren W. W. E. E. Closter Jungfern S. Clara. 11. das Wiener Thor. 12. die Kirchen deren W. W. E. E. P. P. Franc. 13. gerharts oder Plogs / berg. 14. die Alt glaubische Kirchen. 15. die Pfar Kirchen. 16. Das Königl. Gusshaus. 17. das Königl. Proviant: Haus. 18. die Kirchē derē W. W. E. E. P. P. Capuc. 19. die Stadt Pfahr Kirche S. Anna. 20. die Kirchen dere W. W. E. E. P. P. Francisc. S Ioan. a Capist 21. über -bleibstel der Türkischen Moschee. 22. das Spital Kirchl. 23. dei Kirchen derē W. W. E. E. P. P. Augustiner. 24. der berg Calvarj. 25. die geschlagen danaubrücken.” Jelezve balra lent a szöveg felett: „Iohann Philipp Binder fecit et sculpsit Budae 1764.”

Rézkarc és rézmetszet, 349×473 mm.

3 változatban ismert különböző gyűjteményekben.

Irodalom: Pataky 1951, 14. sz.; Rózsa 1963, 93/b, 306. sz.; Stopp H 69.

131. Címkép.

Jelezve balra lent: „I: Phil: Binder sc: Budae 1765.”

Alul kartuson: „Ezen három közül kinek kel (!) hitet adni.” A képen a következő szövegek: „Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite. Math. 16. – Kristus élő Istennek fia. Math. 16. – Ez az én Testemnek jele – Cal- / vin- / us / IO- / nos. – Ez léssen az én Testem. Lut / er / Mar- / tony. – Ez az én Szerelmes Fiam, őtet / hallgassátok. / Ez az én testem.”

Rézmetset, lemez: 185×130 mm.

Megjelent: NÉGY VILÁGITÓ / UR NAPI LÁMPÁSOK / Az Az, /... NÉGY PREDIKÁTZIÓK, / MELLYEKET ... MON- / DOTT P. TELEK JÓZSEF /... KALOCSÁN, / Nyomtatott Érseki Bötükkel Wagner János József által 1765. címlapjával szemben. Később többször is megjelent.

BTM.

Batthyány József hercegprimásnak ajánlva.

Irodalom: *Pataky* 1951, 68. sz.; *Szilárdfy* 1981, 116, 228. l.; *Szilárdfy* 1984, 9. tábla; *Sajó T.*: Barokk Eucharistia-teológia az egri jezsuita főoltáron. In *Művészettörténeti Értesítő* XLII (1993) 153–154. l.

132. Címkép.

Alul kartuson: „Az én juhaim az én Szómat halgattyák, és én / ismerem azokat és követnek engem. V. 17.” A képen: „Én vagyok a jó pásztor – Joan 10.V 14. – Egyéb Iuhaim is vannak. Joh. 10. V. 16. – Quomodo potest? Mi módon adhattya as(!) ő testét ételre? Johan. 6”

Rézmetset, lemez: 182×129 mm.

Megjelent: ÚR NAPI / KÉT ZÖLD ÁGAK / AZ AZ /... ÚR NAPI / KÉT BESZÉLGETÉSEK / MELLYEKET / ÉLŐ / NYELVÉVEL NYUJTOTT / P. TELEK JÓSEFF /... KALOCSÁN, / Nyomtatott Érseki Bötükkel Wagner János József által. é.n.

A metset jelzetlen, de a másik Telek-könyv címképe alapján lehet Binder műve.

Irodalom: *Pataky* 1951, 68. sz.

133. Az andocsi Mária-kegykép.

Felirata a kép alatt: „Andacsi Csudálatos Boldog Aszszony Képe / mely Szerafikus Szent Ferentz Szerzetebeli / Boldog Aszszony Provintziájának gondviselése alatt / tiszteltetik Magyar-országban. 1764”

Jelezve jobbra lent: „Philip Binder sc. Budae.”

Rézmetset, 135×80 mm.

Különböző szövegváltozatai a győri papnövelde könyvtárában, Bálint Sándor hagyatékában a Móra Ferenc Múzeumban és Szilárdfy Zoltán gyűjteményében.

Irodalom: Takács I.: Magyar ferences aszketikus kiadványok különös tekintettel a XVII. és XVIII. századra. Budapest, 1942, 23. l.; *Szilárdfy* 1981, 122., 132. l.; *Szilárdfy* 1984, 25. l.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 2. sz. (képpel).

134. Az esztergomi Bakócz-kápolna oltárképe. (184. kép)

Nyomtatott szöveg a kép alatt: „VERA EFFIGIES / VETUSTISSIMAE IMAGINIS / BEATAE VIRGINIS / MARIAE, / PUBLICA FIDELIUM VENERATIONE

CLARAE, / QUAE AD HANC USQUE AETATEM / IN CASTRO STRIGONIENSI / MIRE ASSERVATA, / HODIE IN CAPELLA BAKOCSIANA PIE / ET CONSTANTER COLITUR.”

Jelezve alul: „Johann Philipp Binder fecit et scul: Budae.”

Rézmetaszt: 140×103 mm.

Megjelent: [Széles Gy.]: DESCRIPTIO / INSCRIPTIONUM / ECCLESIAE METROPOLITANAE / STRIGONIENSIS, / COGNOMINATA SZÉP TEMPLOM... STRIGONII, TYPIS FRANCISCI ANTONII ROYER, Archi-Episcopalis / Typographi. 1765.

Irodalom: Szendrei–Szentiványi 1915, 3. sz.; Pataky 1951, 57. sz.

135. A budai klarisszák csodatévő Mária-szobra.

A kép alatt: „Abbildung der Schmerzhafften Mutter Gottes bey den W. W. E. E. / Kloster Frauen Ord.S.Clarae zu Ofen in der Föstung andächtig verehret wird.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetaszt, 123×80 mm.

Győri papnövelde könyvtára, BTM lt. sz. 13425, 13527.

1765 körül keletkezett.

Irodalom: Szilárdfy 1981, 123. l.; Szilárdfy 1984, 26. l.; Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 48. sz. (képpel).

136. Címkép Kapisztrán Szent János alakjával. (171. kép)

A képen a Hírnév, illetve Mars által tartott szószalagokon: Ramus virid. olivae, / in Arc milit. / Eccles. / lat. / -Paraphr. & Topogr. / Descrip / tio / Prov. S. / Johannis / á Capistr. /

Jelezve jobbra lent: „Johann Philipus [!] Binder. Fecit & Sculpsit Budae.”

Rézmetaszt, lemez: 286×177 mm.

Megjelent: RAMUS / VIRIDANTIS OLIVAE, / IN / ARCAM MILITANTIS / ECCLESIAE / RELATUS, / SEU / PARAPHRASTICA, / ET / TOPOGRAPHICA / DESCRIPTIO PROVINCIAE / NUPER / BOSNAE ARGENTINAE, / JAM VERO / S. JOANNIS A CAPISTRANO / NUNCUPATAE... A / P. EMERICO PAVICH a BUDA Lec. Jub. Ex-Definit. & actua- / li praenuncupato Provincico Chronologo. / BUDAE, / TYPIS LEOPOLDI FRANCISCI LANDERER, / ANNO M.DCCLXVI. címlapja mellett.

Publikálatlan, Szilárdfy Zoltánnak köszönhetem, hogy felhívta rá a figyelmemet.

137. A Ferences rend Kapisztrán tartományának térképe.

Fent nyomtatott cím: Delineatio Locorum, in queis praefata Provincia actu habet Caenobia. A térképben a házak nevei a megfelelő helyen felsorolva.

Jelzetlen, de a címkép alapján nyilván ez is Binder műve.

Rézmetaszt, lemez: 135×170 mm.

Megjelent: RAMUS... PARS SECUNDA. /... 199. lapja mellett.

Publikálatlan.

138. Pompilius Perotti képmása.

A kép alatt: „Effigies Servi Dei P. Pompilii Ma. Perotti / a S. Nicolao C. R. Pauperum Matris Dei / Scholarum Piarum Austeritate Vitae inter / poenitentes, & Apostolico munere inter verbi / Dei Precones admirabilis Omnibus Omnis fa- / ctus obiit Campiis, die XV. Mens. Julii Ao. MDCCCLXVI. / Aetatis LVI.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetset, lemez: 140×82 mm.

MNMTKcs lt. sz. 3615.

Irodalom: *Pataky* 1951, 78. sz.; *Szilárdfy* 1995, 457. sz.

139. Albert főherceg és Mária Krisztina tiszteletére Budán felállított diadalkapu, 1766. augusztus 20. (163. kép)

A kép alatt: „Triumph Porten / Welche bey den Solennen Einzug Ihre Königl. Hochheiten Mariae Christinae Erz Herzogin zu Oesterreich, und Alberti / Herzogen zu Sachsen den 20. Augusti. 1766. von der Stadt Ofen errichtet, und illuminiret worden.”

A bal oldali íven: „MARIAE CHRISTINAE / ET / ALBERTO AUGUSTO / PRINCIPIBUS REGIIS / HOSPITIUM.” Fent: „Est Aurora Noua quae spargit lumine Budam / Dum Pia Tithono Vehitur cum Coniuge Coniunx.” Fent a nyílásban: „Fama, quae scuta Austriae et Saxoniae haec verba personat Ex utroque Fera / vobis stata gaudia cives.” A jobb oldali íven: „Est Aurora Noua quae surgit lumine Budam / Dum Pia Tithono Vehitur cum Coniuge Coniunx”. Fent a nyílásban: „Et mea Continuo Cum tempore comoda Crescunt.” A jobb oldali kapu felett chronostichon: „senatVs popVLVsqVe bVDensIs / Inter faVstos gestlentIs / VrbIs appLaVsVs In / perpetVa obstrICtI anIMI obseqVla.”

Jelezve jobbra lent: „I: Phil: Binder sc. Budae.”

Rézmetset, lemez: 310×405 mm.

MNMTKcs lt. sz. 3034.

Balra kézírással: „Inuenit G. A. Szerdahelyi S. J.”

Irodalom: *Szendrei-Szentiványi* 1915, 4. sz.; *Pataky* 1951, 2. sz.; *Rózsa* 1963, 132. sz.

140. A boldogasszonyi Mária-kegykép.

A kép alatt: „Die Gnadenreiche Bildnus Maria heyd welche bey denen / E. E. PP. Franciscanern in der Marianischen Provinz / zu Fraukirchen in Ungern andächtig verehret wird und von / der Comornerischen Teütschen bruderschaft zu einer sonder- / bahren Patronin und schutz Frau vor die erdböben durch / eine allgemeine wollfahrt ist erwöhlet worden. 1766”

A képen szószalagon: „respice populum tuum... – ... nostra... Comorn.”

Jelezve jobbra lent: „I. Phil Binder sc. Budae”.

Rézmetset, 143×85 mm.

A kép alsó részen a komáromi földrengés hatása látszik.

A győri papnövelde könyvtárában.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 122; *Szilárdfy* 1984, 25. l., 41. kép; *Szilárdfy-Tüskés-Knapp* 1987, 29. sz. (képpel)

141. A földvári Mária-kegykép.

Fent a kereten: „Mater gratia- / rum de / sanguine.” Jézus bal kezében szószalagon: „In gremio Matris / Sedet Sapientia Patris. A kép alatt: „Vera Effigies Gratosae Imaginis B. / M. V. quae Földvarini in Ecclesia R. R. P. P. / Ord: Minor: Reg. Obs: Proae: S. Ioan. á Capis: Devotissime Colit.”

Jelezve ez alatt: „Delin: R. P. Franciscus Städler Quardianus Conventus. / I. P. Binder sc: Budae 1766.”

Rézmetset, barna nyomással, lemez: 129×72 mm.

MNMTKcs lt. sz. T. 1077.

Irodalom: Szendrei–Szentiványi 1915, 5. sz.; Pataky 1951, 44. sz.; Szilárdfy 1981, 123. l.; Szilárdfy 1984, 27. l.; Szilárdfy 1984, 127. l.; Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 90. sz.

142. A máriapócsi kegykép.

A kép alatt: „Vera effigies B. M. V. quae adnorma prima Pocsini in / Hungaria Ao 1696. saepius Lacrimantis, ac dein Vienam ab- / latae expressa, & in illius Loco relicta rursus Ao. 1715 / Lacrimas profudit 31 Julii et 3 Augusti.”

Jelezve jobbra lent: „I. Phil. Binder sc. Budae 1766.”

Rézmetset, 141×71 mm.

Magyar Tudományos Akadémia Kézirattára.

Irodalom: Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 179. sz.

143. Kalazanci Szent József gyerekeket tanít.

Felirata alul: „S. Iosephus Calas Sanctius a Matre DEI Cler. / Regul. Scholarum Piarum Fundator.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetset, 112×65 mm.

Magántulajdon.

1767 után keletkezett.

Irodalom: Szilárdfy Z.: Kalazanci Szent József ikonográfiája metszetek tükrében. In Piaristák Magyarországon 1642–1992, Budapest, 1992, 33. l. képpel.

144. Nenadovics Pál mellképe. (158. kép)

A kép alatt talapzaton cirill betűs szöveg hat sorban. Legalul jelezve kivételesen latin betűkkel: „Binder sc. Budae.”

Rézmetset, lemez: 295×195 mm.

MNMTKcs lt. sz. 3437.

Valószínűleg 1768-ban keletkezett. A rajzoló a neves szerb Theodor Krasin (megh. 1781).

Irodalom: Pataky 1951, 77. sz.; Davidov 1978, 373. l. 155. l.

145. A budai Aranyas gyógyszerész számlafejléce a gyógyszerész arcképével. (190. kép)

Jelzetlen, vsz. Binder műve.

Rézmetset, lemez: 145×210 mm.

Budapesti Levéltár Budai számadáskönyvek, 70. köt.
Publikálatlan.

146. A szegedi Mária-kegykép. (182. kép)

Alul szószalagon: „A TIZENKÉT TSILLAGU KORONA. 1768.” Felette: „Ad Nives Auxiliatrix Szegedinensis.”

Jelezve jobbra lent: „I. Philipp Binder. sc. Budae.”

Rézmetaszt, körülvágott példány: 190×157 mm.

Megjelent: DÁNIEL TÖRVÉNY-SZÉKE /... Az 1766. esztendőben, Kecskemét mező Várasában, / a MARIA Kis-Asszony Homoki Kápolnájánál / Halgatói (!) eleibe terjesztett / P. F. Telek József szerafikus Szent Ferentz keményebb Rend- / tartásán lévő Szerzetének, és a Salvatoriana Provinciá- / nak érdemetlen tagja, / most pedig / Elő-járók engedelmmel Világ-eleibe botsát. PESTEN. Nyomtatott Eitzemberger József által 1769. 42–43. l. között.

II. állapotban a Máriát körülvevő 12 csillag körül fent kezdve: „I. Immaculata Conceptio. II. Nativitas. III. Praesentatio. IV. Desponsatio. V. Annunciatio. VI. Visitatio. VII. Purificatio. VIII. Dolores. IX. Assumptio. X. De Carmele. XI. De Rosario. XII. Ad Nives Auxiliatrix Szegedinensis.”

Ez az állapot megjelent: TIZEN-KÉT-TSILLAGU / KORONA... TELEK JÓSEF... / BUDÁN, / NYOMTATTATOTT LANDERER LEOPOLD BÖTÜVEL, / AZ 1769-DIK ESZTENDŐBEN.

Irodalom: *Bálint* 1944, 32–33. l. között; *Pataky* 1951, 48. sz.; *Szilárdfy* 1981, 122. l.; *Szilárdfy* 1984, 25. l.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 336. sz.

147. Xavéri Szent Ferenc halála.

A kép alatt: „Wahrhafte Abbildung des wunderthätig u. / sterbenden H. Francisci Xaverii Soc. IESU zu Oberburg in Unter Steyer Mark.”

Jelezve jobbra „Binder sc. Budae 1788” (a késői dátum kézírással).

Rézmetaszt, lemez: 145×85 mm.

Szilárdfy Zoltán (Budapest) tulajdona.

Írott adat szerint a képből a budai városi tanács 1769-ben a lapból 230 darabot vásárolt.

Irodalom: *Schoen* 1930, 155. l.; *Pataky* 1951, 55. sz.; *Csatkai* 1969, 298–99.; *Szilárdfy* 1981, 123. l.; *Szilárdfy* 1984, 26. l.; *Szilárdfy* 1995, 432. sz.

148. Zimony látképe mesterlevélen.

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae. 1770.”

Rézmetaszt, lemez: 295×380 mm.

MNMTKcs lt. sz. T. 1048.

Irodalom: *Pataky* 1951, 26. sz.; *Stopp* YU 42. sz.

149. Csepelényi György arcképe és jelenetek életéből.

Alul: „U. P. GEORGIUS CSEPELÉNYIUS Paulinus / Missionarius Apostolicus Martyr.” A jeleneteken feliratok: „Ovis in medio Luporum – Capitur – Praedicatur – Secatur – Calicem elevet – Sertes calcatur – Scinditur – Decapitatur – a (!) Turca tegitur – Transferitur”.

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, 135×77 mm.

Megjelent: *Kollonics J.*: Boldog emlékezetű Csepelényi György élete és halála. Pest 1770.

OSzK, Kézirattár, Quart lat. 1205.

Publikálatlan.

150. Klimó György ex librise.

Jelzetlen.

Rézmetszet, 164×105 mm.

A Janus Pannonius Egyetem Könyvtárában őrzik színtelen és három színnel nyomott példányaait.

Két rozetta és két liliom között balra ferdén felfelé mutató nyílvevessző.

Irodalom: *Pataky* 1951, 28. sz. (szerinte 1770-ben keletkezett és a pécsi egyetemi könyvtár ex librise)

151. A pécsi káptalan ex librise.

Ovális keretben. Szövege: „SIGILLUM CAPITULI ECCLESIAE QUINQUE ECCLESIENSIS IN REGNO HUNG.”

Jelezve jobbra lent: „Joh. Philipp Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, lemez: 820×782 mm.

A Janus Pannonius Tudományegyetem könyvtárában, Pécsen.

Irodalom: *Pataky* 1951, 29. sz. (szerinte két méretben készült)

152. A budai Szent Erzsébet apácák templomának kegyképe.

A kép alatt: „Imago B.M.V. Cultu ab Anno 1703. / honorata apud P. P. Ord: S. Francisci, Provinciae. S. Joanni à Capist. Budae.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézmetszet, 129×87 mm.

BTM lt. sz. 28425.

1770 körül keletkezett.

Irodalom: *Némethy* 1886, 12–13 l. között; *Mihalik* 1906, 5661. sz.; *Szilárdfy* 1981, 123. l.; *Szilárdfy* 1984, 26. l.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 42. sz. (képpel)

153. A buda-krisztinavárosi Mária-kegykép.

Felirata a kép alatt: „Die Gnadenreiche Mutter Gottes zum / H: Blut zu Ofen in der Christina Stadt.”

A kis Jézus kezében szószalagon: „In Gremio Matris sedet / Sapientia Patris.”

Jelezve jobbra lent: „Binder Sc.”

Rézmetszet, 155×95 mm.

BTM lt. sz. 17171, 28420.

Szilárdfy Zoltán (Budapest) tulajdona.

Ismeretes imalap és szentkép formájában, 1770 körül keletkezett.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 122. l.; *Szilárdfy* 1984, 25. l.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 53. sz.; *Szilárdfy* 1995, 594. sz. (képpel)

154. A kolozsvári Mária-kegykép.

Felirata a kép alatt: „Effigies Thaumaturgae Virginis lachrymantis in / Transylvania ad Claudiopolim A.1699. 15. February / in Academico S. JESU templo Claudiopoli.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, 198×145 mm.

OSzK

1770 körül keletkezett.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 119. l.; *Szilárdfy* 1984, 21. kép.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 143. sz. (képpel)

155. A kolozsvári Mária-kegykép.

Felirata a kép alatt: „Effigies Thaumaturgae Virginis lachrymantis / in Transylvania ad Claudiopolim A. 1699. / 15. February Colitur in Academico S. JESU templo Claudiopoli.” A keret alsó részén: „Attactu ad originale.”

Jelezve alul: „Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, 146×83 mm.

Magántulajdon.

1770 körül keletkezett.

Irodalom: *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 144. sz. (képpel)

156. A máriabesnyői Mária-szobor képe.

A kép alatt: „Effigies Statuae B. Mariae Virg. 19. / Apr. 1759. in Besnyo inventae quae ibidem apud pp. Capucinos Colitur.”

Jelezve jobbra lent: „Joh. Phil. Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, 140×78 mm.

Dubay Miklós tulajdona, Budapest.

1770 körül keletkezett.

Irodalom: *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 160. sz.

157. A máriakémei Mária-kegykép a templom látképével.

A kép alatt: „Maria Kemed Himmels Königin / zu dir seuffzet aller Armen Hertz, und / Sünn.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, 129×85 mm.

Österreichisches Museum für Volkskunde, Wien, Sammlung Gugitz. lt. sz. 16647 A.

1770 körül keletkezett.

Irodalom: *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 165. sz.

158. A pécsi székesegyház altemplomának Szent Kereszt oltára.

A kép alatt: „Effigies Crucifixi publicae devotioni in Catacumba Cathedralis Ecclesiae / Qvinque Ecclesiis expositi. / Wahre abbildung der gecreuzigten Heyland, welcher in der Catacumben der / Dom Kirchen zu Fünf Kirchen andächtig verehret wird.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, 178×135 mm.

Egyetemi Könyvtár, Pécs, 67041. sz. Koller kézíratai.

1770 körül keletkezett.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 122. l.; *Szilárdfy* 1984, 26. l.; *Boros L.*: A pécsi székesegyház a 18. században. Művészettörténeti Füzetek 18. Budapest, 1985, 47. l. (képpel)

159. A szegedi Mária-kegykép a ferences tempom és kolostor látképével.

A kép alatt: „Auxiliatrix Szegediensis. / In Antiquissima P. P. Franciscanorum Ecclesia / Honoribus Sanctae Mariae ad nives sacra”.

Jelezve jobbra a kép alatt: „Binder sc.”

Rézmetszet, 143×79 mm.

Magántulajdon.

1770 körül keletkezett.

Irodalom: *Szendrei–Szentiványi* 32. sz.; *Bálint S.*: A szeged-alsóvárosi templom. Bp., 1966, 30. l.; *Bálint S.*: A szögedi nemzet. Szeged, 1976–1980, II. köt. 94. l.; *Szilárdfy* 1981, 122. l.; *Szilárdfy* 1984, 25. l.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 337. sz. (képpel)

160. A zimonyi (Zemun) Mária-kegykép a város látképével.

A kép alatt: „Wahre abbildung der Mutter gottes Vorhero in / Belgrad Verehret ware, anjetzo aber in Semlin bey / denen P. P. Franciscaner der Capist. Provinz der Regl. / Observantz.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, 142×82 mm.

BTM lt. sz. 13539, Bencés Főapátság, Pannonhalma.

1770 körül keletkezett. A város látképét mesterlevélén lásd a 148. sz. alatt.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 122. l.; *Szilárdfy* 1984, 25. l.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 362. sz. (képpel)

161. A Margit-körúti ferencesek (augusztinusok) főoltára. (173. kép)

A kép alatt: „Wahre Abbildung der Neuen Hohen Altars bey denen P. P. Augustinern zu Ofen / auf der Landstrasse.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc: Budae.”

Rézmetszet, 462×340 mm.

OSzK 600926.

1770 után keletkezett.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 123. l.; *Szilárdfy* 1984, 26. l.; *Farbaky P.*: A budai Ágostonos (majd ferences) templom és kolostor. In Művészettörténeti Értesítő XXIX (1990) 174. l.

162. A máriaradnai Mária-kegykép a templom és kolostor látképével.

Alul: „Effigies / Gratosae Mariae virginis Radnensis.”

Jelezve: Binder J. F. (?)

Rézmetszet, 146×90 mm.

Szilárdfy Zoltán (Budapest) tulajdona, az attribúció is tőle.

Irodalom: Szilárdfy 1981, 122, 132.; Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 189. sz.; Szilárdfy 1995, 609. sz (képpel).

163. A máriaradnai Mária-kegykép a templom és kolostor látképével.

A képen a következő szöveg: „Duc eum ad Mariam – Egeni aspice matrem – Monstra te esse matrem.”

Rézmetset, 127×81 mm.

Megjelent: Wunder-scheinender Wald-schatten... Ofen, Landerer 1771.

Jelzetlen, az irodalom szerint Binder műve. Az OSzK-ból eltűnt.

Irodalom: Szilárdfy 1984, 25. l.; Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 190. sz. Knapp–Tüskés 1996, 30. l.

164. A Szent Jobb.

Fent: „Ditső Szent István Király Jobb keze, mely 1090 esz- / tendőtül Fogva, 1626. esztendeig Magyar Országban; / ez után két utolsó száz esztendő alatt Ragusában / tiszteltetvén Maria Theresia Felséges Királynénk, / és Második József Császár által- / nyerettetett 1771. esztend. 29. Maj és az Budai Királyi temp- / lomba helyezettett 22 Juli.”

Alul: „Die rechte Hand des Heil. Apostolischen Königs / STEPHANI / welche durch wahren Andachsteifer / Ihro Käiserl. Königl. Apostolischen Majestät &c. &c. / von der Republique Ragusa überkommen und / zur öffentliche Verehrung in der Schloß- / Kirche zu Ofen außgesetzt worden.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetset selyemre nyomtatva, 142×90 mm.

Szilárdfy Zoltán, Budapest, tulajdona. Ismertek magyar, latin és német szöveges példányai is.

Valószínűleg 1771-ben keletkezett.

Irodalom: Jajczay 1938, 40. kép; Szilárdfy 1981, 123. l.; Szilárdfy 1984, 28. l.

165. A máriabesnyői Mária-szobor képe.

Az irodalom – közelebbi adatok megjelölése nélkül – Binder 1771 után megjelent műveként közli.

Irodalom: Tüskés G.–Knapp É.: Illusztrációk a 18. századi vallásos ponyvairódalomban. In Néprajzi Értesítő LXXV (1993) 147. l. (képpel)

166. Krisztus keresztelése.

Binder jelzett, 1772-ben keletkezett és 152×213 mm nagyságú rézmetseteként szerepel az irodalomban.

Irodalom: Davidov 1978, 401. l. 209/2. sz. (korábbi irodalommal)

167. Könyvillusztráció. (177. kép)

A kép alatt: „Nem méltók e mostani időnek szenvedési a következő / ditsóségre. Rom. 8. R. 18. v”.

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetset, lemez: 185×122 mm.

Megjelent: A / KERESZTNEK / KÖZÖNSÉGES UTJA, /... MELLYET /...HAEFTENUS BENEDEK /... IRÁSAIBÓL MAGYAR NYELVRE FORDITOTT / P. JENEI MÁRTON /... PESTEN EITZENBERGERNÉ Betüivel 1772.

BTM lt. sz. n.

Egy 1712-es antwerpeni kiadás alapján következtetve nyilván egy abban megjelent illusztráció felhasználásával készült. A könyv megjelent liber graduális formájában is.

Publikálatlan.

168. Címkép. (179. kép)

Szövege: „MAGYAR / ORSZÁGNAK / HATALMAS / ÉS / DITSŐSÉGES KIRÁLYAINAK / ÉS / VITÉZKEDŐ / KAPITÁNYAINAK / EMLÉKEZTETŐ / KOPORSÓ / ÉPÜLETE.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae”

Rézmetszet, lemez: 187×135 mm.

Megjelent: Horányi Elek Mausoleum fordításának címlapján eredetileg 1773-ban Budán Landerer Mihálynál, majd később többször is liber graduálisként.

SzM, lt. sz. 54.694.

Irodalom: Szendrei–Szentiványi 1915, 36. sz.; Pataky 1951, 60. sz.; Rózsa 1973, 154. l.

169. A máriaradnai kegykép a templom és kolostor látképével.

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, 44×97 mm.

Megjelent: Világos berkes hegy... Temesvár J. M. Heimerl 1773.

Rézmetszet, 44×97 mm.

Egyetemi Könyvtár, Budapest, jelzet: Ad. 3205.

Ismert vörös selyemre nyomtatott példánya is.

Irodalom: Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 191. sz. (képpel)

170. Roxasi boldog Simon.

A kép alatt: „B. Simon de Roxas Ord. S. S. Trinit. Red./ Capt. And. Congr.” Fent a képben: „AVE MARIA.” Az angyalok kezében tartott könyvben: „Magnifi- / cate Ma / riam Virginem mecum / Et exal / temus nomen ejus in / aeternum.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, 152×92 mm.

Megjelent: BREVIS / DESCRIPTIO / VITAE... BEATI / SIMONIS DE ROXAS... A / R. P. JULIO CORDARA ... POSONII, TYPIS JOANNIS MICHAELIS LANDERER 1773, a címlappal szemben.

Publikálatlan.

171. Könyvillusztráció (174. kép)

A kép alatt: „LAURETTE.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézkarc és rézmetszet, 135×83 mm.

Megjelent: KÓNYI JÁNOS: UNALMAS IDŐKRE / SZABHATÓ / MULATÓ ÓRA... PESTEN, / VIGAND KÖNYVEL KERESKEDŐ URNÁL található / 1775, a 7–8. l. között.

A következő két lappal együtt a Marmontel-novellák francia illusztrációjának másolata.

Irodalom: Pataky 1951, 66. sz. (a 67. sz. ugyanaz)

172. Könyvillusztráció.

A kép alatt: „LA BERGERE DES ALPES.”

Rézkarca és rézmetszet, 135×80 mm.

Megjelent: KÓNYI JÁNOS ... 88–89. l. között.

Jelzetlen, de a jelzett másik illusztráció alapján következtetve ez is Binder műve.

Irodalom: Pataky 1951, 66. sz. (a 67. sz. ugyanaz)

173. Könyvillusztráció.

A kép alatt: „LAUSUS ET LYDIE.”

Rézkarca és rézmetszet, 137×81 mm.

Megjelent: KÓNYI JÁNOS ... 152–153. l. között.

Jelzetlen, nyilván ez is Binder műve.

Irodalom: Pataky 1951, 66. sz. (a 67. sz. ugyanaz)

174. A pesti Szentháromság oszlop.

A kép alatt: „Abbildung der Allerheiligsten Dreyfaltigkeit auf dem Platz in dert Königlichen Freyen Stadt Pest. Ano 1775.” A képben a szobor talapzatán: „HIC / Vota VnI / trInoqVe / Deo, SaCraM / Vs”.

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

MNMTKcs lt. sz. T.1160, BTM. lt. sz. 9272.

Irodalom: Szendrei–Szentiványi 1915, 9. sz.; Pataky 1951, 8. sz.; Rózsa 1963, 136. sz.; Budapesti Bilder... 1976, 87. sz.

175. A kiscelli trinitárius templom kegyképe.

A kép alatt: „Effigies B. M. V. Cellensis, Gratiis, et Beneficiis Inclytae, sub / cura R. R. P. P. Trinitariorum ad V: Budam. Per qvam / accipit aeger curationem; tristis consolationem; / peccator veniam S. Ber. ser. de Assumpt. B. V. M”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, 118×87 mm.

Megjelent: Ladislaus a S. Stephano: Flores Mariani... Budae, Catharina Landerer, 1777. címlapja mellett.

Püspöki Levéltár és Könyvtár, Székesfehérvár.

Irodalom: Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 247. sz. (képpel)

176. Villám csap be a budai karmelita templomba.

A jobb felső sarokban: „Tabula I.”

Rézmetszet, 193×295 mm.

Megjelent: Leopoldi Schaffrath /... De electricitate / coelesti / Dissertatio / occasum Fulminis ... 29. Julii ad 30am 1778... Pestini, Literis Royerianis utolsó oldala után. Jelzetlen, de a következő illusztráció alapján következtetve ez is Binder műve.

Irodalom: Rózsa 1963, 137. sz.; Horler 1955, 484.

177. A villámcsapás hatása a budai karmelita templom tornyán.

Jobbra fent: „Tabula II.”

Jelezve jobbra lent: „Ioh. Bin. / der Sc. / Budae.”

Rézmetset, 190×125 mm.

Megjelent: Leopoldi Schaffrath... utolsó oldala mellett.

Publikálatlan.

178. Címerképek.

Jobbra fent a kereten kívül: „TAB. I.”

Rézmetset, lemez: 288×183 mm.

Megjelent: CAROLUS WAGNER / COLLECTANEA / GENEALOGICO-HISTORICA / ILLUSTRUM HUNGARIAE / FAMILIARUM,... DECAS I. / BUDAE, / TYPIS REGIAE UNIVERSITATIS ANNO MDCCLXXVIII. 128. l., a szöveg végére kötve.

Hét címer képe a megfelelő feliratokkal és évszámokkal. A lap jelzetlen, az attribúció a következő lap alapján.

Irodalom: Pataky 1951, 69. sz.

179. Címerképek.

Jobbra fent a kereten kívül: „TAB. II.”

Jobbra lent jelezve: „Ioan. Phil. Binder sc. Budae.”

Rézmetset, lemez: 288×180 mm.

Megjelent: WAGNER: COLLECTANEA I... a szöveg végén.

Nyolc címer képe megfelelő feliratokkal és évszámokkal.

Irodalom: Pataky 1951, 69. sz.

180. Címerképek.

A jobb felső sarokban: „DECAS I.”

Rézmetset, 236×373 mm.

Megjelent: Wagner: Collectanea... POSONII, PESTINI, ET LIPSIAE. / TYPIS ET SUMPTIBUS / JOAN. MICHAELIS LANDERER, DE FÜSKUT / 1802.

17 címerkép a megfelelő nevekkal és évszámokkal. Ez a könyv második kiadása, az első 1778-ban jelent meg, ezért szerepel itt. A Binder-attribúció az előző két lap alapján.

Irodalom: Pataky 1951, 69. sz. (összesen két metszetről beszél, így nem világos, hogy a következőket is ismerte-e.)

181. Címerképek.

A jobb felső sarokban: „DECAS II.”

Rézmetset, 237×369 mm.

11 címer képe. A megjelenésre, a művészre és az irodalomra nézve lásd a 178. számot.

182. Címerképek.

A jobb felső sarokban: „DECAS III.”

Rézmetszet, 127×369 mm.

12 címer képe. A megjelenésre, a művészre és az irodalomra nézve lásd a 178. számot.

183. Címerképek.

A jobb felső sarokban: „DECAS IV.”

Rézmetszet, 238×365 mm.

10 címer képe. A megjelenésre, a művészre és az irodalomra nézve lásd a 178. számot.

184. Tankönyvillusztráció.

Fent a képen jobbra: „TAB. I.”

Jelezve lent balra: „Ferd. Pichler delin” Jobbra: „Iohann Philipp Binder sc. Budae”.

Rézkarc és rézmetszet, 152×170 mm.

Megjelent: ELEMENTA / GEOMETRIAE / PRACTICAE / In / USUM GYMNASIORUM... BUDAE TYPIS REGIAE UNIVERSITATIS / ANNO MDCCLXXVIII, a szöveg végén.

A lapon 1–27. számú ábra.

Irodalom: *Pataky* 1951, 35. sz.

185. Tankönyvillusztráció.

Fent jobbra: „TAB. II.”

Jelezve lent balra: „Ferd. Pichler delin.” Jobbra: „Iohan. Phil. Binder sc. Budae”.

Rézkarc és rézmetszet, 152×173 mm.

Megjelent: ELEMENTA / GEOMETRIAE... a szöveg végén.

A lapon a 28–45. ábrák.

Irodalom: *Pataky* 1951, 35. sz.

186. Tankönyvillusztráció.

Fent jobbra: „TAB. III.”

Jelezve lent balra: „Ferd. Pichler delin.” Jobbra: „Iohan. Phil. Binder sc. Budae”.

Rézkarc és rézmetszet, 152×171 mm.

Megjelent: ELEMENTA / GEOMETRIAE... a szöveg végén.

A kép a 46–65. ábrát tartalmazza.

Irodalom: *Pataky* 1951, 35. sz.

187. Címkép és címlap. (161–162. kép)

Baloldalt a szerző címere jobb mancsában kardot, a balban három rózsaszálat tartó oroszlánnal, körülötte rendjelek.

A címlap szövege: „ORVOSI / TANÍTÁS, / Mellyet / L. B. STÖRCK ANTAL / Fels. Tsász. 's Kir. Fej. Tanátsossa, Fo(!) Orvosa, az Orv Tud. áll. / Igazgatója. és az egész Ausztr. / Birod. Protomedicussa, 's a't. az / Auszt. Borbély. szám. 1766.dik / eszt. Ném. Nyel. ki-adott, mostan / pedig / Magyarra fordított / RÁCZ SÁMUEL / A'Nem. Mest. és a'Filos Meste- / re; az Orv. Tud. Doktora, és / a'Bud. Kir. Univers. / egyik Tanítója. / I. RÉSZ. / BUDÁN, / A Királyi Universitásnak Betüivel, / 1778 / Cum speciali Privilegio Sac: CAESAR: Regiae Apost. Maiest.”

Jelezve a keret alatt: „Johan Philipp. Binder sc.”

Rézmetszet, 199×235 mm.

Störck arcképét a katalógusban lásd a 306. sz. alatt. A II. rész 1780-ban jelent meg, ebben a szöveg megfelelő módon változott.

Irodalom: *Käfer* 1977, 101. l.; Hasonmás kiadás. Budapest, 1982.

188. Tankönyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. I.”

Jelezve lent balra: „Del. F. Rusch.” Jobbra: „Johan. Phil. Binder sc. Budae.”

Rézkarca és rézmetszet, lemez: 174×141 mm.

Megjelent: ELEMENTA / ARCHITECTURAE... per FRANCISCVUM RAUSCH DE TRAUBENBERG... BUDAE, / TYPIS REGIAE UNIVERSITATIS / MDCCLXXIX, a szöveg végén.

Irodalom: *Pataky* 1951, 39. sz.

189. Tankönyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab II.”

Jelezve lent balra: „Del. F. R.” Jobbra: „Phil. Binder sc. Budae.”

Rézkarca és rézmetszet, 178×145 mm.

Megjelent: ELEMENTA / ARCHITECTURAE... a szöveg végén

Irodalom: *Pataky* 1951, 39. sz.

190. Tankönyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. III”

Jelezve lent balra: „Del. F. R.” Jobbra „Phil. Binder sc. Budae.”

Rézkarca és rézmetszet, 180×143 mm.

Megjelent: ELEMENTA / ARCHITECTURAE... a szöveg végén.

Irodalom: *Pataky* 1951, 39. sz.

191. Tankönyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. IV.”

Jelezve lent balra: „Del. F. R.” Jobbra: „Binder sc. Budae.”

Rézkarca és rézmetszet, 180×143 mm.

Megjelent: ELEMENTA / ARCHITECTURAE... a szöveg végén.

Irodalom: *Pataky* 1951, 39. sz.

192. Tankönyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. V.”

Jelezve lent balra: „Del. F. R.” Jobbra: „Binder sc.”
Rézkarca és rézmetszet, 180×145 mm.
Megjelent: ELEMENTA / ARCHITECTURAE... a szöveg végén.
Irodalom: Pataky 1951, 39. sz.

193. Tankönyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. VI.”
Jelezve lent balra: „Del. F. R.” Jobbra: „Binder sc.”
Rézkarca és rézmetszet, 180×145 mm.
Megjelent: ELEMENTA / ARCHITECTURAE... a szöveg végén.
Irodalom: Pataky 1951, 39. sz.

194. Tankönyvillusztráció.

Fent jobbra: „Tab. VII”.
Jelezve lent balra: „Del. F. R.” Jobbra: „Binder sc.”
Rézkarca és rézmetszet. 180×145 mm.
Megjelent: ELEMENTA / ARCHITECTURAE... a szöveg végén.
Irodalom: Pataky 1951, 39. sz.

195. Tankönyvillusztráció.

Fent jobbra: „Tab. VIII”.
Jelezve lent balra: „Del. F. R.” Jobbra: „Binder sc.”
Megjelent: ELEMENTA / ARCHITECTURAE... a szöveg végén.
Irodalom: Pataky 1951, 39. sz.

196. Tankönyvillusztráció.

Fent jobbra: „Tab. IX.”
Jelezve lent balra: „Del. F. R.” Jobbra: „Binder sc.”
Rézkarca és rézmetszet, 180×147 mm.
Megjelent: ELEMENTA / ARCHITECTURAE... a szöveg végén.
Irodalom: Pataky 1951, 39. sz.

197. Tankönyvillusztráció.

Fent jobbra: „Tab. X.”
Jelezve lent balra: „Del. F. R.” Jobbra : „Binder sc”.
Rézkarca és rézmetszet, 175×141 mm.
Megjelent: ELEMENTA / ARCHITECTURAE... a szöveg végén.
Irodalom: Pataky 1951, 39. sz.

198. Tankönyvillusztráció.

Fent jobbra: „Tab. XI.”
Jelezve lent balra: „Del. F. R.” Jobbra: „Binder sc.”
Rézkarca és rézmetszet, lemez: 177×143 mm.
Megjelent: ELEMENTA / ARCHITECTURAE... a szöveg végén.
Irodalom: Pataky 1951, 39. sz.

199. A rokonsági fokok bemutatása sematikus családfák segítségével.

Címe fent a családfák felett: „ARBOR CONSANGUINITATIS – ARBOR AFFINITATIS.” Középen a két fa között kartusok: „De Iure / tum Canonico / cum Civili.”

A bal és jobb alsó sarokban: „Canonici, Civilisve / Iuris peritis in usum / Tertia Vice sculpsit A. V. post Viennense primum exemplum. / Ano 1718. I. A. Pfeiffel Ao.1725. / I. P. Binder sc. Budae Ao. 1779”.

A szöveg, amely a hátlapon folytatódik, a rokonsági fokok nevét magyarul, németül és szlovákul adja meg. A családfán a római szám az egyházjogi, az arab szám pedig a polgári öröklési jogot tünteti fel. A két fa között N jelzéssel jegyzet, amelynek végződése: „pro successione haereditaria. V. Kärchne Matr. n. CXLIV.”

Rézmetset, lemez: 125×177 mm.

MNG lt. sz. 6.78.26, OSzK, jelzet: 626157.

Publikálatlan.

200. Boldog Mihályt az angyalok az égbe emelik.

Felirata a kép alatt: „Beatus Michael â Sanctis Ordinis Discalčia / torum Sanctissimae (!) Trinitatis Redemptionis / Captivorum, in Beatorum numerum relatus 1779”

Jelezve jobbra lent: „Iohann Philipp Binder sc. Budae”

Rézmetset, 144×93 mm.

Megjelent: VITA / VIRTUTES & MIRACULA / BEATI MICHAELIS / A SANCTIS /... A. / P. NICOLAO / VIRGINE... POSONII, / TYPIS JOANNIS MICHAELIS LANDERER / 1780. címlapján.

BTM lt. sz. 2843, Győri Egyházmegyei Múzeum.

Irodalom: Pataky 1951, 43. sz.; Käfer 1977, 103. kép. (A könyv a képpel együtt ugyanabban az évben Nagyszombatban szlovákul is megjelent.)

201. Tankönyvillusztráció.

A jobb felső sarokban: „Tab. I.”

Jelezve jobbra lent: „Ioh. Phil. Binder sc. Budae.”

Rézmetset, 166×322 mm.

Megjelent: Anleitung zur / Mechanik, zum Gebrauche / der Nationalschulen / in dem Königreiche Ungarn... mit zwey Kupfer... / OFEN, / gedruckt mit königl. Universitätsschriften / MDCCLXXX., végéhez kötve.

A képen az 1–16. és 20–22. ábrák.

Publikálatlan.

202. Tankönyvillusztráció.

A jobb felső sarokban: „Tab. II”.

Rézmetset, lemez: 170×321 mm.

Megjelent: Anleitung... 1780, a szöveg végéhez kötve.

A lap jelzetlen, rajta a 17–19 és 23–27. ábrák.

Publikálatlan.

203. Könyvdísz.

Jelezve jobbra lent: „Phil. Binder sc. Budae”.

Rézmetszet, lemez: 75×120 mm.

Megjelent: Auf / das Einweihungsfest / der Königliche Hohen Schule / zu / Ofen / von H. G. von Bretschneider, / K. K. Rath und Universitätsbibliothekar. / den 25ten des Brachmonats / 1780. szövege előtt.

A lapon obeliszkeken Mária Terézia és Lotharingiai Ferenc mellképe és a tudományokra utaló tárgyak.

Heinrich Gottfried Bretschneider (1739–1810) a pesti Egyetemi Könyvtár igazgatója volt.

Publikálatlan.

204. Könyvdísz.

Korinthuszi oszlopos kerek templom, frízén felirat: „IMMORTALITATI SACRUM.”

Rézmetszet, 7×7 mm.

Megjelent: Auf / das Einweihungsfest... szövege végén.

Jelzetlen, de a másik lap alapján ezt is Binder készítette.

Publikálatlan.

205. Két római mérföldkő.

Szövegük: „IMP. CAES. / M. IVL. PHILIPPO / INVICTO AUG / PARTICO MAXIMO / PONTIFICI MAXIMO / TRIB. POTESTATIS / PP. PROCOS / A BRG / MP (egybeírva) III. – IMP. CAES. / MARCUS AURELIUS SEVERUS... PIVS / FELI X AVG. PON- / TIF MAXIMUS / TRIBUNICIAE POTESTATIS / VIII COS / II. PP. / RESTITUIT / AE AQ. MIL. / P VIII.”

Jobb felső sarokban: „ad P. II. Pag. 112.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae”.

Rézdúc, 164×100 mm.

Az eredeti rézdúc a MNMTKcs-ban, a róla készült levonat megjelent: Schoenwisner: In Romanorum iter per Pannoniam... Budae 1780–81, II. rész 112. l. után.

Irodalom: *Cennerné-Rózsa* 1959, 200. l.

206. Rövidítések római köveken.

Címe a képen: „Siglae / in lapidibus Romano-Pannonicis.”

A jobb felső sarokban: „ad P. II. pag. 112”.

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, lemez: 160×98 mm.

Megjelent: Schoenwisner... 112. l. mellett.

Publikálatlan.

207. Az ercsi Mária-kegykép a település látképével.

Szövege a kép alatt: „Effigies B. V. M. Mariae, quae Ercsini pie colitur.”

Rézmetszet, 157×100 mm.

Rózsaszín selyemre nyomott példánya a BTM-ben.

Jelzetlen, Szilárdfy Bindernek tulajdonítja és 1780-ra teszi.

Horvát nyelvű imalap, példánya Bálint Sándor hagyatékában a szegedi Móra Ferenc Múzeumban.

Irodalom: Szilárdfy Z.: Egy ercsi délszláv képes ponyvairat ismertetése. In Fejérmegyei Történeti Évkönyv. 5, 157–168. l.; Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 82. sz. (képpel)

208. A szegedi kegykép.

Jelezve jobbra lent: „I. Phil. Binder sc. Budae.”

Rézmetset, 121×76 mm.

Szentkép példánya a SzM.-ban. Másodlagos felhasználásban könyvcímkép. Eredeti dúca a szegedi ferences kolostorban, 1780 körül keletkezett.

Irodalom: Szilárdfy 1981, 122. l.; Szilárdfy 1984, 25. l.; Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 338. sz. (képpel)

209. Mária Terézia katafalkja Budán. (172. kép)

A kép alatt: „PIIS. MARIAE. THERESIAE AUG. MANIBUS. S. P. Q ACADEMICVS. BVDAE. POS.”

Jelezve a kép alatt balra: „Ig. Walter Profess: Graphidis Inv. et delin.” Jobbra: „Ioan. Phil. Binder sc. Budae.”

Rézmetset, lemez: 402×284 mm.

MNMTKcs lt. sz. 3040.

Irodalom: Szendrei–Szentiványi 1915, 11. sz.; Pataky 1951, 79. sz.

210. A budai Egyetemi Könyvtár ex librise. (187. kép)

A keretben alul: „Ex bibliothecae Regiae Vniver- / sitatis Budensis. Anno 1781.”

Jelezve balra lent: „I. Phil. Binder sc. Budae”.

Rézmetset, 121×78 mm.

OSzK Aprónyomtatványtár; SzM.

Irodalom: Szendrei–Szentiványi 1915, 6. sz.; Pataky 1951, 30. sz.; Régi magyar ... 1970, 24. sz.; Soltész Z.: A magyar könyvnyomtatás képeskönyve. Bp., 1973, 64. l.; Horváth H.: Magyar exlibrisek, Bp., 1985, 4. sz.

211. Tudományos könyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab I.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézkar, lemez: 158×124 mm.

Megjelent: CAIETANI POOR... THEORIA SENSIVVM... Cum II. Tab. Aeneis, PESTINI, / LITTERIS FRANCISCI ANTONII ROYER, / M.DCC.LXXXI. 377. l. után.

Az illusztráción az 1–13. ábra.

Irodalom: Pataky 1951, 38. sz.

212. Tudományos illusztráció.

Jobbra fent: „Tab. II.”

Rézkar, lemez: 162×140 mm.

Megjelent: CAIETANI POOR ... 377. l. után.

Az illusztráción a 14–29. ábra.

Irodalom: *Pataky* 1951, 38. sz.

213. Buda látképe.

Címe nincs.

Jelezve jobbra lent: „I. Phil. Binder sc. Budae.”

Rézmetset, 5,1×9,8 cm.

Megjelent: JOSEPHI MANIS OESTERREICHER / PHYSICI NOSOCOMII VETEROBUDENSIS / ANALYSES / AQUARUM BUDENSIIUM. / ... QUAS Pro Dissertatione Inaugurali ad obtinendam Doctoratus /Lauream / ANNUENTE / INCLYTA FACULTATE MEDICA / Celeberrimae et Privilegiis Regiis ornatissimae / UNIVERSITATIS BUDENSIS / PUBLICAE DISQUISITIONI EXPONIT / IN PALATIO / DIE XVII. AUGUSTI ANNI MDCCLXXXI. / HORA QUARTA. / Invenitur Veterobudae apud Authorem, et Viennae / apud Rudolphum Graeffer Bibliop. A könyv végén impresszum: „BVDAE Typis Regiae Universitatis, Anno 1781,” 172. l.

A képen látható számokhoz magyarázat a 172–174. l. között. Ebből budai vonatkozásúak a következők: „CONSPECTVS. Aqua pluvialis I SCATURIGINES FRIGIDAE In domo Schülleriana supra aquaticam ad pedem montis arcis II. Ad Cellas Marianas III. – TEPIDAE Molendi pulveris pyrii extra veterobudam IV – ad rotam pone viam Viennensem V – CALIDAE Thermae Caesareae VI – Sprengerianae VII – Rascianicae VIII – Pontanae IX – Gerhardianae X – Insulares XI FONTES EX VICINIS MONTIBUS ADDUCTAE. Pone Franciscanos in arce XII. In foro ad Ecclesiam Parochialem arcis XIII Putei in Arce. In platea praesidiaria pone parmacopolium XV Ad Curiam XVI Ad portam Viennensem XVII – IN CHRISTIANIA Superior ad hortum Falkianum XVIII Inferior ad sacellum XIX – IN TABAN s. Suburbio rasciano in M XX In foro XXI IN PASCUIS PECULIARIIS – civico XXII – Rascianico XXIII PALUDES Supra Christianianam XXIV Pascui rascianici XXV FLUVII districtus Budensis hospites Danubius XXVI Rivulus, qui christianianam praeterfuit XXVII...”

A látkép Binder budai céhleveleire megy vissza. A képre Seenger Ervin hívta fel a figyelmemet.

Irodalom: *Rózsa* 1963, 93/k. sz.

214. Tudományos illusztráció.

„Fig.1.” és „Fig. 2.” jelzéssel és betűjel-magyarázatokkal.

Jelezve jobbra lent. „J. Phil. Binder sc. Budae.”

Rézmetset, lemez, 198×93 mm.

Megjelent: JOSEPHI MANIS ÖSTERREICHER... szövege végén.

Publikálatlan.

215. Boldog Margit, a háttérben Buda látképével.

A kép alatt: „Boldog Szűz Margit Asszony / Béla Magyar Országi Király- / nak Leánya.”

Jelezve jobbra lent: „I. Phil. Binder sc. Budae.”

Rézmetaszt, lemez: 116×68 mm.

Megjelent: Szűz / SZENT MARGIT / ASZSZONYNAK, / NEGYEDIK BÉLA KIRÁLY / LEÁNYÁNAK, SZ. DOMON- / KOS SZERZETBÉLI APÁ- / TZÁNAK Régi magyarsággal iratott ÉLETE. / MOST ÚJRA KI-NYOMTATTATOTT. / Vajda Samu tihanyi apát / Tihanyi Apátság Tollal BUDÁN, / A' KIR. UNIVERSITÁS BETŰIVEL. / MDCCLXXXII. 196. l.

Publikálatlan.

216. Boldog Margit, a háttérben Buda látképével.

Szövege fent a képen: „B. MARGA / RETA. V. BELAE 4. REG. / HUN. Fil. A kép alatt: Oh Ditsősséges szűz Szent Margit Magyar / Országnak Gyönyörűséges Drágalátos Gyöngye / Magyarországi Negyedik Bela Királynak Sze- / relmes Leánya, hideglelésben lévőknak Kiváltkép- / pen való Pátrónája, és á kik téged igaz Hittel Ái- / tatossan Segétségül hinak Akár minémü Be- / tegségekben és Halálos szorongatásokban-is / szoktad Segéteni Könyörögi érettünk Bü- / nösökért Országunkért, és az Egész Keresztény- / ségért Amen.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetaszt, 141×85 mm.

MNMTKcs, SzM.

Német imaszöveggel is ismert.

Irodalom: *Pataky* 1951, 45. sz.; *Rózsa* 1963, 229a–b (variánsokkal).

217. Szent Miklós.

Jelezve: „Catina Philipp Binder St. Hudin.”(?)

Rézmetaszt.

Az irodalomban az eredeti őrzési helyének és méreteinek megjelölése nélkül, mint 1784-ben készült lap szerepel.

Irodalom: *Davidov* 378. l., 166. sz. (korábbi irodalommal)

218. Jeruzsálem képzeleti látképe.

Jelezve: „Binder sc. Budae.”

Rézmetaszt, 345×448 mm.

Az irodalomban az eredeti őrzési helyének közlése nélkül szerepel, mint amely 1785 körül keletkezett.

Irodalom: *Davidov* 379. l., 167. sz. (korábbi irodalommal)

219. A budavári főtemplom Mária-szobrának képe.

A kép alatt: „Statua B. N. V. é marmore, quae anté / Cladem Mohacsianam in Eccla. ad / Assump. in arce extitit, et annis 160. / quibus Budensibus Turca dominaba- / tur illaesa, ut visitur, conservata / fuit”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc”.

Rézmetaszt, 162×94 mm.

BTM lt. sz. 1104.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 122; *Szilárdfy* 1984, 25. l.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 55. sz.

220. Gerard van Swieten képmása. (156. kép)

Kerek keretben jobb profil, alul táblán: „GERARD VAN SWIETEN. / RESTAURATOR MEDICINAE.”

Jelezve jobbra lent: „Johann Philipp Binder sc. Budae”.

Rézmetset, lemez: 171×97 mm.

Megjelent: *Mercur von Ungarn* 1787. 8. füzet, 598–599. l. között.

SzM, lt. sz. 54.691.

Gerard van Swieten (1700–1772) orvos, egyetemi tanár, Mária Terézia háziorvosa és a bécsi császári könyvtár igazgatója volt.

Irodalom: *D. Szemző P.*: A magyar folyóirat illusztráció kezdetei. In *A Magyar Művészettörténeti Munkaközösség évkönyve*. 1953, Budapest, 1954, 105. l.; *A felvilágosodás...* 1978, 98. l.

221. Gradiska látképe.

A kép alatt: „Prospect / der Türkischen Graentz Stadt und Festung / GRADISCA / im Königreich Bosnien am Saustrom.”

Jelezve a kép alatt balra: „Gezeichnet von Drost.” Jobbra: „Binder sc. Budae.”

Rézmetset, 182×255 mm.

Szövegvariánsa szignatúra nélkül megjelent: *Magyar Kurir*, 1789. május 6. XXXV. szám 459. l. előtt.

MNMTkcs lt. sz. T. 330.

Irodalom: *Szendrei–Szentiványi* 1915, 23. sz.; *Pataky* 1951, 1. sz.

222. Magyar címer Herkules és Mars alakjával.

Rézmetset, 55×85 mm.

Megjelent: *Magyar Krónika / Írta Heltai Gáspár. Nagy – Győrben / 1789. / Streibig József betüivel, címlapján.*

Jelzetlen, de a könyv többi illusztrációjából következtetve ez is Binder műve.

Irodalom: *Rózsa* 1973, 76. l. 65. jegyzet.

223. Attila.

Alatta: „ATHILA REX HVNNORVM, MEDORVM, DAC- / ORVM. Metus Orbis, Flagellum DEI.” Fent középen: „57”.

Jelezve jobbra lent „Binder sc. Budae”.

Rézmetset, 160×91 mm.

Megjelent: *Magyar Krónika...* 56–57. l. között.

A kötet valamennyi képe a 17. századi Mausoleum megfelelő képének másolata.

Irodalom: *Rózsa* 1973, 76. l.

224. Árpád.

A kép alatt: „ARPAD I. CAPITANEUS HVNGAR”

A kép felett: „97.”

Rézmetszet, 157×91 mm.

Megjelent: Magyar Krónika... 96–97. l. között.

A következő lapokkal együtt jelzetlen, de a stílusból következtetve mind Binder műve.

Irodalom: *Rózsa* 1973, 76. l.; Művészet Magyarországon 1780–1830, 1980, 182. sz.

225. Szent István. (178. kép)

A kép alatt: „S. STEPHANVS APOSTOLVS ET PRI- / MVS REX HVNGARIAE.”

Fent közén: „117.”

Rézmetszet, 162×93 mm.

Megjelent: Magyar Krónika... 116–117. l. között.

Irodalom: *Rózsa* 1973, 76. l.; Művészet Magyarországon 1780–1830, 182. sz.

226. Szent László.

A kép alatt: „LADISLAVS PRIM. VIII. REX HVN.”

A kép felett közén: „176.”

Rézmetszet, 157×93 mm.

Megjelent: Magyar Krónika... 176–177. l. között.

Irodalom: *Rózsa* 1973, 76. l.; Művészet Magyarországon 1780–1830, 182. sz.

227. II. Béla.

A kép alatt: „BELA II. COECVS, XI. REX HVNGARIAE.”

A kép felett: „198.”

Rézmetszet, 148×91 mm.

Megjelent: Magyar Krónika... 198–199. l. között.

Irodalom: *Rózsa* 1973, 76. l.; Művészet Magyarországon 1780–1830, 182. sz.

228. II. András.

A kép alatt: „ANDREAS 2DS, XIX REX HVNG.”

A kép felett: „218.”

Rézmetszet, 148×93 mm.

Megjelent: Magyar Krónika... 218–219. l. között.

Irodalom: *Rózsa* 1973, 76. l.; Művészet Magyarországon 1780–1830, 182. sz.

229. Nagy Lajos.

A kép alatt: „LVDOVICVS I, XXVII. REX HVNGARIAE.”

Fent közén: „271”.

Rézmetszet, 152×92 mm.

Megjelent: Magyar Krónika... 270–271. l. között.

Irodalom: *Rózsa* 1973, 76. l.; Művészet Magyarországon 1780–1830, 182. sz.

230. Hunyadi Mátyás.

A kép alatt: „MATTHIAS I. Corvinus, XXXIV, REX HVNGAR.”

Rézmetszet, 149×94 mm.

Megjelent: Magyar Krónika... II. köt. 16–17. l. között.

Irodalom: Rózsa 1973, 76. l.; Művészet Magyarországon 1780–1830, 182. sz.

231. Tankönyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. I.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetset, lemez: 170×152 mm.

Megjelent: JOANNIS BAPT. HORVÁTH /... ELEMENTA / PHYSICAE / EDITIO / sub hoc titulo TERTIA, /... BUDAE, / TYPIS REGIAE UNIVERSITATIS / ANNO 1790, a szöveg végén.

Az illusztráció az 1–24. ábrákat tartalmazza.

Irodalom: Pataky 1951, 37. sz.

232. Tankönyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. II.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetset, lemez: 171×153 mm.

Megjelent: J. B. HORVÁTH... a szöveg végén.

Az illusztráció a 25–49. ábrákat tartalmazza.

Irodalom: Pataky 1951, 37. sz.

233. Tankönyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. III.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetset, 167×150 mm.

Megjelent: J. B. HORVÁTH... a szöveg végén.

Az illusztráció az 50–76. sz. ábrát tartalmazza.

Irodalom: Pataky 1951, 37. sz.

234. Tankönyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. IV.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Megjelent: J. B. HORVÁTH... a szöveg végén.

Az illusztráció a 77–101. ábrát tartalmazza.

Irodalom: Pataky 1951, 37. sz.

235. Tankönyvillusztráció.

Jobbra lent: „Tab. V.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetset, 169×148 mm.

Az illusztráció a 102–123. ábrát tartalmazza.

Megjelent: J. B. HORVÁTH... a szöveg végén.

Irodalom: Pataky 1951, 37. sz.

236. Tankönyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. VI.”

Jelzetlen.

Rézmetset, 163×145 mm.

Megjelent: J. B. HORVÁTH... a szöveg végén.

Az illusztráció a 124–158. figurákat tartalmazza.

Irodalom: *Pataky* 1951, 37. sz.

237. Tankönyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. VII.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetset, 169×151 mm.

Az illusztráció a 159–161. figurát tartalmazza.

Megjelent: J. B. HORVÁTH... a szöveg végén.

Irodalom: *Pataky* 1951, 37. sz.

238. Regényillusztráció.

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Oltár előtt álló nő, az oltáron: „Macskási / Juliannának / örök / Emlékezete.”

Rézmetset, 178×100 mm.

Megjelent: Dugonics A.: AZ ARANY / PERECEK. / SZOMORÚ TÖRTÉNET / ÖT SZAKASZOKBAN. / ÍRTA / DUGONICS ANDRÁS / KIRÁLYI OKTATÓ. / POSONYBAN ÉS PESTEN, / FÜSKUTI LANDERER MIHÁLY, / Költségével és betőivel / 1790, címképe.

Irodalom: *Szendrei–Szentiványi* 1915, 14. sz. – *Pataky* 1951, 61. sz.

239. Regényillusztráció (Kivégzési jelenet). (191. kép)

Jelzetlen.

Rézmetset, lemez: 66×87 mm.

Megjelent: Dugonics András: AZ ARANY PERECEK... címlapján.

A címkép alapján valószínű, hogy ez is Binder műve.

Publikálatlan.

240. Magyarország védasszonya.

A kép alatt: „REGINA PATRONA HUNGARIAE.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae”

Rézmetset, lemez: 145×93 mm.

Megjelent: OFFICIUM / RÁKÓCZIÁNUM, / AVAGY / KÜLÖMB-FÉLE / ÁJTATOSSÁGOK, / AZ / ISTENNEK / IMÁDÁSÁRA, / Nagy Aszszonyunknak / MÁRIÁNAK, / ÉS MINDEN / SZENTEKNEK TISZTELETÉRE, / Melly most harmadszor gántsából ki-tisztittatván, / meg-gyarapittatván, és képekkel felékesítettvén, nyomtattatott / BUDÁN, / A KIRÁLYI AKADÉMIÁNAK BETŰIVEL, 1790, címképeként.

Publikálatlan.

241. Szentháromság.

A kép alatt: „SANCTA TRINITAS UNUS DEUS” A jobb felső sarokban: „3.”

Rézmetszet, lemez: 143×85 mm.

Megjelent: OFFICIUM / RÁKÓCZIÁNUM... 3. lapja mellett.

Jelzetlen, de a címképből következtetve Binder műve lehet.

Publikálatlan.

242. Krisztus a kereszten. (147. kép).

A kép alatt: „CONSUMMATUM EST / Joa. 19.30.” Jobbra fent: „74”

Rézmetszet, körülvágott, 143×85 mm.

Megjelent: OFFICIUM / RÁKÓCZIÁNUM... 74. l.

Jelzetlen, de valószínűleg Binder műve.

Publikálatlan.

243. Szeplőtelen fogantatás.

A kép alatt: „IMMACUL. CONC. B. V. MARIAE” A jobb felső sarokban: „180.”

Rézmetszet, lemez: 143×90 mm.

Megjelent: OFFICIUM / RÁKÓCZIÁNUM... 181. l.

Jelzetlen, de valószínűleg Binder műve.

Publikálatlan.

244. Szent József.

A kép alatt: „S. IOSEPHUS.” Jobbra fent: „234”

Rézmetszet, körülvágott, 143×85 mm.

Megjelent: OFFICIUM / RÁKÓCZIÁNUM... 234. l.

Jelzetlen, de valószínűleg Binder műve.

Publikálatlan.

245. Órangyal.

A kép alatt: „S. ANGELUS CUSTOS.” A jobb felső sarokban: „243.”

Rézmetszet, körülvágott, 150×88 mm.

Megjelent: OFFICIUM / RÁKÓCZIÁNUM... 243. l.

Jelzetlen, de valószínűleg Binder műve.

Publikálatlan.

246. Nepomuki Szent János.

Felirata a kép alatt: „S. IOANNES NEPOM.” A jobb felső sarokban „261.”

Rézmetszet körülvágott, 147×90 mm.

Megjelent: OFFICIUM / RÁKÓCZIÁNUM... 261. l.

Jelzetlen, de valószínűleg Binder műve.

Publikálatlan.

247. Szent Anna.

A kép alatt: „S. ANNA.”. A jobb felső sarokban „327.”

Rézmetszet, körülvágott, 152×100 mm.

Megjelent: OFFICIUM / RÁKÓCZIÁNUM... 327. l.

Jelzetlen, de valószínűleg Binder műve. A feldolgozás az OSzK 804406. jelzetű példánya és a Czétényi András, Budapest, tulajdonában lévő, címlap nélküli példány alapján történt, akinek szíves segítségével köszönettel tartozom. Mivel mindkét példány csonka, elképzelhető, hogy a korabeli illusztrált – pl. a Winkles rézmetszeteivel díszített – kiadásokhoz hasonlóan Szent Ignác, Gonzaga Szent Alajos, Kosztka Szent Szaniszló és Xavéri Szent Ferenc képe is díszítette ezt a kiadást. Teljes példány előkerüléséig azonban ez csak feltevés lehet.

Publikálatlan.

248. A budai Szent Anna-templom Szenvedő Jézus oltára.

A kép felett: „Ecce Vir plenus Doloribus.” – A kép alatt: „Abbildung der Schmerzhaften / Heilandes Iesu auf der Rast in der / Wasserstadt Pfarr – Kirchen zu / St. Anna in Ofen.” Legalul: „Ist gereicht.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézmetszet, 132×84 mm.

Győr, a Papnövelde könyvtára.

1790 körül keletkezett.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 123.; *Szilárdfy* 1984, 26. l.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 40. sz. (képpel).

249. A budai Szent Erzsébet-apácák temploma Fájdalmas Szűzanya szobrának képe.

A kép felett: „Zuflucht der Sünder.”

A kép alatt: „Das Schmerzhafte Mutter Gottes bild / Maria, der Haus – Mutter in dem Gottes / Haus deren W. W. Erwidigen Frauen / Elisabethinerin zu Ofen.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézmetszet, 132×74 mm.

1790 körül keletkezett. Hátán nyomtatott német imaszöveg. Példányai különböző köz- és magángyűjteményekben. Valószínűleg annak a lemeznek levonata, amely egykor a kassai múzeum gyűjteményében volt, de jelenleg nem található.

Irodalom: *Némethy* 1886, 22–23. l. között; *Mihalik* 1903, 5663. sz.; *Szilárdfy* 1981, 122–123. l.; *Szilárdfy* 1984, 26. l.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 43. sz.; *Szilárdfy* 1995, (képpel) 602. sz.

250. A budai Szent Erzsébet-apácák Mária-kegyképe.

A kép alatt: „Maria Hilff / in dem Gottes Haus deren / W. W. Elisabethinerin zu Ofen.”

Rézmetszet, 125×78 mm.

BTM 13528.

Az irodalom Binder műhelyének tulajdonítja és 1790 körülre datálja.

Irodalom: *Némethy* 36–37. l. között; *Szilárdfy* 1981, 123. l.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 45. sz.

251. Toldi Miklós fantáziaképe. (157. kép)

Fent a kép felett körben: „TOLDI MIKLÓS.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézkarca és rézmetszet, lemez: 165×102 mm.

Megjelent: JELES / TÖRTÉNETEK. / DUGONICS ANDRÁS. / ELSŐ KÖNYV / PESTEN, / FÜSKUTI LANDERER MIHÁLY / Költségével és bötüivel. 1794. címlapja mellett.

Irodalom: *Kremmer* 1937, 46. sz.; *Pataky* 1951, 73. sz.

252. A budai Aranyas gyógyszerár épülete és a gyógynövényes kert látképe számlafejlécen.

Rézmetszet, lemez: 93×200 mm.

Budapesti Fővárosi Levéltár, Budai számadáskönyvek 70. köt.

Jelzetlen, valószínűleg Binder műve.

Publikálatlan.

253. Könyvillusztráció.

Jelezve jobbra fent: „Binder sc. Budae.”

Rézkarca és rézmetszet, 168×272 mm.

Megjelent: J. Fr. Domin: *Ars electricitatem aegris tuto adhibendi ... PESTINI, / TYPIS JUNIORIS MICHAELIS LANDERER / DE FÜSKUT / 1795, 125. l. után.*

Az illusztráció az 1–22. ábrát tartalmazza.

Irodalom: *Pataky* 1951, 34. sz.

254. Hatstrófás vers az emberi szenvedésekről.

Rézmetszet, 237×180 mm.

Két lapra nyomtatott rézre metszett szöveggel, I-től VI-ig római számokkal ellátva. Az első oldal közepén angyal „IHS” feliratu kereszttel, lába alatt „Háború – Éhség – Pestis – Pereskedés – Üldözés – Szegénység – Kemény uralom (Gerschaft?) – Betegség” mint az emberi szenvedések forrásai.

Az első oldalon az angyal feje felett két kézirásos sor. Alul baloldalt szintén kézirás: „Invenit Joan Nepomuk v. Závodi poenitent, / wahrer strengster Prophet des Herren / PS. Wie der Daniel Prophet von seinem König / zu einem(?) Beamten also auch diesen / Von seinem Krisen(?) zum Königlichen Kameral Ingen:” Jobboldalt: „Philipp Binder Sc: Budae / Ao. 1795.”

A második oldalon alul: „Erfunden überstanden Joh. Nepomuk v. Závodi / P. C.(?) Ingenieur.” Jobboldalt: „Philipp Binder sc. Budae. / ao 1811.” Legalul: „E.H.O.A.M.D.G.” A két kézirás eltérő, a névjelzés esetleg Binder saját kezű írása lehet.

SzM, lt. sz. 54.780.

A keletkezési körülmények ismeretlenek. Két dátum szerepel, ezért elhelyezése feltételes. Esetleg egy fogadalom beváltásáról van szó. Závodi Nepomuki János személye és kapcsolata Binderrel szintén homályban marad.

Publikálatlan.

255. A mátraverebélyi kegytemplom látképe körmenettel. (169. kép)

A kép alatt: „Te Általad Oh Boldog Szüz / Vészen a Beteg gyógy- / ulást, á szomorú Vigasztalást, á bűnös bot- / sánatot. S. Bern. Ser. de Assump. / A Mátra Verebélyi Sz: Helynek, képnek, kút For- / rásnak, és ottan lött történeteknek lerajzolása.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézkarcs és rézmetszet, lemez: 145×82 mm.

Megjelent: Sz. Mihályi Mihály: FOLYÓ VIZZÉ / NEVELKEDETT / KIS KUT. / Az Az: / MÁTRA-VEREBÉLYI /... Könyvetske... PESTEN, / Landerer, 1797. címlapja mellett.

Zeller datálatlan, nagyobb méretű rézmetszete alapján készült. Vö. 106. sz.

Irodalom: Bálint 1944, 12–13. l. között; *Pataky* 1951, 52. sz.; Nógrád megye műemlékei. Írta Genthon I. és munkatársai. Budapest, 1954, 280. l.; *Szilárdfy* 1981, 122. l.; *Szilárdfy* 1984, 25. l.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 223. sz.

256. Eszék látképe a szabócéh mesterlevelén.

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae. 1798.”

Rézmetszet, lemez: 360×440 mm.

A szignatúrán kívüli szöveg cirill betűs.

Eredeti dúca az eszéki városi múzeumban. Régi levonata a pancsovai levéltárban.

Irodalom: *Stopp* YU 14. sz.

257. Könyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. I.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézmetszet, lemez: 170×109 mm.

Megjelent: TERMÉSZET HISTÓRIA / A GYER-MEKEKNEK / MELLYET RAFF GYÖRGY KRISTIÁN... UTÁN ...a maga költségén / Magyarul / kiadott, és ki- nyomtattatott / FÁBIÁN JÓSEF / 14 Réztábla rajzolattal / VESZPRÉMBEN / NYOMTATTATOTT / SZÉMMER MIHÁLY BETŰIVEL, 1799, a szöveg végén. Ez és a következők az 1791-es bécsi kiadás Johann Martintól származó illusztrációi alapján.

Irodalom: *Drescher* 1934, 383. sz.

258. Könyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. II”.

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézmetszet, lemez: 170×109 mm.

Megjelent: TERMÉSZET HISTÓRIA... végén.

Irodalom: *Drescher* 1934, 383. sz.

259. Könyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. III”.

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézmetszet, lemez: 170×109 mm.

Megjelent: TERMÉSZET HISTÓRIA... végén.

Irodalom: *Drescher* 1934, 383. sz.

260. Könyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. IV.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc”.

Rézmetszet, lemez: 170×109 mm.

Megjelenet: TERMÉSZET HISTÓRIA... végén.

Irodalom: *Drescher* 1934, 383. sz.

261. Könyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. V.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc”.

Rézmetszet, lemez: 170×109 mm.

Megjelenet: TERMÉSZET HISTÓRIA... végén.

Irodalom: *Drescher* 1934, 383. sz.

262. Könyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. VI.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc”.

Rézmetszet, lemez: 170×109 mm.

Megjelenet: TERMÉSZET HISTÓRIA... végén.

Irodalom: *Drescher* 1934, 383. sz.

263. Könyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. VII”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézmetszet, lemez: 170×109 mm.

Megjelenet: TERMÉSZET HISTÓRIA... végén.

Irodalom: *Drescher* 1934, 383. sz.

264. Könyvillusztráció. (180. kép)

Jobbra fent: „Tab. VIII.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézmetszet, lemez: 170×109 mm.

Megjelenet: TERMÉSZET HISTÓRIA... végén.

Irodalom: *Drescher* 1934, 383. sz.

265. Könyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. IX.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézmetszet, lemez: 170×1109 mm.

Megjelenet: TERMÉSZET HISTÓRIA... végén.

Irodalom: *Drescher* 1934, 383. sz.

266. Könyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. X.”

Jelzetlen.

Rézmetszet, lemez: 170×109 mm.
Megjelent: TERMÉSZET HISTÓRIA... végén.
Irodalom: *Drescher* 1934, 383. sz.

267. Könyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. XI.”
Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”
Rézmetszet, lemez: 170×109 mm.
Megjelent: TERMÉSZET HISTÓRIA... végén.
Irodalom: *Drescher* 1934, 383. sz.

268. Könyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. XII.”
Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”
Rézmetszet, lemez: 170×109 mm.
Megjelent: TERMÉSZET HISTÓRIA... végén.
Irodalom: *Drescher* 1934, 383. sz.

269. Könyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. XIII”.
Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”
Rézmetszet, lemez: 109×170 mm.
Megjelent: TERMÉSZET HISTÓRIA... végén.
Irodalom: *Drescher* 1934, 383. sz.

270. Könyvillusztráció.

Jobbra fent: „Tab. XIV.”
Jelezve balra lent: „Binder sc.”
Rézmetszet, lemez: 109×70 mm.
Megjelent: TERMÉSZET HISTÓRIA... végén.
Irodalom: *Drescher* 1934, 383. sz.

271. Daniel Defoe: Robinson Crusoe-illusztráció. (175. kép)

Jobbra fent: „Pag.1”. Alul: „Robinson osztty.”
Rézkarc, lemez: 90×148 mm.
Megjelent: Robinson Kruzo. Buda 1799, címlapja mellett.
Ez a lap jelzetlen, de a többi alapján kétségtelen, hogy ez is Binder műve.
Irodalom: *Davidov* 1978, 325/1. sz., lásd még 272–277. sz.

272. Robinson-illusztráció.

Jobbra fent: „Pag.3.” Alul: „Ocsev szavet.”
Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”
Rézkarc, lemez: 164×90 mm.
Megjelent: Robinson... 1799, 2–3. l. között.
Irodalom: *Davidov* 1978, 325/2. sz.

273. Robinson-illusztáció.

Jobbra fent : „Pag.91.” Alul: „Brodolom Robinsonov”

Jelezve jobbra lent: „Binder Sc.”

Rézkar, lemez: 145×845 mm.

Megjelent: Robinson... 1799, 90–91. l. között.

Irodalom: *Davidov* 1978, 235/3. sz.

274. Robinson-illusztáció.

Jobbra fent: „Pag: 180.” Alul: „Szan Robinsonov.”

Jelzetlen.

Rézkar, 159×97 mm.

Megjelent: Robinson... 1799, 180–181. l. között.

Irodalom: *Davidov* 1978, 235/4. sz.

275. Robinson-illusztáció.

Jobbra fent: „Pag. 419.” Alul: „Oszlobozsgyenije Petkovo.”

Jelzetlen.

Rézkar, 147×85 mm.

Megjelent: Robinson 1799, 418–419. l. között.

Irodalom: *Davidov* 1978, 235/5. sz.

276. Robinson-illusztáció.

Jobbra fent: „Pag.486.” Alul: „Borba sza divacima.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézkar, lemez: 159×96 mm.

Megjelent: Robinson... 1799, 486–487. l. között.

Irodalom: *Davidov* 1978, 235/6. sz.

277. Robinson-illusztáció.

Jobbra fent: „Pag: 575.” Alul: „Odlazak szua osztrba.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézkar, lemez: 158×96 mm.

Megjelent: Robinson... 1799, 574–575. l. között.

Irodalom: *Davidov* 1978, 235/7. sz.

278. Koriatovics Tódor lovasképe.

A kép alatt: „Theodorus Koriatovics, Princeps Ruthenus, Dux / de Munkács, et Podoliae Basilianorum ad Munkács / fundator Anno 1360.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézmetset, lemez: 185×134 mm.

Megjelent: J. Basilovics: *Brevis Notitia foundationis Theodori Koriatovics...* Kassa, 1799. címképeként.

MNMTKcs lt. sz. 2508.

Irodalom: *Szendrei–Szentiványi* 1915, 13. sz.; *Pataky* 1951, 74. sz.

279. A magyar korona előlről. (167. kép)

Jobbra fent: „Tab. I.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézmetset, lemez: 350×380 mm.

Megjelent: JOSEPHI KOLLER / ... UNGARIAE CORONAE COMMENTARIUS. QUINQUE-ECCLESII MDCCC. / TYPIS CHRISTINAE ENGEL, VIDUAE. 255. l. után.

Publikálatlan.

280. A magyar korona hátulnézetből.

Jobbra fent: „Tab. II.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézmetset, lemez: 350×345 mm.

Megjelent: JOSEPHI KOLLER... 255. l. után.

Publikálatlan.

281. A magyar korona felülnézetben.

Jobbra fent: „Tab. III.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézmetset, lemez: 305×325 mm.

Megjelent: JOSEPHI KOLLER... 255. l. után.

Publikálatlan.

282. Az országalma, a jogar és a kard. (168. kép)

Jobbra fent: „Tab. IV.” A képben Fig. 1–Fig. 5.

Jelezve jobbra lent: „Binder sc: Budae.”

Rézmetset, lemez: 330×405 mm.

Megjelent: JOSEPHI KOLLER... 255. l. után.

Irodalom: Művészet Magyarországon 1980, 187. sz.

283. A koronázási palást. (166. kép)

Jobbra fent: „Tab. V.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézmetset, lemez: 330×390 mm.

Megjelent: JOSEPHI KOLLER... 255. l. után.

A képben betűjelzések, amelyek a szövegre vonatkoznak.

Publikálatlan.

284. Könyvillusztráció.

Megjelent: Instruktion für... Waldämter, 1800.

A könyvet nem sikerült megtalálnom.

Irodalom: *Pataky* 1951, 71. sz.

285. Könyvillusztráció.

Megjelent: Instruktion für... Waldämter, 1800.

A könyvet nem sikerült megtalálnom.

Irodalom: *Pataky* 1951, 71. sz.

286. A budai vár látképe keletről, Alexandra Pawlowna dicsőítésével. (186. kép)
Fent korona alatt „AP” monogram. Virágkoszorúban és mellette „Haec cum florescit / Principe Flore / eCCe Meos fLores Dea fLora! / veni Nuntia Pacis neCto Dea CorDa DeCora!”

Az épület felett: „Pannoniae faciem paucis depinxit Apelles, / Partem pro toto pinxit Apollo Budam / Floruit, / et / Floret.”

Alatta: „Hungariae fLores per plurima saecula VIVANT! / HIS veniat lento cana senecta pede. Ovid. / VIVAT quisquis adest: ALEXANDRAE Festa celebrans principis excelsae; Tempora longa colat. / CorDe Dabat CanDens haeC. / Budae 2a May Anno ut supra. / Ios:Nicol: Pápay Advocatus.”

Legalul magyarázat a betűkhöz: „A Turris,, Mathematica. B. Pars Frontispicii Residentiae Regiae Budensis / versus anubium.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézkar, lemez: 197×130 mm.

MNMTKcs lt. sz. T. 154.

A lap keletkezési körülményeit nem ismerjük, Alexandra Pavlovna, József nádor első felesége 1801. március 16-án halt meg, a lapnak ez előtt kellett keletkeznie. Pápay József hites prókátor és népszerű alkalmi költő volt Pesten.

Irodalom: *Pataky* 1951, 4, 9. sz. (tévesen két számon szerepel).

287. Az ausztriai Absam kegyképe.

A kép felett: „Abbildung der Mutter Gotes im Glase / zu Absam im Tyrol.” Alatta hatsoros német ima.

Jelezve jobbra lent a kép alatt: „Binder. sc.”

Rézmetaszt, 130×80 mm.

Szilárdfy Zoltán (Budapest) tulajdona.

1800 körül keletkezett.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 122. l.; *Szilárdfy* 1984, 25. l. 27. kép.

288. A budai Szent Erzsébetiek Mária-szobrának képe.

A kép felett: „Zuflucht der Sünder.” A kép alatt: „Das Schmerzhafte Mutter Gottes bild / Maria, der Haus – Mutter, in dem Gottes haus / deren W. W. Erwidigen Frauen Elisabethinerin zu Ofen.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézmetaszt, 134×75 mm.

BTM (több példány)

1800 körül keletkezett. Egyik példányán 1836-ból származó kézírásos feljegyzés.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 123. l.; *Szilárdfy* 1984, 26. l.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 44. sz.; *Szilárdfy* 1995, 601. sz. (képpel)

289. A bodajki Mária-kegykép.

A kép alatt: „Bodaiki Tsudálatos-kép Mag- / yar- országban Székes Fehérvár / Vármegyében.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetset, 118×78 mm.

Dubay Miklós (Budapest) tulajdona.

1800 körül keletkezett. Átdolgozott lemezén a szignatúra: „Höllrigl sc. Budae”

Irodalom: *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 14. sz. (képpel)

290. Tudományos illusztráció. (176. kép)

Jobbra fent: „Tab XX.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc”.

Rézkarc, lemez: 145×190 mm.

Megjelent: A. SCHOENVISNER: NOTITIA / HUNGARIAE / REI / NVMARIAE... BUDAE / Egyetemi ny. / MDCCCI, 576 l. után.

Az előző 19 ábra Sebastian Mansfeld munkája és a bevezetés szerint Batthyány Ignác püspök hagyatékából származik.

Irodalom: *Pataky* 1951, 33. sz.

291. Batthyány Tivadar hajóbemutatója Pozsonyban, 1802. (165. kép)

Alul: „Excellentissimi, Ac Illmi. D. Com: Theodori a Batthyan Perpetui in Német Ujvar Titl. / & c. tam venustae navis & novae inventionis Auctoris celebratum.”

Fent a képen: „Posonii, talis erat facies.” Alul középen: „Pannonicis Nautis Monumenta Aeterna relinquis! Ornas Europam Principe Nave Tua, Immanem Molem Baytthan, sine fluctibus Istri / Sicci & vexisti, Tu Theodore tuam. Vestra per immensas ibunt Praeonia Gentes Te cum nave Tua Secula longa colunt. / VIVAT!” Bal- és jobboldalt magyarázat: „1. In navi Turris Mathematica. 20. Neptunus Deus Aquarum. 30. Insula. 40. Pons Volatilis. 50. Ita duae naves ab intus aeq. / voluptuose ornatae. 60. Repraesentans Navim Maritimam. 70. Navis solemnum Musicorum, Reique facilioris Motus pro excurrenda distractio. 80. Hoc Anno ob siccitate exigua fuit Danubius. 90. Ovid. L. 4.E.92.” A Gentes szó mellé írott csillaghoz: „a Jos: Pápay Advocato.”

A képen különböző chronostichonok: Jobbra bőségszaruból virágok hullanak: „sIC gratIa ConDeCorabaM.” – A napnál: „sIC spLenDore CoMIt soL” – Baloldalt a kereten kívül: „Spargit Opes Miseris.” Jobboldalt: „& sic Sua Jura tuetur.” Alul a keretnél: „Hanc grandem navim civium Turba stupet.” A hajóhídnál: „Stat Pons e Navibus Istro.” A hajók felett: „hoC abI ConCeDaM aC te Mare ConDeCorabIt.” A hajó tetején: „Dona haec aCCIpIaM.” Alul: „haeC bLanDa perICVLa MarIs” A chronostichonok mind 1802-öt adnak.

Jelezve jobbra a keret alatt: „Binder sc: Budae.”

Rézmetset, lemez: 192×262 mm.

BTM lt. sz. 28562.

Irodalom: *Kemény M.*: Bécsi metszet Batthyány Tivadar hajóiról. 1797-ből. In *Művészettörténeti Értesítő* XXXII (1983) 89–92. l.

292. Zrínyi Miklós, a hadvezér.

Ovális keretben, fent: „NEMO ME IMPUNE LACESSIT.” A kép alatt: „Szerinvári Gróf Zrínyi Miklós / Szigetváranak Fő Kapitánya, el e- / sett Sz: Mihály Haván: 7dik

napján / 1566 Esztendőben. / Örök emlékezetére Rézre metzette N. Kiss István Könyvtáros 1804.”

Jelezve a kép alatt: „Binder sc. Budae.”

Pontozó modorú rézmetszet, 155×92 mm.

MNMTKcs lt. sz. 4664, 10897.

Irodalom: Szendrei–Szentiványi 1915, 30. sz.; Pataky 1951, 75. sz.

293. Címkép és címlap.

A címkép alatt: „Ama híres Poétának / RIKÓTI MÁTYÁSNAK Koszoruzása.” A címlapon: „RIKÓTI MÁTYÁS.” Alatta egy tondó alakú vignetta, ez alatt: „PESTEN / N. Kiss István Könyv árosnál. / 1804.”

Jelezve a címkép alatt jobbra: „Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, közös lemezről, 149×180 mm.

Irodalom: Kremmer 1937, 169. sz.; Pataky 1951, 65. sz.

294. János főherceg (1805. augusztus 30–1809. február 2.) születésének ünnep-lése.

Szövege a kép alatt: „Praedixit condam (!) caelesti carmine Vates, / Bis sex Principibus floreat Ista Rosa. / I. P. advocat. A képen a megfelelő helyen részben kronosztikon: VENUS – VAE! ConCeDo CoronaM sIC fLos sICILiae fronDet aMore pIo M. T. – beLLIger hIC prInCeps MartIa sIgna Dabat – felix augurium – haja bubaja! copido.

Jelezve a kép alatt: „Binder sc. Budae”.

Rézmetszet, lemez: 160×103 mm.

Magántulajdon, Bamberg.

A kronosztikonok 1805-öt adnak ki.

Publikálatlan. Uta Rössner hívta fel rá a figyelmemet, amiért köszönettel tartozom.

295. Az I. Ferenc tiszteletére Zólyomban felállított diadalkapu. (164. kép)

Fent jobb profilkép, alatta táblán: „FRANCISCO. I. PIO. AVGVSTO FELICI. / INSTAVRANDAE. CLERI. DISCIPLINAE. / RELIGIONIS. / QVA. FIRMANDAE. QVA AMPLIFICANDAE / ZELI. MONVMENTVM. / EPISCOPVS. CLERVS. ET POPVLVS. FIDELIS. NEOSOLI- / ENSIS, ANNO. M. D.CCC.VII.”

Rézmetszet, lemez: 198×242 mm.

MNMTKcs lt. sz. 1832.

Irodalom: Szendrei–Szentiványi 1915, 15. sz.; Pataky 1951, 3. sz.

296. Daráló malom és alkatrészei.

Jelezve lent balra: „Jos. Nemetz deli.” Jobbra: „Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, lemez: 168×242 mm.

Megjelent: Hazai Tudósítások. 1807. II. félév, LII. szám, 418. l. után.

Az illusztráción 1–17. ábra.

Publikálatlan.

297. Hieronymi Szent Ferenc jezsuita misszionárius.

A kép alatt: „B. Franciscus de Hieronymo / Soc. Jesu Regni Neapol. / Apostolus. nat: 17. / Dec:1642.Obiit 11Maj 1716.”

Rézmetset, 118×72 mm.

Megjelent: VENERABILIS / PATRIS / FRANCISCI / DE / HIERONYMO / E SOC. JESU / MISSIONARII VITA... PESTHINI, / TYPIS MATHIAE TRATTNER. / 1807.

Irodalom: Pataky 1951, 70. sz.

298. A budai Szent Anna-templom Pieta-kegyképe.

A kép alatt: „Abbildung der Schmerzhaften Mutter Gottes / auf dem Kreutz: Altar in der Wasserstadt Pfarr - Kirche bey St. Anna in Ofen”. Legalul: „Ist geweiht und angerühret”.

Jelezve jobbra lent: „Binder fecit et sc.”

Rézmetset, 144×90 mm.

OSzK, Egyetemi Könyvtár, Szilárdfy Zoltán, Budapest, tulajdona.

Törrel kiegészített változatai is vannak. Egy példánya egy Pesten 1808-ban Trattnernél megjelent négylapos ima-nyomtatványon.

Irodalom: Szilárdfy 1981, 123. l.; Szilárdfy 1984, 26. kép.; Szilárdfy–Tüskés–Knapp 1987, 39. sz.; Szilárdfy 1995, 603. sz. (képpel).

299. Mária Ludovika királyné dicsőítése. (185. kép)

Fent cím: „Emblema / Coronationis / SSae M. Mariae L. B. / Posoni M. Sep. Die.” Jobbra magyarruhás angyal kürtjén „VIVAT”-ot fúj. Baloldalt felhőkből kinyúló kéz fogja a magyar koronát chronostichonnal: „CoeLVM fLos tIbI CeDI.” Ez alatt a magyar címerből kinövő fa „MB” monogramot tart, mellette „Sceptro Principe” szavak. Kétoldalt: „Triplex Mons pugnat pro Te Crux Candida Duplex. / Cum quatuor Fluviis Sacra Corona Simul.”

A kép alatt: „Ez Magyar hazánknak virágzó Rósája, Szent Istvány Királynak Fejen Koronája; Vitéz Magyaroknak finnyes Szép Csillagja, Élljen sok esztendő Kórónánk Virágja. / VIVAT!”

Jelezve lent balra: „Binder sc. Budae.” Jobbra: „Jos. Papay Advoc.”

Rézkar, lemez: 155×106 mm.

SzM, lt. sz. 54.779.

Az ábrázolt, I. Ferenc császár és király harmadik felesége, 1787-től 1816-ig élt. Koronázása 1806. január 6-án történt. A Binderrel kapcsolatban többször szereplő Papay József ügyvédől a szöveg származik.

Publikálatlan.

300. Tankönyvillusztráció.

Jobbra fent: „TAB. I.”

Jelezve jobbra lent: „Johann Philipp Binder sc. Budae.”

Rézkar és rézmetset, 160×175 mm.

Megjelent: ELEMENTA / GEOMETRIAE / PRACTICA... A FRANCISCI STAINDL /... BUDAE, / TYPIS REGIAE UNIVERSITATOS. / 1818. végén.

Irodalom: Pataky 1951, 36. sz.

301. Tankönyvillusztráció.

Jobbra fent: „TAB. II.”

Jelezve lent balra: „Franc. Staindl delin.” Jobbra: „Johann Philipp Binder sc. Budae.”

Rézkarca és rézmetszet, 160×170 mm.

Megjelent: ELEMENTA... végén.

Irodalom: *Pataky* 1951, 36. sz.

302. Tankönyvillusztráció.

Jobbra fent: „TAB. III.”

Jelezve lent balra: „Franc. Staindl delin.” Jobbra: „Johann Philipp Binder sc. Budae.”

Rézkarca és rézmetszet, 160×172 mm.

Megjelent: ELEMENTA... végén.

Irodalom: *Pataky* 1951, 36. sz.

303. Tankönyvillusztráció.

Jobbra fent: „TAB. IV.”

Jelezve lent balra: „Franz. Staindl.” Jobbra: „Johann Philipp Binder sc. Budae”.

Rézkarca és rézmetszet, 160×172 mm.

Megjelent: ELEMENTA... végén.

Irodalom: *Pataky* 1951, 36. sz.

304. Tankönyvillusztráció.

Jobbra fent: „TAB. V.”

Jelezve lent balra: „Franc. Staindl delin.” Jobbra: „Johann Phil. Binder sc. Budae.”

Rézkarca és rézmetszet, 160×172 mm.

Megjelent: ELEMENTA... végén.

Irodalom: *Pataky* 1951, 36. sz.

Datálatlan rézmetszetek

305. Károlyi Antal derékképe. (159. kép)

Szövege a kép alatt: „ANTONIO. E. COMITIBUS. KÁROLY. / PATRICIO. HUNGARO. / QUI. / CUM. LITTERIS. BENE. VOLET. / HAE. EAEDEM. / EI. / HOC. MONUMENTUM. POSUERUNT.”

Jelezve jobbra lent: „I: Philipp. Binder sc: Budae.”

Rézmetszet, lemez: 30×170 mm.

MNMTKcs lt. sz. 2622. (két példány)

Károlyi Antal (1732–1791) tábornok, Szatmár megye főispánja, sokat áldozott jótékony célokra.

Eltérő, jelzés nélküli állapot szövege: HOC MONUMENTUM / ANTONIO KÁROLYI. / IN OBSEQUIUM AETERNUM / PHILOSOPHIA PESTIENSIS / POSUIT.

BTM lt. sz. 96.59.

Irodalom: Szendrei–Szentiványi 1915, 31. sz.; Pataky 1951, 62–63. sz.

306. Anton Störck mellképe. (160. kép)

A kép ovális keretben, alul: „ANTON DE STÖRCK.”

Jelezve lent balra: „Inven. et delin. August Gindl / ord. S. PAULI I. Erem.” Jobbra: „Joh. Philip. Binder sc. Budae.”

Rézmetset, lemez: 79×98 mm.

MNMTKcs lt. sz. 59.18. (eredeti rézdúc)

Gindl József Ágost expálos 1772-ig Pesten, majd Pozsonyban élt, művészi tevékenysége egyébként nem ismert. Anton Störck a bécsi Allgemeines Krankenhaus főorvosa volt. Vö. 187. sz.

Irodalom: Cennerné–Rózsa 1959, 200. l.

307. Trnka Vencel mellképe.

A kép alatt táblán: „WENCESLAUS TRNKA / de Krzovitz S. R. J. Eques Fa- / cultatis Medicae in Universitate / Budensi Anatomes Professor Regius P:O.” Körirat: „NATUS TABORII BOHEMORUM XVII KALEND. NOVEMBR. ANNO CIOIOCCCXXXIX.”

Jelezve jobbra lent: „Iohan Phil. Binder sc. Budae”.

Rézmetset, lemez: 145×95 mm.

Eredeti dúca megmaradt a budapesti Egyetemi Könyvtárban.

Az ábrázolt anatómiaprofesszort (1739–1787) ábrázoló Johann Ernst Mansfeld-rézmetset másolata, amely J. Jeschabeck festménye alapján készült, 1777-ben. Knapf Évának köszönöm, hogy felhívta rá a figyelmemet.

Publikálatlan.

308. Arad látképe mesterlevélén.

Jelezve jobbra a keret alatt: „Binder sc. Budae.”

Rézmetset, lemez: 367×472 mm.

Mainz, Stopp-gyűjtemény.

Rézmetsetű szövege német és magyar nyelvű és változtatható a megfelelő céh szükséglete szerint.

Irodalom: Stopp R.1.

309. Buda látképe a rézkovácsok céhének mesterlevelén.

Jelezve lent balra: „I. Phil. Binder sc. Budae.”

Rézmetset, lemez: 345×447 mm.

BTM lt. sz. 4146 (második állapot, az elsőn még a repülőhíd látszik.)

Három változatban ismert. A szöveg is rézmetset.

Irodalom: Rózsa 1963, 93/h. sz.; Stopp H 61.

310. Buda látképe a szappanfőzők és gyertyamártók céhének mesterlevelén.

Jelezve jobbra lent: „Ioh. Philipp. Binder fecit et sculpsit Budae.”

Rézmetset, lemez: 352×463 mm.

MNMTKcs lt. sz. T. 4397.

A lap 5 különböző állapotban ismert.

Irodalom: *Pataky* 1951, 19. sz.; *Rózsa* 1963, 93/f. sz.; *Stopp* H 65.

311. Buda látképe a kocsigyártók céhének mesterlevelén.

Jelezve jobbra lent: „Jo. Phil: Binder. sc. Budae.”

Rézmetset, lemez: 350×460 mm.

Versec. Városi Múzeum.

Két változatban ismert.

Irodalom: *Stopp* H 68.

312. Buda látképe a cipészcéh céhének mesterlevelén.

Jelezve lent a középtől jobbra: „Ioh: Phil: Binder. sc Budae”.

Rézmetset, lemez: 347×452 mm.

BTM lt. sz. 3220.

A szöveg is rézmetsetű. A lapnak négy változata ismert.

Irodalom: *Pataky* 1951, 15. sz.; *Rózsa* 1963, 93/e. sz.; *Budapester Bilder...* 1970, 86. sz.; *Stopp* H 64.

313. Buda látképe a fésűsök céhének mesterlevelén.

Jelezve balra lent a keretben: „I. Phil. Binder sc. Budae.”

Rézmetset, lemez: 300×430 mm.

Mainz, *Stopp*-gyűjtemény.

A szöveg is rézmetset. Két változata ismert.

Irodalom: *Stopp* H 60.

314. Buda látképe mesterlevelén.

Jelezve jobbra lent a keret alatt: „Binder sc. Budae.”

Rézmetset, lemez: 332×424 mm.

BTM lt. sz. 3219.

A céhek nevét külön lemezről nyomtatták be. Öt változatban ismert.

Irodalom: *Pataky* 1951, 17. sz.; *Rózsa* 1963, 92/b sz.; *Stopp* H 51.

315. Buda és Pest látképe a serfőzők céhének mesterlevelén. (151. kép)

Jelezve lent a középtől jobbra: „Binder sc. Budae”.

Rézkarc és rézmetset, a látkép méretei: 160×352 mm.

BTM lt. sz. 28437; Arad, városi levéltár.

A két városkép közös szereplése unikum.

Irodalom: *Rózsa* 1963, 84. sz.; *Stopp* H 82.

316. Esztergom látképe mesterlevelén. (152. kép)

Jelezve jobbra lent a keret alatt: „Binder sc. Budae”.

Rézkarc és rézmetset, körülvágott, 134×372 mm.

Lőcse (Levoča), körzeti levéltár.

A szöveg is rézmetset. A lap három változatban ismert.

Irodalom: *Stopp* H 20.

317. Komárom látképe mesterlevélén.

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetset, lemez: 337×422 mm.

Mainz, Stopp-gyűjtemény.

Szövege nyomtatott, német pécek, kalaposok, szűcsök és orvosok részére adták ki.

Négy változatban ismert. A városkép az 1783-as földrendés előtt készült.

Irodalom: *Stopp* H 75.

318. Pest látképe mesterlevélén.

Jelezve a középtől balra és jobbra: „Ioseph Korr. – Binder sc. Budae.”

Rézkarc és rézmetset, a látkép: 140×395 mm.

Veszprém, Városi Múzeum, BTM (írás előtti állapot).

Két változatban ismert.

Irodalom: *Rózsa* 1963, 33/a sz.; *Stopp* H 84.

319. Pest látképe a bádigosok céhének mesterlevelén.

Jelezve lent a középtől jobbra: „I. Phil: Binder sc: Budae.”

Mérete nem ismert.

Pancsova, levéltár.

Szövege két variánsban ismert.

Irodalom: *Stopp* H 87.

320. Pest látképe bőrösök céhének mesterlevelén.

Jelezve lent a középtől jobbra: „Binder sc. Budae.”

Rézmetset, a lemez szélessége 413 mm.

BTM (az eredeti lemez is ott van)

Irodalom: *Pataký* 1951, 11. sz.; *Rózsa* 1963, 33/d. sz.; *Stopp* H 88.

321. Pest látképe a molnárok céhének mesterlevelén.

Jelezve lent a középtől jobbra: „Binder sc. Budae.”

Rézmetset, 238×340 mm. BTM lt. sz. 3232.

Irodalom: *Pataký* 1951, 12. sz.; *Stopp* H 89.

322. Pest látképe a kötélverők céhének mesterlevelén.

Jelezve jobbra lent a keretben: „Binder sc. Budae”.

Rézmetset, lemez: 240×350 mm.

A litomišli városi levéltár példánya.

Irodalom: *Pataký* 1951, 13. sz. (A *Pataký*-nál 20. számon kérdőjellel említett budai üveges-céhlevél valószínűleg elírás és valójában a *Rózsa* 1963, 93/b. sz. alatt szereplő pesti mesterlevélről van szó.); *Rózsa* 1963, 93/b sz.; *Stopp* H 91.

323. Pest látképe a bognár és kovács céh vándorlevelén.

Alul magyarázat a képen látható számokhoz: „1. Die Schiff brücken über die Donau. 2. Dass K. K. Saltz Ambt 3. Dass Watzner Thor. 4. Die Kirchen der R.R.P.P. Serviten. 8. Die Piaristenn Schulen. 9. Die Kirchen R. R. P. P. Franciscaneren

10. Das Hatwaner Thor. 11. Die Kirchen R.R.P.P. Domnicaneren. 12. Die Kirchen R.R.P.P. Pauliner. 13. W. W. L. L. Kloster Jungfrauen. 14. Ketskemeter Thor.”
Jelezve lent középen: „Binder sc. Budae.”

Réz metszet, lemez: 340×451 mm.

MNMTKcs lt. sz. T. 150.

Öt változatban ismert.

Irodalom: *Pataky* 1951, 10. sz. *Rózsa* 1963, 33. sz.; *Stopp* H 93.

324. Szeged látképe a kötélverők céhének mesterlevelén. (153. kép)

Jelezve lent a középtől jobbra: „Binder sc. Budae.”

Réz metszet, lemez: 340×410 mm.

MNMTKcs lt. sz. T. 781.

Két szövegváltozatban ismert.

Irodalom: *Pataky* 1951, 23. sz.; *Cennerné* 1962, 218. l.; *Stopp* H 107.

325. Székesfehérvár látképe mesterlevelén.

Jelezve lent balra: „Zu finden bei Adam Augustin Lang.” Jobbra: „Phil. Binder sc. Budae.”

Réz metszet, lemez: 211×414 mm.

Szövege számos változatban ismert.

MNMTKcs lt. sz. T. 808.

Irodalom: *Pataky* 1951, 21.; 22. sz.; *Kovács P.*: Székesfehérvár látképei. In Műemlékvédelem 1970, 155. l.; *Stopp* H 102.

326. Tata és Tóváros látképe a mészároscéh vándorlevelén. (154. kép)

A képen a megfelelő helyen: „TATTA–TÓVÁROS.”

Jelezve a kép alatt jobbra: „Binder sc. Budae.”

Zenta, Kuny Domokos Múzeum.

Réz metszet, a vedúta mérete: 73×273 mm.

Nyomatott szöveggel. Két változatban ismert.

Irodalom: *Stopp* H 114. l.

327. Vác látképe mesterlevelén. (155. kép)

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Réz metszet, lemez: 335×421 mm.

MNMTKcs lt. sz. T. 994. (az eredeti rézdúc is ott található)

Két változatban ismert különféle céhek számára nyomtatott szöveggel.

Irodalom: *Pataky* 1951, 24–25, 27. sz.; Pest megye műemlékei. Szerk. *Dercsényi D.* Budapest 1958, II. köt. 258. l. 26. sz.; *Stopp* H 120.

328. A budai sebészcéh bizonyítvány-úrlapja.

Szövege: „NOS LIBERAE METRO- / POLITANAE CIVITATIS BVDENSIS HONESTI / CHYRVRGORVM GREMII SENIORES E PRAEFECTI NEC NON RELIQUA / memoriae commendamus...” ez után 12 sor, majd a végén: „Datum in

Praefata Libera Regia Metropolitana Civitate Budensi in Hungaria Die... Mense... Anno.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc”.

Rézmetszet, lemez: 317×400 mm.

MNMTKcs lt. sz. 58.400. (eredeti dúc).

A bizonyítvány csak szöveget tartalmaz.

Irodalom: *Cennerné-Rózsa* 1959, 200. l.

329. Táblázat a rokonsági fok kimutatására a kéz ujjával.

Felirata fent: „Licite vel illicite.”

Középen a két kéz között: „Ex hoc Schemate Con- / fessarius in Sacro Tribu- / nale facile colligere po- / test quo in gradu affinitatis incestum con- / miserit per copulam Sive / licitam Sive illicitam / Cognoscens cum Cognita / vel Cognita cum Cognoscente Consanguineis.”

A jobb oldali kéznél: „In Pollice & / Cognoscens / Frater Cognoscentis, / Filius Fratris ejusdem / Nepos Cognoscentis / Pronepos Cognoscentis.” A bal oldalinál: „Proneptis Cognitae / Neptis Cognitae / Filia Sororis ejusdem / Socer Cognitae.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, lemez: 146×177 mm.

MNMTKcs lt. sz. 58.559. (eredeti dúc)

Irodalom: *Cennerné-Rózsa* 1959, 200. l.

330. Allegória a lázadók büntetéséről és a hívek megdicsőüléséről.

Fent Jupiter és Héra, balra a rebellisek sziklákat cipelnek, jobboldalt magyarruhás alakok térdelnek címerekkel.

A kép alatt felirat: „Nostra quod hoc toto pertractat cura libello, / Exhibet una suis ista tabella nobis. / Parte docet fidos, demonstrat parte rebelles, / Ex his, quod fugias, quodque sequaris, habes. / Vis Jovis ignivomos felix vitare furores; / Fac quod in Augustam gens facit ista suam.”

Jelezve jobbra lent: „I. Phil. Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, lemez: 198×144 mm.

MNG, lt. sz. 6.79.68.

Publikálatlan.

331. Kőszegi László ex librise.

Körirata: „LADISLAUS. KŐSZEGI. MISERATIONE. DIVINA EPISCOPUS. CSANADIENSIS”.

Jelezve jobbra lent: „Binder sc”.

Rézmetszet, 64×62 mm.

OSzK Régi nyomtatványok tára, Exlibris-gyűjtemény 277/a.

Irodalom: *Pataky* 1951, 80. sz.

332. Niczky Kristóf ex librise.

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, 150×83 mm.

OSzK Kisnyomtatványok tára.

Irodalom: Régi magyar exlibrisek 1970, 47. sz.

333. Címerek.

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, lemez: 147×90 mm. (eredeti dúc)

MNMTKcs lt. sz. 58.619.

Irodalom: *Cennerné-Rózsa* 1959, 200. l.

334. Tudományos illusztráció.

A képen: „Fig. I.–Fig. 6”.

Jelezve jobbra lent: „Phil: Binder sc: Budae”

Rézmetszet, lemez: 75×144 mm.

Eredeti dúca a budapesti Egyetemi Könyvtárban. Köszönettel tartozom Knapp Évának, aki figyelmemet felhívta a lapra.

Publikálatlan.

335. Dohánycímke.

Szövege: „Kospaloker Tabak”.

Jelezve jobbra lent: „Binder sc:”

MNMTKcs lt. sz. 58.3556. (az eredeti lemez ugyanott: 58.566.)

Irodalom: *Pataky* 1951, 32. sz.; *Cennerné-Rózsa* 1959, 200. l.

336. Emblematikus lap.

Szövege a kép felett és alatt: „Nim dich bey deiner Nasen, / Deine Fehler deine Masen, / Gleich den Dörner stechen sehr, / Schöne Jugend thu Liebkosen, / Weil sie richen wie ein Rosen, / Oftt bedencke diser Lehr. / Ihn den andern nicht verachten, / Sondern dich vor wohl betrachten, / Hernach hast diesen Schluß dafür, / Serh köhr nur selbst vor deiner Thür.”

Jelezve jobbra lent a képen: „I. Ph. Binder sc. Budae.”

Gólya csőrével megfogja a testét alkotó emberi arc orrát. Jobb lábával rózsaszálát tart. Balra mellette ház előtt ifjú az ajtó előtt seper.

Egyetlen ismert példánya a Pannonhalmi Főapátság gyűjteményében található. Ismeretét Solymos Szilveszter tanár úrnak köszönhetem.

Publikálatlan.

337. Jézus születése.

A kép alatt: „Die Geburt Christi.”

Jelezve a jobb alsó sarokban: „Binder sc.”

Rézmetszet, 125×82 mm.

Szilárdfy Zoltán (Budapest) tulajdona.

Irodalom: *Szilárdfy* 1995, 240. sz.

338. A gyermek Jézus virágok és állatok között.

A kép alatt: „Willst mit Jesu Rosen brechen, / Achte nicht der dörner stechen, / Mit gedult nur alles leyd, / Es bringt die Himels Freüd.”

Jelezve jobbra lent: „Binder. sc. Budae.”

Rézmetaszt, 107×70 mm.

BTM lt. sz. 13558.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 125. l.; *Szilárdfy* 1984, 31. l.

339. Krisztus megostorozása.

Rézlemeze egykor a kassai múzeumban volt, de jelenleg a Východoslovenské Múzeumban nem tudnak róla. A lemez hátlapján az irodalom szerint a rózsák között járó Jézus volt, ez valószínűleg azonos az előző számon említett képpel.

Irodalom: *Mihalik* 1906, 5658. sz.; *Szilárdfy* 1981, 125. l.

340. Veronika kendője.

A kép alatt: „Das H: Schweistuch.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézmetaszt, 112×71 mm.

Szilárdfy Zoltán, Budapest, tulajdona.

Irodalom: *Szilárdfy* 1995, 104. sz.

341. Keresztre feszítés.

A kép alatt: „Consummatum est”.

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetaszt, körülvágott példány, 140×70 mm.

Imakönyvbe ragasztott példánya Czétényi András, Budapest, tulajdona.

Típusa és kerete alapján következtetve ez is az Officium Rákócziánium egy ismeretlen kiadása számára készült, ennek meghatározása a további kutatás feladata.

Publikálatlan.

342. Keresztre feszített Krisztus.

A kép alatt: „Herr Jesus Christ in deine Händ / Gefeh ich mein Geist, und auch mein End”

Jelezve jobbra lent: „I. Phil. Binder sc. Budae.”

Rézmetaszt, körülvágott, 120×760 mm.

Czétényi András, Budapest, tulajdona.

Publikálatlan.

343. II. Ferdinánd feszülete a bécsi Burgban.

Szövege, jelzése, mérete és holléte ismeretlen.

Irodalom: *Gugitz* 1950, 126. l.; *Szilárdfy* 1981, 122. l.; *Szilárdfy* 1984, 25. l.

344. Nyolc medaillon Jézus és Mária életének jeleneteivel.

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetaszt, 135×88 mm.

SzM, lt. sz. 67.54.

A jelenetek Máriához szóló német imádságot fognak közre.

Irodalom: *Szilárdfy* 1982, 125. l.; *Szilárdfy* 1984, 31. l.

345. A Szent Család képe a Nádasdyak regedei birtokáról.

Szövege, jelzése, mérete és keletkezési ideje ismeretlen.

Irodalom: *Pataky* 1951, 50. sz.; *Szilárdfy* 1981, 125. l.; *Szilárdfy* 1984, 27. l.

346. Szűz Mária mellkép ábrázolása.

Rézmetasztet.

Felirata, szignatúrája, mérete és őrzési helye ismeretlen.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 125. l.; *Szilárdfy* 1984, 31. l.

347. Mater amabilis.

Fent a képen: „MATER AMABILIS[!]” Lent: „Numquid est cor tuum rec- / tum sicut Cor meum cum corde / tuo. IV. Reg. 10:15.”

Jelezve lent balra: „Inv. P. F. U.” Jobbra: „Binder sc. Budae.”

Rézmetasztet, 127×83 mm.

BTM lt. sz. 13531 mm.

Jobb kezében égő szívet tart.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 125. l.

348. Jótanács anyja.

Jelezve jobbra lent: „J. Phil. Binder sc. Budae.”

Felirata és mérete ismeretlen.

Veszprémi Egyházmegyei gyűjtemény, lt. sz. 74.653.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 125. l.; *Szilárdfy* 1984, 31. l.

349. A bécsi kapucinusok szoptató Madonnája.

Szövege, szignatúrája, mérete és keletkezési ideje ismeretlen.

Magántulajdon.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 122. l.; *Szilárdfy* 1984, 25. l.

350. A bécsi karmeliták lehajtott fejű Madonnája.

A kép alatt: „Erzeige dich zu eine Mutter zu sein.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézmetasztet, 115×75 mm.

Dubay Miklós (Budapest) és Szilárdfy Zoltán (Budapest) tulajdona, utóbbi helyen apácamunkában.

Variánsan jelzése: „zu haben bey Binder in Ofen.”

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 122. l.; *Szilárdfy* 1984, 25. l.

351. A bodajki Mária-kegykép.

A kép alatt: „JÉZUSOM HATALMA / SZŰZ ANYÁM OLTALMA / LELKEM DIADALMA.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézmetasztet, 82×51 mm.

MNMTKcs lt. sz. T. 215.

Irodalom: *Szendrei-Szentiványi* 1915, 17. sz.; *Pataky* 1951, 47. sz.

352. A budai Szent Anna-templom Immaculata conceptio-ja.

Szövege, jelzése, mérete, keletkezési ideje és holléte ismeretlen.

Irodalom: Schoen 1930, 155. l.; Szilárdfy 1981, 123. l.; Szilárdfy 1984, 26. l.

353. A kiscelli trinitárius templom kegyképe.

A kép alatt: „Abbildung des Altars und Gnaden Bilds / Maria Zell, bey denen W. W. E. E. P. P. Tri- / nitariern nebst Alt Ofen in Ungarn.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae”

Rézmetset, 142×90 mm.

BTM lt. sz. 28426.

Irodalom: Pataky 1951, 53. sz.

354. Az ausztriai Maria Taferl Pietája.

Szövege, jelzése, keletkezési ideje és holléte ismeretlen.

Irodalom: Szilárdfy 1984, 25. l.

355. Mater dolorosa.

A kép alatt: „Édes Fiam! Édes Fiam! ki adgya nékem, / hogy én hallak meg éretted.? Ger. 18. v. 32.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetset.

Dubay Miklós, Budapest, gyűjteménye.

Publikálatlan.

356. A budai Szent Anna-templom Gonzaga Szent Alajos képe.

A kép alatt: „S. ALOYSIUS GONZAGA. S. J.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézmetset, 139×83 mm.

BTM lt. sz. 13529, SZM lt. sz. 54.678.

Irodalom: Schoen 155. l.; Szilárdfy 1981, 123. l.; Szilárdfy 1984, 25. l.

357. Pádúai Szent Antal.

Felirata fent félkörben: „Antonius Pad: hat zu diesen Aufzug, mit welchen ihne der Spanische Admiral in / der Franziscaner Kirchen zu Alicante bekleidet alle Moren zu Oran verjaget. 1732.” Függőlegesen baloldalt: „Terribilis ut Castrum acies ordinata / Cant. 6.v.3.” Jobboldalt: „Victricem in anum / tuam laudaverunt / Sap. 10. v. 20.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetset, lemez: 126×75 mm.

MNG, lt. sz. G.62.7.

Publikálatlan.

358. Pádúai Szent Antal a kis Jézussal.

A kép alatt: „S. Antonius de Padua. / Mira facit Dominus Sancti praesentis honore, / Quem speculum mundo, prodigiumque dedit.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, 135×76 mm.

SzM, lt. sz. 54.690.

Publikálatlan.

359. Szent Ferenc a feszület előtt térdel.

A kép alatt: „S. FRANCISCUS. SERAPH.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézmetszet.

Dubay Miklós, Budapest, gyűjteménye.

Publikálatlan.

360. Szent István felajánlja országát.

A kép felett: „ÜDVÖZLÉGY.”

A kép alatt: „Országunk Örökös Nagy Asszonya / Tekéntsle örökös jobbágyaidra / Hozzád kiáltó hív Magyaridra.”

Jelezve balra lent képen: „Binder sc.”

Rézmetszet, 140×83 mm.

SzM, lt. sz. 54.769, Veszprémi Egyházmegyei gyűjtemény.

Publikálatlan.

361. Kapisztrán Szent János.

Felirata a kép alatt: „Vera Effigies Imaginis S. Ioannis Capistrani, qui in Eccle- / sia Fratrum Minorum Loci Nativi pie a Fidelibus colitur.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, 168×112 mm.

BTM lt. sz. n.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 125.; *Szilárdfy* 1984, 31. l.

362. Nepomuki Szent János.

A kép alatt felirat: „Ad. S. IOANNEM NEPOMUCENUM M.” Ez alatt 9 soros latin nyelvű ima, amely a második lapon folytatódik.

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, 149×97 mm.

BTM lt. sz. 20431.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 125. l.; *Szilárdfy* 1984, 31. l.

363. A budai Szent János-kórház Nepomuki Szent János-képe.

Felirata a kép alatt: „S. JOANNIS NEPOMUCENI M.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.” (kopás)

Rézmetszet, 108×66 mm.

Szilárdfy Zoltán, Budapest, tulajdona.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 123, 132. l.; *Szilárdfy* 1984, 26. l.; *Szilárdfy* 1995, 347. sz.

364. Szent József a gyermek Jézussal.

A kép alatt: „S. Ioseph Nährr Vatter / Jesu.”

Jelezve jobbra lent: „P. Binder sc. Budae.”

Rézmetset, 129×80 mm.

BTM lt. sz. 13544.

Irodalom: Szilárdfy 1981, 125. l.; Szilárdfy 1984, 31. l.

365. Lellisi Szent Kamill.

A kép alatt: „Sz. CAMILLUS! általad Betegek örömbé öltöznek, / Súlyos betegség-ből midőn ki-vetkőznek.”

Jelezve balra a kép alatt: „Binder sc. Budae.”

Rézmetset, 144×823 mm.

BTM lt. sz. n.

Irodalom: Szilárdfy 1981, 125. l.

366. A budai klarisszák Szent Kelemen-ereklyéje.

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

A kép alatt német imaszöveg.

Rézmetset, 167×140 mm.

SzM, lt. sz. 54.693.

Irodalom: Szilárdfy 1981, 123. l.; Szilárdfy 1984, 28. l.

367. Szent Klára az Oltáriszentséggel.

A kép alatt: „SANCTA CLARA SERAPHICA MATER.”

Jelezve lent balra: „F. Molis v. i. Wien.” Jobbra: „Binder sc. Budae.”

Rézmetset, 150×94 mm.

Szilárdfy Zoltán, Budapest, tulajdona.

Irodalom: Szilárdfy 1995, 399. sz.

368. Szent Kozma és Damján.

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

A többi szövege cirill betűkkel.

Rézmetset, 190×138 mm.

Belgrád, Múzeum.

Irodalom: Davidov 168. l.; 306. kép.

369. Cortonai Szent Margit.

A kép alatt: „S. MARGARITA / de Cortona.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetset, 94×59 mm.

BTM lt. sz. 13541.

Valószínűleg azonos azzal a lappal, amely a feszület előtt térdelő Szent Margitot ábrázolja és amelynek rézlemeze egykor a kassai múzeumban volt 5671. számon, de jelenleg nem található.

Irodalom: Mihalik 1906, 430. l.; Szilárdfy 1981, 125. l.; Szilárdfy 1984, 31. l.

370. Szent Notburga.

A kép alatt: „O Gott, all mein Verlegen ist vor dir, und / mein Seuffzen ist dir nicht verborgen. Psalm. 37.” A felhők felé mutató nyílvevesszőkön: „Glaub – Lieb – Hoffnung.”

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, lemez: 140×85 mm.

Egyetemi Könyvtár, Pécs.

Publikálatlan. (Ismeretét Móró Mária Annának köszönhetem.)

371. Remete Szent Pál.

A kép alatt: „Első Remete Szent Pál / Istennek kedvese! Nyerj nékem is Isteni fő Szeretetet és Boldog kimulást.”

Binder jelzetlen rézmetszete, 137×88 mm.

SzM lt. sz. 54.725.

Publikálatlan.

372. Szent Peregrin.

A kép alatt: „S. PEREGRINUS / Ordens der diener D. L. B. aller / beträngten sonderlich deren mit schmerz- / lichen Leibs zuständen behafften Wunder- / thätiger Helffer dessen Fest ist den 30. Apr.” Jelezve jobbra lent: „Binder sc.”

Rézmetszet, 135×75 mm.

SzM lt. sz. 54.689.

Publikálatlan.

373. A budai Szent Anna-templom Szent Tekla-képe.

Szövege, jelzése, mérete, keletkezési ideje és holléte ismeretlen.

Irodalom: *Drescher* 1937, 57. l.; *Szilárdfy* 1981, 123. l.; *Szilárdfy* 1984, 26. l.

374. Pavich Imre látomása.

Felirat a kép felett: „Hac in figura apparuit Crucifixus P. Emerico / à Budà, Ord. S. Fran. dum jejunos indormivisset. / 8. Novem. 1761. Sequentibus cum alloquens verbis.” A kép alatt: „Eventus rem docuit, dum extraordinariae / Commissioni, Provinciae destinatae, brumali / rigore interesse debuit.”

Jelezve jobbra a kép alatt: „I. Philipp Binder sc. Budae.”

Rézmetszet, 158×99 mm.

BTM lt. sz. 28429.

Irodalom: *Némethy* 1886, 18–19. l. között; *Szilárdfy* 1981, 126. l.; *Szilárdfy* 1984, 32.

375. Szentkép szláv felirattal.

Szövege, jelzése, keletkezési ideje és holléte ismeretlen.

Irodalom: *Pataky* 1951, 56. sz.

376. Közép-Itália térképe.

Jobbra fent a kereten kívül: „Italia Romana VI.”.

Jelezve jobbra lent: „Binder sc. Budae.”

Rézkar: 177×213 mm.

TT TR 37.

Publikálatlan.

A Binder-műhely munkái

377. Kínzóeszközeit hordó gyermek Jézus.

A kép alatt: „Dir o Jesu! nach dem Leben / Will ich mich aufs neu ergeben.”

Adressz alul: „zu finden bei Höllrigl-in der Wasserstadt No. 222.Ofen.”

Rézmetszet, 130×90 mm.

BTM lt. sz. 13546.

1800 körül keletkezett.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 126. l.; *Szilárdfy* 1984, 32. l. (Höllrigl műveként)

378. Az óbuda-kiscelli Kálvária Krisztus-alakja. (188. kép)

A kép alatt: „Der Gezeiszelte Heyland / von der Wiss”.

Jelezve a kép alatt jobbra: „joseph Enderle. sculp. Budae.”

Adressz legalul: „zu finden bey Binder in der Wasserstadt No. 219 / in Ofen.”

Rézmetszet, pontozómodor, 120×73 mm.

BTM lt. sz. 12559.

1800 körül keletkezett.

Irodalom: *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 244. sz.

379. A tiroli Matrei Vir dolorumának képe.

A kép alatt: „Wahre Abbildung des uhralten wun- / derthätigen Gnadenbildes V. L. / Herrn in Ellendt, zu Matrray in Tyrol”. A kép bal és jobb felső sarkában: „Ich / bin Krum / und Elend / worden. /...Er / hat we- / der Gestalt noch Schöne...”

Jelzetlen.

Rézmetszet.

Holléte ismeretlen, valószínűleg 1800 körül keletkezett.

Irodalom: *Némethy* 1886, 34–35. l. között; *Szilárdfy* 1981, 123. l.; *Szilárdfy* 1984, 26. l. (Szerinte az erzsébetiek kolostorában működött műhelyből)

380. A budai Szent Erzsébet-apácák Mária-kegyképe.

A kép alatt: „Maria Hilff / in dem Gotes Haus deren W. W. Elisabethinerin zu Ofen.”

Rézmetszet, 125×78 mm.

BTM lt. sz. 13528.

Az irodalom Binder műhelyének tulajdonítja és 1790 körülre datálja.

Irodalom: *Némethy* 1886, 36–37. l. között; *Szilárdfy* 1981, 123. l.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 45. sz. (képpel)

381. A buda-krisztinavárosi Mária-kegykép a templom látképével.

A kép alatt: „Die Gnadenreiche Mutter Gottes / zum / H: Blud zu Ofen in der Christina Stadt.” A kis Jézus kezében szószalagon: „In Gremio Matris / sedet Sapientia Patris”.

Jelezve jobbra lent: „Binder sc.” Legalul adressz: „Zu finden in der Wasserstadt No. 219.”

Rézmetset, 335×223 mm.

BTM lt. sz. 13540, 28419.

1800 körül keletkezett, az irodalom a Binder-műhelynek tulajdonítja.

Irodalom: *Jajczay* 1938, 42. kép.; *Szilárdfy* 1981, 122. l.; *Szilárdfy* 1984, 25. l.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 54. sz. (képpel)

382. A máriabesnyői Mária-szobor képe.

Felirata: „Effigies Statuae B. Mariae Virg. 19. Apr. 1759. in Besnyo inventae quae ibidem apud P. O. Capucinos Colitur.”

Jelzetlen, valószínűleg műhelymunka.

Rézmetset, 125×72 mm.

BTM lt. sz. 23326.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 122. l.; *Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987, 161. sz. (képpel)

383. A grazi kegykép.

Alul: „Maria Hilff in dem Gotes Haus. deren / ww. Erwirdigen Frauen Elisabeth- / inerin zu Ofen.”

Jelzetlen, az irodalom műhelymunkának tulajdonítja.

Rézmetset, 139×83 mm.

BTM lt. sz. 13523.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 123. l.; *Szilárdfy* 1984, 26. l.

384. Szent Anna olvasni tanítja Máriát.

Alul: „S. ANNA”

Jelezve jobbra lent: „bey Binder zu Budae” (tollal javítva: eredetileg „Binder sc.”-ből.)

Rézmetset, 125×85 mm.

BTM lt. sz. 13554.

Irodalom: *Mihalik* 1906, 5659. sz. (eredeti rézlemez, amely jelenleg nem található); *Szilárdfy* 1981, 126; *Szilárdfy* 1984, 32. l.

385. Szent Erzsébet.

Felirata, jelzése, keletkezési ideje ismeretlen.

Az irodalom műhelymunkának tulajdonítja.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 123. l.; *Szilárdfy* 1984, 26. l.

386. Szent József.

Szövege: „Gehet zu Joseph.”

Jelzése, keletkezési ideje és holléte ismeretlen.

Az irodalom műhelymunkának tulajdonítja.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 123. l.; *Szilárdfy* 1984, 26. l.

387. Újévi köszöntőkártya. (189. kép)

Alul: „Zum Neüen Iahr ich schenke dir / Das Kindlein Jesu in Körblein hir.”

Jelezve alul: „zu finden bey Binder in Ofen. N. 219.”

Rézmetszet, 112×68 mm.

BTM lt. sz. 13557.

1815 körül keletkezett, vsz. Enderle műve.

Irodalom: *Szilárdfy* 1981, 126. l.; *Szilárdfy* 1984, 8. kép.

388. Bűnbánó Magdolna a kereszt tövében.

Szövege fent: „Fulgite me floribus, quia amore langueo. Cant. 2. v.5.”

Jelezve jobbra lent: „bey Höllrigl in Ofen.”

Rézmetszet, 160×100 mm.

Szilárdfy Zoltán (Budapest) tulajdona.

Irodalom: *Szilárdfy* 1955, 311. sz.

RÖVIDÍTÉS- ÉS IRODALOMJEGYZÉK

- Albertina* 1963 Die Kunst der Graphik. Das 15. Jahrhundert. Ausstellungskatalog. Graphische Sammlung Albertina. Szerk. E. Mitsch. Wien, 1963.
- App. H.* *Apponyi, A.*: Hungarica I. köt. Budapest, 1903, 14. sz.
- Baer* 1903 *Baer, Leo*: Die illustrierten Historienbücher des 15. Jahrhunderts. Straßburg, 1903, 148–145, LXIII–LXVI.
- Bálint* 1944 *Bálint S.*: Boldogasszony vendégségében. Budapest, 1944.
- Balogh* 1940 *Balogh J.*: Mátyás király ikonográfiája. In Mátyás király emlékkönyv. Budapest 1940, II. köt. 437–548.
- Balogh* 1966 *Balogh J.*: A művészet Mátyás király udvarában. I. köt. Budapest, 1966.
- Balogh* 1985 *Balogh J.*: Mátyás király és a művészet. Budapest, 1985.
- Barokk tervek...* 1980 *Barokk tervek és vázlatok. Kiállítási katalógus.* MNG Budapest, 1980. Válogatta, írta Voit P. Szerk. Buzási E. Előszó: Mojzer M. Biblioteka Narodowa, Warszawa.
- BNW* *Borsai G.*: Az első magyar nyomtatott krónikák. In A Könyv V (1955) 119–120.
- Borsa* 1955 *Borsa G.*: Az első aranyfestéssel készült nyomtatvány és annak magyar vonatkozásai. In Magyar Könyvszemle 96 (1980) 219–224.
- Borsa* 1980 *Borsa G.*: Az első aranyfestéssel készült nyomtatvány és annak magyar vonatkozásai. In Magyar Könyvszemle 96 (1980) 219–224.
- British Museum Catalogue* *Catalogue of Books in the XVth Century now in the British Museum.* London, Part I. 1912, 381, Part III. 1913, 815. Reprint 1963.
- Brunet* 1864 *Brunet, J.-C.*: Manuel du libraire. Tom. 5. Paris, 1864, 26514. sz.
- BTM* *Budapesti Történeti Múzeum. Kiscelli Múzeum, Budapest.*
- Budapester Bilder...* 1976 *Budapester Bilder, Strassen und Menschen 1700–1945.* Ausstellungskatalog BTM. Budapest, Szerk. Tőkei M. 1976.
- Cennerné* 1962 *Cennerné Wilhelmb G.*: Magyarország történetének képeskönyve. Budapest, 1962, 64.
- Cennerné-Rózsa* 1959 *Cennerné Wilhelmb G.-Rózsa Gy.*: A Magyar Történelmi Képcsarnok rézlemezgyűjteménye. In Folia Archaeologica XI (1959) 197–206.
- Csatkai* 1963 *Csatkai E.*: Pozsonyi képzőművészek és iparművészek 1750 és 1850 között. In Művészettörténeti Értesítő XII (1963) 18–28.
- Csatkai* 1963 *Csatkai, A.*: Beiträge zu den mitteleuropäischen Darstellungen des Todes des heiligen Franz Xaver im 17. Jahrhundert. In Acta Historiae Artium XV (1969) 293–301.
- Davidov* 1978 *Davidov, D.*: Srpska grafika XVIII. veka. Novi Sad, 1978.
- Dercsényi* 1960 *Dercsényi Dezső* ismertetése Fitz (1959) könyvéről. In Művészettörténeti Értesítő IX (1960) 152.
- Dibdin* 1815 *Dibdin, T. F.*: Bibliotheca Spenceriana. London, 1815, 954. sz.
- Dokoupil* 1974 *Dokoupil, V.*: Počátky brněnského knihtisku. Brno, 1974, 111.
- Drescher* 1934 *Régi magyar gyermekkönyvek.* Budapest, 1934. Reprint 1986.
- Drescher* 1937 *A rézmetszettel díszített könyv. A Magyar Bibliophil Társaság 8. kiállításának katalógusa.* Budapest, 1937. Rendezte *Drescher P.*

- A felvilágosodás 1986 A felvilágosodás korának szellemi kincsei és ritkaságai. Kiállítási katalógus. OSZK Budapest, 1986.
- Filedt Kok* 1985 *Livelier than Life. The Master of the Amsterdam Cabinet or the Housebook Master.* Amsterdam–Maarseln, 1985. Compiled by *J. P. Filedt Kok*.
- Fitz* 1937 *Fitz, J.: Die Ausgaben der Thuróczy-Chronik aus dem Jahr 1488.* In Gutenberg Jahrbuch 1937, 97–106.
- Fitz* 1959 *Fitz, J.: A magyar nyomdászat, könyvkiadás és könyvkereskedelem története I. köt.* Budapest, 1959, 149–145, 166–167, 171–177.
- Galavics* 1997 *Galavics G.: „Hogy gerjesszem az ájtatos szíveket.” Egy kis ájtatosági kép történetéhez.* In *Ars Hungarica XV* (1997) 313–325.
- Galavics* 1998 *Galavics G.: A költő Amade László kertje.* In R. Várkonyi Ágnes Emlékkönyv. Szerk.: Tusor P. Budapest, 1998. 451–461.
- GB Galéria hlavného mesta, Bratislava.
- Geisberg* 1905 *Geisberg, M.: Das älteste deutsche Kartenspiel. Studien zur deutschen Kunstgeschichte, Heft 66.* Strassburg, 1905, Neudruck, 1973.
- Göllner* 1961 *Göllner, C.: Turcica. București–Baden–Berlin, Band I.* 1961.
- Gugitz* 1950 *Gugitz G.: Das kleine Andachtsbild.* Wien, 1950.
- Hain* 1838 *Hain, L. F.: Repertorium Bibliographicum. Vol. II. Pars II.* Stuttgart–Paris, 1838, 15516–15518.
- Hind* 1935 *Hind, A. M.: An Introduction to a History of Woodcut. Vol. II.* London, 1935, 303. (Augsburg), 394. (Brünn)
- Holl* 1980 *Holl B.: Ferenczffy Lőrinc. Egy magyar könyvkiadó a XVII. században.* Budapest, 1980.
- Horler* 1955 *Horler M.: Budapest műemlékei. I. köt.* Budapest, 1955.
- Hubay* 1962 *Hubay, I.: Die illustrierte Ungarnchronik des Johannes von Thuróczy.* In Gutenberg Jahrbuch 1962, 390–399.
- Jajczay J.* 1938 *Jajczay J.: A megszentelt Pest-Buda.* Budapest, 1938.
- Jančová* 1965 *Jančová, K.: Bratislava v grafike minulých storočí.* In *Zo starších výtvarných dejín Slovenska.* Bratislava, 1965, 387–336.
- Kapossy* 1928 *Kapossy J.: Mária Terézia budai várpalotájának tervező mestere.* In *Archaeológiai Értesítő,* 1928, 176–187.
- Kardos* 1957 *Kardos T.: Thuróczi János Magyar Krónikája.* In *Thuróczi János Magyar Krónikája. Monumenta Hungarica. I. köt.* Budapest, 1957.
- Kaszák* 1906 *Kaszák J.: Thuróczy János élete és krónikája.* Budapest, 1906. Művelődéstörténeti Értekezések, 22. sz.
- Käfer* 1977 *Käfer I.: Az Egyetemi Nyomda négyszáz éve.* Budapest, 1977.
- Kéki* 1954 *Kéki B.: A fametszet mint a könyv illusztrálásának eszköze.* In *Könyvtáros IV* (1954) 9.
- Képes Krónika* 1964 *Dercsényi D.–Csapodiné Gárdonyi K.–Mezey L.–Geréb L.: Képes Krónika.* Hasonmás kiadás, Budapest, 1964.
- Képes Krónika* 1987 *Dercsényi D.–Bellus I.–Csapodiné Gárdonyi K.–Kristó Gy.: Képes Krónika.* Hasonmás kiadás, Budapest, 1987.
- Kerny* 1993 *Kerny T.: Szent László lovas ábrázolásai.* In *Ars Hungarica XXI* (1993) 39–54.
- Knapp–Tüskés* 1996 *Knapp É.–Tüskés G.: Barokk kori mirákulumos könyvek illusztráció-sorozatai.* In *Magyar Könyvszemle* 12 (1996) 23–40.
- Köhler* 1991 *Köhler J.: Bibliographie der Flugschriften des 16. Jahrhunderts.* Tübingen, 1991. sk. 321. sz.
- Kremmer* 1937 A magyar szépliteratúra virágoskertje. A Magyar Bibliophil Társaság 4. kiállításának katalógusa. Budapest, 1937. Rendezte *Kremmer D.*
- Kulcsár* 1967 *Kulcsár P.: A cserhalmi ütközet László legendájában.* In *Irodalomtörténeti Közlemények LXXI* (1967) 162–163.

- Kunze* 1975 *Kunze, H.*: Geschichte der Buchillustration in Deutschland im 15. Jahrhundert. Leipzig, 1975, 243–245.
- László* 1993 *László Gy.*: A Szent László-legenda falképei. Budapest, 1993.
- Lehrs* *Lehrs, M.*: Geschichte und kritischer Katalog des deutschen, niederländischen und französischen Kupferstiches im 15. Jahrhundert. Band 1–9. Wien, 1908–1934.
- Lukács* 1980 *Lukács Zs.*: A Szent László legenda a középkori magyar falképfestészetben. In *Athleta Patriae*. Budapest, 1980.
- Magyarországi művészet 1987 *Magyarországi művészet 1300–1470 körül*. Szerk. Marosi Ernő. I. kötet. Budapest, 1987, 484–488. (Wehli Tünde)
- Mályusz* 1944 *Mályusz E.*: Thuróczy János krónikája. Budapest 1944. Értekezések a történeti tudományok köréből. XXVI. 3. sz.
- Mályusz* 1967/1 *Mályusz E.*: A Thuróczy-krónika és forrásai. Tudománytörténeti tanulmányok 5. sz. Budapest, 1967.
- Mályusz* 1967/2 *Mályusz E.*: A Thuróczy-krónika XV. századi kiadásai. In *Magyar Könyvszemle* 83 (1967) 1–11.
- Marosi* 1987–88 *Marosi, E.*: Der heilige Ladislaus als ungarischer Nationalheiliger. Bemerkungen zu seiner Ikonographie im 14–15. Jahrhundert. In *Acta Historiae Artium XXXIII* (1987–1988) 211–155.
- Marosi* 1993 *Marosi E.*: Mátyás király és korának művészete. In *Ars Hungarica XXI* (1993) 11–38.
- Marosi* 1995 *Marosi E.*: Kép és hasonmás. Művészet és valóság a 14–15. századi Magyarországon. Művészettörténeti füzetek 23. sz. Budapest, 1995.
- Mausoleum* 1991 *Mausoleum... Regum et... Ducum...* Reprint. Budapest, 1991, Rózsa Gy. tanulmányával.
- Mihalik* 1906 *Mihalik J.*: A kassai múzeum gyűjteményeinek leíró lajstroma. Kassa, 1906.
- Mikó* 1991 *Mikó Á.*: Divinus Hercules és Attila secundus. In *Ars Hungarica XIX* (1991) 149–156.
- MNG *Magyar Nemzeti Galéria Grafikai Osztály*, Budapest.
- MNMTKcs *Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képesarnoka*, Budapest.
- MOL *Magyar Országos Levéltár*, Budapest.
- MSM *Matica slovenská, Martin (Turócszentmárton)*.
- Muther* 1884 *Muther, Richard*: Die deutsche Bücherillustration der Gotik und Frührenaissance 1460–1530. München–Leipzig, 1884, 329. sz.
- Művészet Magyarországon 1780–1830 *Művészet Magyarországon 1780–1830*. Kiállítási katalógus. MNG. Szerk. Galavics G., Szabolcsi H., Budapest, 1980.
- Naumann* 1910 *Naumann, H.*: Die Holzschnitte des Meisters vom Amsterdamer Kabinett zum Spiegel Menschlicher Behaltung. Straßburg, 1910.
- Némethy* 1886 *Némethy L.*: A budapest-vízivárosi Erzsébetiek. Budapest, 1886.
- OSzK *Országos Széchényi Könyvtár*, Budapest.
- Pataky* 1951 *Pataky D.*: A magyar rézmetszés története. Budapest, 1951.
- Potthast* 1896 *Potthast, A.*: Bibliotheca Historiae Medii Aevi. Band I. Berlin, 1896, 665.
- Prikryl* 1977 *Prikryl L. V.*: Vývoj mapového zobrazovania Slovenska. Bratislava, 1977.
- Régi magyar... 1970 *Régi magyar exlibrisek*. Kiállítási katalógus. Budapest, 1970, OSzK.
- RMK III. 1896 *Szabó K.–Hellebrandt Á.*: Régi Magyar Könyvtár III. köt. 1896, 15–16. sz.
- RNyT *Régi Nyomtatványok Tára*.
- Rózsa* 1963 *Rózsa Gy.*: Budapest régi látképei. Budapest, 1963.
- Rózsa* 1973 *Rózsa Gy.*: Magyar történetábrázolás a 17. században. Budapest, 1973.
- Sajó–Soltész* 1970 *Sajó, G.–Soltész, E.*: Catalogus incunabulorum quae bibliothecis publicis Hungariae asservantur. I. köt. Budapest, 1970, 3323–3324. sz.

- Schallaburg* 1982 Schallaburg 82. Matthias Corvinus und die Renaissance in Ungarn. 1458–1541. Ausstellungskatalog, Wien, 1982.
- Schoen* 1930 Schoen A.: A budai Szent Anna templom. Budapest, 1930.
- Schramm* Schramm, A.: Die Bilderschmuck der Frühdrucke. Band IX. Leipzig, 1926; Band XXIII Leipzig, 1943. Reprint 1961, 13, 291–339. kép.
- Schreiber* 1911 Schreiber, W. L.: Manuel de l'amateur de la gravure sur bois et sur metal. 2. partie. Leipzig, 1911, 4394–4395. sz.
- Soltész* 1993 Soltész, E.: Über zwei Holzschnitte der Augsburger Thuróczy-Chronik. In Gutenberg-Jahrbuch, 1993, 91–96.
- Soltész–Velencei–Salgó* 1993 Soltész, E.–Velencei, K.–Salgó, Á.: Catalogus librorum sedecimo saeculo impressorum, qui in Bibliotheca Nationali Hungariae Széchényiana asservantur. Budapest, 1993, 1–3. köt. Nr. 3323 (Brünn), 3324 (Augsburg)
- Stopp* Stopp, K.: Die Handwerkskundschaften mit Ortsansichten. Beschreibender Katalog der Arbeitsattestate wandernder Handwerks- gesellen. 1731–1830. 1–16. kötet. Stuttgart, 1982–1992
- Szántai* 1966 Szántai L.: Atlas Hungaricus. Magyarország nyomtatott térképei, 1528–1850, Budapest, 1996.
- Székesfehérvár* 1996 A középkori magyar királyok arcképei. Kiállítási katalógus. István király Múzeum. Székesfehérvár, 1996. Írta Basics B., Galavics G., Marosi E., Wehli T.
- Szendrei–Szentiványi* Szendrei J.–Szentiványi Gy.: Magyar képzőművészek lexikona. I. köt. Budapest, 1915.
- Szigethi* 1968 Szigethi, Á.: A propos de quelques sources des compositions de la Chronique Enluminée. In Acta Historiae Artium XIV (1968) 177–214.
- Szilárdfy* 1981 Szilárdfy Z.: Magyar barokk szentképek. In Művészettörténeti Értesítő XXX (1981) 114–135.
- Szilárdfy* 1984 Szilárdfy Z.: Barokk szentképek Magyarországon. Budapest, 1984.
- Szilárdfy* 1995 Szilárdfy Z.: A magánáhitat szentképei a szerző gyűjteményéből. I. Budapest, 1995.
- Szilárdfy–Tüskés–Knapp* 1987 Szilárdfy Z.–Tüskés G.–Knapp É.: Barokk kori grafikai ábrázolások magyarországi búcsújáráshelyekről. Budapest, 1987.
- SzM* Szépművészeti Múzeum Grafikai Osztály, Budapest.
- Thuróczy* 1600 Thuróczy, Johannes: Chronica Hungarorum. In Jacobus Bongarsius: Rerum Hungaricarum scriptores varii historici et geographici. Francofurti, 1600, 1–177.
- Thuróczy* 1746 Thuróczy, Johannes: Chronica Hungarorum. In Ioannes Georgius Schwandtnerus: Scriptores rerum Hungaricarum veteres, ac genuini. Tom. I. Vindobonae 1711, 39–291.
- Thuróczy* 1765 Thuróczy, Johannes: Chronica Hungarorum. In Joannes Georgius Schwandtnerus: Scriptores rerum Hungaricarum veteres ac genuini. Tom. I. Tyrnaviae 1765, 61–481.
- Thuróczy* 1766 Thuróczy, Johannes: Chronica Hungarorum. In Joannes Georgius Schwandtnerus: Scriptores Hungarici veteres ac genuini. Tom. I. Vindobonae 1766, 47–366.
- Thuróczy* 1978 Thuróczy János: A magyarok krónikája. Budapest, 1978. Fordította és az utószót írta Horváth J.
- Thuróczy* 1985 Johannis de Thurocz: Chronica Hungarorum. Tom. I. Textus. Ediderunt Elisabeth Galántai et Julius Kristó. Tom. II. Commentarii. Composuit Elemér Mályusz adjuvante Julio Kristó. Budapest, 1988. Bibliotheca Scriptorum medii recentiorisque aevorum Series nova.
- Thuróczy* 1986 Engel P.–Horváth J.–Soltész Z.: Thuróczy János: A magyarok krónikája. Hasonmás kiadás, két kötetben, Budapest, 1986.

- Toldy* 1850 *Toldy F.*: Thuróczi krónikája különféle kiadásai. In Magyar Múzeum 1 (1850–51) 386–393.
- TT Országos Széchényi Könyvtár Térképtár
- Varju* 1902 *Varju E.*: A Thuróczi-krónika kiadásai és a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában őrzött példányai. In Magyar Könyvszemle X (1902) 362–402.
- Vayer* 1943 *Vayer L.*: Magyar uralkodók. Budapest, 1943, 5.
- Vízkelety* 1981 *Vízkelety A.*: Nomádkori hagyományok vagy udvari lovagi toposzok. Észrevételek Szent László és a leányrabló kun epikai és képzőművészeti ábrázolásaihoz. In Irodalomtörténeti Közlemények LXXXV (1981) 253–275.
- Voit* 1975 *Voit P.*: A francia barokk építészet jelenségei Magyarországon. Szerk. Galavics G. Bp., 1975. In Magyarországi reneszánsz és barokk.
- Wehli* 1982 *Wehli T.*: Könyvfestészet a magyarországi Anjou-udvarban. In Művészet I. Lajos király korában. 1342–1382. Kiállítási katalógus. Szerk. Marosi E., Tóth M., Varga L. Budapest, 1982, 123–127. l. 27. sz.
- Wehli* 1993 *Wehli T.*: Szent László ábrázolása egy Bécsben, 1509-ben nyomtatott könyvben. In Ars Hungarica XXI (1993) 55–60.
- Zapf* 1778 *Zapf, C. G.*: Annales typographiae Augustanae. Augsburg, 1778, 32.
- Závadová* 1974 *Závadová, K.*: Verný a pravý obraz slovenských miest a hradov ako ich znázornili rytci ilustrátori v XVI. XVII. a XVIII. storočí. Bratislava, 1974.
- Závadová–Jančová* 1988 *Závadová–Jančová, K.*: Sebastian Zeller, medirytce z barokovej Bratislavy. In Ars 1988, 79–70.
- Zsigmond* 1987 Művészet Zsigmond király korában. 1387–1437. II. köt. Kiállítási katalógus. Szerk. Beke L., Marosi E., Wehli T. Budapest, 1987, 68, ZS 45/a.-45/b.

¹ Marosi 1995, 31.

² OSzK Kézirattár, Clmae 404. Vö. *Szigethi* 1968; *Képes Krónika* 1987; *Wehli* 1982; Magyarországi művészet 1987; *Marosi* 1995, 31–66.

³ *Domanovszky Sándor*: A Dubnici krónika. In *Századok*, 1899, 251.

⁴ *Mályusz* 1967/1, 61.

⁵ *Wehli* 1982.

⁶ *Képes Krónika* 1987, 132 sk. és *Marosi* 1995, 39–41.

⁷ *Rave, Paul Otto*: Paolo Giovio und die Bildnisvitenbücher des Humanismus. In *Jahrbuch der Berliner Museen*. 1 (1959) 119. A *Thuróczy*-krónika kimaradásának oka valószínűleg a hitelesség hiánya.

⁸ *Rave, Paul Otto*: Das Museo Gioviano zu Como. In *Miscellanea Bibliothecae Hertizianae*, Roma 1961, 275–284

⁹ A legfontosabb irodalom: *Varju* 1902; *Fitz* 1937; *Schramm* 1943; *Hubay* 1962; *Mályusz* 1967/1; *Dokoupil* 1974; *Thuróczy* 1985; *Thuróczy* 1986.

¹⁰ Csontos János szerint „a brünni városi számadáskönyvben elő is fordulnak számadási tételek, melyek igazolják, hogy a város a krónika fametszőjének és a festőnek mily összegeket fizetett.” Mátyás és Beatrix kiadatlan arcképei. In *Archaeologiai Értesítő* XXX (1910) 212. Megjegyzés nélkül idézi: *Balogh* 1940, 82. sz. – Korábban Csontos azt írta, hogy a brünni kiadás „rajzolóját és metszőjét nem ismerjük”. Mátyás és Beatrix arcképei a Corvin-codexekben. In *Archaeologiai Értesítő* VIII (1888) 322. – Ezzel szemben Borsa Gedeon szerint (Könyvismertetés *V. Dokoupil*: Počátky brněnského knihtisku. Brno, 1974 című könyvéről. In *Magyar Könyvszemle* 1975. 347.) „levéltári adatok – akárcsak a korabeli hazai officinák esetében – egyetlen sornyi sem maradt.” Itt kell megköszönnöm dr. F. Nováknak, a brünni városi levéltár igazgatójának 1997. február 10-én kelt levelét, amely szerint sem a városi, sem a kamarai számadáskönyvekben nem szerepel a *Turóczy*-krónikára vonatkozó adat.

¹¹ *Lehrs* VI. 1. sz.; *Albertina* 1963, 238. sz.

¹² *Baer* 1903, 150, 153; *Lehrs* VII. 2. sz.; *Albertina* 1963, 272. sz.

¹³ *Baer* 1903, 152; *Lehrs* II. 7. sz.; *Hubay* 1962, 398; *Albertina* 1963, 135. sz.

¹⁴ *Lehrs* V. 24. sz.

¹⁵ *Baer* 1903, 153–154.; *Lehrs* VIII. 80. sz.; *Filedt Kok* 1985, 75. sz.

¹⁶ *Baer* 1903, 156; *Lehrs* VIII. 7. sz.; *Albertina* 1963, 258. sz.; *Filedt Kok* 1985, 7. sz.

¹⁷ *Geisberg* 1905, 39. sz.

¹⁸ *Geisberg* 1905, 41. sz.

¹⁹ *Geisberg* 1905, 57. sz.

²⁰ *Geisberg* 1905, 59. sz.; *Albertina* 1963, 97. sz.

²¹ *Geisberg* 1905, 62. sz.

²² *Geisberg* 1905, 67. sz.

²³ *Geisberg* 1905, 63. sz.

²⁴ *Geisberg* 1905, 65. sz.

²⁵ *Schramm* Band 9. 280. sz.; *Hubay* 1962, 398.

²⁶ *Borsa* 1980.

²⁷ *Soltész* 1993, 94–95.

²⁸ *Mályusz* 1967/2. 4; *Kulcsár* 1967, 162–163; *Lukács* 1980, 178; *Vizkelety* 1981, 264; *László* 1993, 27.

- ²⁹ p. 72.
- ³⁰ Marosi 1995, 73.
- ³¹ Lehrs V. 58. sz.; Filedt Kok 1985, 127/a. sz.; László 1993, 216 (Kerny Teréz: Függelék)
- ³² Gábor Gyula: Adatok a középkori magyar könyvírás történetéhez. In Magyar Könyvszemle 1910, 10.; I. Kerny 1993, 42.
- ³³ Kerny 1993, 42.
- ³⁴ Wehli 1993.
- ³⁵ Vayer 1943, 5; Cennerné 1962, 64.
- ³⁶ Balogh 1940, 449, 49. sz. (hiteles); 82. sz. (képzeleti); Schallaburg 1982, 305–306. sz.
- ³⁷ Soltész 1993, 91–93.
- ³⁸ Göllner 1961, 171. sz.; Köhler 1991, 321. sz. Itt köszönetet kell mondanom Manfred Vischernek (Zentralbibliothek, Zürich) szíves felvilágosításaiért.
- ³⁹ Újabbán: Hubay 1962, 396–397.
- ⁴⁰ Der hübsche Martin. Ausstellungskatalog. Colmar, 1991, 48–49. (Albert Chatelettől)
- ⁴¹ Mikó 1991, 152.
- ⁴² Rózsa 1973, 1–80; Mausoleum 1991, 1980.
- ⁴³ Holl 1980.
- ⁴⁴ Musper, Theodor: Maximilians I. Weisskunig. Band II. Stuttgart 1955–56.
- ⁴⁵ Rózsa 1973, 51–59.
- ⁴⁶ L. Binder-katalógus 222–230. sz.
- ⁴⁷ Az átvételek rendszere azonosnak bizonyul – többek között – az MS mester műhelyében is. Vonatkozhat egész alakokra és részletekre is, amelyek az átvétel következtében más összefüggésekbe kerülnek. Vö. „Magnificat anima mea Dominum”. MS mester vizitáció-képe és egykori selmecbányai főoltára. Kiállítási katalógus. Budapest, 1997.
- ⁴⁸ A magyarországi művészet története. I–II. köt. Budapest, 1956, Szerk. Fülep Lajos. Öt kiadásban jelent meg. – A művészet története Magyarországon a honfoglalástól napjainkig. Budapest 1983. Szerk. Aradi Nóra.
- ⁴⁹ Pataky 1951.
- ⁵⁰ Gerszi T.: A magyar kőrajzolás története a XIX. században. Budapest, 1960.
- ⁵¹ Soltész Zoltánné: A magyarországi könyvdiszítés a 16. században. Budapest, 1961.
- ⁵² Stopp
- ⁵³ Szilárdfy–Knapp–Tüskés 1987 stb.
- ⁵⁴ Zeller életrajzának feldolgozásánál a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Intézetének Szentiványi-anyagát használtam.
- ⁵⁵ Quellen zur Geschichte der Stadt Wien – I. Abteilung. V. Band. Wien, 1908, 9076. sz. (A. Haidecki)
- ⁵⁶ Uo. 9132. sz.
- ⁵⁷ Itt kell helyesbíteniünk a Művészettörténeti Értesítőben [XLIV (1995) 286. l.] megjelent téves megállapítást, valójában Barbara Gundel és Zellerin ugyanaz a személy.
- ⁵⁸ Pressburger Zeitung 1764. július 18. és szeptember 1.
- ⁵⁹ Katalógus 1–4. sz.
- ⁶⁰ 74. és 78. sz.
- ⁶¹ 2. sz.
- ⁶² 97. sz. – Pataky Füssli 1. sz.
- ⁶³ 70. sz.
- ⁶⁴ 10. sz.
- ⁶⁵ 76. sz.
- ⁶⁶ 56. sz.
- ⁶⁷ 99. sz.
- ⁶⁸ 129. sz.
- ⁶⁹ 139. sz.
- ⁷⁰ Kapossy J.: A magyar királyi kamara építészei Mária Terézia és II. József korában. In Századok LVII–LVIII (1923–24) 585–613.; Kapossy 1928, 166–187.; Nagy I.: A Magyar Kamara. Budapest, 1971, 156. l.

⁷¹ *Novák D.*: Hajdan- Közép- 's, Újabbkori hiresb Képirók, Szobrászok, Rézmetszők Életrajza. Buda 1835, 179.; *Wurzbach, K.*: Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. XXX. köt. 344–352.; *Thieme–Becker*: Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler, XXXI. köt. 1946, 184–5. Wurzbach egyébként Zoller néven említi a művészt, és elmondja, hogy Schmutzer akadémiai mintalapjai között szerepelt tőle a Weikersdorfi kastély látképe, amelyről máshonnan nem tudunk. Érdekes, hogy a szlovák irodalom (*Jančová* 1965) következetesen azt állítja, hogy Zeller volt Schmutzer tanítványa, ami egyébként már a köztük lévő különbség miatt is nehezen képzelhető el.

⁷² 99. sz.

⁷³ 77., 97., 124–125. sz.

⁷⁴ 23., 96., 100., 107. sz.

⁷⁵ 53. sz.

⁷⁶ 39–48., 74. sz.

^{76a} 47–48. sz. A TABULA PEUTINGERIANA / Codex Vindobonensis 324. Vollständige Faksimile-Ausgabe in Originalform, Graz 1976, Zeller lapjait nem ismeri.

⁷⁷ 10., 76. sz.

⁷⁸ 73. sz.

⁷⁹ 15–16., 107–108. sz.

⁸⁰ 101–105. sz.

⁸¹ 100., 106. sz.

⁸² Binder életrajzának összeállításához is használtam a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Intézetének Szentiványi-anyagát. A katalógusokhoz segédeszközt jelentett: mindkét esetben *Pataky* 1951, emellett Zellernél *Závadová–Jančová* munkája, illetve Bindernél a Szendrei–Szentiványi Lexikon megfelelő szócikke.

⁸³ *Schams, Fr.*: Vollständige Beschreibung der königl. freyen Haupt Stadt Ofen. MDCCCXXII, 386.

⁸⁴ 130., 134., 310. sz.

⁸⁵ 184–186. sz.

⁸⁶ 144. sz.

⁸⁷ 367. sz.

⁸⁸ 221. sz.

⁸⁹ 318. sz.

⁹⁰ 296. sz.

⁹¹ 188–198. sz.

⁹² 300–304. sz.

⁹³ 139. sz.

⁹⁴ 209. sz.

⁹⁵ 306. sz.

⁹⁶ 141. sz.

⁹⁷ 345. sz.

⁹⁸ 308. sz.

⁹⁹ 110., 112., 130., 309–315. sz.

¹⁰⁰ 256. sz.

¹⁰¹ 316. sz.

¹⁰² 317. sz.

¹⁰³ 318–323. sz.

¹⁰⁴ 324. sz.

¹⁰⁵ 325. sz.

¹⁰⁶ 326. sz.

¹⁰⁷ 327. sz.

¹⁰⁸ 148. sz.

¹⁰⁹ *Rózsa Gy.*: Czetter Sámuel In A Magyar Művészettörténeti Munkaközösség Évkönyve 1952, Bp., 1953, 103–105.

¹¹⁰ Holl B.: „Jóillatú virágos kertekből egyben szerkesztett ájtatosságoknak gyakorlása...” Az Officium Rákócziánium története. In *Vigilia* 20 (1955) 405–411; Knapp É.: Egy XVI. századi népszerű imádságoskönyv: az Officium Rákócziánium története. In *Magyar Könyvszemle* 113 (1997) 149–166., II: Uo. 282–298.

¹¹¹ A ferencesekhez fűződő kapcsolatára vonatkozólag lásd a számtalan kegykép mellett: 5–103., 136–7., 161., 374. sz.

¹¹² Zeller-katalógus 122. sz.

¹¹³ A két rézmetszővel kapcsolatos kutatásaimban különösen sokat segített *Galavics Géza*, *Knapp Éva*, *Moró Mária Anna*, *Plihál Katalin*, *Solymos Szilveszter O. S. B.*, *Szilárdfy Zoltán*. Szíves segítségükért ezúton is hálás köszönetemet kell kifejeznem.

1. Árpád a Thuróczy-krónika brünni kiadásából. OSzK RNYT Inc. 668
2. Gyula a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
3. Vérbulcsu a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
4. Lehel a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
5. I. István a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
6. Péter a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
7. V. László (fej kicserélve) a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
8. Aba Sámuel a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
9. I. Ulászló (azonos dúc) a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
10. Salamon a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
11. Albert (azonos dúc) a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
12. I. Béla a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
13. I. Géza a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
14. I. László a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
15. Kálmán a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
16. II. István a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
17. II. Béla a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
18. II. Géza a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
19. II. László a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
20. III. Béla a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
21. Imre a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
22. II. András a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
23. III. László a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
24. IV. Béla a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
25. V. István a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
26. IV. László a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
27. III. András a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
28. Vencel a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
29. Ottó a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
30. II. Károly (azonos dúc) a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
31. Károly Róbert a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
32. Mária a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
33. Zsigmond a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
34. Attila a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
35. Attila a Thuróczy-krónika augsburgi kiadásából. OSzK RNYT Inc. 1144.
36. Árpád az augsburgi kiadásból. OSzK RNYT Inc. 1144
37. Játékkártyák mestere: Virág alsó, 41. sz. (*Geisberg* nyomán)
38. Szabolcs a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
39. Szabolcs az augsburgi kiadásból. OSzK RNYT Inc. 1144
40. Lél az augsburgi kiadásból. OSzK RNYT Inc. 1144
41. Kund a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668
42. Gyula. az augsburgi kiadásból. OSzK RNYT Inc. 1144
43. Vérbulcsu az augsburgi kiadásból. OSzK RNYT Inc. 1144
44. Örs a brünni kiadásból. OSzK RNYT Inc. 668

45. Örs az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
46. Kund az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
47. BM mester: Salamon ítélete. (*Lehrs* nyomán)
48. I. István az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
49. Salamon az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
50. Játékkártya-mester: Virág király, 59. sz. (*Geisberg* nyomán)
51. Péter az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
52. II. István az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
53. I. Ulászló az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
54. BM mester: Salamon ítélete (részlet; *Lehrs* nyomán)
55. Aba Sámuel az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
56. II. Károly az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
57. I. András a brünni kiadásból. OSzK RNyT Inc. 668
58. I. András az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
59. Vencel az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
60. Martin Schongauer: Krisztus Pilátus előtt (részlet, *Lehrs* nyomán)
61. Játékkártya-mester. Ragadozó király, 62. sz. (*Geisberg* nyomán)
62. I. Béla az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
63. V. István az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
64. FvB mester: Salamon ítélete. (*Lehrs* nyomán)
65. I. Géza az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
66. Károly Róbert az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
67. I. László lovasképe az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
68. Kálmán az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
69. Játékkártya-mester: Virág király, 63. sz. (*Geisberg* nyomán)
70. II. Béla az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
71. Imre az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
72. Játékkártya-mester: Virág király, 65. sz. (*Geisberg* nyomán)
73. IV. Béla az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
74. III. Béla az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
75. Játékkártya-mester: Virág király, 59. sz. (*Geisberg* nyomán)
76. Zsigmond az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
77. II. Géza az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
78. Hausbuch-mester: Salamon bálványimádása (*Lehrs* nyomán)
79. IV. László az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
80. II. András az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
81. Játékkártya-mester: Madár dáma, 57. sz. (*Geisberg* nyomán)
82. III. András az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
83. III. László az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
84. Bidpai: Buch der Weisheit, fametszet (*Schramm* nyomán)
85. Játékkártya-mester: Vadember király, 67. sz. (*Geisberg* nyomán)
86. Ottó az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
87. Albert az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
88. ES mester: Salamon ítélete (*Lehrs* nyomán)
89. I. Lajos a brünni kiadásból. OSzK RNyT Inc. 668
90. I. Lajos az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
91. V. László az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
92. Hausbuch-mester: Szerelmespár (*Lehrs* nyomán)
93. Mária az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
94. Hunyadi János a brünni kiadásból. OSzK RNyT Inc. 668
95. Hunyadi János az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
96. Játékkártya-mester: Madár alsó, 39. sz. (*Geisberg* nyomán).
97. I. Mátyás a brünni kiadásból. OSzK RNyT Inc. 668
98. I. Mátyás az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144

99. III. István az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
100. Címerkör az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
101. *Hystoria sancti Ladislai* az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
102. Szent László harca a kunnal, Képes Krónika. OSzK Kézirattár Clmae 404
103. Szent László harca a kunnal a bécsi diákok anyakönyvéből. Universitätsarchiv, Bécs.
104. Martin Schongauer: Szent György harca a sárkánnyal (*Filedt Kok* 1985 nyomán)
105. Honfoglalás a brünni kiadásból. OSzK RNyT Inc. 668
106. Tatárjárás az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
107. Magyarok bejövetele a Képes Krónikából. OSzK Kézirattár Clmae 404.
108. Lovagok csatája, nyolcszor felhasználva az augsburgi kiadásban. OSzK RNyT Inc. 1144
109. Gyalogosok és lovasok csatája, ötször felhasználva az augsburgi kiadásban. OSzK RNyT Inc. 1144
110. Gyalogosok csatája, kétszer felhasználva az augsburgi kiadásban. OSzK RNyT Inc. 1144
111. Csatajelenet vár előtt, hatszor felhasználva az augsburgi kiadásban. OSzK RNyT Inc. 1144.
112. Várostrom két részletből, az augsburgi kiadásból. OSzK RNyT Inc. 1144
113. Zeller Sebestyén: Madonna a tisztító tűzben szenvedő lelkekkel. Kat. sz. 119. MNMTKCs
114. Zeller: Szent István felajánlja Magyarországot Máriának. 83. sz. OSzK
115. Zeller: Pozsony látképe mesterlevélén. 102. sz. MNMTKCs
116. Zeller: Pozsony látképe mesterlevélén. 104. sz. (*Stopp* nyomán)
117. Zeller: Győr látképe mesterlevélén. 101. sz. MNMTKCs
118. Zeller: Magyarország térképe. 55. sz. OSzK
119. Zeller: Mátraverebély látképe. 106. sz. MNMTKCs
120. Zeller: A felbári kastély és uradalom látképe. 100. sz. MNMTKCs
121. Zeller: Hun vezérek. 62. sz. MNMTKCs
122. Zeller: I. Lipót képmása. 67. sz. MNMTKCs
123. Zeller: II. József gyermekkorában. 4. sz. OSzK
124. Zeller: II. József és Pármai Izabella. 65. sz. OSzK
125. Zeller: Pálffy Lipót képmása. 98. sz. MNMTKCs
126. Zeller: Amadé László képmása. 96. sz. MNMTKCs
127. Zeller: Grassalkovich Antal képmása. 97. sz. MNMTKCs
128. Zeller: Csáky Miklós képmása. 56. sz. MNMTKCs
129. Zeller: Padányi Bíró Márton képmása. 64. sz. MNMTKCs
130. Zeller: Mikovinyi Sámuel képmása Pozsony látképével. 53. sz. OSzK
131. Zeller: Franz Xaver Weidinger képmása. 99. sz. MNMTKCs
132. Zeller: Esterházy József castrum dolorisa. 10. sz. MNMTKCs
133. Zeller: Barkóczy Ferenc castrum dolorisa. 76. sz. MNMTKCs
134. Zeller: Tomka-Szászky János temetési emléke. 74. sz. OSzK
135. Zeller: Jeszenák Pál síremléke. 73. sz. MNMTKCs
136. Zeller: A posta allegóriája. 11. sz. OSzK
137. Zeller: Magyarország allegóriája. 29. sz. MNMTKCs
138. Zeller: Allegória a pálos renddel kapcsolatban. 52. sz. OSzK
139. Zeller: A Pálffy-címer. 12. sz. OSzK
140. Zeller: Magyar korona a Grassalkovich-címerrel. 77. sz. OSzK
141. Zeller: Amadé László ex librise. 107. sz. OSzK
142. Zeller: Csáky Miklós ex librise. 108. sz. OSzK
143. Zeller: Szent Valburga. 22. sz. GB
144. Zeller: Szent Erzsébet. 19. sz. GB
- 145a Zeller: A budai vár keleti homlokzatának terve. Másolat. 124. sz. Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Bécs.
- 145b Zeller: A budai vár nyugati homlokzatának terve. Másolat. 125. sz. Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Bécs.
146. Zeller: Krisztus a kereszten. 89. sz. OSzK
147. Binder János: Krisztus a kereszten. 242. sz. OSzK
148. Binder: Rézmetszetvásárlás Magyarországon olasz képereskedőtől. 117. sz. OSzK

149. Binder: Bűnbeesés. 8. sz. Magántulajdon.
150. Binder: A budai vár látképe a pesti partról. 107. sz. MNMTKCs
151. Binder: Buda és Pest a serfőzők céhének mesterlevelén. 315. sz. BTM
152. Binder: Esztergom látképe mesterlevelén. 316. sz. (Stopp nyomán)
153. Binder: Szeged látképe mesterlevelén. 324. sz. MNMTKCs
154. Binder: Tata látképe mesterlevelén. 326. sz. (Stopp nyomán)
155. Binder: Vác látképe mesterlevelén. 327. sz. MNMTKCs
156. Binder: Gerard van Swieten képmása. 220. sz. SzM
157. Binder: Toldi Miklós fantáziaképe. 251. sz. OSzK
158. Binder: Nenadovics Pál képmása. 144. sz. MNMTKCs
159. Binder: Károlyi Antal derékképe. 305. sz. MNMTKCs
160. Binder: Anton Störck mellképe. 306. sz. MNMTKCs
161. Binder: Anton Störck címere. 187. sz. OSzK
162. Binder: Anton Störck könyvének címlapja. 187. sz. OSzK
163. Binder: Budán felállított diadalkapu, 1766. 139. sz. MNMTKCs
164. Binder: I. Ferenc tiszteletére Zólyomban felállított diadalkapu. 295. sz. MNMTKCs
165. Binder: Batthyány Tivadar hajóbemutatója Pozsonyban. 291. sz. MNG
166. Binder: A koronázási palást. 283. sz. MNMTKCs.
167. Binder: A magyar korona előlnézetben. 279. sz. MNMTKCs
168. Binder: Az országalma, a jogar és a kard. 282. sz. MNMTKCs
169. Binder: A mátraverebélyi kegytemplom látképe körmenettel. 255. sz. OSzK
170. Binder: Szent Fülöp szobra az óbudai Zichy-kastélyban. 113. sz. BTM
171. Binder: Címkép Kapisztrán Szent János alakjával. 136. sz. OSzK
172. Binder: Mária Terézia katófalkja Budán. 209. sz. MNMTKCs
173. Binder: A Margit körüti ferencesek (augusztinusok) főoltára. 161. sz. OSzK
174. Binder: Könyvillusztráció. 171. sz. OSzK
175. Binder: Daniel Defoe: Robinson Crusoe-illusztráció. 271. sz. OSzK
176. Binder: Tudományos illusztráció. 290. sz. OSzK
177. Binder: Könyvillusztráció. 167. sz. OSzK
178. Binder: Szent István. 225. sz. OSzK
179. Binder: Címkép. 168. sz. OSzK
180. Binder: Könyvillusztráció. 264. sz. OSzK
181. Binder: Buda látképe Szent István felajánlása jelenet háttérében. 116. sz. BTM
182. Binder: A szegedi Mária-kegykép. 146. sz. OSzK
183. Binder: A buda-krisztinavárosi Mária-kegykép Buda látképével. 106. sz. MNMTKCs
184. Binder: Az esztergomi Bakócz-kápolna oltárképe. 134. sz. OSzK
185. Binder: Mária Ludovika királyné dicsőítése. 299. sz. SzM
186. Binder: A budai vár látképe keletről Alexandra Pawlowna dicsőítésével. 286. sz. MNMTKCs
187. Binder: A budai Egyetemi Könyvtár ex librise. 210. sz. OSzK
188. Binder: Az óbuda-kiscelli szenvedő Krisztus. 377. sz. BTM
189. Binder: Újévi köszöntőkártya. 386. sz. BTM
190. Binder: A budai Aranyas gyógyszerár számlafejléce a gyógyszerész képével. 145. sz. Budapest Főváros Levéltára.
191. Binder: Kivégzési jelenet, regényillusztráció. 239. sz. OSzK
192. Zeller: A Peutinger-féle térkép részlete, 47. sz., OSzK
193. Zeller: A Peutinger-féle térkép részlete, 48. sz., OSzK

DEUTSCHE ZUSAMMENFASSUNG

GRAPHIKGESCHICHTLICHE STUDIEN

KAPITEL AUS DER VERGANGENHEIT DER UNGARN BETREFFENDEN GRAPHISCHEN DARSTELLUNGEN

INHALT

I.

Die Quellen der Illustrationen der Thuróczy-Chronik und die Ikonographie der ungarischen Könige des Mittelalters	7
Die Holzschnitte der Brünner Ausgabe der Thuróczy-Chronik	19
Die Holzschnitte der Augsburger Ausgabe der Thuróczy-Chronik	21

II.

Sebastian Zeller	25
Katalog der Werke Sebastian Zellers	28
Datierte Kupferstiche	28
Undatierte Kupferstiche	50
Zeichnungskopien	55

III.

Johann Philipp Binder	61
Katalog der Kupferstiche Johann Philipp Binders	63
Datierte Kupferstiche	63
Undatierte Kupferstiche	120
Die Arbeiten der Binder-Werkstatt	133

<i>Abkürzungen</i>	137
--------------------	-----

<i>Anmerkungen</i>	143
--------------------	-----

<i>Verzeichnis der Abbildungen</i>	147
------------------------------------	-----

<i>Zusammenfassung</i>	151
------------------------	-----

<i>Abbildungen</i>	167
--------------------	-----

Die Chronik, mit deren Serie von Herrscherbildnissen wir uns jetzt beschäftigen wollen, ist die letzte mittelalterliche Darlegung der ungarischen Geschichte und eine der bekanntesten Inkunabeln. Ihre beiden illustrierten Ausgaben sind in zahlreichen Katalogen sowie druckerei- und kunstgeschichtlichen Werken enthalten.

Ihr Verfasser János Thuróczy war gemeinadlicher Protonotar der kleineren Kanzlei von König Matthias und später ihr stellvertretender Leiter; auf Anregung seines Amtsvorgesetzten, des königlichen Personalis Tamás Drági, beschäftigte er sich in den 1480er Jahren mit der Redaktion der Chronik. Zuerst übertrug er die historische Dichtung über die Zeit Karls II. (1383–1387) des venezianischen Dichters und Politikers Lorenzo de' Monaci, der auch in Ungarn geweilt hatte, in die ungarische Prosa. Danach schrieb er im Jahre 1486 die Geschichte des als verwandt mit den Ungarn geltenden hunnischen Volkes und der Ungarn von der Landnahme bis zur Krönung Ludwigs I., 1342. Bei der Hunnengeschichte legte er Enea Silvio Piccolominis *Cosmographia* und das Werk *Historiarum opus* des Florentiner Dominikaners Antoninus und bei der letzteren einen Kodex aus der Familie der Bilderchronik (Képes Krónika) zugrunde. 1487 schrieb Thuróczy die Geschichte der letzten hundert Jahre von der Thronbesteigung Karls II., 1387 bis zur Eroberung Wiens 1485 teils aufgrund von Kanzleiakten, teils von Erinnerungen. Schließlich folgte noch die Geschichte der Herrschaft Ludwigs des Großen (1342–1382), aber ebenfalls nach fremdem Muster, nach der Chronik von János Küküllei. An das Ende hängte er das *Carmen miserabile* des Wardeiner Erzdekans Rogerius über den Mongolensturm an, dessen Manuskript Eigentum des Bistums Großwardein war und dessen Erhaltung wir Thuróczy zu verdanken haben.

Die Chronik erschien erstmals am 20. März 1488 in Brünn, in der Druckerei von Konrad Preinlein und Matthias Stahel. Bei der Herausgabe mag der aus Mähren gebürtige János Filipecz, Bischof von Wardein und Administrator von Olmütz beteiligt gewesen sein, der Matthias' Geheimkanzler war und mit Stahel schon seit dessen Tätigkeit in Venedig durch den Auftrag für das damals zu Ungarn gehörende Bistum Olmütz in Verbindung stand. Diese Chronikausgabe umfaßt 168 unnummerierte Seiten mit 36 Zeilen im Folioformat. Die Stellen der Initialen blieben leer.

Die 42 Holzschnitt-Illustrationen der Brünnener Ausgabe setzen mit der Darstellung der Landnahme ein, der 32 ungarische Könige, Attila und die sieben ungarischen Fürsten sowie die stehende Gestalt von János Hunyadi folgen. Außer letzterem sind die übrigen Gestalten vom Typ der sog. Maestas, sie sitzen auf dem Thron, tragen eine Blattkrone auf dem Haupt, in der rechten Hand das Zepter und in der linken den Reichsapfel. Die Gesichter sind recht schematisch. Vier von den Druckstöcken für die Könige wurden in unveränderter Form mit veränderter Unterschrift für die Darstellung eines weiteren Herrschers verwendet (Gyula und Örs; Samuel Aba und Wladislaus I.; Salomon und Albert; Otto und Karl II.: (Abb. 2 und 44; 8 und 9; 10 und 11; 29 und 30), und das Haupt Peters wurde beim Bild Ladislaus' V. gegen ein jüngeres ausgetauscht (Abb. 6 und 7). Auf diese Weise wurden die 42 Bilder mit Hilfe von 37 Druckstöcken hergestellt.

Zur Erkennung der Herrscher verhelfen einige bekannte ihrer Eigenheiten: bei Koloman die Bischofsmütze, bei Béla II. das Zeichen seiner Blindheit, bei Sigismund die drei Kronen. In dieser Ausgabe reicht der Text bis zu Matthias' Sieg bei Wiener Neustadt am 17. August 1487, er selbst fungiert im Text als Herzog von Österreich. Dementsprechend erscheint auf dem Bild der Landnahme neben dem alten ungarischen auch das österreichische Wappen.

Die Holzschnitte eines unbekannten Meisters sind in einheitlichem Stil gehalten. Ungeachtet zeichnerischer Fehler und eines gewissen Schematismus charakterisiert sie Monumentalität. Sie zeigen Einflüsse der Ulmer Holzschnittkunst.

Am 3. Juni 1488 erschien die zweite Ausgabe in Augsburg, in der Druckerei von Erhard Ratdolt. Ihr Herausgeber Theobald Feger war ein Ofner Buchhändler. Notwendig wurde die zweite Ausgabe, weil es auf deutschem Sprachgebiet nicht zweckmäßig war, ein Buch über Matthias' österreichische Eroberungen zu vertreiben. Aus diesem Grunde wurden zwei Varianten der Ausgabe hergestellt, die vollständigere mit 174 und die kleinere mit 172 unnummerierten Seiten. Sie haben Quartformat und die Seiten 38 Zeilen. In der kleineren Variante blieben die österreichischen Hinweise fort.

In der Widmung an Matthias beruft sich Feger stolz auf die Illustrationen: „addidi et non parum venustas picturas“ (ich habe sie mit zahlreichen hübschen Bildern ergänzt). Für die 66 Bilder dieser Ausgabe wurden 32 Holzstöcke gebraucht, von denen zudem das eine, die Erstürmung einer Burg, ein aus zwei Teilen zusammengesetztes Bild, die Übernahme aus einer früheren Ausgabe des aus Venedig nach Augsburg umgesiedelten Ratdolt ist (*Fasciculus temporum*, 1485). Hier finden sich keine unveränderten Abdrücke der Stöcke als andere Personen mit veränderter Unterschrift. Der Holzschneider hatte von den mehrfach verwendeten Druckstöcken den Hintergrund teils oder gänzlich entfernt und so den Unterschied zwischen den einzelnen Bildern vergrößert. Im Ergebnis dieser Methode waren 8 Druckstöcke nur einmal, 30 zweimal und einer dreimal verwendet worden. Die Eintönigkeit der Bildnisse wird durch Schlachtenszenen aufgelockert, die ebenfalls wiederholt verwendet wurden, die vier Druckstöcke insgesamt 21mal. Außer den sitzenden Königsbildern vom Typ *Maiestas* wurden Attila, die sieben ungarischen Fürsten, János Hunyadi und am Anfang des Buches eine Wappenzusammenstellung sowie die Szene des hl. Ladislaus' und des Kumanen aufgenommen. Über diese auffällig hervorgehobene Stelle hinaus erscheint Ladislaus bei den Königen noch einmal, als auf dem Pferd sitzende gepanzerte Gestalt. Am Ende des Buches zeigt ein ganzseitiges Bild den Einmarsch der Mongolen, als Illustration zum *Carmen miserabile*.

Die Herrscherbildnisse sind ähnlich denen der Brünner Ausgabe vom Typ *Maiestas*, mit Ausnahme des Reiters hl. Ladislaus und der stehenden Gestalt János Hunyadis. Bei der Herstellung der Augsburger Holzschnitte mußte der Künstler keine völlig neuen Typen erfinden, die Bilder der vorangehenden Ausgabe boten ihm Hilfe. Wegen der Kürze der zwischen beiden Ausgaben verstrichenen Zeit muß man annehmen, daß die Brünner Stiche schon beim Druck in die Hände des Augsburger Zeichners gelangten. Diese Verwendung mag sich auf ganze Kompositionen wie auf Details bezogen haben. Häufig läßt sich die Übernahme gar nicht konkret nachweisen, sicher ist nur, daß der Augsburger Meister die Brünner Bilder gesehen haben muß. Am auffälligsten ist die Übernahme bei den Gestalten von Attila, Árpád, Andreas I., Ludwig dem Großen, János Hunyadi und Matthias (*Abb. 34–35, 1 und 36, 57–58, 89–90, 94–5 und 97–98*).

Neben den charakteristisch zum Kreis der ungarischen historischen Ikonographie gehörenden Darstellungen schöpften die Augsburger Zeichner auch aus anderen Quellen. In der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts kam parallel mit der Erfindung des Buchdruckes der billige und vervielfachbare Holzschnitt auf. Seine Entstehung war durch die Erfindung der Papierherstellung möglich geworden. In der zweiten Jahrhunderthälfte entstand in Deutschland auch die andere Technik der Vervielfältigung, der edlere und teurere Kupferstich. Über die ersten Meister haben wir wenig Informationen, aber zur Zeit der Jahrhundertwende wirkten schon solche Meister wie Martin Schongauer und Albrecht Dürer. Die ersten Kupferstiche waren Einzelblätter, bald aber nahm die neue Technik auch den Wettbewerb mit dem Holzschnitt in der Buchillustration auf. Die populären Kupferstich-Kompositionen (z.B. die Spielkarten) mit ihren Kopien in Form des Holzschnitts oder der Miniatur illustrierten oftmals gedruckte oder handgeschriebene Bücher. Die als Vorbild verwendeten Blätter der häufig mit Monogramm oder Notnamen erwähnten Kupferstecher erschienen üblicherweise in mit Jahreszahl versehenen Büchern, auf diese Weise kann die Erkenntnis, daß es sich um Kopien handelt, die Datierung der Vorlagen ermöglichen, ist also graphikgeschichtlich wichtig.

Die Zahl jener deutschen Kupferstiche des 15. Jahrhunderts, die als Vorlagen für die Illustrationen der Thuróczy-Chronik in Frage kommen können, ist nicht groß. Sehr populär im religiösen Themenkreis war die Komposition des Salomon-Urteils, dessen zentrale Gestalt, der auf dem Thron sitzende, Urteil sprechende König, sich sozusagen für die Serie ungarischer Königsbildnisse anbot. Das Salomon-Urteil des Meisters BM wurde bei den Bildnissen von Stephan I., Salomon, Samuel Aba und Karl II. (*Abb. 47–49, 54–55*), die Komposition von Meister FvB bei Geysa I. und Karl Robert (*Abb. 64–66*) und die von Meister ES bei Ludwig dem Großen und Ladislaus V. (*Abb. 88–91*) verwendet. Wenn die Stöcke der Bilder der erwähnten Herrscher zum Druck mehrerer Bildnisse verwendet wurden, dann bleibt die Übernahme natürlich auch in den späteren Fällen erhalten. Aus der Komposition Christus vor Pilatus des bedeutendsten Kupferstechers des 15. Jahrhunderts, Martin Schongauers, wurde ein kleines Detail, die Putten von den Säulen der Rückwand des Throns, beim Bildnis Bélas I. der Thuróczy-Chronik übernommen. Als der Druckstock für das Bildnis Stephans V. umgeschnitten wurde, blieb der Hintergrund selbstverständlich weg (*Abb. 60–63*).

Die andere bedeutende Gestalt der deutschen Kunst im 15. Jahrhundert war der Hausbuch-Meister genannte Künstler, der früher den Notnamen „Meister des Amsterdamer Kabinetts“ trug. Eines seiner schönsten Blätter ist das im Freien sitzende Liebespaar. Aus ihm findet sich die liebliche Frauengestalt in seitenverkehrter Stellung als Königin Maria in der Thuróczy-Chronik wieder (*Abb. 92–93*). Vom gleichen Meister stammt eine andere Komposition, deren Thema Salomons Götzenanbetung ist. Den vor dem Götzen knienden Salomon finden wir seitenverkehrt auf den Bildern von Ladislaus IV. und Andreas II. unter den Illustrationen des ungarischen historischen Werkes wieder (*Abb. 78–80*).

Verständlicherweise griffen die Augsburger Meister, welche die Thuróczy-Chronik illustrierten, bei ihrer Arbeit zu den Kompositionen des sog. Spielkarten-Meisters, die wegen ihrer weiten Verbreitung oft als Vorbild verwendet wurden. In dem fünf- bis sechsfarbigem alten Kartenspiel mit im großen und ganzen den heutigen gleichenden Figuren boten sich außer den Königen der verschiedenen Farben auch die Figuren der Dame, des Obers, und des Unters als Muster an. Das Gesicht des Vogel-Unters ist bei den Bildern von Matthias und Stephan III. zu erkennen (*Abb. 96, 98–99*), die Handhaltung des Blumen-Unters kehrt bei Szabolcs und Lél (*Abb. 37, 39–40*), das Gesicht der Hirsch(Vogel)-Dame bei Andreas III. und Ladislaus III. wieder (*Abb. 81–83*). Das Gesicht des Blumen-Königs findet sich bei Peter, Stephan II., Wladislaus I., Geysa II. und Sigismund (*Abb. 50–53, 75–77*). Details vom Raubtier-König sind bei Béla I. und Stephan V. (*Abb. 61–63*), das Gesicht und die Handhaltung des Wilden-Königs bei Albert und Otto (*Abb. 85–87*), das Gesicht und die Handhaltung des (Blumen-) Königs ohne Farbe bei Béla III. und IV. (*Abb. 72–74*), die Handhaltung des anderen (Blumen-) Königs ohne Farbe bei Béla II. und Emerich (*Abb. 69–71*) zu erkennen. Die Unsicherheit bezüglich der Kartenserien läßt sich damit erklären, daß annähernd ein Drittel der Karten erhalten blieb. Die Unterscheidung der Farben wird dadurch erschwert, daß die Charakteristika von gesonderten kleinen Platten auf die Karten aufgedruckt wurden.

Das Bildnis Ottos in der Thuróczy-Chronik zeigt interessanterweise auch große Ähnlichkeit mit einem Holzschnitt (*Abb. 84, 86–87*). Dieser ist das Dedikationsbild aus dem Bidpai, dem Buch der Weisheit der alten Weisen, das, von Konrad Fyner herausgegeben, 1481 und 1482 in Urach erschien. Dabei kann es sich darum handeln, daß der Holzschneider des Fyner-Buches einen uns bisher unbekannten Kupferstich kopierte, der später auch als Muster für die Augsburger Ausgabe der Thuróczy-Chronik diente. Die Übernahmen der Kupferstiche können sich auf ganze Gestalten oder nur auf einzelne Details beziehen.

In der Liste der Augsburger Holzschnitte sind die Vorlagen aus der Brünner Ausgabe mit B gekennzeichnet. Desgleichen sind Mehrfachverwendung und fremde Vorbilder in runden Klammern angegeben. Die große Mehrheit der Initialen, die an den weißen Buchstaben auf

schwarzem Grund zu erkennen sind, hat Erhard Ratdolt aus Venedig mit in seine Druckerei gebracht.

Über einige Illustrationen der Chronik muß wegen ihrer Vorbilder bzw. eventuellen späteren Wirkung gesprochen werden. Die Mitte der die Illustrationen einführenden Wappensammlung (*Abb. 100*) nimmt das Wappen von Matthias Corvinus und Beatrix von Aragon mit der Krone darüber ein. Im äußeren Kreis befinden sich von oben nach rechts einander folgend die Wappen Böhmens, Luxemburgs, der Lausitz, Mährens, Galiziens, Schlesiens, Dalmatiens und der Familie Hunyadi. Die acht Wappen wurden – wie es scheint – absichtlich asymmetrisch angeordnet, rechts unten blieb ein Wappenplatz leer. In den beiden auf Pergament gedruckten, handausgemalten und reich vergoldeten Exemplaren der erweiterten Variante der zweiten Ausgabe in der Széchényi-Nationalbibliothek wurde als neuntes Wappen an der Leerstelle das österreichische Wappen eingemalt. Die Exemplare gehörten vermutlich zu der Bibliotheca Corviniana. Eine Besonderheit dieser beiden Exemplare ist die mit Gold gedruckte Widmung an Matthias, die nach Gedeon Borsa die Erstverwendung einer Erfindung von Erhard Ratdolt ist. Elisabeth Soltész entdeckte kürzlich auf den Rückseiten des großen 1464er Siegels von Matthias und der 1526er Münze Ludwigs II. Ähnlichkeiten mit der Wappengruppe der Thuróczy-Chronik.

Hier müssen einige Worte zu den Farben gesagt werden. Unbestreitbar diente die Erfindung des vervielfältigten Holzschnittes im wesentlichen dem Zweck, die schwerfällige und nur für die Reichen erschwingliche, teure Technik der Miniaturen durch ein billigeres Verfahren zu ersetzen. Treu der Tradition verpflichtet, verlangte das Publikum anfangs den farbigen Holzschnitt und war erst im 16. Jahrhundert bereit, den schwarz-weißen Holzschnitt zu akzeptieren. Dabei ist die Graphik eine im wesentlichen farbenlose Technik. Bisher haben die sich mit dem Buch beschäftigenden Forscher diese Tatsache allgemein nicht beachtet und sich mit den im allgemeinen farbigen Exemplaren der Thuróczy-Chronik befaßt. Damit allerdings haben sie sich der Möglichkeit des sicheren Urteils beraubt, weil die Farbe einen Teil des Holzschnittes verdeckt, damit die Erkennung erschwert und die ästhetische Wirkung einschränkt. Die Farbigkeit der Holzschnitt-Buchillustration ist von den Entstehungsumständen des Holzschnittes völlig unabhängig, sie entstand nicht unbedingt dort, wo der Holzschnitt entstand, deshalb ist darüber, wer die Farben wo auftrug, im allgemeinen nichts Sicheres zu erfahren, abgesehen von wenigen Exemplaren, deren Provenienz bekannt ist. Infolgedessen ist die Farbgebung bei der Beurteilung der Glaubwürdigkeit im allgemeinen nicht zu berücksichtigen.

Den Wappen folgt eine Szene im Hochformat mit der Aufschrift „Hystoria sancti ladislai“ (*Abb. 101*). Die Aufschrift des Bildes weicht von denen der übrigen Illustrationen ab, möglicherweise wurde dieses Bild ursprünglich nicht für dieses Buch geschaffen. Die Szene spielt sich auf dem zu der Burg auf einem Berggipfel im Hintergrund führenden gewundenen Weg ab, in der Weise, daß jede Figur zweimal auf dem Bild erscheint. Im Vordergrund verfolgt der hl. Ladislaus mit der erhobenen Streitaxt in der Rechten den fliehenden Kumanen, der, sich zurückwendend, mit seinem Pfeil auf Ladislaus zielt. Hinter ihm auf dem Pferd ist das geraubte Mädchen zu erkennen. Im Mittelgrund ringen beide abgesessene Helden miteinander, während das Mädchen mit Ladislaus' Schwert einen Hieb auf die Beine des Kumanen führt. Die beiden Pferde sind als Repoussoir an die am Bildrand stehenden Bäume gebunden. In dieser Form kommt die Szene im Text nicht vor.

Wegen der Popularität der Szene von Kerlés aus der St.-Ladislaus-Legende in Ungarn kamen mehrere Forscher zu der Schlußfolgerung, daß es eine ungarische Quelle für diese Szene gegeben hat, ja daß eventuell sogar ein Stich aus Ungarn dem ausländischen Meister in die Hände gekommen war. Die Szene fehlt auch im Text der Bilderchronik, und auf deren Bild ist die Hand des Mädchens leer (*Abb. 102*). In der 1453 begonnenen Matrikel der ungarischen Nation der Wiener Universität kommt eine Initiale P vor, auf der diese Szene zu sehen ist. Hier hilft das Mädchen Herzog Ladislaus mit dem Schwert, als neues Element will aber Ladislaus mit dem Dolch nach

dem Kumanen stoßen (Abb. 103). Zweifellos hat diese Szene eine ungarische Quelle. Im Prinzip ist es möglich, daß der Augsburger Zeichner eine gezeichnete oder gemalte Vorlage bekam, letztlich kann der fremde Künstler aber auch eine mündliche Orientierung vom ungarischen Auftraggeber erhalten haben. Sicher scheint zu sein, daß aus Ungarn kein Stich als Vorbild nach Augsburg gelangt sein kann, weil damals die vervielfältigende Graphik in Ungarn noch nicht auf so hohem Niveau stand. Martin Schongauers St.-Georgs-Tondo (Abb. 104) dagegen zeigt sehr enge Verwandtschaft mit der Komposition der Chronikillustration, aus der wir auf deren autochthonen Ursprung schließen können.

Beim Bild des berittenen hl. Ladislaus, das die Reihe der sitzenden Könige unterbricht, weisen die Forscher mit Recht auf den Einfluß der Großwardeiner St.-Ladislaus-Statue hin (Abb. 14). Interessanterweise sind aus Deutschland noch zwei weitere fast zeitgleiche Holzschnitt-Reiterbilder vom hl. Ladislaus bekannt. Das eine stammt aus der Sammlung von Hartmann Schedel und blieb eingebunden in den Deckel der Münchener Kopie der Budaer Chronik erhalten. Er kopierte die 1491 erschienene Buchillustration von Wilhelm Pleydenwurff, es muß also danach entstanden sein. Das andere ist das Titelbild der 1509 in Wien erschienenen, den hl. Ladislaus preisenden Dichtung von Paulus Crosnensis Ruthenus, das der Verfasser Gábor Perényi gewidmet hat.

Unter den späteren Bildnissen müssen wir uns mit den Darstellungen von János Hunyadi (Abb. 94–95) und Matthias (Abb. 97–98) beschäftigen. Bei beiden wurde nämlich die Möglichkeit der Verwendung glaubwürdiger Quellen erwogen. Denkt man an die Entstehungsumstände der Thuróczy-Chronik und an die Verwendung identischer oder leicht veränderter Druckstöcke bei verschiedenen Personen, dann kann man sich bewußt machen, daß zu jener Zeit und auf diesem Niveau der Anspruch auf Glaubwürdigkeit im heutigen Sinne gar nicht aufkam, und muß diese Möglichkeit verwerfen.

Schließlich ist noch das Bild am Ende des Augsburger Bandes mit der Aufschrift „Ingressus tartarorum in hungariam temporibus regis Belae quarti“ zu erwähnen, welches das Landnahmebild der Brünner Ausgabe ebenso verwendet wie auch „Die erste Ankunft der Ungarn“ aus der Bilderchronik (Abb. 105–107). Die Türkentracht der Angreifer und die Grausamkeit paßten wohl eher zum Thema des *Carmen miserabile* als zur ungarischen Landnahme. Die Komposition selbst scheint allerdings zu Beginn des 16. Jahrhunderts populär geworden zu sein. Ihre vereinfachte Kopie wurde zweimal in Ausgaben mit Augsburg als Erscheinungsort verwendet. Eine informiert über den Türkenangriff auf Ungarn und wurde von Sylvan Otmar gedruckt, die andere, die aus der Druckerei von Melchior Ramminger stammt, beschäftigt sich mit dem Sturm der Türken auf Rhodos.

Die Holzschnitte der Augsburger Ausgabe stammen, folgt man den Stilunterschieden, von mehreren Künstlern. Die Arbeit einer Werkstatt mit mehreren Künstlern war schon deshalb erforderlich, weil die zweite Ausgabe der ersten sehr bald folgte, man sich also mit der Arbeit beeilen mußte. Die Beziehung der Brünner Drucker zu Ratdolt erlaubt sogar die Hypothese, daß die Bilder der Erstausgabe schon während des Druckens nach Augsburg gelangten. Die Bilder beider Ausgaben der Thuróczy-Chronik haben anderen Charakter als die Illustrationen der Bilderchronik. Der wesentlichste Unterschied ist das fast völlige Weglassen der historischen Szenen (Krönungen, Schlachtenszenen usw.). Auch die Königsbildnisse selbst sind eintöniger: es sind ausschließlich sitzende Gestalten mit Mantel, auf dem Haupt die Krone, in den Händen Zepter und Reichsapfel. Von den Ausnahmen war schon die Rede (der stehende, gepanzerte János Hunyadi in beiden Ausgaben, in der Brünner wie der Augsburger Ausgabe Ladislaus I. mit Schwert bzw. auf dem Pferd sitzend und ebendort Ladislaus IV. mit Schwert statt Zepter). Auch der Wappengebrauch wurde in beiden Ausgaben der Chronik unregelmäßig.

Manche Forscher erkennen im Zeichner der Chronikillustrationen Ludwig Schongauer, Martins Bruder. Seine Kunst kennen wir weniger, unter seinen Werken gibt es auch ausnehmend schwache, in der neueren Literatur kommt diese Attribution nicht vor. Gewiß ist die Stilanalyse

von Holzschnitten sehr schwer, da Zeichner und Holzschneider im Prinzip zwei Personen sind. Es läßt sich aber feststellen, daß während die Bilderchronik die Rechtmäßigkeit der Herrschaft des Anjou-Hauses mit Hilfe der ungarischen Geschichte beweist, ist unter den Illustrationen der Brünner Ausgabe Thuróczy's das Bildnis Attilas das erste und das von Matthias das letzte; damit deutet das Attribut „secundus Attila“ mit dem Vergleich den Rang des bei der Entstehung der Chronik lebenden Herrschers an. In der Augsburger Ausgabe eröffnen und beschließen bereits andere Bilder die Reihe der Illustrationen, hier gilt diese Konzeption also nicht mehr.

II. SEBASTIAN ZELLER

Die ungarischen kunstgeschichtlichen Zusammenfassungen aus der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts behandeln die Graphikgeschichte recht stiefmütterlich. Dabei kann man den Einfluß der schnellen und billigen Technik auf Geschmacksbildung und Verbreitung von Informationen gar nicht überschätzen. Im Prinzip erkennt jedermann diese Wahrheit an, in der Alltagspraxis wird dem Faktum der Vervielfältigung – das gerade das Wesen der Sache ist – gegenüber der in einem Exemplar zu genießenden „hohen“ Kunst im allgemeinen Geringschätzung zuteil. Diese Situation begann sich erst nach dem Zweiten Weltkrieg zu verändern.

Die Dissertation von Dénes Pataky über die Geschichte des ungarischen Kupferstiches, 1951, mit ihrer bahnbrechenden Bedeutung für die ungarische Graphikgeschichte ist als eine der ersten kunstgeschichtlichen Arbeiten nach dem Zweiten Weltkrieg fast vor einem halben Jahrhundert erschienen und seither zum allgemein verwendeten Handbuch geworden. Zehn Jahre später folgten ihr *A magyar kőrajzolás története* (Die Geschichte der ungarischen Lithographie) von Teréz Gerszi und die Aufarbeitung des Frühabschnittes des Holzschnittes durch Elisabeth Soltész.

Die Menge von Neuerwerbungen öffentlicher Sammlungen aus fünfzig Jahren würde allein schon ermutigen, die Geschichte der Graphik erneut zur Hand zu nehmen. Noch größere Ermunterung bedeutet, daß das Interesse an einigen Spezialgebieten außerordentlich wichtige Bearbeitungen vor allem im Bereich der Kunstgeschichte zur Folge hatte. In erster Linie ist dabei an das sich mit den Meisterbriefen mit Stadtansichten befassende monumentale Korpus von Klaus Stopp und an die wertvollen Arbeiten über sakrale Graphik von Zoltán Szilárdfy, Éva Knapp und Gábor Tüskés zu denken. Auf dem als amtliches Formular verfertigten Meisterbrief ist die Stadtansicht ein zusätzliches Element, das Zeugnis würde auch ohne sie gültig bleiben. Der Schönheitsanspruch des Menschen der Barockzeit schuf damit eine wertvolle kunstgeschichtliche Quellengruppe, die die praktische Verwendung mit ästhetischen Mitteln verbindet. Die Rolle der Andachtsgraphik ist demgegenüber weit komplizierter. Ob das sakrale Bild nun einen Heiligen selbst oder eine Episode aus seinem Leben, Devotionalien mit oder ohne ihre Umgebung, eventuell ein damit verbundenes Wunder darstellt, verstärkt es die Wirkung des informationsvermittelnden und die Steigerung des innerlichen religiösen Gefühls anstrebenden Textes.

All dies berücksichtigend, wurde versucht, das heute bekannte Oeuvre der zwei bedeutendsten ungarischen Kupferstecher des 18. Jahrhunderts zu überblicken und zu bewerten. Natürlich ist der Anspruch auf Vollständigkeit, da es sich größtenteils um Gebrauchsgraphik handelt, in bezug auf den Katalog mit Vorsicht zu behandeln.

*

Genaue Angaben zur Biographie Sebastian Zellers kennen wir sehr wenige. Ort und Zeit seiner Geburt und seines Todes können wir nicht angeben. Die Reihe seiner datierten Signaturen erstreckt sich von 1740 bis 1777. Zwei schriftliche Datengruppen über ihn sind erhalten ge-

blieben. Am 26. März 1742 hat er in der Wiener St.-Ulrichskirche Anna Maria, die Witwe des Universitätskupferstechers Johann Teophil Heiss, geehelicht, er könnte infolgedessen in den 1720er Jahren geboren worden sein. Am 24. Oktober 1747 heiratete er zum zweiten Mal, damals nahm er die Witwe Barbara des Leutnants Franz Gundl zur Frau. Unter den Trauzeugen muß in diesem Falle der Universitätskupferdrucker Martin Aussch hervorgehoben werden. Das zweite Dokument gibt Zellers Namen mit Zoller wieder, dafür finden sich auch später Beispiele. Seine zweite Frau hatte auch vorher schon als Kupferstecherin gearbeitet, es sind Blätter mit den Signaturen Barbara Gundlin und Zellerin bekannt. Die Werke seiner Frau sind nicht schlechter als die Arbeiten der durchschnittlichen Wiener Kleinmeister, doch gibt es keine Angaben über ihre künstlerischen Studien.

Die andere wichtige Quellengruppe bilden seine Anzeigen im 1764er Jahrgang der „Pressburger Zeitung“. Aus der mehrfach wiederholten Anzeige wissen wir, daß man Zellers Kupferstiche beim Herausgeber der Zeitung, János Mihály Landerer, erhalten konnte. Daneben plante er eine Serie „Wöchentliche Wappenbelustigungen“ über die Wappen vornehmer Familien. Das Vorwort der Serie schreibt Freiherr Heinrich Christian von Senkenberg (1704–1768), ein berühmter Jurist des 18. Jahrhunderts, der seit 1745 in Wien lebte. Pro Bogen hätte die Serie gemäß der Anzeige 4 Forint gekostet. Wir kennen von ihm zwar einige Familienwappen, wissen aber nichts von der Verwirklichung dieser Serie. Zellers Wohnung befand sich im Städtischen Krankenhaus.

Darüber hinaus stellen allein die Signaturen seiner Werke zuverlässige schriftliche Quellen dar. Aus dem Zeitraum 1740–1745 findet sich in vier Signaturen als Erscheinungsort Wien, bei den übrigen Preßburg.

In den Signaturen kommt der Taufname in längerer oder kürzerer oder in Monogrammform vor. Zweimal begegnet in der Signatur das Wort „delineavit“, was auffällig ist, weil Zeller ein Reproduktionskupferstecher war. Diese Fälle bezeichnen Buchverzierung, was darauf verweist, daß Zellers stärkste Seite die dekorative Graphik war und er dies auch wußte.

Auf dem Kupferstich einer Schmerzensmutter ist die Signatur: „Zeller et Rugendas sc. V.“ Dies bezieht sich auf den Augsburger Jeremias Gottlob Rugendas (1710–1772), der um 1743 in Wien und Preßburg tätig war und auch ungarische Aufträge erfüllte. Im Oeuvre-Katalog taucht auch der Name Johann Rudolf Füssli (1737–1806) auf, der ein nach Wien und Preßburg verschlagenes Familienglied einer Schweizer Künstlerfamilie war. In einem mehrfach benutzten, signierten Portraitrahmen Zellers mit Datum 1765 erschien ein Karl Windisch darstellender Kupferstich von Füssli. Diese beiden auch in Ungarn arbeitenden ausländischen Künstler mochten mit Zeller in irgendwelcher Werkstattbeziehung gestanden haben, von der wir aber keine näheren Angaben besitzen.

Unter den die Vorlagen fertigenden Meistern finden sich ein mit dem Monogramm AR. und den Buchstaben Fr. gezeichneter, vermutlich ein Franziskanermönch, Ludwig Gode, Josef Heyni, Andreas Miller, A. Rosier sowie der Geometer Lipót Bíró und der stellvertretende Kammerdirektor János Reviczky. Der in Ungarn mehrfach beschäftigte Gode ist der bekannteste unter ihnen.

In den Signaturen nennt sich Zeller mehrfach Kameralkupferstecher (Cameralis Calcographus). Die Bauabteilung der ungarischen königlichen Hofkammer in Preßburg beschäftigte ständig und auch als Zuarbeiter Architekten und Zeichner, aber der Charakter der Beschäftigung Zellers ist nicht genau zu bestimmen. Mit dieser Tätigkeit hängen die von 1758 bis zum Anfang der 1770er Jahre entstandenen Zeichnungs- und Landkartenkopien zusammen, die in verschiedene Sammlungen gelangten. Die Beziehung zur Hofkammer kann erklären, daß Jakob Mathias Schmutzer (1733–1811), der bekannte Kupferstecher und spätere Direktor der Wiener Akademie, in den Jahren vor 1762 in Preßburg sich bei dem nicht besonders qualitätsvollen ungarischen Meister die Grundkenntnisse der Kupferstichtechnik aneignete. Unseren Angaben nach hat Schmutzer in Preßburg auch Altarbilder gemalt und Architekturzeichen gelernt, und diese Tätig-

keit mochte ihn zur Kammer geführt haben. Zellers Zeichnungskopien sind – gemäß den Feststellungen in der Literatur – nicht fehlerfrei, dennoch sind sie aber bei der Rekonstruktion des Zustandes des Ofner Königspalastes in der Mitte des 18. Jahrhunderts zu verwenden.

Zellers Beziehung zur Hofkammer erklärt sein enges Verhältnis zu Kameralbeamten. Franz Xaver Weidinger war „Direktor“ des Dreißigstzolls und des Goldbergbaus, wie dies die Aufschrift auf seinem von Zeller angefertigten Portrait verrät. Kammerpräsident Antal Grassalkovich, ein Günstling Maria Theresias, und der namhafte Dichter László Amadé bestellten beim Meister ihr Portrait und Wappen. Daneben hatte Grassalkovich, der beim Bau des Ofner Palastes eine große Rolle spielte, gewiß mit der Entstehung der Architekturzeichnungen Zellers von der Ofner Burg zu tun. Amadé wiederum bestellte beim Meister die Darstellung seines Felbärer Schlosses und des dortigen Gnadenbildes.

Ähnlich den Architekturzeichnungen werden auch die Landkarten zu den Kammeraufgaben gehört haben. Die vervielfältigt erschienenen zeitgenössischen und historischen Landkarten sind mit den Namen der Hauptvertreter der historischen und geographischen Schule des 18. Jahrhunderts von Preßburg verbunden, mit Mátyás Bél (1684–1794) und János Tomka-Szászky (1700–1762). Es ist erwähnenswert, daß die 1751 erschienenen Teil-Reproduktionen der Tabula Peutingeriana der Wiener Ausgabe der römischen Karte vorausgingen.

Außer wissenschaftlichen Ausgaben hat Zeller auch gern religiöse Bücher illustriert, wobei viele Bilder auch nach seinen eigenen Zeichnungen entstanden. Seine Verleger waren vor allem Preßburger: János Mihály Landerer und Ferenc Antal Royer, doch arbeitete er auch für die Universitätsdruckerei von Kaschau. Unter den kleineren Verlagen war auch ein Pester, die Witwe Eizenberger. Daneben kennen wir im Bereich der Buchdekoration von ihm *Castrum-doloris*-Arbeiten, Grabdenkmäler und Exlibris. Die Meisterbriefe mit Stadtansichten gehören ebenfalls zur Gattung der Gebrauchsgraphik. Diese bezogen sich vor allem auf die Umgebung (Preßburg, Raab), ebenso wie die sonstigen Veduten (Felbár, Mátraverebély). Auch seine Portraits erschienen mehrfach als Buchschmuck. Außer Zeitgenossen hat er manchmal auch historische Personen dargestellt. Seine meisten Arbeiten sind jedoch sakrale Graphik mit zumeist westungarischen Beziehungen.

III.

JOHANN PHILIPP BINDER

Auch der bekannte Lebenslauf von Johann Philipp Binder ist nicht gerade reich an genauen Angaben. Er wurde in Preßburg 1736/37 geboren und starb in Ofen am 18. Dezember 1811. Seine künstlerischen Studien mochte er in Wien absolviert haben, wo er dann am 3. August 1760 die in Wien geborene Eva Gruber heiratete. Einer der Trauzeugen war der Drucker Lipót Landerer, was für seine spätere Laufbahn nicht unerheblich ist. Sechs Kinder wurden ihnen geboren. Das Todesdatum Eva Grubers ist der 22. April 1810, demgegenüber hat nach einer anderen damaligen Angabe die Binder-Witwe auch 1822 noch die Arbeit in der Werkstatt fortgeführt. Deshalb hat er möglicherweise noch einmal geheiratet. Er wohnte in Ofen, in der *Principalis Platea* (Fő utca) 226.

Seine ersten in Ofen signierten Werke tragen die Jahreszahl 1759. Die mit dem vollständigen Namen versehenen Blätter können eigenhändige sein, wogegen die nur mit dem Familiennamen signierten Blätter – sie sind im allgemeinen von geringerer Qualität – eher auf die Mitarbeit der Werkstatt hinweisen. Bei drei Blättern stammt auch die Zeichnung von ihm. Bei den übrigen gibt er entweder die Quelle an, oder man ist auf Vermutungen angewiesen, in manchen Fällen gibt es keinerlei Angaben. Unter den Verfertigern der Vorlagen befinden sich einige Berufskünstler, wie der Prager Ferdinand Pichler, der Serbe Theodor Krasin oder der Wiener Franz Molis, doch

daneben auch viele Dilettanten. Die Fachbücher wurden zumeist von Fachleuten illustriert: Drost, Joseph Korr, József Nemetz, F. Rusch, der Geometer Franz Staindl, der Ästhetikprofessor György Alajos Szerdahelyi oder der Zeichenlehrer Ignaz Walter. Häufig ist die Mitarbeit lokaler Mönche: des Pauliner Ágoston Gindl und des Franziskaner-Guardian Franciscus Städler.

Zwar waren beide Reproduktionskupferstecher, doch hat Zeller – von dem zuvor die Rede war – einige Portraits auf dem Niveau der damaligen Wiener Meister gestochen, während sich ähnliches bei Binder nur ausnahmsweise findet. Qualitativ ist dies vielleicht der größte Unterschied zwischen ihnen. Die große Zahl von Zellers Architekturzeichnungen und Landkarten, die aus der Anstellung bei der Kammer hervorgingen, fehlt bei Binder. Die Meisterbriefe mit Stadtansichten umfassen aber dafür einen weit größeren Teil seines Werkes und einen viel weiteren Raum (Arad, Ofen, Esseg, Gran, Komorn, Pest, Szeged, Stuhlweißenburg, Tata, Waitzen, Zimony [Zemun]) als Zellers Werke ähnlichen Gegenstandes, auch wenn ihre Qualität nicht einheitlich genannt werden kann.

Binders wichtigste Tätigkeit war die Verfertigung zahlreicher Illustrationen für die 1777 aus Tyrnau nach Ofen umgezogene Universitätsdruckerei, die offensichtlich die Basis seines Unterhalts bildete. Im Gegensatz zu seinem anfangs in Wien arbeitenden und dann 1807 nach Rußland umsiedelnden jüngeren Kollegen Sámuel Czetter blieben keine schriftlichen Quellen seines Verhältnisses zur Druckerei erhalten. Tatsache ist, daß er auch für andere Pest-Ofener (János Landerer und Ferenc Antal Royer) sowie für Erlauer, Graner, Kalocsaer, Kaschauer, Raaber, Stuhlweißenburger, Preßburger und Veszprimer Druckereien arbeitete. Der Themenkreis seiner Illustrationen war sehr breit, neben Lehrbüchern übernahm er auch die Illustration belletristischer Werke. Im Falle von Übersetzungen arbeitete er im allgemeinen die Bilder der Originalausgaben um. Eine bedeutende Rolle spielte er auch in der Pest-Ofener slawischsprachigen Buchausgabe.

Noch breiter war seine graphische Tätigkeit in sakraler Hinsicht. Aufträge erhielt er sozusagen aus dem ganzen Landesgebiet. Andachtsbilder, Devotionalien, Altardarstellungen und religiöse Buchillustrationen waren die von ihm geschätztesten Bestandteile dieser Gattung. Zeller wie Binder beschäftigten sich mit Illustrationen für die beliebten Gebetbücher jener Zeit, unter anderem für das jüngst ins Zentrum des Interesses gerückte *Officium Rákócziánium*. Hinsichtlich der Menge seiner Arbeiten war Binder zweifellos der am meisten beschäftigte ungarische Graphiker seiner Zeit. Ganz sicher kennen wir nur einen Bruchteil seines Oeuvres. Zwar arbeitete er mit außerordentlich hohen Auflagen, doch waren seine Blätter wegen ihres vergänglichen Materials, ihres kleinen Formats und ihrer Gesuchtheit leicht der Vernichtung ausgesetzt. So ist ihre Registrierung derzeit keineswegs als abgeschlossen zu betrachten.

Binders Werkstatt stand in enger Beziehung zu den Ofener Franziskanern und dann nach deren Umzug an die Landstraße (den heutigen Margit körút) zum Kloster der Elisabethanerinnen, wenn wir auch über den genauen Charakter dieser Beziehung keine Angaben besitzen. Auf Werken schwächerer Kupferstecher (Höllrigl, Enderle) findet sich der Name Binders als Verleger. Daraus scheint hervorzugehen, daß Binder nicht nur als Kupferstecher arbeitete, sondern auch andere beschäftigte, vielleicht auch ausbildete. Zeller erscheint nur in einem einzigen Fall in einer Signatur als Verleger.

Zellers und Binders Kunst spiegelt die Gestaltung der ungarischen Kulturgeschichte wider. Der Schwerpunkt des künstlerischen Lebens ging von Preßburg nach Pest-Ofen über. Zeller war als Kammerangestellter zugleich „Beamter“ und besaß von daher wohl ein regelmäßiges Einkommen. Bei Binder begegnen wir der Mäzenatenrolle des Staates nicht, doch entschädigte ihn seine weite Popularität (und die seiner Werkstatt) dafür. Die in Ungarn tätigen Buchverlage beschäftigten ihn sein ganzes Leben hindurch als Illustrator. Daneben sicherten ihm die folkloristische Sakralgraphik und die ausgedehnte Produktion der von den Zünften benötigten Zeugnisformulare bedeutende Einnahmen. Bei dieser Kunstgattung traten teils die städtischen Körperschaften als Auftraggeber auf, eine erhebliche Rolle spielten aber auch die Mönchsorden.

An der Wende vom 18. zum 19. Jahrhundert arbeiteten bereits nicht mehr nur ausländische oder vorübergehend das Land besuchende fremde Künstler auf ungarische Bestellung. Es gab auch schon ungarische Kupferstecher, und zwar nicht nur in Raum und Zeit voneinander isoliert, sondern den Nutzen der Werkstatttradition erkennend. Damit war der im 19. Jahrhundert eintretende bedeutende Aufschwung der ungarischen Graphik möglich geworden.

Die Tätigkeit zweier fleißiger Meister des 18. Jahrhunderts trug in hohem Maße dazu bei, daß der Kupferstich zum Bedürfnis breiter Kreise wurde. Dies ist nicht nur wichtig für die ungarische Kunstgeschichte, sondern zeigt auch die Verbreitung der europäischen Kultur.

VERZEICHNIS DER ABBILDUNGEN

1. Árpád aus der Brünner Ausgabe der Thuróczy-Chronik. OSzK RNyT Inc. 668
2. Gyula aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
3. Vérbulcsu aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
4. Lehel aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
5. Stephan I. aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
6. Peter aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
7. Ladislaus V. (mit ausgetauschtem Haupt) aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
8. Samuel Aba aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
9. Wladislaus I. (identischer Druckstock) aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
10. Salomon aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
11. Albert (identischer Druckstock) aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
12. Béla I. aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
13. Geysa I. aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
14. Ladislaus I. aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
15. Koloman aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
16. Stephan II. aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
17. Béla II. aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
18. Geysa II. aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
19. Ladislaus II. aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
20. Béla III. aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
21. Emerich aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
22. Andreas II. aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
23. Ladislaus III. aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
24. Béla IV. aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
25. Stephan V. aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
26. Ladislaus IV. aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
27. Andreas III. aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
28. Wenzel aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
29. Otto aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
30. Karl II. (identischer Druckstock) aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
31. Karl Robert aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
32. Maria aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
33. Sigismund aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
34. Attila aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
35. Attila aus der Augsburger Ausgabe der Thuróczy-Chronik. OSzK RNyT Inc. 1144
36. Árpád aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 1144
37. Meister der Spielkarten: Blumen-Unter, Nr. 41 (nach Geisberg)

38. Szabolcs aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 668
39. Szabolcs aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
40. Lel aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
41. Kund aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 668
42. Gyula aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
43. Vêrbulcsu aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
44. Ôrs aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 668
45. Ôrs aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
46. Kund aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
47. Meister BM: Salomons Urteil (nach Lehrs)
48. Stephan I. aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
49. Salomon aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
50. Meister der Spielkarten: Blumen-König, Nr. 59 (nach Geisberg)
51. Peter aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
52. Stephan II. aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
53. Wladislaus I. aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
54. Meister BM: Salomons Urteil (Detail; nach Lehrs)
55. Samuel Aba aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
56. Karl II. aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
57. Andreas I. aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 668
58. Andreas I. aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
59. Wenzel aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
60. Martin Schongauer: Christus vor Pilatus (Detail; nach Lehrs)
61. Meister der Spielkarten: Raubtier-König, Nr. 62 (nach Geisberg)
62. Béla I. aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
63. Stephan V. aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
64. Meister FvB: Salomons Urteil (nach Lehrs)
65. Geysa I. aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
66. Karl Robert aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
67. Das Reiterbild Ladislaus' I. aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
68. Koloman aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
69. Meister der Spielkarten: Blumen-König, Nr. 63 (nach Geisberg)
70. Béla II. aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
71. Emerich aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
72. Meister der Spielkarten: Blumen-König, Nr. 65 (nach Geisberg)
73. Béla IV. aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
74. Béla III. aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
75. Meister der Spielkarten: Blumen-König, Nr. 59 (nach Geisberg)
76. Sigismund aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
77. Geysa II. aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
78. Hausbuch-Meister: Salomons Götzenanbetung (nach Lehrs)
79. Ladislaus IV. aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
80. Andreas II. aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
81. Meister der Spielkarten: Vogel-Dame, Nr. 57 (nach Geisberg)
82. Andreas III. aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
83. Ladislaus III. aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144
84. Bidpai: Buch der Weisheit, Holzschnitt (nach Schramm)
85. Meister der Spielkarten: Wilden-König, Nr. 67 (nach Geisberg)
86. Otto aus der Augsburger Ausgabe. OSzK RNYT Inc. 1144

87. Albert aus der Augsburgener Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 1144
88. Meister ES: Salomons Urteil (nach Lehrs)
89. Ludwig I. aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
90. Ludwig I. aus der Augsburgener Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 1144
91. Ladislaus V. aus der Augsburgener Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 1144
92. Hausbuch-Meister: Liebespaar (nach Lehrs)
93. Maria aus der Augsburgener Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 1144
94. Hunyadi aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
95. Hunyadi aus der Augsburgener Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 1144
96. Meister der Spielkarten: Vogel-Unter, Nr. 39 (nach Geisberg)
97. Matthias I. aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
98. Matthias I. aus der Augsburgener Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 1144
99. Stephan III. aus der Augsburgener Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 1144
100. Wappenkreis aus der Augsburgener Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 1144
101. *Hystoria sancti Ladislai* aus der Augsburgener Ausgabe. OSzK RNyT 1144
102. Der Kampf des hl. Ladislaus mit dem Kumanen, Bilderchronik. OSzK Handschriften-sammlung Clmae 404
103. Der Kampf des hl. Ladislaus mit dem Kumanen aus der Matrikel der Wiener Studenten. Universitätsarchiv, Wien
104. Martin Schongauer: Der Kampf des hl. Georg mit dem Drachen (nach Filedt Kok 1985)
105. Landnahme aus der Brünner Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 668
106. Mongolensturm aus der Augsburgener Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 1144
107. Landnahme der Ungarn aus der Bilderchronik. OSzK Handschriftensammlung Clmae 404
108. Ritterschlacht, achtmal in der Augsburgener Ausgabe verwendet. OSzK RNyT Inc. 1144
109. Schlacht von Fußtruppen und Reitern, fünfmal in der Augsburgener Ausgabe verwendet. OSzK RNyT Inc. 1144
110. Fußtruppenschlacht, zweimal in der Augsburgener Ausgabe verwendet. OSzK RNyT Inc. 1144
111. Schlachtszene vor Burg, sechsmal in der Augsburgener Ausgabe verwendet. OSzK RNyT Inc. 1144
112. Sturm einer Burg aus zwei Teilen, aus der Augsburgener Ausgabe. OSzK RNyT Inc. 1144
113. Zeller: Madonna mit im Fegefeuer schmach tenden Seelen. Kat.-Nr. 119 MNMTKCs
114. Zeller: Der hl. Stephan bietet Maria Ungarn dar. Nr. 83. OSzK
115. Zeller: Ansicht von Preßburg auf einem Meisterbrief. Nr. 102. MNMTKCs
116. Zeller: Ansicht von Preßburg auf einem Meisterbrief. Nr. 104 (nach Stopp)
117. Zeller: Ansicht von Raab auf einem Meisterbrief. Nr. 101. MNMTKCs
118. Zeller: Landkarte von Ungarn. Nr. 55. OSzK
119. Zeller: Ansicht von Mátraverebély. Nr. 106. MNMTKCs
120. Zeller: Ansicht von Schloß und Herrschaft Felbár. Nr. 100. MNMTKCs
121. Zeller: Hunnische Fürsten. Nr. 62. MNMTKCs
122. Zeller: Bildnis Leopolds I. Nr. 67. MNMTKCs
123. Zeller: Joseph II. als Kind. Nr. 4. MNMTKCs
124. Zeller: Joseph II. und Isabella von Parma. Nr. 65. MNMTKCs
125. Zeller: Bildnis Lipót Pálffy. Nr. 98. MNMTKCs
126. Zeller: Bildnis László Amadés. Nr. 96. MNMTKCs
127. Zeller: Bildnis Antal Grassalkovichs. Nr. 97. MNMTKCs
128. Zeller: Bildnis Miklós Csákys. Nr. 56. MNMTKCs
129. Zeller: Bildnis Miklós Padányi Birós. Nr. 64. MNMTKCs
130. Zeller: Bildnis Sámuel Mikovinyis mit der Ansicht von Preßburg. Nr. 53. OSzK
131. Zeller: Bildnis Franz Xaver Weidingers. Nr. 99. MNMTKCs

132. Zeller: Castrum doloris József Esterházys. Nr. 10. MNMTKCs
133. Zeller: Castrum doloris Ferenc Barkóczy's. Nr. 76. MNMTKCS
134. Zeller: Beerdigungserinnerung János Tomka-Szászkys. Nr. 74. OSzK
135. Zeller: Grabmal Pál Jeszenáks. Nr. 73. MNMTKCs
136. Zeller: Allegorie der Post. Nr. 11. OSzK
137. Zeller: Allegorie Ungarns. Nr. 29. MNMTKCs
138. Zeller: Allegorie über den Paulinerorden. Nr. 52. OSzK
139. Zeller: Das Pálffy-Wappen. Nr. 12. OSzK
140. Zeller: Die ungarische Krone mit dem Grassalkovich-Wappen. Nr. 77. OSzK
141. Zeller: Exlibris von László Amadé. Nr. 107. OSzK
142. Zeller: Exlibris von Miklós Csáky. Nr. 108. OSzK
143. Zeller: Die hl. Walburga. Nr. 22. GB
144. Zeller: Die hl. Elisabeth. Nr. 19. GB
- 145a Zeller: Plan der Ostfassade der Ofner Burg. Kopie. Nr. 124. Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Wien
- 145b Zeller: Plan der Westfassade der Ofner Burg. Kopie. Nr. 125. Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Wien
146. Zeller: Christus am Kreuz. Nr. 89. OSzK
147. Binder: Christus am Kreuz. Nr. 242. OSzK
148. Binder: Kupferstichkauf in Ungarn von italienischen Bilderhändlern. Nr. 117. OSzK
149. Binder: Sündenfall. Nr. 8. Privateigentum.
150. Binder: Ansicht der Ofner Burg vom Pester Ufer aus. Nr. 107. MNMTKCs
151. Binder: Ofen und Pest auf einem Meisterbrief der Bierbrauerzunft. Nr. 315. BTM
152. Binder: Ansicht von Gran auf einem Meisterbrief. Nr. 316 (nach Stopp)
153. Binder: Ansicht von Szegedin auf einem Meisterbrief. Nr. 324. MNMTKCs
154. Binder: Ansicht von Tata auf einem Meisterbrief. Nr. 326 (nach Stopp)
155. Binder: Ansicht von Waitzen auf einem Meisterbrief. Nr. 327. MNMTKCs
156. Binder: Bildnis Gerard van Swietens. Nr. 220. SzM
157. Binder: Phantasiebild von Miklós Toldi. Nr. 251. OSzK
158. Binder: Bildnis Pál Nenadovics'. Nr. 144. MNMTKCs
159. Binder: Brustbild Antal Károlyis. Nr. 305. MNMTKCs
160. Binder: Brustbild Anton Störcks. Nr. 306. MNMTKCs
161. Binder: Wappen von Anton Störck. Nr. 187. OSzK
162. Binder: Titelblatt des Buches von Anton Störck. Nr. 187. OSzK
163. Binder: Der in Ofen errichtete Triumphbogen, 1766. Nr. 139. MNMTKCs
164. Binder: Der zu Ehren Franz' I. in Altsohl errichtete Triumphbogen. Nr. 295. MNMTKCs
165. Binder: Tivadar Batthyáns Schiffsvorstellung in Preßburg. Nr. 291. MNG
166. Binder: Der Krönungsmantel. Nr. 283. MNMTKCs
167. Binder: Die ungarische Krone von vorn. Nr. 279. MNMTKCs
168. Binder: Reichsapfel, Zepter und Schwert. Nr. 282. MNMTKCs
169. Binder: Ansicht der Gnadenkirche Mátraverebély mit Wallfahrt. Nr. 255. OSzK
170. Binder: Die Statue des hl. Philipp im Altöfner Zichy-Schloß. Nr. 113. BTM
171. Binder: Titelbild mit der Gestalt des hl. Johannes Capestrano. Nr. 136. OSzK
172. Binder: Der Katafalk Maria Theresias in Ofen. Nr. 209. MNMTKCs
173. Binder: Der Hauptaltar der Franziskaner (Augustiner) vom Margit körút. Nr. 161. OSzK
174. Binder: Buchillustration. Nr. 171. OSzK
175. Binder: Illustration zu Daniel Defoe: Robinson Crusoe. Nr. 271. OSzK
176. Binder: Wissenschaftliche Illustration. Nr. 290. OSzK
177. Binder: Buchillustration. Nr. 167. OSzK

- 178. Binder: Der hl. Stephan. Nr. 225. OSzK
- 179. Binder: Titelbild. Nr. 168. OSzK
- 180. Binder: Buchillustration. Nr. 264. OSzK
- 181. Binder: Ansicht Ofens, im Hintergrund die Szene der Darbietung durch den hl. Stephan. Nr. 116. BTM
- 182. Binder: Das Marien-Gnadenbild von Szegedin. Nr. 146. OSzK
- 183. Binder: Das Marien-Gnadenbild der Christinenstadt von Ofen mit der Ansicht von Ofen. Nr. 106. MNMTKCs
- 184. Binder: Das Altarbild der Bakócz-Kapelle in Gran. Nr. 134. OSzK
- 185. Binder: Apotheose der Königin Maria Ludovika. Nr. 299. SzM
- 186. Binder: Ansicht der Burg Ofen von Osten mit der Apotheose Alexandra Pawlownas. Nr. 286. MNMTKCs
- 187. Binder: Exlibris der Ofner Universitätsbibliothek. Nr. 210. OSzK
- 188. Binder: Leidender Christus von Kiscell in Altofen. Nr. 377. BTM
- 189. Binder: Neujahrskarte. Nr. 386. BTM
- 190. Binder: Rechnungskopf der Apotheke Goldener Adler (Aranyas) mit dem Porträt des Apothekers. Nr. 145. Hauptstädtisches Archiv Budapest
- 191. Binder: Hinrichtungsszene, Romanillustration. Nr. 239. OSzK
- 192. Zeller: Detail aus der Tabula Peutingeriana, Nr. 47. OSzK
- 193. Zeller: Detail aus der Tabula Peutingeriana, Nr. 48. OSzK

KÉPEK



nifestant: hec audiens swatapolus gaudius est gaudio magno
putabat enim illos esse rusticos vivebant et iam eius coleret: pro

1. Árpád a Thuróczy-kronika brünni kiadásából

Tertius capitaneus.



2. Gyula a brünni kiadásból

Sextus capitaneus.



Sextus capitaneus Verbulchu nomen habuit qui cir-
ca palatium sua tabernacula fixisse pbatur.

3. Vərbulesu a brünni kiadásból

Quintus capitaneus.



4. Lehel a brünni kiadásból

**De generatiōe ⁊ regno sancti regis Stephani pri
mi regis hungaroz.**



5. I. István a brünni kiadásból

rēv sibi salutē et corpū suoz fvarēt integritatē. illi igif salubri
pilio scī regis acqescētes a facie maloz et dolori bohemiā fugerūt
**De morte scilicet regis stephani. Et de electione
Petrī regis.**



6. Péter a brünni kiadásból

**De natiuitate et coronatiōe pueri ladiislai et de aspor
tatione corone.**



7. V. László (fej kicserélve) a brünni kiadásból

ria et ipsi debēt angariari. Multaqz fuerunt fomenta discordie in
ter petrū regem et hungaros.

**De expulsiōe petrī regis. Et de electione Abc in
regem.**



8. Aba Sámuel a brünni kiadásból



daucunt armis et cum extraneis rebus sanguinūqz parciunt pere
grino: alteriū fundunt cruoz et in sciplos mutuo secutentes pec

9. I. Ulászló (azonos dűc) a brünni kiadásból

De coronatione regis salomōis ⁊ de nupcijs eiusdē.



10. Salamon a brünni kiadásból

De coronatione alberti regis ⁊ de predam ciuitate Budensi facta.



11. Albert (azonos dűc) a brünni kiadásból

De coronatione ⁊ vita regis Bele primi ⁊ exercitij eiusdē.



12. I. Béla a brünni kiadásból

Quomodo denicto fugatoq; Salomone rege.
Rex Beysa primus extitit coronatus.



13. I. Géza a brünni kiadásból

De coronatione sci regis Ladislai primi fratris Bey.
se filij Bele similiter primi: et de exercitijs eiusdem.



14. I. László a brünni kiadásból

De coronatione regis Colomani filij regis geysle
primi filij bele regis similiter primi.



15. Kálmán a brünni kiadásból



cū regere te capiet: s; potius arma tuos et ita in castris sedent
Bohemi ergo sicut furiādi et bibuli fecerūt: quemadmodū illis

16. II. István a brünni kiadásból

De regno scdi Bele cecii filij ducis almus filij lam.
perti filij regis Bele primi.



17. II. Béla a brünni kiadásból



panoniam pungaria comouerat: berricus aut quidam dux austrie
principalis aduersarius regis oēs bellatores de saxonis et de ba

18. II. Géza a brünni kiadásból

ladislaum scdm filium eiusdem regis bele cecit.



19. II. László a brünni kiadásból

De coronatiōe regis bele tertij fratris stephani fi.
militer tertij filij gerse secundi sequit.



20. III. Béla a brünni kiadásból

De coronatiōe emerici regis filij bele regis tertij.



21. Imre a brünni kiadásból

*De coronatione regis andree secundi filij regis be-
le tertij patris sancte Elizabeth qui ⁊ hierosolimita-
nus dictus est.*



22. II. András a brünni kiadásból

*De coronatione regis Ladisla tertij filij regis
Emerici.*



23. III. László a brünni kiadásból

*De coronatiōe regis bele quarti filij andree regis
secundi ⁊ de introitu tartaroꝝ primo ⁊ de miserabili
destructione regni hungarie p eodē.*



24. IV. Béla a brünni kiadásból

*De coronatiōe regis stephani quinti filij regis Be-
le quarti.*



25. V. István a brünni kiadásból

De coronatione regis Ladislai quarti filij regis Ste-
phani quinti qui kwnlaczo dictus est



26. IV. László a brünni kiadásból

De coronatiõe regis Andree tertij nepotis Andree
regis scdi qui ⁊ venetus dictus est Sequitur.



27. III. András a brünni kiadásból

De adductiõe wenceslai ducis filij regis bohemie
in obprobriũ pueri karoli ⁊ de coronatione eius dez.



28. Vencel a brünni kiadásból



fileno i trita publica i q plurimi viatores transibāt casu de sella
corrigis ybi erat fisco: ille ligat? qñ vas vinarius nullo videte
cecidit resolu? Postmodū vo luce clarescēte dū vidissent nō ēē

29. Ottó a brünni kiadásból

De coronatione regis karoli.



30. II. Károly (azonos dúc) a brünni kiadásból

De aduentu fris gentilis cardinalis in hungaria;



31. Károly Róbert a brünni kiadásból



**nis agente tali pacto: vt dū virgo nūbiles veniret ad ānos nup-
tias simul ⁊ de sponso regē faceret matrimōiali federe irretita est:**

Decoratiōe regis Sigismundi.



De electione Atle in regem de qz illius moribus
armoz gestantibus quibus in hostem yrebat.



34. Attila a brünni kiadásból

tanto maiori claritate refulsisse fabulant. In hoc quidē plio ex
humis qdraginta milia: necnō illoz capitaneoz bela: keme: 7 kady
cha cecidisse dicunt. quoz tandē capitaneoz cadauera ipsi hūni
ad statuā memoriā detulerūt: 7 ibidē pdigne tradiderūt sepulture
Quān autē romano de exercitu corruerūt. p. compro valet dicere
nemo sufficit tū certamine in hoc tantā ipsos clades accepisse: qz
pamplius illos ptra hūnos pgregari nullus oīno hoīm pūadere
potuit.



35. Attila a Thuróczy-kronika augsburgi
kiadásából

De pūo capitāco. ac de albo equo necnō fella 7 freno dauratis.



Erat autem ex utris capitaneis dūio: 7 potēio:
arpad: filius almus: filij elcud: filij vgeg. Quis
autē pater almus in patria erdeleu occisus est. nō
enī potuit in pāonias introire. in erdeleu igitur
quiescūt 7 pēco: a sua recreauit. Audierēs autē
terre vtilitātē de habitatoribz. q. opum flumīs
cēt dānubz: 7 melio: fra in mūdo nō cēt pūb: ill

36. Árpád az augsburgi kiadásból



37. Játékkártyák mestere: Virág alsó

Secundus capitaneus.



38. Szabolcs a brünni kiadásból

Secundus capitaneus.



Obolch vo ali⁹ capitaneus vnde chaack o:if genera-
tio: delcendisse dicit in ipso campo 1 loco vbi chakna
ra nunc iacet dissoluta. Illud etenim castrus sobolch

39. Szabolcs az augsburgi kiadásból

Quarti siquidem capitanei vocabulum fuerat Lumb:
cuius filius kufid 1 cupan: qui prope nyr fixere sua ca-
stra ibiqs post baptismu monasteriu fundauere.
Quintus capitaneus.



40. Lél az augsburgi kiadásból

Quartus capitaneus.



41. Kund a brünni kiadásból

Tercius capitaneus.



Tercius vo capitaneus Gyula fuit: vnde gyula fili^o la
dillai deriuat. Eratqz iste gyula dux magnus et potes
qui ciuitate magnā in erdclu in venatione sua inue
nerat: que iaz pridem a romanis cōstructa fuerat. Ea
bebatqz filiū nomine Darolt pulcerrinā. de cui⁹ pul

42. Gyula az augsburgi kiadásból



Sextus capitaneus Verbulchu nomen habuit: qui cir
ca palatini sua tabernacula fixisse probat.

43. Vérbulcsu az augsburgi kiadásból



Septimus capitaneus Ūrs dicit. Iſtus ſiquidez ge-
neratio circa ſcſo locum habebat. Alie vero gene-
rationes que genere ſunt illis pares & cōſimiles: ac-
ceperunt ſibi locū & deſcenſum ad eoz beneplacitū
Cū igit codices quidā prūcāt q̄ iſti capitanei ſep̄
pannōia introierint: & hūgaria et ipſis ſolus cōtra
ſit ac blārata: unde eoz ſententia dicitur: hūgaria dicitur

idem belud hereditauit. Tandem cū gyla hungaris in pan-
nia habitantibus inſeſtus eſſet & multipliciter moleſtus perſan-
crum ſtephanū regē in pannōia eſt deductus: nō tamen iſte gyl-
la capitaneus: ſed ab illo tercius.

Quartus capitaneus.





47. BM mester: Salamon ítélete

De generatiōe et regno scī regis Stephani primi regis hūgarorū



Primo Toru genuit Seycha et Michaelē. Michā-
el vō genuit Laliū Kadilau et Masul. Seycha vō di-
uino pmonit^o oraculo: Anno dñice incarnatiōis non
gentesimo sexagesimo nono: quēadmodū in legēda
scī Stephani regis scriptū est genuit sōm Stephanū regē

De coronatiōe regis salomonis et de nuptijs eiusdē.



Postq̃ aut cetar heric^o cū tanto dedecore fugit in ter-
rā suā de hungaria: rex andreas mittēs ad eū legatos
petiit ab eo vt Sophiā filiā suā Salomon filio suo
matrimonio copulandā vt p̃miserat accederet. Cetar
aut quēadmodū inuēiendū p̃miserat fideliter cōple

48. I. István az augsburgi kiadásból

49. Salamon az augsburgi kiadásból



50. Játékkártya-mester: Virág király

ad regē: que scūs stephan⁹ rex vidēs tā miserabiliter destructū i ni
mas erupit lachrymas: s; ipē dicēte egritū diuīs molesta dōtū pe
nā malefōrūb⁹ i ferre n̄ potuit: p̄uocatis itaq; filiis calui labdilai
patru sui. f. adrea bela ⁊ leuēta p̄sunt eis vt q̄nto cit⁹ possēt fu
gerēt vt sic sibi saluēt ⁊ corpū suoz fūarēt itegritatē. Illigist salu
bri filio scī regis acq̄scētēs a facie maloz ⁊ doloꝝ i bohemiā fu
gerūt. De morte scīssimi regis stephan. ⁊ dē electōe petri regis



51. Péter az augsburgi kiadásból

Que quidē ciuitates p solidatos parisanox missos p cesares ex/
pulsis veneris sunt rehabitare. Regnauit autē annis. xx. v. mētib⁹
vj. dieb⁹. v. Anno dñi. M. c. xiiij. tertio nonas februarij. feria
tertia migravit ex hoc seculo cui⁹ corp⁹ albe quiescit.
Obiituo rege colomano stephan⁹ secundus filius eiusdem in
regem exiit coronatus.



52. II. István az augsburgi kiadásból

De coronatione regis wladislai ⁊ de guerris sublecutis.



Estquā autē rex wladislaus castro wyssegradiensis po
nitus est: mox sacre tentata sunt cōseruatoria corone.
In quib⁹ res quesita dū nō inuenit: magna i regis wla
dislai parte turbatio orta ē. Ad ergo regē ipsū absq;
corona fieri voluerūt. Cōmotus enī est omnis certis
regnicolarū quos beniuolētie anim⁹ regi iunxerat ⁊ simul cū ipo

53. I. Ulászló az augsburgi kiadásból



54. BM mester: Salamon ítélete
(a 47. kép részlete)

flatus pestifer ex conceptu veneni fetore in pparulū effudit dicēs
Si aliquādiu san^o fuero oēs iudices tā clarifimos et spectabiles q̄
pedaneos ceteros ac villicos: oēs q̄ principes et potestates in
regio hūgarie theutonicoz p̄lituā: et terrā ei⁹ hospirib⁹ implebo
et ea vniuersaliter in potestate theutonicoz redigā: dicebat hoc
nomē hūgaria deuianū est ab angaria et ipi debēt angariari. Nec
itaq̄ fuerūt fomēta discordie inter petrū regē et hūgaros.
De expulsiōe petrū regis. Et de electiōe Abe in regē.



55. Aba Sámuel az augsburgi kiadásból

De coronatione regis karoli.



Karolus in regine admodū delectat^o relatione ampli
on differt: sed ut fraude raptas citi⁹ adipisceretur co
ronā: cetū p̄cerū et turbis popularib⁹ comitat^o albā re
gale p̄perat. Est enī hec ciuitas hūili et blacie finara

56. II. Károly az augsburgi kiadásból

li pñia gauderes omñicemus: Neq3 herede. n. hño nec germa
nñ pñer te: tu sis mibi heres: m i regnñ succedas. Dis itaq3 ver
bis bela adlimi? cñ oi familia sua venit ad regē. Quē rex vidēs



57. I. András a brünni kiadásból

De coronatione andree regis primi endre dicti.



Dux andreas a pñrbatñib3 hostiñ securus effe
ctus: in regia ciuitate alba regalē coronā est adcpñ: a
trib3 tantñ cpis qui in illa magna strage xpianor3 eua/
serāt. Coronat3 anno dñi. M. xl vii. Precepit itaq3
vniuersē genti sue sub pena capitalis sentētie vt de/
posito paganismo prius cis pñello ad verā xpi fidē reuertērent: 3

58. I. András az augsburgi kiadásból

karol3 regnare valeret 3 pñra andrea regē prates accipe. Papa le
gatos viññ 3 aliñ de latere suo pñra regē andrea p karolo destina
uit: qñ mñyl agere valētes ad pñria r. dierunt. Interim anno dñi
M. ccc. j. i festo scī felix idē rex andreas i castro buden. requie
uit i dñio: 3 sepult3 ē i ecclia scī iohānis euāgel. apud frēs iniores
De adductiōe wencellai ducis filij regis bohēmie in



59. Vencel az augsburgi kiadásból



60. Martin Schongauer: Krisztus Pilátus előtt (részlet)



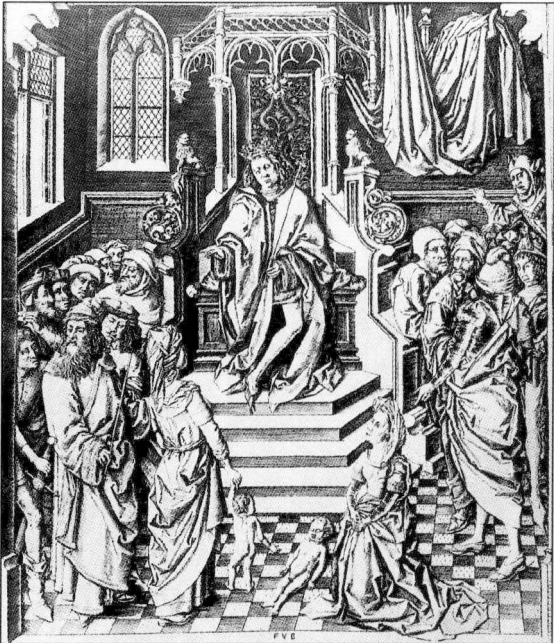
61. Játékkártya-mester. Ragadozó király



62. I. Béla az augsburgi kiadásból



63. V. István az augsburgi kiadásból



tunc aut viro dixit: tu non potuisti tuum apud coronari. quo
audito rex iratus voluit interficere suam faciem percutere. cuius manu vxor
sua retinuit: iam enim cognouerat rex salomon quod non auxiliaret ei dominus
in bello: et eadem nocte collegit se festinatus in montem et posuit: quia castra
sua perdidit interfectis quoque et vxorem suam quam plures uir illic reliquerat
Quomodo deuncto fugatoque Salomone rege.
Rex Seysa primus cyntur coronatus.



65. I. Géza az augsburgi kiadásból

De abductu fratris gentilis cardinalis in hugariam et de coro-
natione karoli regis.



Cum igitur puer karolus absque regni solatio in hugaria mo-
raretur: frater gentilis titulus sancti martini in moribus presbyter
cardinalis de ordine fratrum minorum ex auctoritate summi
pontificis plenaria: anno domini. MCC. viij. panoniā intra-
uit: vno superius anno in pace transiit anno domini. MCC. ix.

66. Károly Róbert az augsburgi kiadásból



67. I. László lovasképe az augsburgi kiadásból

De coronatiōe regis Colomani filij regis geysse
primi: filij bele regis similiter primi.



Coloman⁹ itaqz fili⁹ regis geysse de polonia festināter
rediit ⁊ coronat⁹ ē: ⁊ duci almi⁹ ducatū plenarie ꝓcessit
In cui⁹ etiā tpib⁹ multa mala sūt ꝓpetrata ut inferi⁹ pa
tebit. Erat aut habitu corpis ꝓtēptibilis ꝑ astur⁹ ⁊ do
cilis: hispīd⁹: pilosus: luscus: gibbosus: claudus ⁊ ble



69. Játékkártya-mester: Virág király



70. II. Béla az augsburgi kiadásból



71. Imre az augsburgi kiadásból



De coronatione regis Bele quarti: filij Andree regis secū
bi. et de introitu tartarorum primo et de miserabili destructione re
gni hungarie per eoldem.



Rex Bela post eum filius eius coronatus est pridie idus
octobris: feria prima qua cantat Da pacem dñe in ca
thedrali ecclia bñi petri albe quā ipse psecrari fecit: co



Rex Bela regnavit Bela frater eius qui fures et latro
nes persecutus est: et petitionibus loqui traxit origi
ne: ut romana habet curia et imperij. Qui coronat
est i diebus maij: feria prima. Regnavit aut ann s
cruij: mense vno: diebus xix. Obdormuit autem in
dño: anno eius foz. M. c. xc. kalēdis maij: feria ter
cia eius corpus albe quiescit honorifice tumulātū.



75. Játékkártya-mester: Virág király



76. Zsigmond az augsburgi kiadásból

man⁹ inimicorū suorū qui abiq; causa interfecti sūt. Regnavit igit
ip̄se bela cecus annis nouē: mensib; xj. dieb; duodecim. M̄s gra-
uit aut ad dñm: anno dñi. M. c. xlj. idibus februarij: feria quinta
cuius corpus albe quiescit.

**De coronatione regis geysē scōi: filij regis bele cecici pri-
mogeniti: de eiusdem gestis sequitur.**



77. II. Géza az augsburgi kiadásból

78. Hausbuch-mester:
Salamon bálványimádása



qui kwnlaczlo dictus est.



Qui successit ladislaus fili⁹ eius: coronat⁹ est eodez anno
quo mortu⁹ est pater ei⁹: videlz anno dñi. **MD. cc. lxx. vi.**
qui impatore adiuuante circa moraniā occidit regē ortho
carū supradictū i plio. **Postea cū anno dñi. **MD. cc. lxxxiij.**** **Olga**
mur dux cumanie cōgregato exercitu cumanoz circa lacū hood

De coronatione regis andree secūdi: filij regis bele terciij: pa
tris sancte elisabeth: qui i hierosolimitanus dictus est.



Uti successit andreas filius bele terciij: qui andreas co
ronatus est. **xx. viij. die** post obitu⁹ regis Ladislai: quarto
klas unij: in penthecostes. **Eius viro: fuit dñia gertru**
dis de almania: de qua genuit belam: colomanū: andrea

79. IV. László az augsburgi kiadásból

80. II. András az augsburgi kiadásból



81. Játékkártya-mester: Madár dáma



Post cuius regis mortē: eodē āno. xviij. die andreas dux
de venetijs coronat. q̄m̄uere ad hunc laballao rege ad
duci hūgarā fuerat. Cui⁹ andree regis ortū ⁊ origi-
nē videam⁹ q̄ rōc̄ incruit coronā regni hūgarie accipe
Cū enī rex andreas sc̄d̄s p̄ q̄rtū belli regis ⁊ colomāi
ducis: mortua p̄ma vxore sua ut pot̄ it̄fecta ut sup̄ dictū ē ma-

82. III. András az augsburgi kiadásból

De coronatione regis Ladislai tertij: filij regis Emerici.



Post eum regnavit Ladislaus filius eius: ⁊ coronat⁹
est. vij. kalēdas septembris: feria quinta. Regnavit
aut̄ mensibus sc̄y: dieb⁹ quinqs: migravit aut̄ ad do-
minum: anno eiusdem: millesimo ducentesimo p̄ti-
mo: m̄nis maij: cuius corpus albe quiescit:

83. III. László az augsburgi kiadásból



84. Bidpai: Buch der Weisheit, fametszet



85. Játékkártya-mester: Vadember király

De introductiōe otthonis ducis bauarie in regnū hūgarie p̄tra puerū karolū per quosdam barones facta: ac de coronatione captiuitate ⁊ expulsiōe eiusdem.



Aterea vō filij hereti ⁊ quidā alij nobiles: Otthō nē ducē bauarie subitroducūt i regē hūgarie. Qui vō mēs coronā regni ⁊ wecslao ablatā: petiuit sibi dari: ac secū ferēs: anno dñi. M. ccc. v. albā regalē ciuita:

86. Ottó az augsburgi kiadásból

gesumo: bohemic decuno septimo: imperij vō āno quito diē obiit Qui postmodū suoz nō sine vberrimo fletu in hūgarā po: tar: ⁊ in ecclia waradiēsi honorifice suoz p̄decesoz ad iltar tradit⁹ ⁊ sepulture. Sūt imperator: sigismū⁹ hō i sui vul⁹ q̄litate ⁊ p̄sone q̄ntitate satis idone⁹: pulch⁹ facie: crimb⁹ crispis ⁊ glaucis ac se/reno intuitu a sūmo regē obitore adorinat⁹. Sic in fauorē hūgaro rū quondā longas barbas deferentū: plixā barbā deferēbat.



87. Albert az augsburgi kiadásból



88. ES mester: Salamon ítélete

aút min⁹ recte iuciat vñ incouenienter ppositū lector: puid⁹ & benig-
nus supplēda suppleat & corrigat: queso sine iniuria corrigēda.



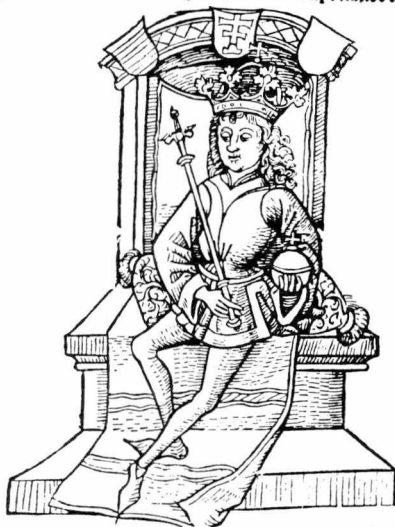
89. I. Lajos a brünni kiadásból

culas terminatas sub certis titulis: vt i pmpu iueniat qđ qñt p
legentū vtilitate: i in quoz pnculas ut infra de qlibet pncula p
se posita clar⁹ apparebit: diuidēdo seu distinguēdo. Siquid aut
min⁹ recte iueniat vñ incouenienter ppositū lector: puidus & beni-
gnus supplēda suppleat & corrigat queso sine iniuria corrigēda.
De coronatiōe ac vita & exercitijs Lđowici regis.

refactis illū regalia alta ad atria velut regē hūgarie introdurit.
De natiuitate & coronatiōe pueri labislai & d' asportatiōe corone



90 I. Lajos az augsburgi kiadásból



Quebat millesim⁹ qđringentesim⁹ qđragēsim⁹ dñi/
ce incarnationis annus: & celebrē festū penthecostē in
stabat: cū rex wladislaus budensem ad arcem introdu-
ctus est. Nō ergo regina elizabēth que his currentib⁹

91. V. László az augsburgi kiadásból



92. Hausbuch-mester: Szerelmespár

cro audui apte scribere curavi. Eegas igit et ducerne: exalta vi
depne: et qui hoiez ignarū iſucta angariare pſupſiti ſarcina: ipſe
laudis ut vitupij q̄cqd referre videbo: princeps eſto. De aut ut
et plactuoſū hui⁹ karoli regis vite exitiū: et reginarū hūgarie ſtebi/
le factū: alti⁹ ordinare et lōgis animū ſaciare q̄relis ve mutatis in
aue altuſſim⁹ iuuet: ſupplex oro. Sequit exordiu narratiōis
Et primo de coronatione regine Marie et de odio ſubſecuto.



93. Mária az augsburgi kiadásból



94. Hunyadi János a brünni kiadásból

nū Johānē wayuodam clara recordia rerū: ꝛ ideo multis hanc
dignitateꝝ in se descēdere spantibus: hanc eandē solus ipse do-
min⁹ wayuoda tulit. *Electus est igit̃ omniū regni ꝛ regis nego-*



95. Hunyadi János az augsburgi
kiadásból



96. Játékkártya-mester: Madár alsó

surrectiōem. De electiōe dñi comitis mathie i regē.



15

97. I. Mátyás a brünni kiadásból

De electione dñi comitis mathie in regem.



Cum autem peregrinus ex relictis fama obitus ipsius regis Ladislai in regnum hugarie venit: multos perturbavit. inquit autem illos qui eide regi comitis ladislai pñserat ne cū vltiores effusi sanguinis ipsius comitis ladislai conuideret eo auius insurgere: ac incepta finē ad optatū pducere vuidictā desiderare videbāt. Qd i factū fuisset: si. p. c.

98. I. Mátyás az augsburgi kiadásból

De coronatione regis stephani tertij filij geysle secūbi: filij regis bele cecij. et de vsurpatione corone per ducem ladislaum secū dñi: filium eiusdem regis bele cecij.



16

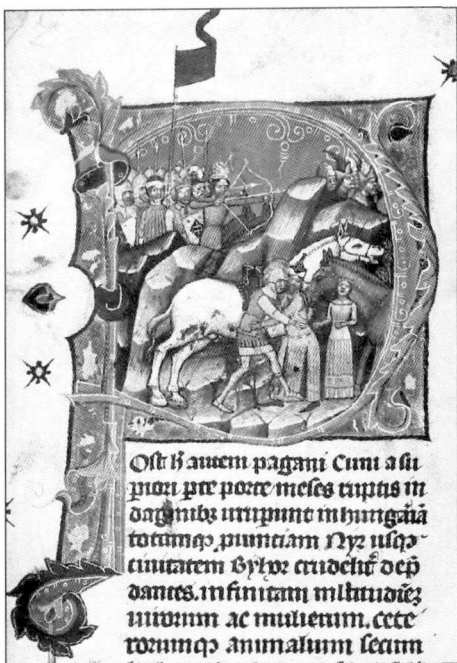
99. III. István az augsburgi kiadásból



100. Címerkör az augsburgi kiadásból



101. *Hystoria sancti Ladislai* az augsburgi kiadásból



102. Szent László harca a kunnal,
Képes Krónika



103. Szent László harca a kunnal a bécsi
diákok anyakönyvéből



104. Martin Schongauer:
Szent György harca a
sárkánnyal



105. Honfoglalás a brünni kiadásból



106. Tatárjárás az augsburgi kiadásból



107. Magyarok bejövetele a Képes Krónikából



108. Lovagok csatája, nyolcszor felhasználva az augsburgi kiadásban



109. Gyalogosok és lovasok csatája, ötször felhasználva az augsburgi kiadásban



110. Gyalogosok csatája, kétszer felhasználva az augsburgi kiadásban



111. Csatajelenet vár előtt, hatszor felhasználva az augsburgi kiadásban



112. Várostrom két részletből, az augsburgi kiadásból



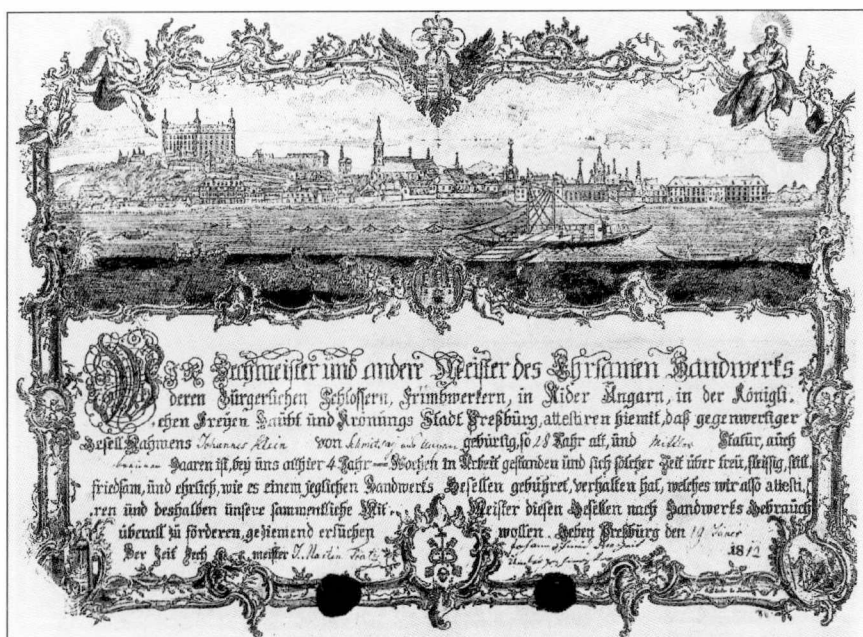
113. Zeller Sebestyén:
 Madonna a tisztítótűzben szenvedő lelkekkel



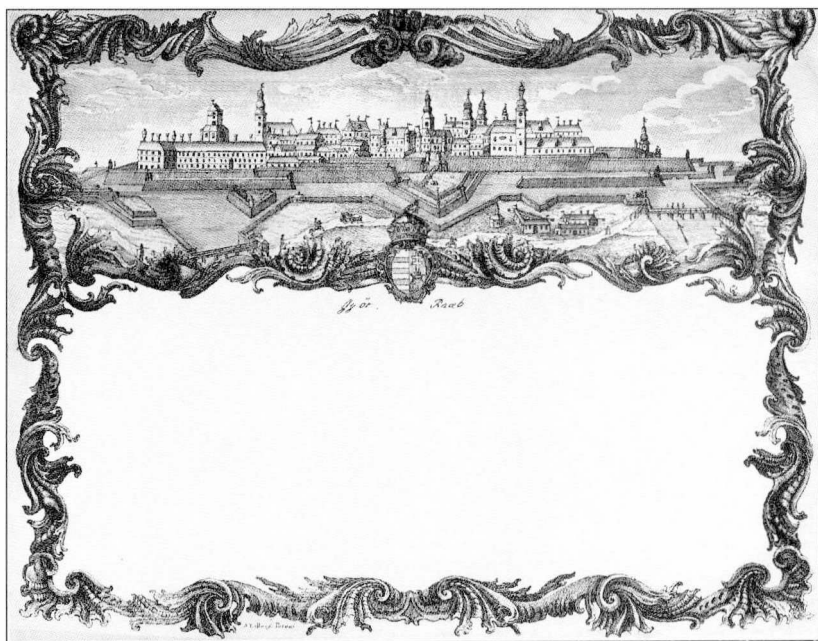
114. Zeller: Szent István felajánlja Magyarországot Máriának



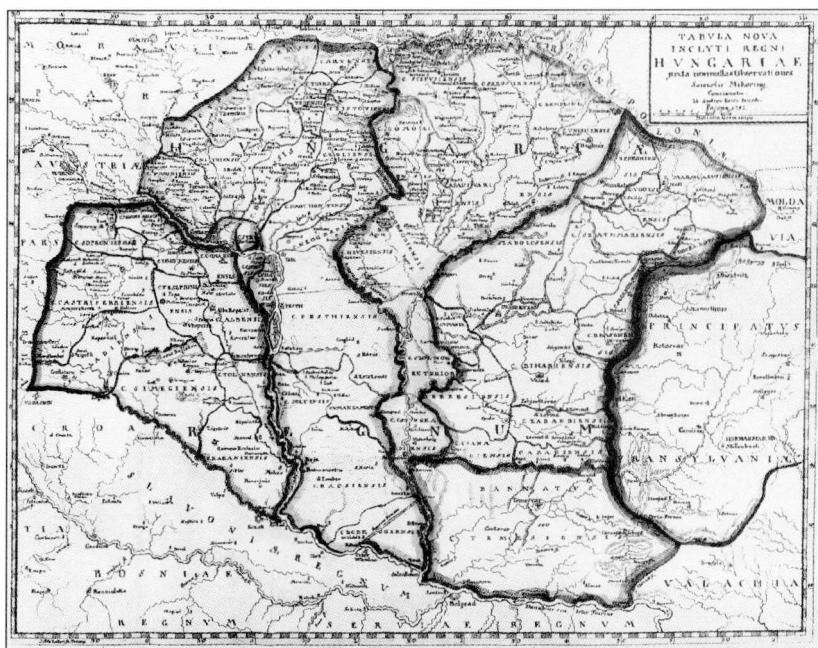
115. Zeller: Pozsony látképe mesterlevélén



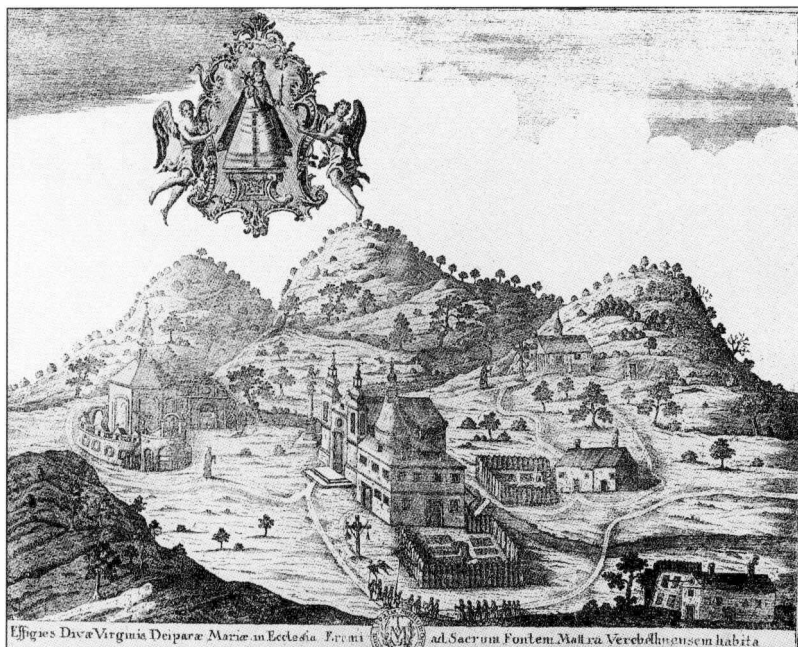
116. Zeller: Pozsony látképe mesterlevélén



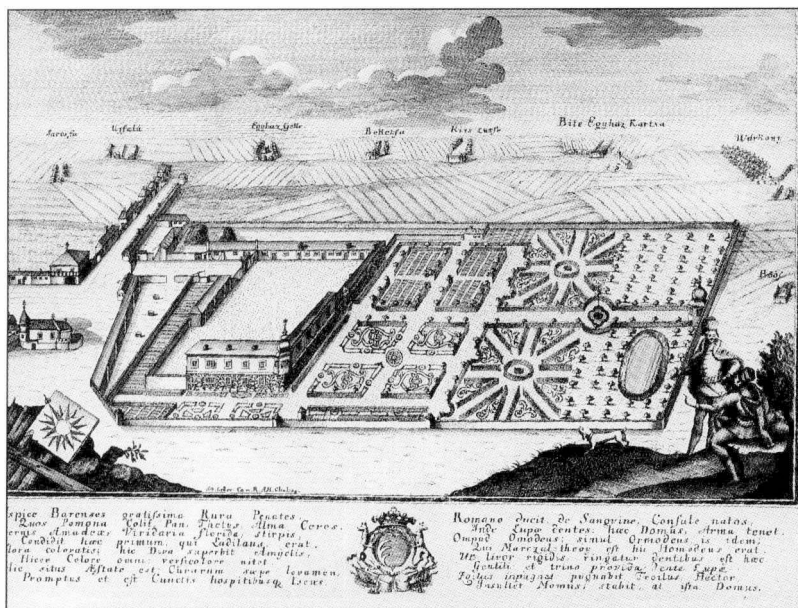
117. Zeller: Győr látképe mesterlevélen



118. Zeller: Magyarország térképe

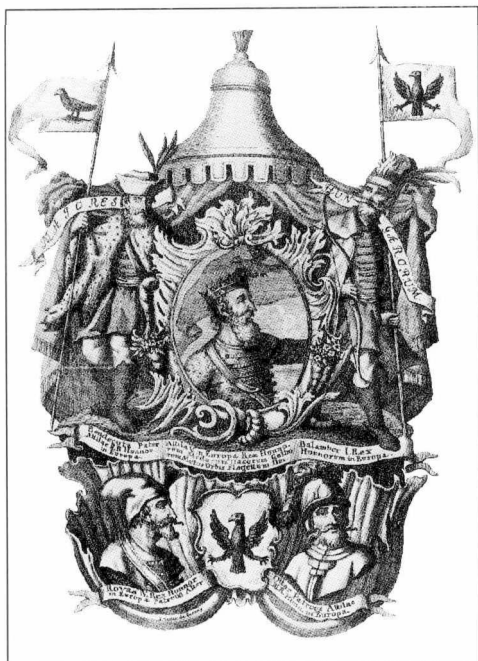


119. Zeller: Mátraverebély látképe



120. Zeller: A felbári kastély és uradalom látképe

121. Zeller: Hun vezérek



122. Zeller: I. Lipót képmása



125. Zeller: Pálffy Lipót képmása



126. Zeller: Amadé László képmása



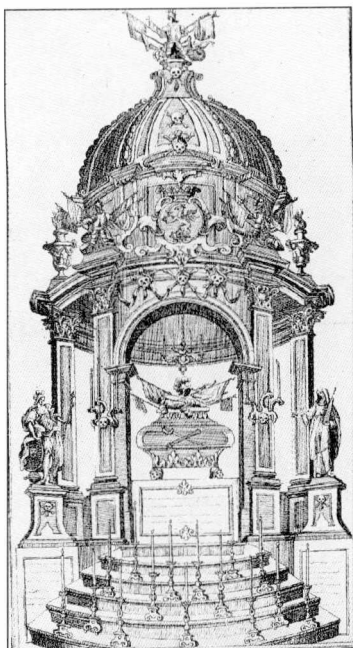
127. Zeller: Grassalkovich Antal képmása



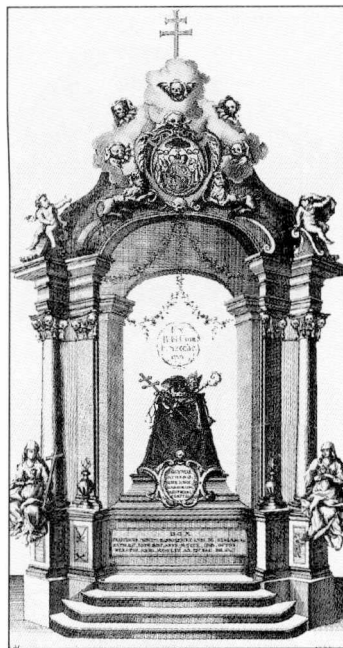
128. Zeller: Csáky Miklós képmása



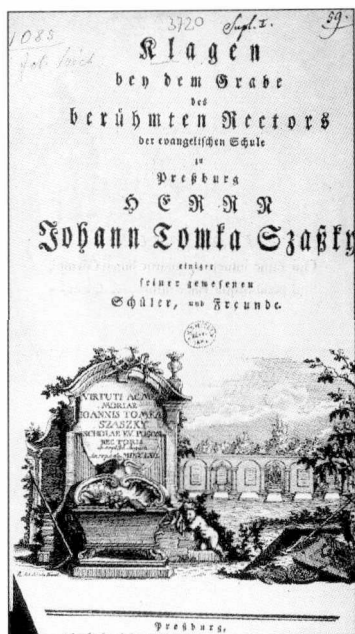
129. Zeller: Padányi Biró Márton képmása



132. Zeller: Esterházy József castrum doloris



133. Zeller: Barkóczy Ferenc castrum doloris



134. Zeller: Tomka-Szászky János temetési emléke



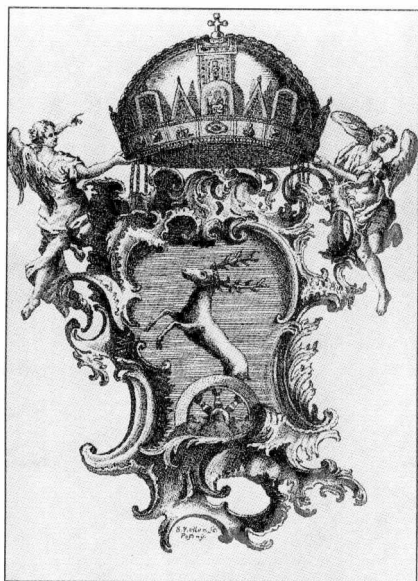
135. Zeller: Jeszenák Pál síremléke



136. Zeller: A posta allegóriája



137. Zeller: Magyarország allegóriája

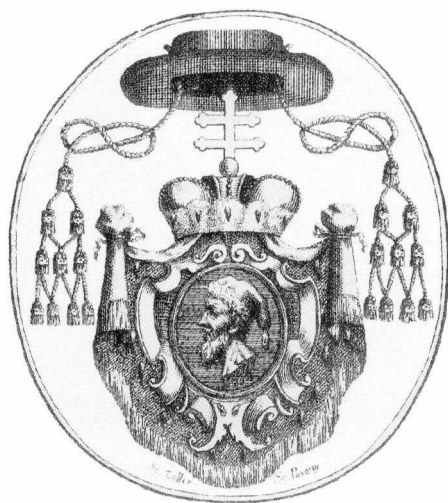


139. Zeller: A Pálffy-címer

140. Zeller: Magyar korona a Grassalkovich-címerrel



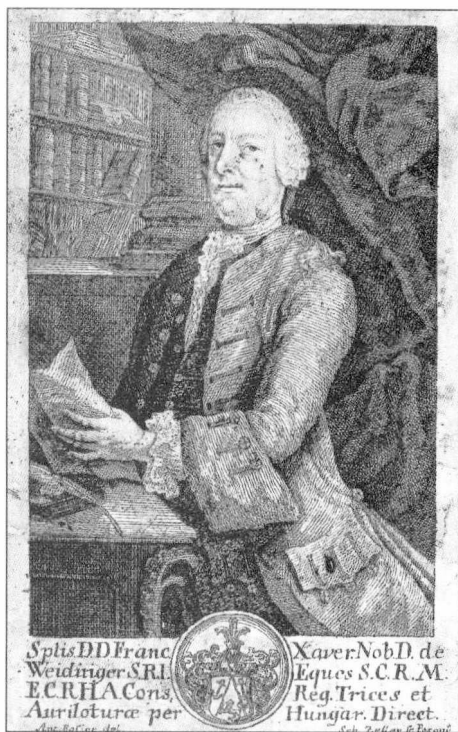
141. Zeller: Amadé László ex librise



142. Zeller: Csáky Miklós ex librise



130. Zeller: Mikovinyi Sámuel képmása
Pozsony látképével

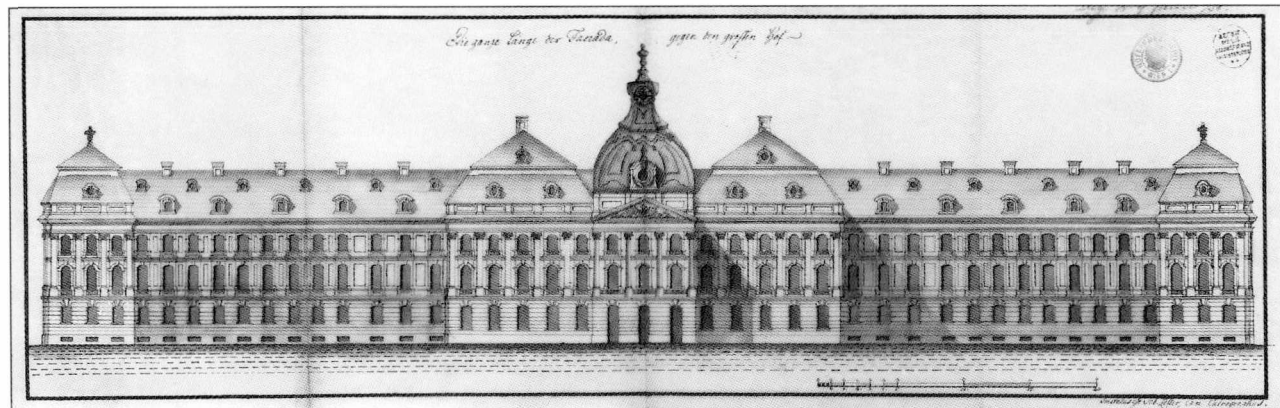


131. Zeller: Franz Xaver Weidinger képmása

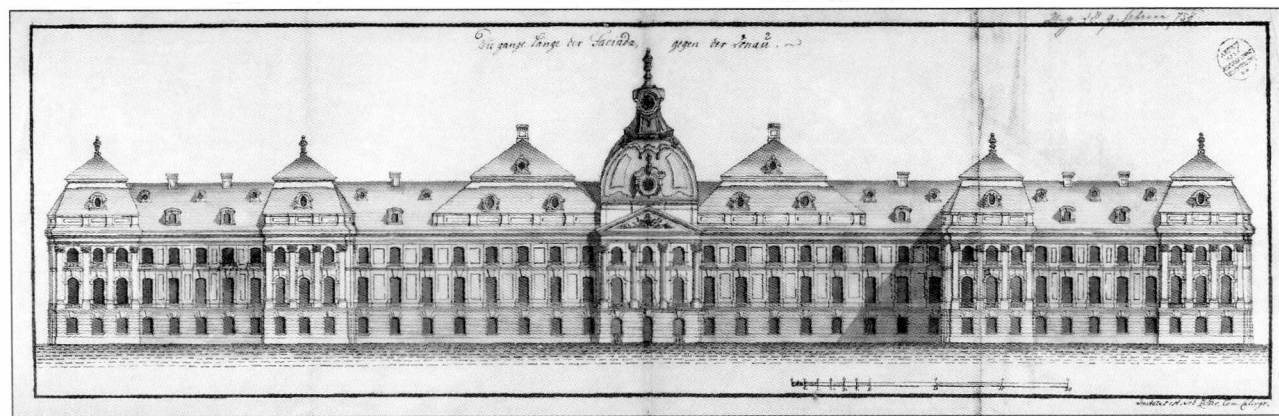
143. Zeller: Szent Valburga



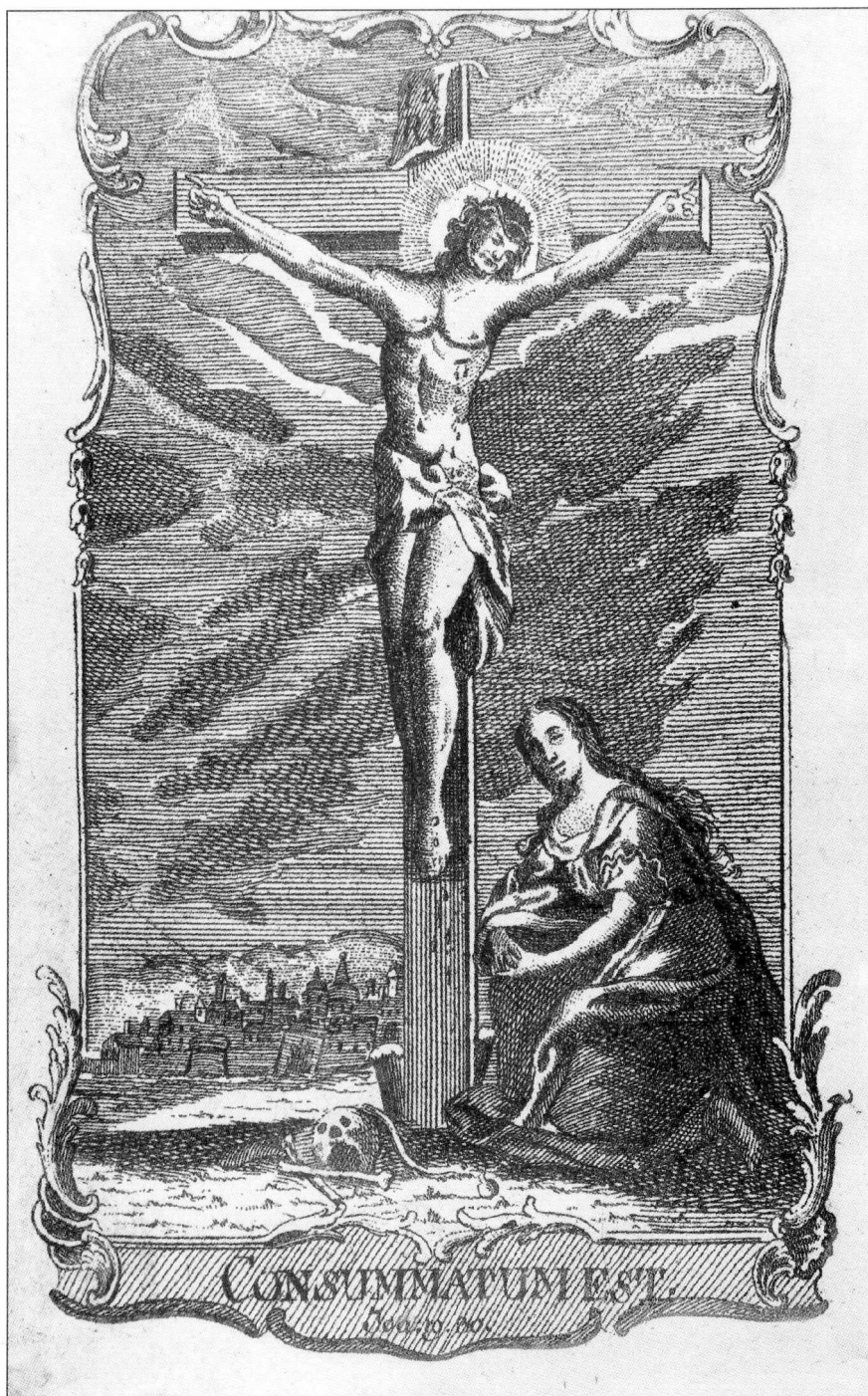
144. Zeller: Szent Erzsébet



145a Zeller: A budai vár keleti homlokzatának terve



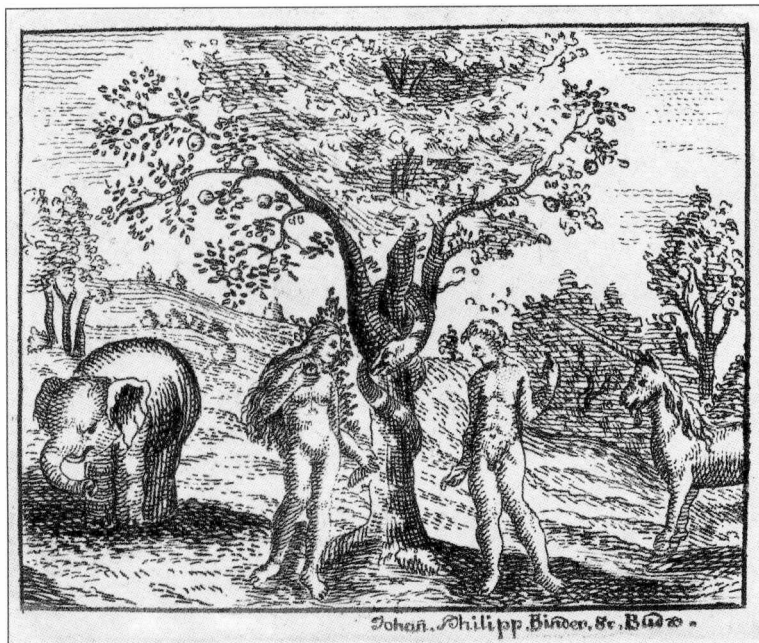
145b Zeller: A budai vár nyugati homlokzatának terve



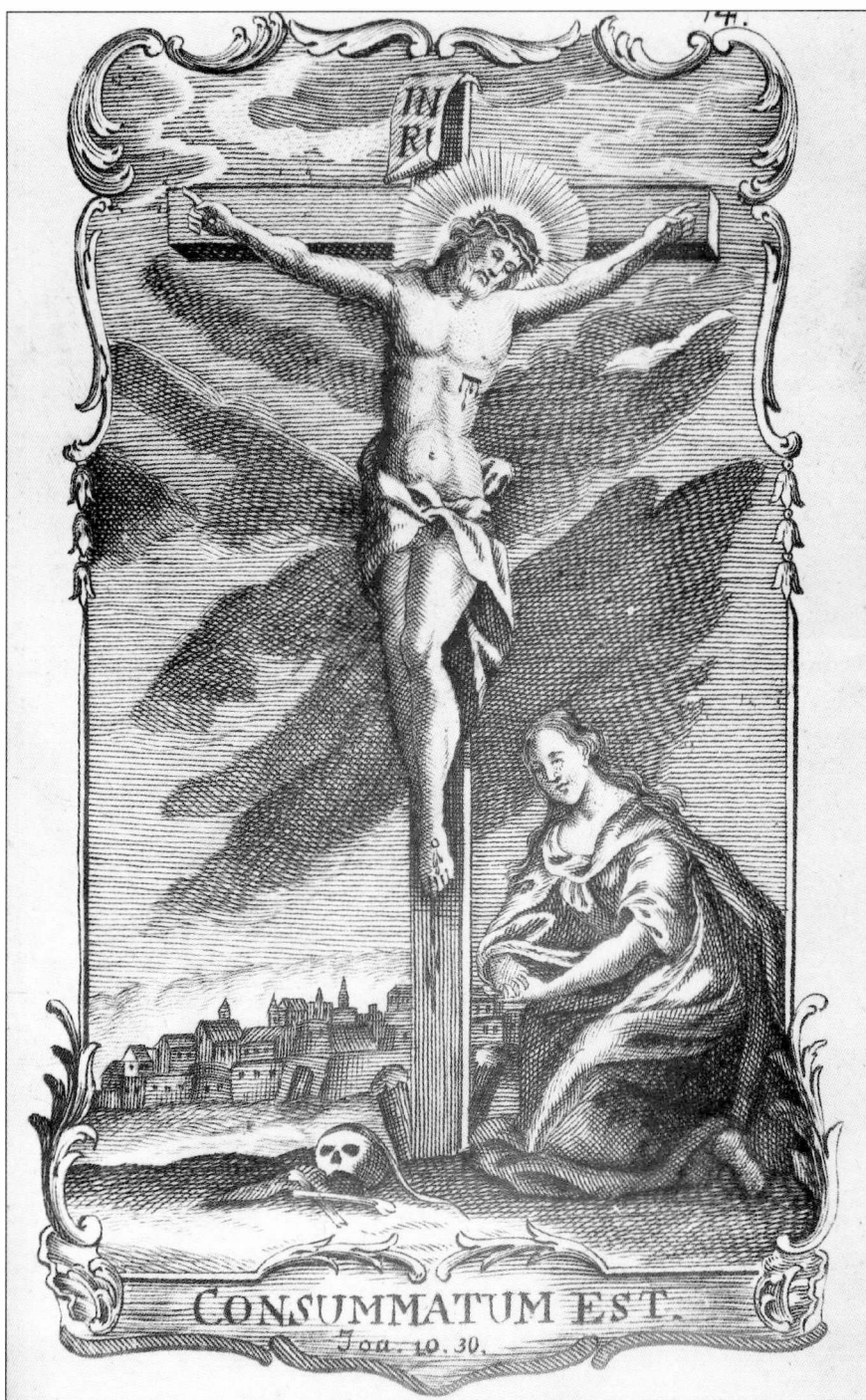
146. Zeller: Krisztus a kereszten



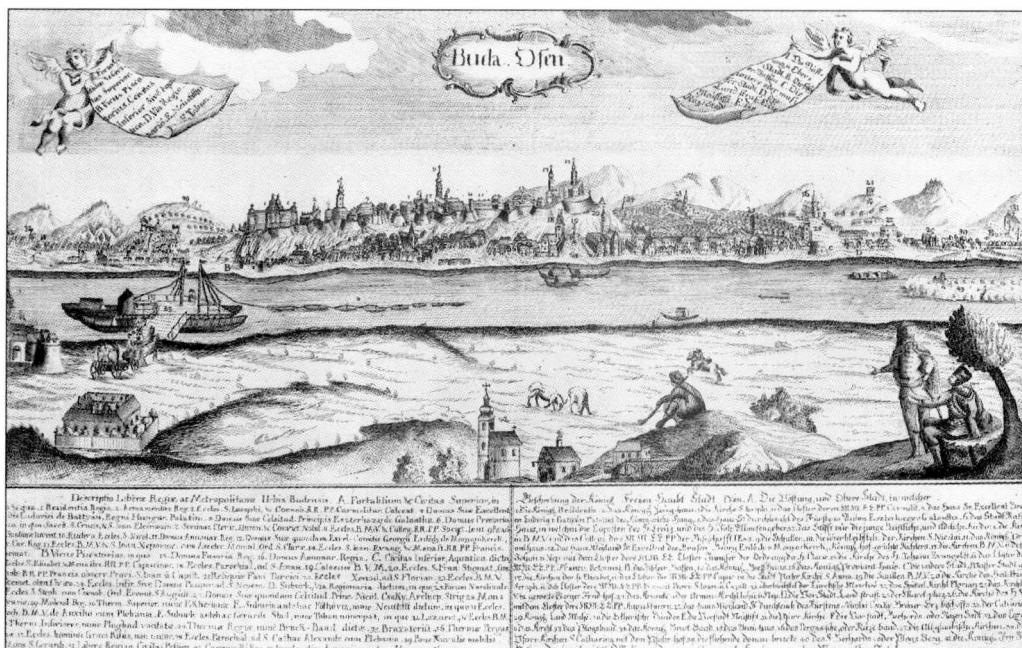
148. Binder: Rézmetszetvásárlás Magyarországon olasz képkereskedőtől



149. Binder: Bűnbeesés



147. Binder János: Krisztus a kereszten



150. Binder: A budai vár látképe a pesti partról



151. Binder: Buda és Pest a serfőzők céhének mesterlevelén



152. Binder: Esztergom látképe mesterlevélen



153. Binder: Szeged látképe mesterlevélen



156. Binder: Gerard van Swieten képmása



157. Binder: Toldi Miklós fantáziaképe



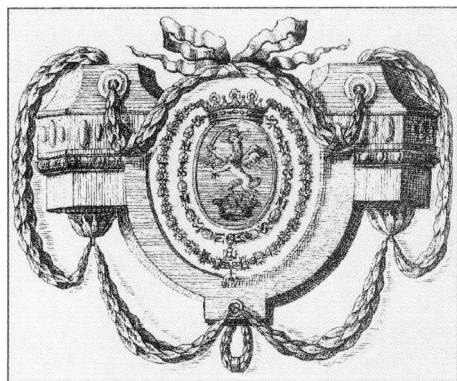
158. Binder: Nenadovics Pál képmása



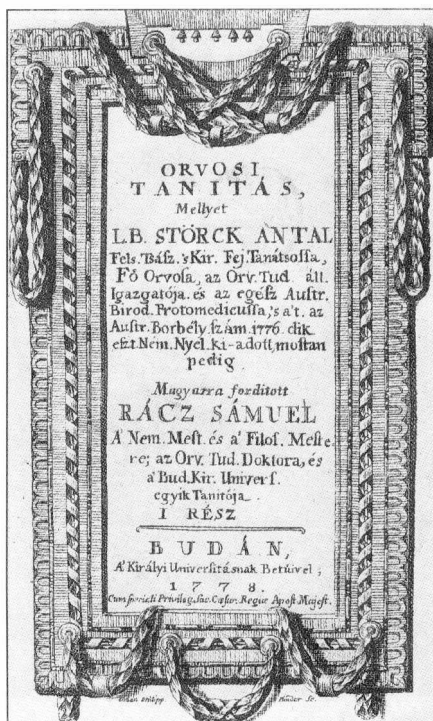
159. Binder: Károlyi Antal derékképe



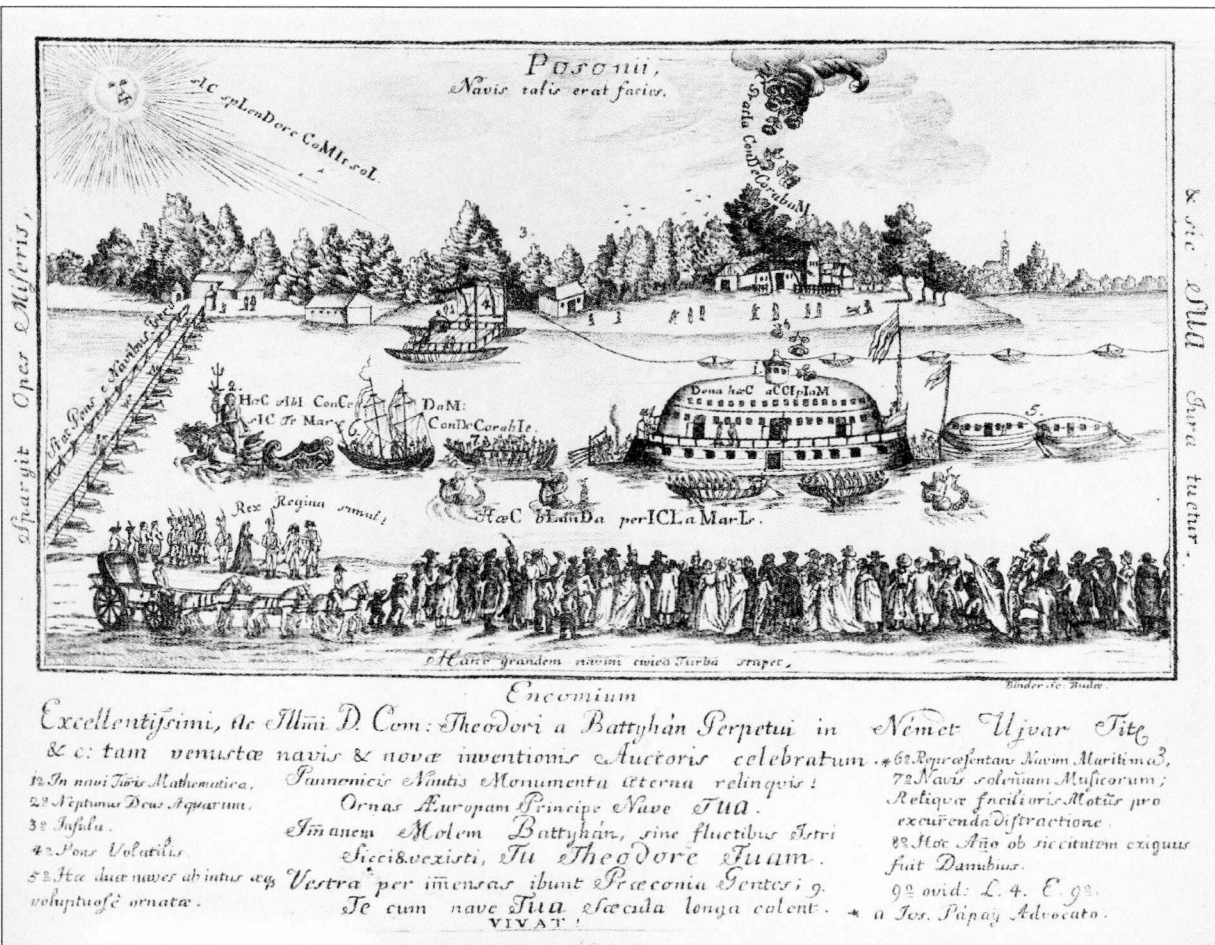
160. Binder: Anton Störck mellképe

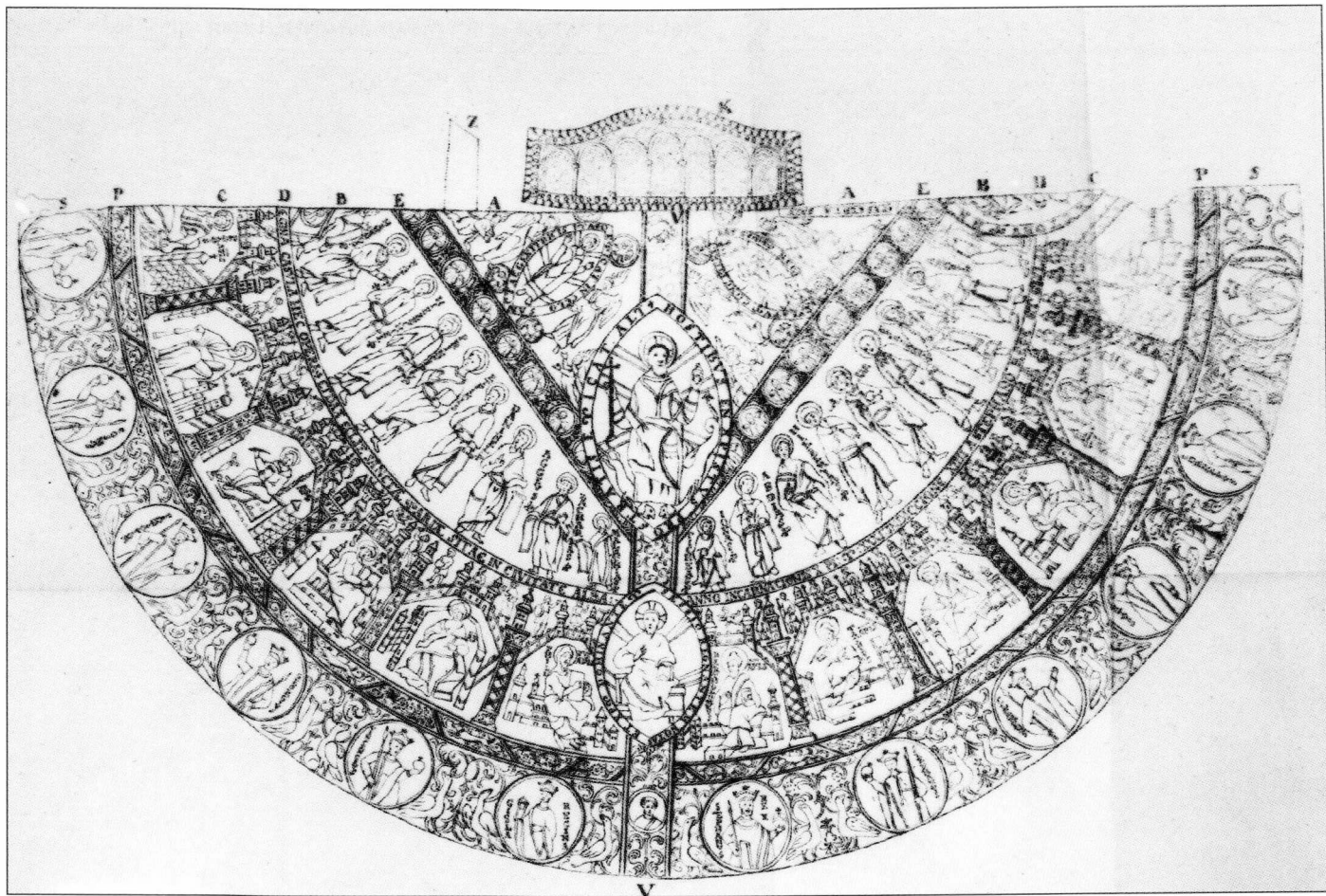


161. Binder: Anton Störck címere

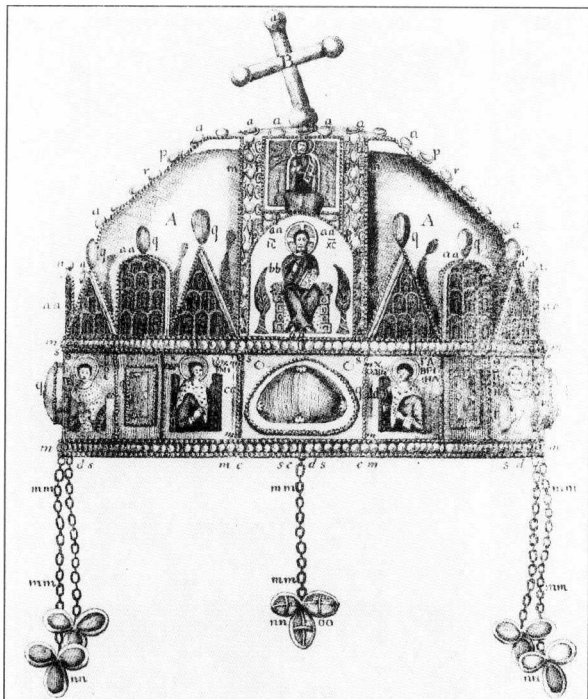


162. Binder: Anton Störck könyvének címlapja

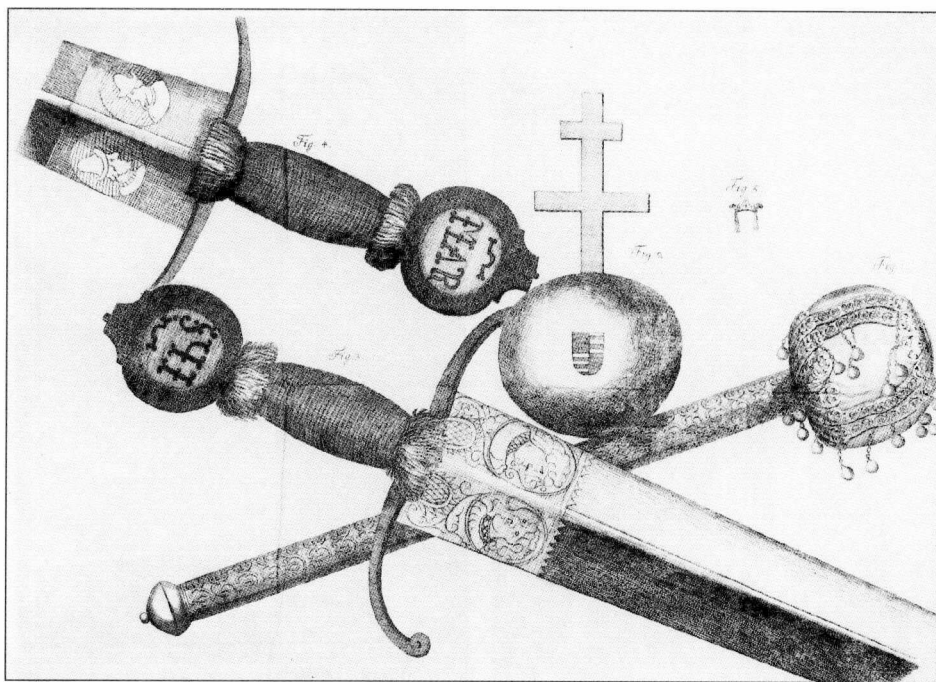




166. Binder: A koronázási palást



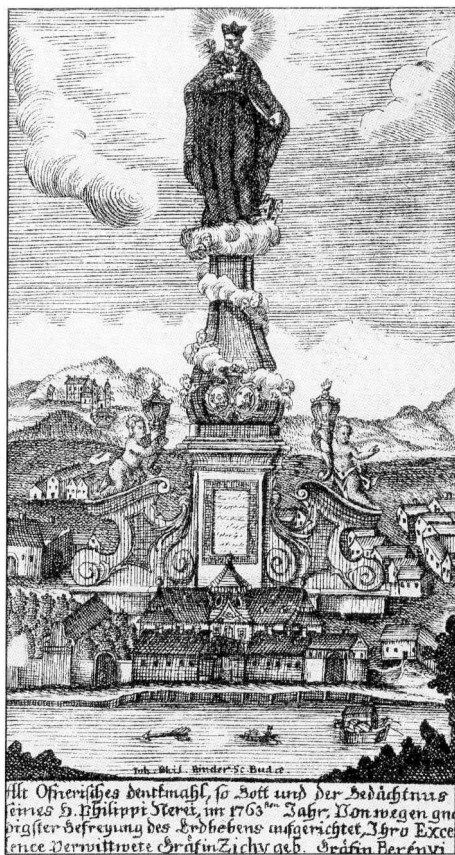
167. Binder: A magyar korona előlnézetben



168. Binder: Az országalma, a jogar és a kard



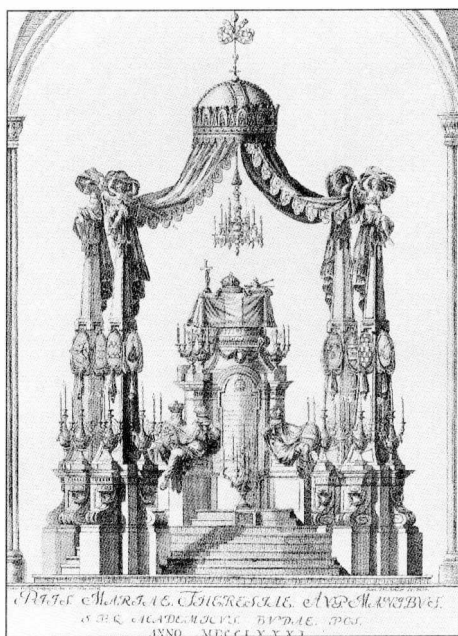
169. Binder: A mátraverebéli kegytemplom látképe körmenettel



170. Binder: Szent Fülöp szobra az óbudai Zichy-kastélyban



171. Binder: Címkép Kapisztrán Szent János alakjával



172. Binder: Mária Terézia katafalkja Budán



173. Binder: A Margit körúti ferencesek (augusztinusok) főoltára

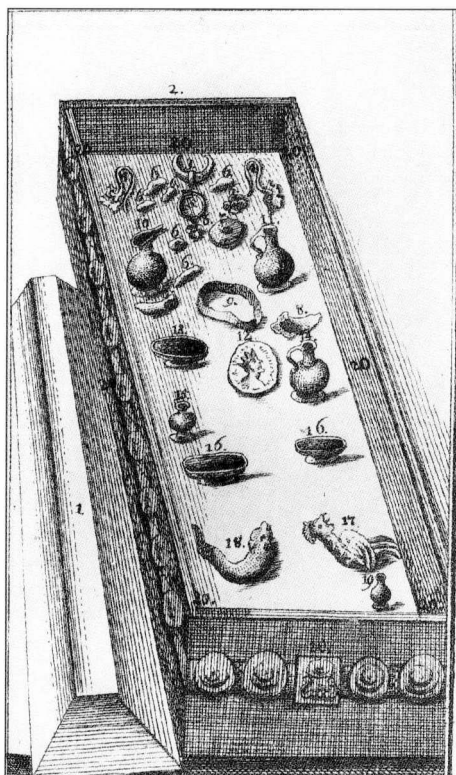


174. Binder: Könyvillusztráció



175. Binder: Daniel Defoe:
Robinson Crusoe-illusztráció

176. Binder: Tudományos illusztráció



177. Binder: Könyvillusztráció

Nem méltók e mostani időnek szenvedési a' következő dicsősége. Rem. H. R. A. V. A. Binder. G. Binder.



S. STEPHANVS APOSTOLVS ET PRIMVS REX HUNGARIE

178. Binder: Szent István



179. Binder: Címkép



180. Binder: Könyvillusztráció



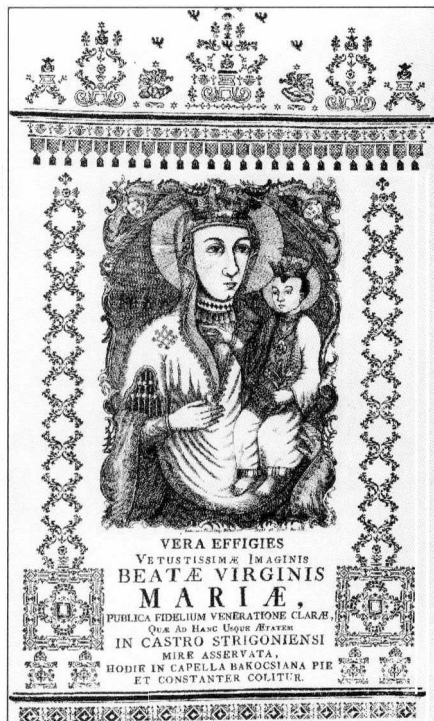
181. Binder: Buda látképe Szent István felajánlása jelenet háttérében



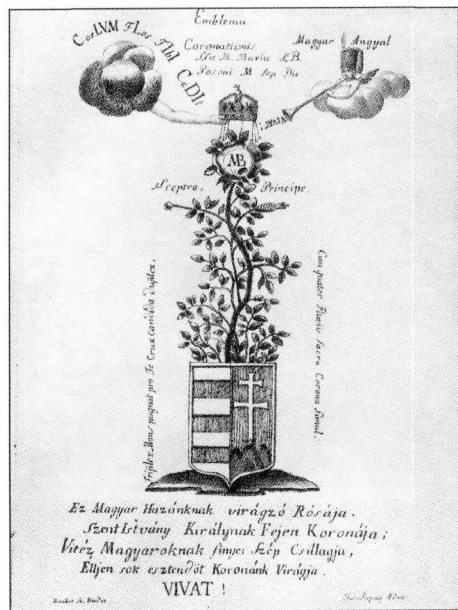
182. Binder: A szegedi Mária-kegykép



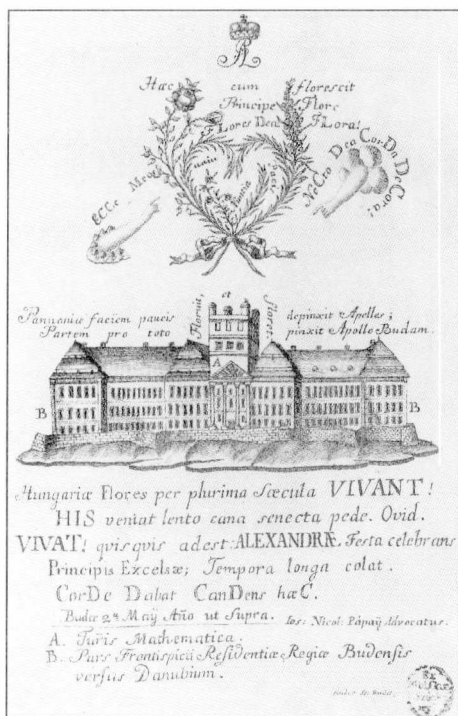
183. Binder: A buda-krisztinavárosi Mária-kegykép Buda látképével



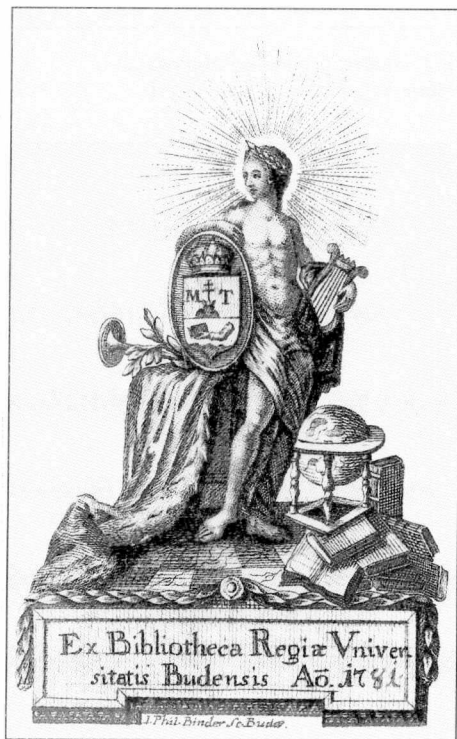
184. Binder: Az esztergomi Bakócz-kápolna oltárképe



185. Binder: Mária Ludovika királyné dicsőítése



186. Binder: A budai vár látképe keletről Alexandra Pawlowna dicsőítésével



187. Binder: A budai Egyetemi Könyvtár ex librise



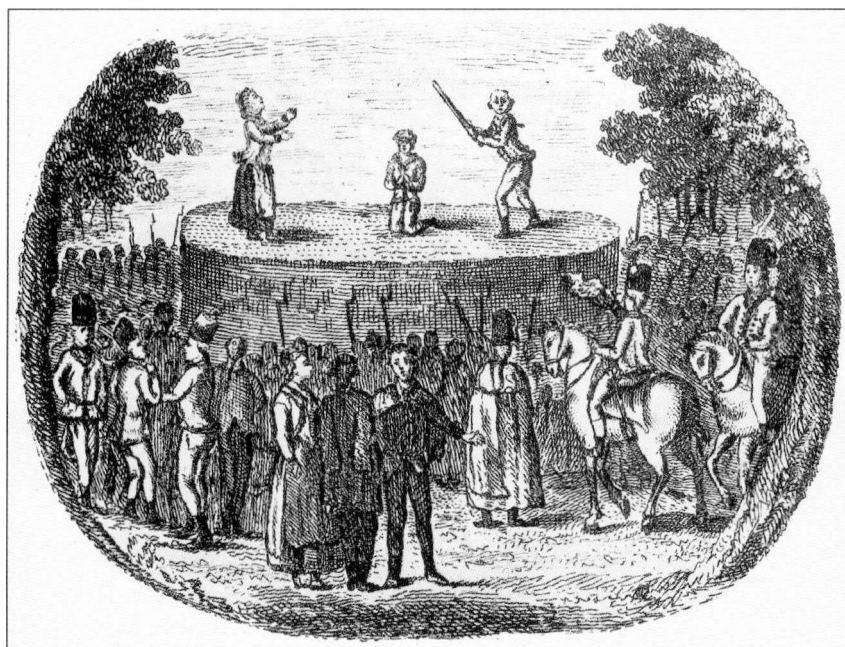
188. Binder: Az óbuda-kiscelli szenvedő Krisztus



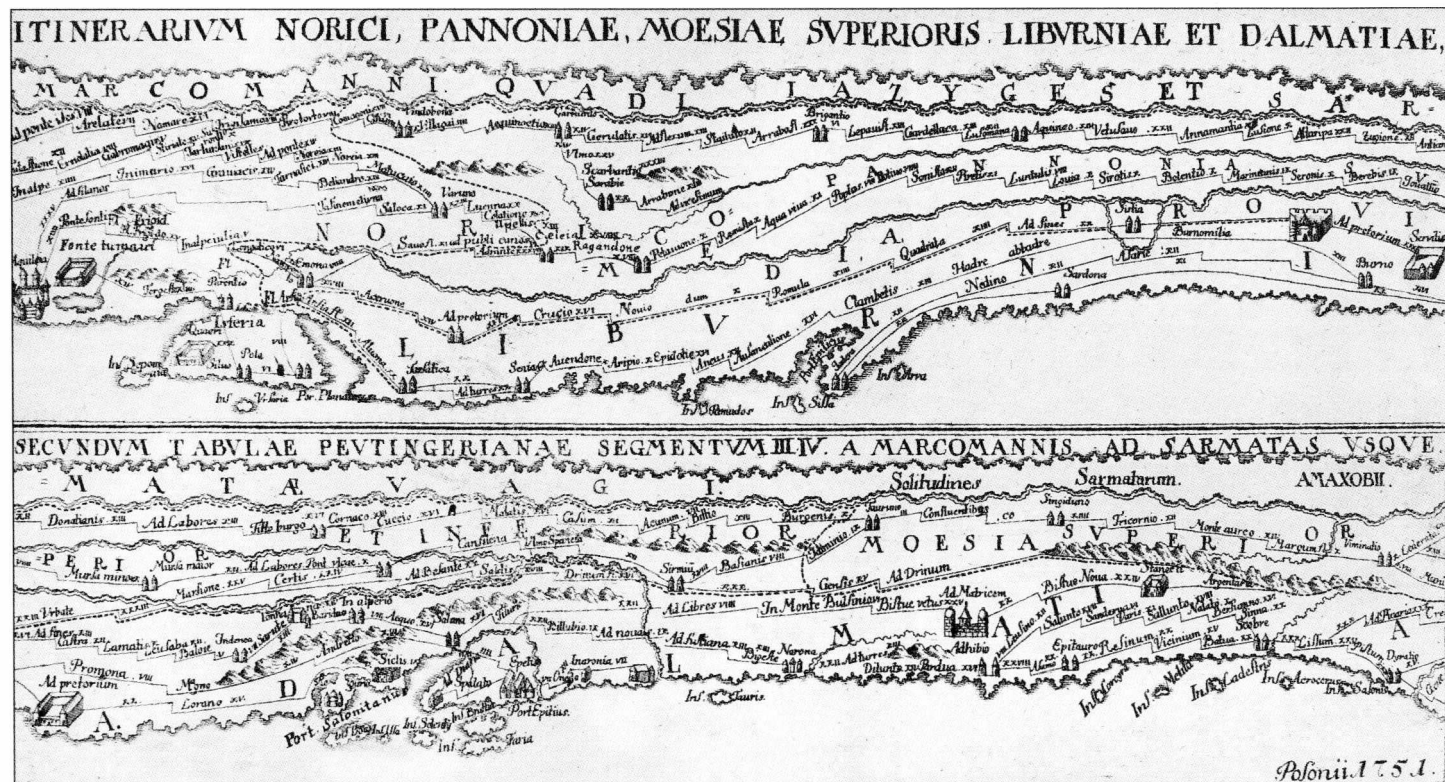
189. Binder: Újévi köszöntőkártya



190. Binder: A budai Aranysas gyógyszertár számlafejléce a gyógyszerész képével



191. Binder: Kivégzési jelenet, regényillusztráció



192. Zeller: A Peutinger-féle térkép részlete



193. Zeller: A Peutinger-féle térkép részlete

Ára: 1560,- Ft áfával

